

Taşpınar

Yıl: 2017 Sayı: 18



Taşpınar Afyonkarahisar Belediyesi
yayın organıdır.

Afyonkarahisar Belediyesi Adına Sahibi

Afyonkarahisar Belediye Başkanı

Burhanettin ÇOBAN

Genel Yayın Yönetmeni

Mehmet SAVAŞ

Yazı İşleri Müdürü

E. Emel SARLIK

Editör

Hasan ÖZPUNAR

Tashih

Mehmet SARLIK

Grafik-Tasarım

Ramazan GÖLCÜK

Zakire ŞAHİN

Katkıda Bulunanlar

Ahmet ÇOBAN

Şükrü ÇUBUK

Ramazan SEYMAN

İdare yeri

Afyonkarahisar Belediyesi
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü
Basın-Yayın Birimi
Tel: 0 272 214 22 23
Faks: 0 272 213 53 86

Baskı

SALMAT BASIM

Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1 İskitler / Altındağ / Ankara
+90 (312) 341 10 20 - 21 - 24

Dergide yayımlanan yazı ve şiirler yazarların
düşüncelerini yansıtır.

Dergimiz ile ilgili her türlü fikir, öneri ve eleştirileriniz
için e-posta adresimiz:

basinyayin@afyon.bel.tr

Bu dergide yayımlanan tüm yazı ve görseller yazılı izin
alınmak şartıyla kullanılabilir ve kaynak gösterilmek
kaydıyla kısa alıntı yapılabilir.

Dergimiz 6 ayda bir yayınlanır.
3000 adet basılmıştır. ISSN 1305-4678

Editör'den

Vesikalarla, hatıralarla, fotoğraflarla, biyografi-
lerle, kuşaktan kuşağa geçen sözlü aktarımlarla örü-
len dergimizin 18. sayısını siz kıymetli okurlarımıza
sunuyoruz.

Milli Mücadele kahramanlarından, ilk mecliste
Afyonkarahisar Milletvekili Nebil Hoca'yı, Recep Çe-
lik sizlere tanıtıyor.

Eski simalarda şehrimizin hayırseverlerinden
merhum Metin Yurter'in yaşam öyküsünü Erdoğan
Emre kaleme aldı.

İnsan hayatına, sağlığa dair önemli bir meslek
dalı olan eczacıların ilimizdeki en eski temsilcisi "Bir
Esnaf Hikâyesi"nde sizlerle.

Şehrimizin manevi sahiplerinden "Seyyid Ha-
san Basri Hazretleri'nin İscehisar Seydiler kasa-
basındaki türbesini Abdülkadir Kalenderoğlu'nun
kaleminden, Sinanpaşa Türbesi'ni tanıtan makaleyi
Fevzi Kaya'nın araştırmasıyla okuyabilirsiniz.

Afyonkarahisar'da kültür deyince akla gelen
isimlerden İrfan Ünver Nasrattinoğlu "Ankara Mek-
tuplarında" yine bir kültür adamını gazeteci, fotoğraf
sanatçısı hemşehrimiz Ali Tekin Çağlav'ı tanıtıyor.

Her sayımızda Afyonkarahisar'a dair pek bilin-
meyen bir konuya parmak basan Hasan Tahsin Gü-
nek geçtiğimiz yüzyıldan bugüne kayıtlara geçmiş
meteorolojik kayıtları sizler için inceledi.

Orhan Yavuz ile röportajımızın ikinci kısmına
gelecek sayılarımızda devam edeceğiz. Bu sayımız-
da Eğitimci - Şair - Ressam Reşit Keskin konuştumuz.

Birbirinden farklı, ilgi çekici, satır satır okunacak
daha birçok konu Taşpınar dergisinde sizlerle bulu-
şuyor. Keyifle okumalar diliyorum.

Hasan ÖZPUNAR

İÇİNDEKİLER

4



ÇİMENTO
FABRİKASI
TAŞINIRKEN

16



EĞİTİMCİ,
ŞAİR,
RESSAM
REŞİT
KESKİN

21



ESKİ
SİMLAR
- METİN
YURTER
1937-1996

35



ANKARA'DAN
MEKTUPLAR
- GAZETECİ-
FOTOĞRAF
SANATÇISI-
SENDİKACI
- ALİ TEKİN
ÇAĞLAV

41



MİLLİ
MÜCADELE'NİN
MANEVİ
MİMARLARINDAN
AHMET NEBİL
[YURTERİ]
EFENDİ

1

EDITÖR'DEN

Hasan ÖZPUNAR

3

BAŞKANDAN

Burhanettin ÇOBAN

4

ÇİMENTO FABRİKASI TAŞINIRKEN

Hasan ÖZPUNAR

12

SEYYİD HASAN BASRİ CAMİİ VE TÜRBEŞİ

Abdülkadir KALENDEROĞLU

16

EĞİTİMCİ, ŞAİR, RESSAM REŞİT KESKİN

Röportaj: Hasan Özpınar

20

ARŞİVDEN YAPRAKLAR

21

ESKİ SİMLAR - METİN YURTER 1937-1996

Mimar Erdoğan EMRE

26

BİLİMSSEL VERİLERLE 1896-1902 YILLARI ARASINDA

AFYONKARAHİSAR'DA YAPILAN METEOROLOJİK GÖZLEMLER

Hasan Tahsin GÜNEK

34

GAZİLERDEN HATIRALAR

Mehmet KORKMAZ

35

ANKARA'DAN MEKTUPLAR - GAZETECİ-FOTOĞRAF

SANATÇISI-SENDİKACI - ALİ TEKİN ÇAĞLAV

İrfan Ünver NASRATTINOĞLU

38

ANADOLU'NUN GİZLİ KALMIŞ CENNETLERİNDEN

GELİNCİK ANA

Dr. Muharrem Bayar

41

MİLLİ MÜCADELE'NİN MANEVİ MİMARLARINDAN

AHMET NEBİL [YURTERİ] EFENDİ

Yrd. Doç. Dr. Recep ÇELİK

46

TAVANARASI

Savcı TÜRKMEÑOĞLU

47

BİR ESNAF HİKÂYESİ

Hasan ÖZPUNAR

49

HABERLER

50

BİZE ULAŞANLAR

Hasan ÖZPUNAR

53

AFYONKARAHİSAR'DA YEMENİCİLİK

R. Gülenay Yalçınkaya

60

SİNANPAŞA KÜLLİYESİ

Fevzi KAYA

64

BİR FOTOĞRAFIN HİKÂYESİ

Hasan ÖZPUNAR

66

1831 YILI NÜFUS DEFTERLERİNDEN KÂHİL MAHALLESİ

Dr. Muharrem BAYAR

67

AFYONKARAHİSAR KAZILARI-II - KUSURA HÖYÜĞÜ KAZISI

Ahmet İLASLI

73

BÖLGE TARİHİNİN EN ACI HATIRASI ÇOBAN EMRE

KÖYÜNÜN YOK OLUŞ HİKÂYESİ

Songül KEÇİLİ

77

YÖRESELDEN EVRENSELE

Saime BİRCAN SAK

79

GEÇMİŞ ZAMAN OLUR Kİ - AFYONKARAHİSAR STADYUMU'NUN

YAPIMINDA ÇIKAN TARTIŞMALAR (1938)

Savcı TÜRKMEÑOĞLU

84

AFYON LİSESİ YILLARIMIZ

Agâh BIYIKOĞLU

93

"AFYON LİSESİ'NİN ÖN BAHÇESİNE HEYKELİM DİKİLMELİ"

Mehmet Ünal TAŞPINAR

98

KAZAN'DAN AFYON LİSESİ'NE BİR EĞİTİMCİNİN ARDINDAN

Gülseren Mungan YAVUZTÜRK

101

BİR ZAMANLAR

Mehmet Ünal TAŞPINAR

102

MEMLEKET MANZARALARI

Hüseyin Erçolak- Serhat Tugan - Refik Gümüş

104

AFYONKARAHİSAR MUTFAĞINDAN

Hasan ÖZPUNAR

47



BİR ESNAF
HİKÂYESİ

53



AFYONKARAHİSAR'DA
YEMENİCİLİK

60



SİNANPAŞA
KÜLLİYESİ

67



AFYONKARAHİSAR
KAZILARI-II -
KUSURA HÖYÜĞÜ
KAZISI

79



GEÇMİŞ ZAMAN
OLUR Kİ -
AFYONKARAHİSAR
STADYUMU'NUN
YAPIMINDA ÇIKAN
TARTIŞMALAR
(1938)

BAŞKANDAN



Burhanettin ÇOBAN
BELEDİYE BAŞKANI

www.afyon.bel.tr



[/afyonkarahisar.belediyesi](https://www.facebook.com/afyonkarahisar.belediyesi)



[/afyonbelediyesi](https://twitter.com/afyonbelediyesi)

Taşpınar'ın 18. sayısı ile merhaba.

Afyonkarahisar'ın tarihi, kültürü yazmakla tükenecek gibi değil. Taşpınar dergisinin geride bıraktığı sayılar bunun açık bir delili. Her sayıda olduğu gibi bu sayıda farklı konular, farklı konuklarla iç içe dergimiz.

Belediyemizin hazırladığı kültürel yayınların okurlar tarafından ilgiyle, beğeniyle karşılanması bizler için en büyük motivasyon kaynağı. Yerel yönetimlerin şehrin kültürel manada gelişmesine katkısının büyük olduğuna inanan birisi olarak Afyonkarahisar'la ilgili pek çok kültürel çalışmaya da destek oluyoruz. Ne mutlu ki şehrimiz son yıllarda kültürel anlamda önemli bir ivme kazandı. Bunu sürdürmek ve ileri taşımak için çalışıyoruz.

Projesini yaptığımız, önümüzdeki günlerde inşaat çalışmalarına başlayacağımız Maliye, Tarım ve Köy İşleri eski Bakanlarından İsmet Attila'nın isminin verileceği Kültür Merkezi, Afyonkarahisar'da yine ilklerin arasında yerini alacak. İtfaiye ve Makine İkmal Müdürlüğü sahasının bulunduğu alana yapılacak İsmet Attila Kültür Merkezi, Türkiye'nin sayılı kültür merkezleri arasında yerini alacak. Bu vesileyle Afyonkarahisarlı değerli bir büyüğümüzün adını da yaşatmış olacağız. Bu kültür ve sanat kompleksi şehrimizin önemli bir ihtiyacını giderecek.

Afyonkarahisar'ı kültür ve sanatla anılan bir kent haline getirme çalışmalarımız elbette bununla sınırlı değil. Geçtiğimiz yıllarda tarihi çeşmelerin restorasyonu ile başlayan çalışmalar, bu şehrin manevi sahipleri olan türbelerin restorasyonu ile devam ediyor. Ulu Camii karşısında Ahmet ve Mehmet Efendiler Türbesi bakımsızlıktan kurtarılıp restore edildi. Yakın zamanda çevresindeki yapılarında ihyası için çalışmalar başlayacak.

Afyonkarahisar Belediyesi olarak sosyal-kültürel birçok konuda çalışmalarımız devam ediyor. Kent Müzesi çalışmaları tüm hızıyla sürerken bu konuda gerek sivil toplum gerekse Üniversitemizle ortak çalışmalar yürütüyoruz. Alanında Türkiye çapında önemli bir yere sahip olacak Kent Müzemiz yakın bir gelecekte inşa edilecek.

Taşpınar'ın herkese açık olduğunu belirtirken, dergimize emeği geçen kalem sahiplerine teşekkür ediyorum.

ÇİMENTO FABRİKASI TAŞINIRKEN

Hasan ÖZPUNAR*

hasanozpunar03@gmail.com

Geçtiğimiz günlerde yerel gazetelerde Çimento Fabrikası arsasının satışı için teklif alınmaya başlandığına dair ilanlar vardı.

Uzun yıllardır hava kirliliği ile anılan, artık şehir içinde kalmış bulunan fabrikadan bu şekilde kurtulmuş olsak da bir taraftan 60 yıldır şehrin sosyal yaşamında yer etmiş, önemli bir istihdam kapısının taşınıyor olması dikkatimizi çekti.

Kamu elinden çıktığı 1989 yılından bugüne birkaç el değiştiren ve en sonunda Sabancı Ailesi'ne ait ülkemizin önemli sanayi gruplarından Çimsa'ya geçen bu tesisin kapatılmayarak başka bir alanda daha modern bir şekilde inşa edilmesi takdire şayan bir davranış. Bu konuda Çimsa ve Sabancı Ailesi teşekkürü fazlasıyla hak ediyor.

Cumhuriyet Dönemi'nin devlet eli ile yapılan

ağır sanayi hamlelerinden Afyonkarahisar'ın yararlanması epey gecikmiştir. Örneğin Uşak'ta 1926'da, Eskişehir'de 1933 yılında kurulan Şeker Fabrikaları, diğer şehirlerde peş peşe açılan fabrikalar bulundukları illerin kalkınmasına önemli bir katkı sağlarken Afyonkarahisar bu tür imkânlardan uzun yıllar mahrum kalmıştır.

Önemli bir demiryolu kavşağında olmasına rağmen nedendir bilinmez lokomotif sanayi ile ilgili tesisler Eskişehir'de kurulmuş, küçükbaş hayvan sayısı bakımından Türkiye'de ilk sıralarda olmasına rağmen bu hayvanlardan elde edilen yün ve yapağıyı işleyecek fabrikalar başka şehirlere kaydırılmıştır.

1940'lı yıllara kadar şehirde en fazla işçi çalıştıran yer 50 civarında işçi ile Gazlıgöl yakınlarındaki Karahisar (Kızılay) Maden Suyu İşletmesi'dir. 1944 yılında açılan Askeri Fabrika 100 civarındaki işçisi ile (Halk arasındaki tabirle Langarlar) bu sayıyı biraz yükseltmiş



* Araştırmacı-Yazar-Alan Kılavuzu

olsa da şehirde yaşayanlar işsizlikle boğuşmaktadırlar.

İşsizlikten bunalan ve başka vilayetlere epey göç veren Afyonkarahisar'ın bu makûs talihini şair Osman Çizmeciler bir şiirinde şöyle betimler;

*“İstiklal Savaşı’nda Afyon şehid olmuştur,
Nur topu Ankara’yı doğururken ölmüştür,
Sağ kalanlar fabrika beklemekten bıktılar,
Hükümete gücenip konağını yıktılar.
Hareketsiz yatar bu velâyetsiz vilayet,
Kaza yapılısa ayıp, çaresi en nihayet.
Okusunlar canına bir Fatıha, üç ihlâs,
Sancak örtüp, etsinler mutasarrıflık ihdas.”¹*

14 Mayıs 1950’de yapılan seçimlerde ilimizde yüzde 57 oy oranı ile 1.parti olan DP 143.000 seçmenin 81.505’inin oyunu almıştır.

Halkın büyük bir teveccühü ile iktidara gelen Adnan Menderes ve DP İktidarı kısa zamanda ekonomik reformlar yapmış, Anadolu’nun iktisadi kalkınması için önemli adımlar atmıştır.

DP’nin uygulamaya başladığı ekonomi politika-sıyla sanayinin devlet eliyle olduğu kadar özel sektör eliyle de gelişmesine yönelik politikalar izlenmiştir.

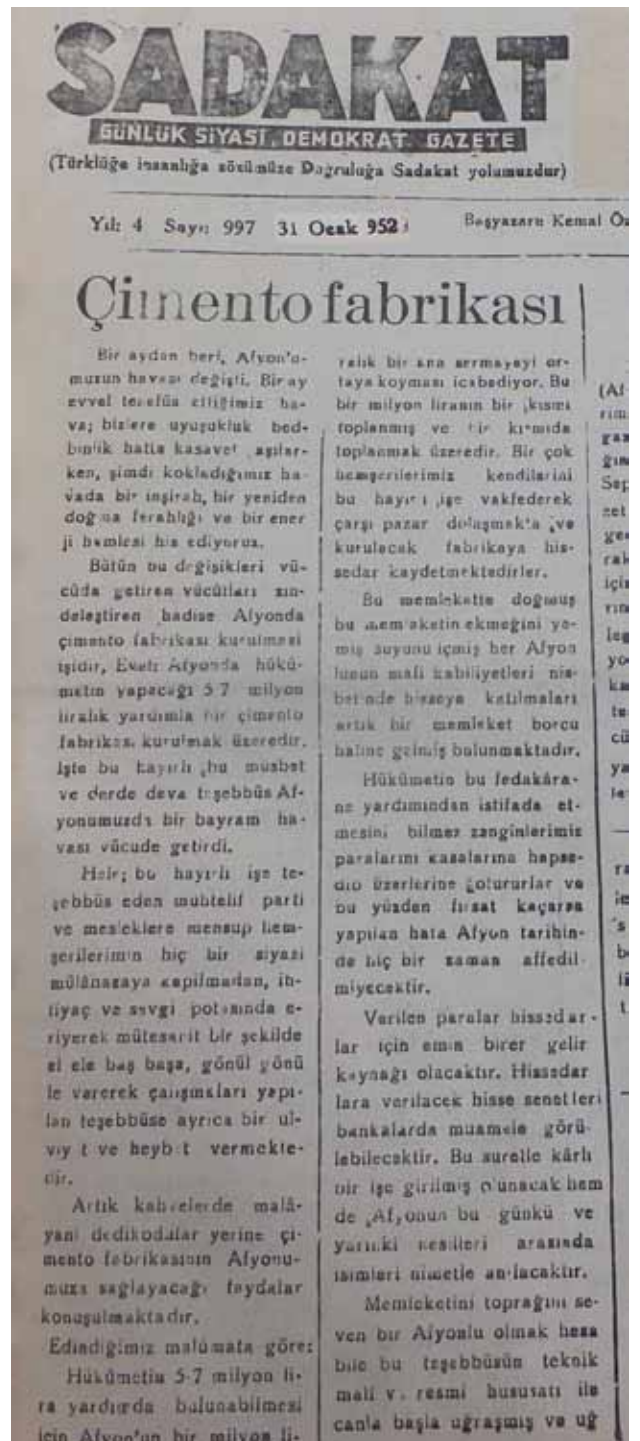
Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında Amerika ile sağlanan yakınlaşma ve Marshall Planı çerçevesinde inşaat sektörünün pek çok sektörü etkilediği göz önüne alınarak desteklenmesi gerektiği yardım heyeti tarafından tavsiye edilmiştir.

DP iktidarı bu sebeple inşaat sektörünü canlandırmak için harekete geçmiş, pek çok yerde kooperatifler eliyle yapılaşmayı desteklerken, diğer taraftan özel sektörün, bankaların toplu konutlar yapmasını desteklemiştir. (İstanbul Levent, Ataköy Toplu Konutları)

Yıllardır bir sanayi yatırımı bekleyen Afyonlular zaman zaman beklentilerini yüksek sesle dile getirirler de ne yazık ki seslerini duyuramamışlardır. Nihayetinde 1950 seçimlerinde ilimizde önemli bir oy oranı elde eden DP’den Afyonkarahisar halkının beklentileri artmıştır.

Kendi halinde durağan bir şehir görünümünde olan Afyonkarahisar’da ilk olarak 1951 yılında yün işleme (mensucat) fabrikası yapılması gündeme gelmiştir. Bu konuda Afyon Belediyesi ve bazı müteşebbislerin desteği ile “Afyon Yünlü Mensucat Fabrikası Türk Anonim Şirketi” kurulmuştur. Kısa adı YÜNTAŞ olan ve bugün Afyonkarahisar Belediyesi bünyesinde doğaltaş fabrikasından, akaryakıt istasyonlarına

¹ Şiir Diliyle Afyonkarahisar 1 s.77 Hazırlayan Mehmet Sarı AKÜ Yayını Afyon 1999



varıncaya kadar pek çok alanda hizmet veren Şirket 66 yıllık geçmişi ile ilimizin en eski işletmelerinden birisidir.

Bir mensucat fabrikası kurmak için oluşturulan şirket neden-
dir bilinmez bu hayali gerçekleştirilemez ama ilerleyen günlerde bu-
gün hâlâ ayakta duran ve yazımızın konusunu teşkil eden Çimento
Fabrikası'nın kurucularından birisi olur.

1951 yılının son günlerinde Afyonkarahisar'da bir fabrika ku-
rulması isteği ilk olarak DP İl idarecileri tarafından Başbakan Adnan
Menderes'e iletilmiş ve onun da konuya olumlu yaklaşması ümitleri
yeşertmiştir.

Başbakan Afyonkarahisar'a bir çimento fabrikası kurulabilece-
ğini belirtir. Yalnız bu konuda Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın itirazı
olduğu kulislere belirtilmektedir. Bu itirazın sebebi ise Polatkan'ın
seçim çevresi olan Eskişehir halkının da çimento fabrikası yatırımı
isteğidir. Maliye Bakanı Polatkan, Afyonkarahisar'a başka bir fabrika
kurulmasını istese de sonuçta her iki ilinde isteği gerçekleşir.²

Bu görüşmede bir çimento fabrikasının maliyetinin yaklaşık 5
milyon lira olduğunu dile getiren Başbakan Menderes bu maliyetin
1 milyon lirasını Afyonluların karşılaması halinde kuruluş çalışmaları-
na başlanabileceği müjdesini verir.

15 Ocak 1952 tarihinde Ankara'da Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı
ziyaret eden Afyon'un önde gelen simaları Bayar'dan bu konuda
yardım istemişler ve ondan Marshall yardımlarından 5 milyon lira-
nın fabrika çalışmalarına aktarılması sözünü almışlardır.³

Cumhurbaşkanı'nı ziyaret için Ankara'ya giden heyette şu isim-
ler göze çarpmaktadır. "Celal Özçoban, Kemal Kurtbaş, Münir Tu-
runç, Ahmet Gönen, Mehmet Karaköse, Abdullah Eryılmaz, Kazım
Somuncu, Cemal Demirok, Abdullah Artırma"⁴

Aynı günlerde şehirde yayınlanan gazetelerin neredeyse tama-
mı işsizliğe bir çare olarak gördükleri fabrika yatırım işini sahiplen-
miş iken Rüştü Kutman kendi gazetesinde bu yatırımın gerçekleş-
mesi çok zor bir hayal olduğu yönünde yazılar kaleme almaktadır.
Kutman'ın siyasi geçmişine bakıldığında yazılarının muhalefet safla-
rında olmasından kaynaklandığı tahmin edilebilir.⁵

Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın verdiği sözlerde fabrika yatırımına
Afyonkarahisarlıların da destek vermesi isteği göze çarpmaktadır. Bu
yardımda YÜNTAŞ Şirketi aracılığıyla hisse alımı yolu ile yapılacaktır.

Yüntaş Şirketi bu sıkıntılı günlerde imdada yetişir. 109.000 TL
sermayeli şirket gazete ilanları, kahvehane sohbetleri ile halkı bu te-
şebbüsü desteklemeye çağırır. Şehirdeki tüccardan, esnaftan, gayri-
menkul zenginlerinden destek istenir. Köylü vatandaşın hiç değilse
birkaç hayvanını, koyunu, keçisini satarak parası ile hisse senedi al-
ması, destek olması sağlanır.

² "Taka Tuka" Kocatepe gazetesi 15 Şubat 1952

³ "Cumhurbaşkanı 5 milyon lira yardım sağlayacağını vaat etti" Sadakat
gazetesi 18 Ocak 1952

⁴ "Ankara'ya Giden Heyet" Sadakat gazetesi 17 Ocak 1952

⁵ Rüştü Kutman gazeteci –yazar doğumu:1924 vefatı 1970



O günlerde Yüntaş Şirketi gazetelere verdiği ilanlarla Afyonkarahisar halkını hisse senedi almaya çağırırken şu ifadeleri kullanmaktadır;

“Diyoruz ki Kütahya’da kiremit ve şeker, Konya’da şeker vesaire fabrikaları kurulmuş, evet doğrudur. Çünkü bu komşu illerin zengini, fakiri elele vermiş çalışıyorlar.

*Ey Afyonlu kardeşlerimiz, geliniz el ele verelim. Şu güzel tarihi şehrimizde birkaç fabrika bacasını tütürelim. Koşunuz, acele ediniz, bu kudsî vazifeye katılarak bunca senedir çektiğimiz azabları durdurunuz. Sizlere duacı kalacağız”*⁶

Dönemin gazetelerinde “Bozkurt” imzası ile yayımlanan “İktisadi Seferberliğe Koş” adlı şiir, Afyonkarahisar’ın o günlerdeki iktisadi vaziyetini anlatması ve halkın neden bu yatırıma destek olması gerektiğini açıklaması bakımından öneme haizdir.

“İKTİSADİ SEFERBERLİĞE KOŞ

Ey hemşehri ne durursun eli boş,
Aç kesenin ağzını durma hemen koş,
Yılların hastalığına bulduk şifa,
Saadet gelecek, boğulacak bu cefa,
Durma iktisadi seferberliğe koş.

Hani diyordun bir fabrikamız olsa,
İşlese eller, yollar işçi ile dolsa,
Başımıza ah bir devlet kuşu konsa,
Kondur kuş neden durursun eli boş,
Durma iktisadi seferberliğe koş.

Ne var, çevir başını, arkaya bir bak,
İşsiz hemşehri satıyor yorgan yatak,
Şu babayigitler neden gezsün aylak,
Tüterse bacalar kalamayacak eli boş,
Durma iktisadi seferberliğe koş.

Bozun altınları analar, bacılar,
Hicaz yolu budur hacılar, hocalar,
Allah’da sevinir tüterse bacalar,
Günah budur elimiz olursa boş,
Durma iktisadi seferberliğe koş.

Ruhlarımızı şenleten geldi bir ses,
Ümit verdi bize, Bayar’la, Menderes
Katıl bu davaya sende kalma bakes,
Bir milyona çok az kaldı haydi coş,
Durma iktisadi seferberliğe koş.”⁷

⁶ “Yüntaş Şirketi’nin Halktan Ricası” Sadakat gazetesi 29 Ocak 1952

⁷ “İktisadi Seferberliğe Koş” Sadakat gazetesi 28 Ocak 1952 Bozkurt imzası ile yayımlanan şiir Lütfi Bozkurt Sepin’e (1909-1993) ait olsa gerektir.





1952 yılının Mart ayı içerisinde Ankara'dan şehre gelen teknik heyet, kurulması düşünülen fabrikanın üreteceği çimentoya elverişli kil ve kalkerli toprağı bulmak için araziye gezmişler ve Gecek Kaplıcası civarı, Halımoru köyü civarı, Fatih Taşocakları mevkii gibi yerlerde uygun hammaddeyi tespit etmişlerdir.⁸

1952 Temmuz'unda DP İl Teşkilatı yöneticileri ve DP Afyon Milletvekilleri, Ankara'da Başbakan Adnan Menderes'i ziyaret ederek yapılması düşünülen fabrikaya dair görüşmelerde bulunmuşlardır.⁹

1952 yılı sonlarında nihayet yeterli sayıda hisse senedi satılarak Yüntaş Şirketi'nin Çimento Fabrikası'na ortak olabilmesi için sermaye artırımı yapılır. 26 Ocak 1953 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı'na göre Yüntaş'ın sermayesi 109.000 liradan 1.000.000 liraya çıkarılır.

Büyük bir heyecanla 1951 yılı sonlarında başlayan fabrika yapım isteğinin üzerinden 2 yıl geçmiş ve 1953 yılına gelinmiş olmasına rağmen ortada temel inşaatı dahi olmaması halkta bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Aradan geçen zamanda Afyonkarahisarlılar binlerce hisse senedi satın alarak şirkete destek olmuş, sermaye artırımı yapılmış, fabrika arazisi belirlenmiş fakat ortada çakılmış bir çivi dahi yoktur. Muhalefet bu durumu "Yılan hikâyesine döndü, artık yapılmaz." haberleriyle propaganda malzemesi yapmakta, DP yanlısı basın ise "Bekleyelim görelim, bu işler hemen sonuçlanmaz, istegimizi yüksek sesle dile getirelim." havasındadır.

28 Nisan 1953 tarihinde Başbakan Adnan Menderes İzmir'den Ankara'ya geçerken uçağı Afyon havaalanına iner ve burada kendisini bekleyen vatan-

⁸ "Afyon'da Çimento Fabrikası kuruluyor" Akşam gazetesi 3 Mart 1952

⁹ "Başbakan Afyonlularla Bir araya Geldi" Akşam gazetesi 4 Temmuz 1952

daşlarla kısa süre sohbet ederek Ankara'ya döner. Bu arada karşılayanlar arasında bulunan Mehmet Peynirci isimli vatandaşın "Şehre inin işsizliği görün, biz sizi nasıl görmeye geliyorsak sizde şehre gelin." sözleri Menderes'i şaşırtır.¹⁰

Emlak Kredi Bankası tarafından ihalesi 15 Ekim 1953 tarihinde yapılan anahtar teslim fabrika yapım işini ihaleye katılan firmalardan Fransız Fives Lille Firması almıştır.¹¹

Bekleyişle geçen yılların ardından 1954 seçimleri yapılmış, DP ilimizde aldığı oy sayısını artırarak 90.000'e çıkarmıştır.

Bu seçim döneminde de Afyonkarahisar'da DP'nin önde olması Çimento Fabrikası konusunda halkın ve yerel siyasilerin haklı ısrarlarına sebep olmuştur. Nihayet 16 Eylül 1954 tarihinde Başbakan Adnan Menderes'in katılımları ile fabrikanın temelini atılacağı müjdesi verilir.

Temel atma ve Başbakanı karşılamak için hummalı bir çalışma içine giren Afyonlular 16 Eylül 1954 günü Ankara'dan uçakla Afyon Havaalanı'na gelen Menderes'i büyük bir coşku ile karşılarlar.

Havaalanından şehre gelen 4-5 kilometrelik yol üzerinde 38 tak yapılır. O yıllarda çevresinde herhangi bir yapılaşmanın olmadığı bu yolun iki tarafına dizilen binlerce Afyonlu Başbakan Menderes'i halkı selamladığı üstü açık arabasında çiçek yağmuruna tutar. Her bir takın altında bir tane olmak üzere 38'den fazla kurban kesilir.

Menderes'in 150 araçtan oluşan konvoyu havaalanından fabrika arazisine kadar olan kısa mesafeyi

¹⁰ Sadakat gazetesi 29 Nisan 1953

¹¹ "Çimento Fabrikası 15 Ekimde İhale Edilecek" Sadakat gazetesi 28 Eylül 1953

yoğun ilgiden dolayı 1 saatte ancak alabilir.

Fabrika sahasına ulaşan Menderes bir süre dinlendikten sonra açılış için toplanan 5.000 kişiye bir konuşma yapar. Konuşmasında Afyonkarahisar'ın İstiklal Harbi'ndeki yerinden ve Atatürk'ün hatıralarından bahsettikten sonra sözü temeli atılacak çimento fabrikasına getirir.

Bu fabrika ile birlikte yurt genelinde 16 yeni çimento fabrikası yapılacağını ve bunların üretimi 300.000 tondan 2.5 milyon tona çıkaracağını söyleyen Menderes, Afyon Çimento Fabrikası açıldığında da 250 işçinin yaklaşık 85.000 ton çimento üreterek bu kalkınmaya katkıda bulunacağını ifade eder.

Türk Milleti'nin vatanının dışında kimsenin bir karış toprağında gözü olmadığını, kendi vatanına da kimsenin yan gözle bakamayacağını söyleyen Menderes bu kararlılığın en güzel ifadesinin 30 Ağustos 1922'de bu topraklarda yaşandığını söyler.

Sözlerini "Bu memleketin yakın istikbaldeki manzarasına bakınca sadece gurur ve bahtiyarlık duymaktayız. Bu memleketin iktisadi manzarasının kaygılarla dolu olacağı sözlerinin asla varit bulunmadığını huzurunuzda mesul insan olarak en geniş vidadan huzuru ile arz ederim. Burada toplanan Afyonkarahisar halkına teşekkür ederim, bu eser halkımıza hayırlı olsun." diyerek bitiren Başbakan Menderes, binlerce kişinin coşkun tezahüratları arasında Afyon Belediye Binası'na geçerek, Belediye Başkanı Asım İzmirli'den şehre dair bilgiler alır.¹²

Akşam saatlerine kadar Belediye'de kalan Menderes onuruna verilen yemeğe iştirak ederek geceyi de Afyonkarahisar'da (muhtemelen) Valilik Konutu'nda geçirerek ertesi gün Kütahya'ya hareket eder.

Fabrikanın kurulması işinin tamamını (Bina inşaatı, makineler, çelik konstrüksiyon) Fransız Fives Lille Firması üstlenmiştir.¹³

¹² "Afyon'da Yeni Bir Çimento Fabrikası'nın Temeli Atıldı" Milliyet gazetesi 17 Eylül 1954

¹³ ATABEK Ömer Fevzi "Afyon Vilayeti Tarihçesi" s 227



1956 yılında tamamlanıp açılması öngörülen fabrikanın inşaatı bazı sebeplerden ötürü gecikmiş ve 1957 yılının Eylül ayında açılışa hazır hale getirilmiştir. Bu gecikmede en önemli sebep şehirde fabrikayı işletecek elektrik kapasitesinin bulunmayışındır. O tarihe kadar Afyonkarahisar şehrinin elektrik ihtiyacı birkaç yerde bulunan motorlu santraller vasıtasıyla sağlanmaktadır. Şehir merkezinde bugünkü Müftülük'ün yerinde bulunan santral ve Tren Garı civarında bulunan elektrik santralinin sağladığı enerji ancak belli saatlerde şehrin aydınlatılmasına ve küçük işletmelerin elektrik ihtiyacına yetmektedir.

Çimento Fabrikası gibi büyük bir tesisi işletecek enerjiyi üreten en yakın tesis Kütahya Tunçbilek Termik Santrali'dir. 1956 yılında açılışı yapılan bu termik santralden Afyonkarahisar'a enerji nakledecek hatların inşası, Çimento Fabrikası'nın açılışını 1 yıl geciktirmiştir.¹⁴ Aynı zamanda Afyonkarahisar'ın kesintisiz elektriğe kavuşması da Çimento Fabrikası sayesinde olmuştur diyebiliriz.

Afyonkarahisarlılar için yıllar süren bekleyiş nihayet 11 Ekim 1957 Cuma günü mutlu sonla noktalanmıştır.

11 Ekim 1957 günü Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Meclis Başkanı Refik Koraltan, Başbakan Adnan Menderes, Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Ulaştırma Bakanı hemşehrimiz Arif Demirer, Fransa Büyükelçisi Spimüller uçakla Afyonkarahisar'a gelirler.

Yayına Hazırlayan Turan Akkoyun AKÜ Yayını Afyon 1997

¹⁴ "Afyon Çimento Fabrikası" Yeni Konya gazetesi 13 Ekim 1957

27 Ekim 1957 günü yapılacak olan seçimler vesilesiyle açılışa ayrı bir önem verilir. Hükümet meydanında 10 bin kişinin katılımıyla yapılan mitingte ilk söz alan Meclis Başkanı Refik Koraltan, Afyonkarahisarlılar'ın Demokrat Partiye gösterdikleri teveccühe teşekkür ederek Türk Milleti'nin yedi asırdır hiç el sürülmemiş ihtiyaçlarını DP iktidarının yedi senede teker teker ele alarak giderdiğini ifade eder.

Koraltan'dan sonra Cumhurbaşkanı Celal Bayar söz alarak kendisinin kürsüye çıkış gayesinin seçim nutku vermek değil, Afyonkarahisarlılar'ın şahsına gösterdikleri teveccühe teşekkürlerini bildirmek olduğunu söyler.

Son olarak kürsüye çıkan Başbakan Adnan Menderes, yurt sathında başlattıkları kalkınma hamlesinde Afyon Çimento Fabrikası gibi pek çok yatırıma imza attıklarını belirterek, Afyonlular'ın bu mutlu günde yanlarında olmak istediği için burada olduklarını söyler. Afyonkarahisar'a yapılan yatırımın bununla sınırlı kalmayacağını aynı gün bir Beton Travers Fabrikası'nın temelini atacaklarını söyleyen Menderes yaklaşan seçimlerde Demokrat Parti'nin zaferle çıkacağını belirtir.

Meydanda yapılan miting sonrası fabrikaya geçen heyete burada fabrika hakkında teknik bilgiler verildikten sonra sırasıyla Çimento Fabrikaları Genel Müdürü, fabrikayı inşa eden Fransız firması namına Fransa Büyükelçisi konuşmalarını yapar ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın kurdeleyi kesmesiyle fabrika faaliyete geçer.

1957 yılı fiyatları ile 16 milyon 260 bin liraya mâlolan Çimento Fabrikası Afyonkarahisar'a bir başka yatırımın daha yapılmasına vesile olur.

Ulaştırma Bakanı Afyonlu Arif Demirel'in girişimleri ile demiryolları için lüzumlu olan Beton travers ihtiyacının giderilmesi için yapılması düşünülen Travers Fabrikası için en uygun yerin Afyonkarahisar olduğu kararlaştırılır. Çimento Fabrikası'nda üretilecek hammadde hemen yakında kurulacak fabrikada traverse dönüşecek ve demiryollarında kullanılacaktır.¹⁵

Çimento Fabrikası açılışından sonra aynı heyet Beton Travers Fabrikası'nın temelini atarak Ankara'ya döner.

Fabrika yıllık 9 milyon kilowat saat elektrik ve 35.000 ton linyit kömürü sarfiyatıyla 140.000 ton hammaddevi işleyerek 85.000 ton çimento üretmek-

¹⁵ Beton Travers Fabrikası 05 Mayıs 1962 tarihinde hizmete girmiştir

te, 24 saat çalışma prensibiyle 300 civarında işçi ve memuru istihdam etmektedir.¹⁶

Uzun yılların özlemi olarak 1957 yılında faaliyete geçen Çimento Fabrikası 1970'li yıllara gelince hava kirliliği ile anılır olmuştur. Özellikle fabrika ile aynı yıllarda kurulan eski adıyla 75 Evler, sonraki yıllarda Örnekevler olarak bilinen semtin sakinleri bu konuda çok muzdariptir. Fabrika bacasından çıkan tozlar evlerin çatılarını bembeyaz örtmekte, vatandaşlar dışarı çamaşır dahi asamamaktadır. Yerel basında sık sık fabrikanın çevreyi kirlittiğine dair haberler yer bulmaktadır.¹⁷ Bu dönemde Çimento Fabrikası yönetimi "Çimento" isimli bir gazete yayınlayarak halk ile fabrika arasındaki ilişkileri sıcak tutma çabasındadır.¹⁸ Diğer taraftan fabrika açıldığı yıllardan itibaren kurduğu Çimentospor Futbol Takımı ile de halkla sıcak ilişkiler kurmuştur.

1971 yılı fiyatları ile 2 milyon liralık bir yatırım gerektiren fabrika bacasına filtre takılmasının yakın zamanda yapılacağı söylene de 1990'lı yıllara geldiği vakit çevrede yaşayan halk hâlâ aynı sıkıntıyı yaşamaktadır. Üstelik aradan geçen 30 yılda fabrikanın etrafı tamamıyla yerleşimle dolmuş, yeni mahalleler oluşmuştur. Fatih, Eşrefpaşa, Güvenevler, İstiklal Mahallesi, Harbiş, Sahipata, Ataköy tamamıyla fabrikadan yayılan tozların etki sahasındadır.¹⁹

Bir kamu iktisadi teşebbüsü olarak kurulan fabrika Ağustos 1989 tarihinde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından satışa çıkarılmış ve yüzde 51 çoğunluk hissesi Fransız Çiments Societe Francais firmasına satılmıştır. Yıllar boyu vergi rekortmenliğini kimseye kaptırmayan ve zarar etmemesine rağmen elden çıkarılan fabrikanın satışına Afyonkarahisar Basını "Şehitler Beldesinde Fransız Fabrikası" gibi haberlerle tepki göstermiştir.²⁰ Satış sonrası SET Çimento adını alan fabrika yakın tarihte el değiştirdiği zamana kadar bu isimle faaliyet yürütmüştür.

Özelleştirildikten sonra 1990 yılında Afyonkarahisar Belediyesi tarafından Fabrika'ya ilk kez "hava-

¹⁶ "Çimento Fabrikası Müdürü ile röportaj" Kudret gazetesi 18 Kasım 1957

¹⁷ "Çimento Fabrikasının Şehri Kirlletmesine Mani Olunacak" Kocatepe gazetesi 4 Ekim 1971

¹⁸ Afyon Çimento Gazetesi 1968'den itibaren on beş günlük olarak yayınlanmaya başlamıştır. Fabrikada çalışan eski Gazeteci Lütfi Bozkurt Sepin'in büyük emekleri ile çıkarılmıştır. Daha sonra aylık yayınlamaya başlamıştır.

¹⁹ "Çimento Fabrikası Toz Yağdıyor" Zafer gazetesi 12 Ağustos 1992

²⁰ "Şehitler Beldesinde Fransız Fabrikası" Zafer gazetesi 26 Ağustos 1989



çevre kirliliğine sebep olduğu” gerekçesi ile 30 milyon liralık ceza kesilmiş, bacalarına filtre taktırması istenmiştir. Fabrika cezayı ödese de filtreyi taktırmamış çok geçmeden Belediye 100 milyon liralık yeni bir ceza kesmiştir.²¹ Bu dönemde yerel basınında ısrarlı haberleri sonucu fabrika nihayet bacalarına filtre taktırmış ve 30 Aralık 1992’de hizmete almıştır. Dönemin fiyatları ile 10 milyar 300 milyon liraya malolan filtre sistemi sayesinde bacalardan salınan toz oranının değerler altına düşeceği öngörülmüştür.²²

Bacalara filtre takılması hava kirliliğini bir nebze azaltsa da sonraki yıllarda da şikâyetler devam etti. Filtrenin arızalanması, çalıştırılmaması, kış döneminde kömürden kaynaklı hava kirliliğine bir de çimento bacalarından çıkan dumanların katılması bir şikâyet konusu olarak sıkça devam etti.

Uzun bir süre Fransız sermayeli grubun işlettiği fabrika daha sonra İtalyan sermayeli Italcementi

Grup’a satıldı. Nisan 2008 tarihinde Rusya merkezli çimento üreticisi Sibirskiy Cement’e satılması gündeme gelse de bu satış gerçekleşmedi ve 2012 yılında Türkiye’nin köklü sanayicilerinden Sabancı Grubu’na bağlı ÇİMSA firması Afyon Çimento’nun yeni sahibi oldu.

Yapıldığı yıllarda şehrin epey uzağında olan ve anlatılanlara bakılırsa uzak oluşu sebebiyle çalışacak işçi bulmakta zorlanan Çimento Fabrikası zamanla şehrin merkezinde kaldı. Fabrikanın üretiminden ziyade arsa değeri ile ön plana çıktı.

Bugünlerde çimentonun hammaddesinin bulunduğu Halımoru köyünde yeni teknoloji ile sıfırdan bir çimento fabrikası kuruldu ve faaliyete geçti. Eski fabrika ise yavaş yavaş kapatılıyor. Yerine yapılacak olan konut alanı için planlamalar yapılmış olsa da Afyonkarahisar’ın sosyal ve ekonomik hayatında 60 yıldır yer etmiş olan fabrikadan bir hatıra bırakılamaz mı düşünmüyor değilim. Zira komşu Eskişehir ilinde de şehir merkezinden kaldırılan tuğla fabrikalarının bacası meydanı süslüyor. Bizde de neden olmasın.

²¹ “Çimento Fabrikasına 100 milyon ceza” Zafer Gazetesi 27 Ekim 1990

²² “En Güzel Yeni Yıl Armağanı Filtre” Zafer Gazetesi 30 Aralık 1992



SEYYİD HASAN BASRİ CAMİİ VE TÜRBEŞİ

Abdülkadir KALENDEROĞLU

Yaklaşık beş bin yıllık bir yerleşim yeri olan kasaba yakın bir zamana kadar köy statüsünde iken Balkan Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya göç eden Avşar Yörüklerinin bir kısmı bu yöreye yerleştirildiği gibi çevredeki dağılan köylerden iskâna tâbi tutulan konar-göçer aşiretler de yerleştirilmiştir.¹

1990 yılında “Hasan Basri”, “Cumhuriyet” ve “Yanarlar” adıyla üç mahalle oluşturularak belediye teşkilâtı kurulmuş kasabada 2015 yılı itibariyle 2126 kişi yaşamaktadır.²

Seydiler kasabasında ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık yapılırken kum ve yapı taşı nakliyeciliği de yoğun olarak yapılmaktadır. “Frig Vadisi” olarak adlandırılan turizm kuşağı içinde yer alan kasabanın gelecekte turizm sektörü içinde önemli bir yere sahip olacağını ümit ediyoruz.

¹ <http://www.seydilerkasabasi.bel.tr>

² <http://www.seydilerkasabasi.bel.tr> ; yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye-php?belediyeid=129671



Hasan Basri Hz. Camii Harimi

Seyyid Hasan Basri Külliyesi'nin Seydiler başta olmak üzere İscehisar, Bayat, Bolvadin gibi yerlerde vakıf arazilerinin olduğu, bunların gelirlerinden zaviyesinde hastaları tedavi ettiği gibi çevre köy ve kasabalarda yaşayan fakir ve muhtaç kimselere aynî ve nakdi yardımların yapıldığı belirtilmektedir.³

³ Muharrem Bayar, “Hekim Seyyid Hasan Basri ve Vakıfları”, VI. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, 10-11 Ekim 2002, Afyonkarahisar, Uyum Ajans Matbaası, Ankara 2003, s. 171.

Seydiler'deki yapı topluluğu ilk önceleri cami, bimârhane, tekke, hamam, misafirhane, zikirhane, çeşme ve hazire ile bir külliye halinde iken zamanımıza cami, türbe, hamam, çeşme ve hazire kalmıştır. Kasabanın Cumhuriyet Mahallesi'nde bulunan cami ve türbe, 2011-2016 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restorasyonu yaptırılarak eski tarihi dokusuna kavuşturulmuştur.⁴

A-HASAN BASRÎ CAMİİ

Son dönem Osmanlı mimarisi tarzında ve geniş bir avlu içinde yer alan yapı tek çatı altında cami ve tekkeden (türbeden) meydana gelir. Yapının sağ tarafı cami, sol tarafı ise türbedir.

Cumhuriyet Mahallesi'nde ve türbe ile bitişik olarak yapılan cami, kesme taş kaplamalı olarak dikdörtgen planda yapılmıştır. Kuzey cephedeki giriş kapısı iki kanatlı ve demir doğramalı iken restorasyondan sonra ahşap ve geometrik süslemeli hale getirilmiştir. Kapıdan girişin sağ tarafında minare hizasına kadar Müezzin Mahfili yer alır. Müezzin Mahfili'nin yarım metre kadar yükseklikte olup etrafını ahşap korkuluklar çevirir. Girişin sol kısmı ise Son Cemaat Yeri'nden ahşap merdivenlerle Kadınlar Mahfili'ne çıkılır. Kadınlar Mahfili'nin tabanı ve tavanı ahşap, ön yüzü ise yine ahşap korkuluklu olup ortada balkon şeklinde çıkıntılıdır.

Cami harimi zeminden bir basamak yukarıda olup doğuda iki küçük dikdörtgen formlu, batıda üç büyük yuvarlak kemerli, güneyde minberin sağında üstte bir, kuzeyde ise iki sıra halinde alt sıradakiler dikdörtgen formlu, üst sıradakiler kare formlu altı pencere aydınlatır. Kuzey cephedeki pencereler küçük ve kare formlu, diğerleri ise dikdörtgen formludur. Harimin ahşap



Hasan Basri Hz. Camii Harimi Yazıları



Hasan Basri Hz. Camii ve Türbesi Genel Görünüş-Restorasyon Sonrası

tavanını dördü ortada sekiz ahşap direk taşır. Harim daha önceleri minare hizasına kadar iken ibadete yetersiz kalınca minarenin sağ tarafı 1960 yılında cami harimine dâhil edilerek harem genişletilmiştir.

Caminin en önemli özelliklerinden biri türbe ile bitişik duvar ile mihrabın sol tarafındaki kökboyalı yazı ve resimlerdir. Bu yazı ve süslemeleri yapan Mustafa adlı bir sanatçıdır. Restorasyon sırasında kısmen tahrip edilmiş bu yazılara dokunulmamış ve aynı şekilde bırakılmıştır. Basit sülüs hatlı olarak "Allah" (cc), "Muhammed" (sas), "Ebu Bekir" (ra), "Ömer" (ra), "Osman" (ra), "Ali" (ra), "Maşallah", "Yasin ve'l-Kur'an", "Küllemâ de hale aleyhe ve Zekerîyye'l-mihrâb", "Neccinâ mimmâ nehâf" yazıları ile panolar halinde çiçek ve vazo resimleri dikkati çeker.

Caminin mihrabı taş, minber ise ahşap ve sadedir. Güney doğu köşede sade Vaaz Kürsüsü vardır.

⁴ <http://iscehisar.gov.tr/hasan-basri-camii-ve-turbesi-yeniden-ibadete-acildi>

İlk önceleri caminin kuzey-batı köşesinde yer alan minare 1960 yılında harimin sağa doğru genişletilmesi üzerine kuzey cep-hede kalmıştır. Minarenin kaidesi kesme taş, gövde ve petek tuğla, külâh ise çinko kaplamalıdır. Tek şerefeli minareye müezzin mah-filinden çıkış sağlanır.

B- HASAN BASRÎ TÜRBESİ

Halk arasında “Seydiler Sul-tan” veya “Seydiler Sultan Türbe-si” diye de anılan türbe, kasaba-nın Cumhuriyet Mahallesi’nde cami ile bitişik olarak yer alır.

Girişi kuzeyde olan türbe, kareye yakın enine dikdörtgen planlı ve kesme taş kaplamalıdır. Giriş kapısının ke-narında cüruf adı verilen ve tedavide kullanılan kutlu toprağın olduğu türbe, kuzey, güney ve doğu yönün-de ikişer pencere ile aydınlanır. Türbe içinde Seyyid Hasan Basri ve müritleri veya yakınlarına ait on tane sanduka ile dört tane sancak vardır. Tabanı mermer, tavanı ise ahşap olan türbenin ortasında yer alan iki ahşap sütunla tavan desteklenmektedir. Batı cephe-sinde cami ile ortak iki pencere ve güney köşesinde hastaların yatırıldığı ve tedavi edildiği mermer divan yer alır. Türbenin üzeri dıştan kırma çatılı ve Marsilya kiremitle örtülü iken yapılan restorasyonda oluklu tuğlaya çevrilmiştir.

Türbenin içinde nesih hatla yazılı ve Mehmet Emin imzalı bir beyit vardır. Beyitte:

“Sakın terk-i edeb etme makam-ı feyz-i âli evliyâdır bu,

Mücahid fi-sebîlillâh evlâd- resul hazret-i Hasan Basrî’dir bu” yazılıdır.

13. yüzyılın sonları ile 14. yüzyılın başların-da yaşadığını tahmin ettiğimiz Seyyid Hasan Basri Hazretleri, Horasan erenlerinden ve Karaca Ahmet Sultan’ın çağdaşı olup Hacı Bektaş Veli Dergâhı’ndan yetişmiş bir derviş ve doktordur. Hacı Bektaş Veli’nin Dergâhı’nda tahsiline devam ederken Karacaahmet Sultan, Yargeldi Sultan ve Hayran Veli ile arkadaş ol-muştur.⁵

Dört arkadaş eğitimlerini tamamladıktan sonra

⁵ Muharrem Bayar, Mermerin Tarih Yazdığı Şehir İscehisar, İscehisar Belediyesi Yayını, Konya 2003, s. 191.



Hasan Basri Hz.
Türbesi’ndeki
Sandukası-
Restorasyon
Öncesi

Afyonkarahisar’a döndüklerinde şehri gezerken su-sarlar, namaz vakti de gelmiştir. Hem içmek hem de abdest almak için su ararlar. O sırada Karaca Ahmet elindeki asasını yere vurarak, “Su burada olacak.” der ve vurduğu yerden su fışkırır. Çıkan sudan kana kana içtikleri gibi abdestlerini de alırlar. Bu suyun çıktığı yere bir çeşme yapılır. Olucak Mahallesi’nde “Büyük Olucak Çeşmesi” diye anılan çeşmenin bu çeşme olduğu söylenmektedir. Dört arkadaşın her biri bir beldeye giderek tekke kurar, hem halkı tedavi etmişler, hem de dini yönden irşad etmişlerdir.⁶

Seyyid Hasan Basri Hazretleri, bir rivayete göre de Irak’ın Basra şehrinde medfun bulunan tabiidinden Hasan Basri Hazretleri’nin onuncu kuşaktan torunu-dur.

Seyyid Hasan Basri Hazretleri, İnlice köyüne gel-miş (Seydiler) ve burada tekkesini kurarak kuduz te-davisini yapmaya başlamıştır. Bu tedavi geleneği hala devam etmektedir.

Her yıl Ağustos ayı başında, Seydiler kasabası-na, bilhassa tekkenin çevresine 1 cm büyüklüğünde kırmızı renkli kuduz böcekleri gelir ve 10 gün kalır ve bir yıl sonrasına kadar da kaybolurlarmış. Sabah namazından sonra böcek toplamaya çıkılır, toplanan böcekler bir kutu içine konur, hayvan orada öldük-ten sonra güneşte kurutularak havanda ezilir ve toz haline getirilir.

Seydiler’e gelen hastalar, Seyyid Hasan Basri’nin soyundan gelen hasta bakıcılar tarafından tedavi

⁶ Fikri Yazıcıoğlu, Afyonkarahisar Evliyalari ve İlim Adamlari, Yıldız Matbaası, Afyon 1969, s. 165.



Hasan Basri Hz. Türbesi-Restorasyon

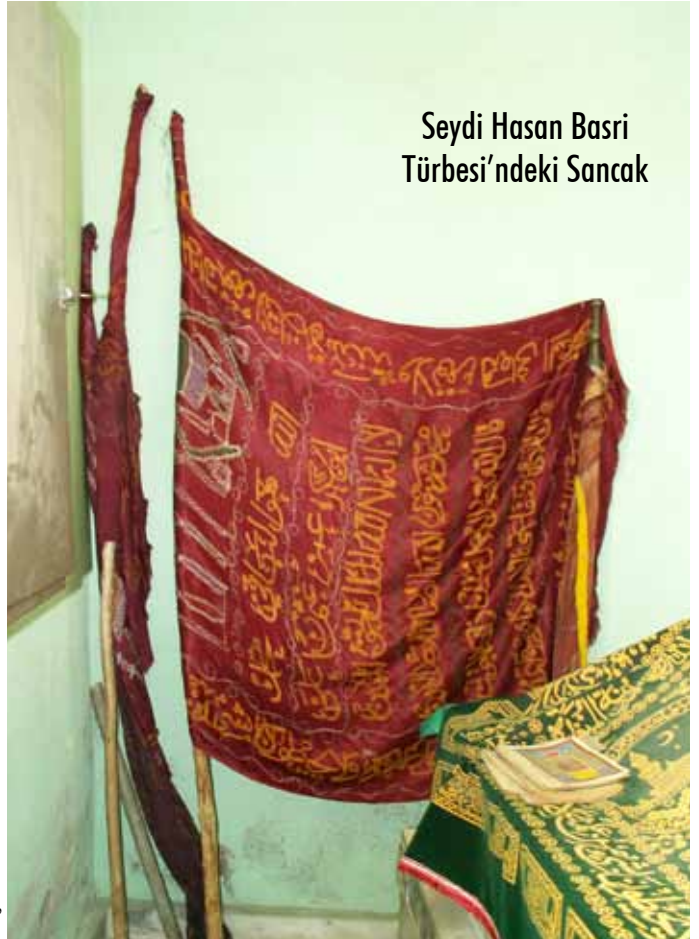
edilmektedir. Hasta erkek ise erkek bakıcı, kadın ise kadın bakıcı hastayı alır. Hastanın gözlerine bakar, bir kaptaki suyu gösterirler, üşüyüp üşümediğini sorarlar. Kendi hastaları olduğuna kanaat getirdikten sonra tekkeye getirir ve türbede dua ederler. Ardından tekkedeki kuyu suyundan alınmış yarım bardak suyun içine bir fiske kuduz böceği tozu, bir fiske de tekke toprağı karıştırılarak hastaya içirilir. Daha sonra mayasız ekmek ve yağsız ve tuzsuz çorba verilir. Bu uygulama günde üç defa tekrarlanır. Tedavi bir veya üç gün devam eder. Üçüncü gün bir miktar kuduz böceği tozu, bir miktar tekke toprağı hasta yakınına verilerek uyacağı diyetlere devam etmesi söylenerek gönderilir. Eğer kuduran havyan olursa aynı tedavi uygulanır. Ayrıca kuduran hayvanın ahırındaki hayvanlar da getirilerek suyundan içirilir. Tekkeye gelen hasta mutlaka iyi olup gitmiştir. Gelip de iyileşemeyen hasta yoktur.⁷

Mehmet Gündoğan, tedavi ile ilgili olarak; “yılın belli zamanlarında yörede yetişen ve “Çöğen” adı verilen ot içinde kuduz böceğinin bir türü varmış. Otu koparıp kurusu, sapı ve tanesini hamura katılarak ekmek yapılır ve gelen hastalara bu ekmekten yedirilir. Kuduz hastalığını oluşturan mikrobun panzehiri o böceğin bünyesinde oluyor-muş” diyerek duyduklarını ifade etmektedir.⁸

Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 11-02-1999 tarih ve 766 sayılı karar ile tescillenerek koruma altına alınmış bu-

lunan türbe, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2013-2014 yılları arasında yanındaki cami ile birlikte restorasyonu yaptırılarak güzel bir görünüme kavuşturulmuştur.

Çevresi mezarlık olan tekke ve caminin bahçe duvarlarında devşirme yapı taşları görülmektedir. Bunlar içinde Roma Dönemi mezar steli ve mimari öğelerle Grekçe yazılmış bir kitabe ile Türkmen mezar taşları yer alır.



Seydi Hasan Basri Türbesi'ndeki Sancak

⁷ Bayar, Hekim Seyyid Hasan Basri ve Vakıfları, s. 170-171.

⁸ Mehmet Gündoğan, Afyon Meşhurları, AFG Matbaası, Ankara 2012, s. 46.



Eğitimci, Şair, Ressam

REŞİT KESKİN

Röportaj: Hasan Özpınar

Taşpınar'ın bu sayısında 10 parmağında 10 marifet olan bir eğitimciyi konuk ediyoruz. Reşit Keskin çok yönlü bir kişi ama her şeyden önce eğitimciliği geliyor.

- Hocam kendinizi tanıtır mısınız?

- Eskişehir Çifteler ilçesi Emirekin köyünde 1950 yılında doğmuşum. 13-14 yaşlarımda anne ve babamı kaybettim. Eskişehir'deki ablam ve eniştem anne-baba yerine geçtiler. Zor bir çocukluk geçirdim. İlk gençlik çağında annesiz, babasız kalmak. Rahmetli babamın öğretmen olması sebebiyle bende

öğretmenliğe meylettim ve Ankara Erkek Öğretmen Okulu'na gittim. 1970 yılında oradan mezun olarak ilk görev yerim olan Afyonkarahisar'a geldim...

- Nasıl bir Afyon buldunuz?

- Hiç unutmam 24 Ekim 1970 tarihinde merkez ilçeye bağlı en uzak köy olan Belkaracaören'e öğretmen olarak atandım. O zamana kadar Afyon'a dair bir bilgim yoktu. Babam öğretmenliğe burada başlamış bir de Eskişehir'e yakın olması sebebiyle burayı tercih ettim ve ne mutlu ki çok sevdiğim bu şehirde 47 yıldır yaşıyoruz.

- Bir köy öğretmeni nelerle uğraşır?

- Belkaracaören'i bilirsiniz Şuhut yolu üzerinde, yoldan 3 km kadar içeride bir köy. O zaman şimdiki gibi her gün şehre gidip gelmek yok. Köyde lojmanda diğer öğretmen arkadaşlarla kalıyoruz. Hafta sonları anayola yürüyerek ulaşır, Şuhut arabalarıyla şehre ineriz. Bazen Şuhut'tan araba dolu geldiği için yer olmaz, Afyon'dan Şuhut'a giden arabaya binerek Şuhut'a gider orada boş arabaya geçip tekrar şehre döneriz. Böyle sıkıntılı yolculuklar olurdu.



Öğretmenliğe ilk başladığı Belkaracaören köyünde

Diğer öğretmen arkadaşlarla şehre geldiğimizde İmaret Camii yanında Kent Otelinde kalır, Narin Lokantasında güzel bir yemek yer, kahvede takılırdık.

Devir siyasi hareketlerin yaygın olduğu bir dönem. Haliyle görüş ayrılığı okulda da var. Okuldaki diğer arkadaşlarla zıt görüşteyim. Ben aileden Demokrat Parti, Adalet Partisi çizgisindeyim. Beni yanlarına çekmek için çalışıyorlar, sıkıştırıyorlar. Bakıyorum bunu yapan arkadaşlar köydekilerle geçinmiyorlar, okula geç gelirler, bazen gelmezler. Hâlbuki bizim o insanların, çocukların geri kalmışlığını kırmak için daha fazla çalışmamız şart. Elektrik yok, akşamları gaz lambasının ışığında onların tezlerine karşı kitaplar okurdum. Aynı okulda çalıştığımız arkadaşlar sırf siyasi görüşümüz uymuyor diye beni ve birkaç arkadaşı dışladı. Bizde orada safımızı seçtik, milliyetçi muhafazakâr görüşteki arkadaşlarla bir araya geldik. Hafta sonları şehirde kendi fikriyatımızdaki arkadaşlarla bir araya gelir, çalışmalar yapardık.

- O günlerde yayıncılıkla da uğraşmışınız?

- Evet, o günlerde bir dergi çıkarmaya karar verdik. Nasıl çıkarılacağını bilmiyoruz tabi. Afyon gazetelerinde yayınlanan yazılarından tanıdığımız İrfan Ünver Nasrattınoğlu Ağabeyimiz ile tanıştık. Sağolsun o çok yardım etti. Hatta çıkaracağımız derginin isim babası da o oldu. Böylelikle Çetinkaya Dergisi'ni yayınlamaya başladık. Aylık Milliyetçi Fikir Sanat Dergisi olarak yayına başladık. Yazıları daktiloda yazar, derler toplar Ankara'da bastırmaya giderdik. Kapak resimlerini ben çizerim, yazıları temize çekerim. Herşey elimden geçer-



1970'li yıllarda öğretmen arkadaşları ile birlikte

di. Cumartesi Ankara'ya gider, matbaada yatar, ertesi gün basılan dergileri alarak Afyon'a dönerdik. Burada başka şehirlerde tanıdığımız arkadaşlara 5'er 10'ar adet satılması için gönderirdik. Bazısı parasını gönderir, bazıları gelmezdi. Bizim için bir sonraki sayının basım parası çıktıysa kâfi idi. 4. sayıdan sonra maddi sıkıntıya girdik. Böylelikle derginin yayın hayatı sona erdi. Hatta son sayıyı çıkarabilseydik içeriği gayet dolu idi.

- Nerelerde göre yaptınız?

- İlk görev yerim Belkaraören'de 2 yıl görev yaptıktan sonra askere gittim. Dönüşte Çıkrık köyüne atandım ve orada da 2 yıl çalışarak Beyyazı'ya geçtim.

- Yavaş yavaş Afyonkarahisar Merkez'e geleceksiniz galiba.

- Evet, ama Beyyazı köyünde ki görevim uzun sürdü. 1976-1983 arası 7 yıl. Nihayet 1983 yılında şehir sıram geldi. Şehir dediğime bakmayın Sahipata'da Salim Pancar İlkokulu. O yıllarda Sahipata Mahallesi yeni oluşuyor, İncehisar tarafından, Çobanlar tarafından gelenler oraya yerleşiyor. Tabii bizde köy yaşamını biliyoruz, gittiğimiz yerlerde yabancılik çekmedik. Öğrencilerle, velilerle hemhal olduk.

- Biz sizi öğretmen, şair, ressam olarak biliyoruz. Nereden geliyor bu yetenek?

- Genlerden geliyor olsa gerek. Benim babamda öğretmendi, şairdi, ressamdı. Ressamlıkla ilgili de çok ilginç bir hatıralarım var. 1980 öncesinde konserlerde, gösterilerde büyük boy resimleri ben yapardım. Mesela Mehmet Akif Ersoy Anma Gecesi'nde, Kırmılı önder Mustafa Cemiloğlu gösterilerinde bez üzerine büyük boy resmini yapmıştım. Rahmetli Necmi Bilgi Ocak 1980'de şehit edildiğinde ertesi gün cenazesi kaldırılacaktı. Sabaha kadar onun resmini büyük boy beze yapmıştım. Keza o yıllarda okullarda sene son-



Afyon Belediyesi Şiir Akşamlarında



Şiir sergisi açılışında

larında sınıflar Mezuniyet Kartı hazırlarlardı. Bende bu şekilde çok kart hazırladım. Hatta bu hazırladığım kartlar sebebi ile 12 Eylül sonrası Ramazan Ayı'nın 1. günü Emniyet'e çağırıldılar, ifademi aldılar. Serbest bıraktılar.

- Bir mezuniyet kartından gözaltı, sebep ne?

- Yaptığım tablonun siyasi içerikli bulunması, milli sembollere yer vermesi.

- Ressamlığı öğretmenlikle birlikte götürdünüz.

- Evet, boş durmayı sevmem. Çalıştığım okullarda hep sabahçı olurdum. Öğleye kadar okul, oradan işyerine gidip akşama kimi zaman gece yarısına kadar iş. Anbaryolu'nda Enfiyecioğlu Zafer Pasajında bir dükkân açmıştım. Bu çalışmalarımı orada yapıyordum. O dönem genellikle dükkânların vitrinlerine yağlıboya ile tabela yazardık, sac levhalara yazardık. Her şey el emeğine bakıyor. Şimdiki gibi bilgisayar yok, her şey ölçerek, keserek. Tabii yaptığımız işler 15-20 yıl gidecek şekilde idi. Okullara mevsim şeridi, tarih cetveli vs. hazırlardım. Zamanla farklı arayışlara girdim, resimlik yapmaya başladım, şimdiki piyasa işi çerçevelerin atası fakat kaliteli, ahşap. Baktım çok tutuldu, seri halde yapıp, İstanbul-Ankara arasındaki tesislere varıncaya kadar götürüp sattım.

1996'da emekli oldum, dükkâna daha fazla zaman ayırır oldum. Gerçi dükkân yokken bile evi atelye olarak kullanırdım. Birkaç yıl sonra bilgisayarlı kesim aleti aldık. O zaman Belediye'nin afiş vs. işlerini çoğu zaman ben yapardım. Paraya tamahım yok, o yüzden iş bana gelirdi.

- Şiir geçmişiniz daha eskiye dayanıyor birazda bu yönünüzden bahsedelim

- 1975-1976 yıllarında İrfan Ünver Nasrattınoğlu ağabeyimiz elimizden tuttu, onun sayesinde Anadolu'nun çeşitli gazete, dergilerinde şiirlerimiz yayınlandı. Bu şekilde ismimiz duyuldu

Kayseri'de bir arkadaş 5 şairin şiirlerini toplayarak "Beşi Bir Yerde" isminde bir kitap çıkardı. İlk kitabımız bu şekilde müştereken yayınlandı.

Sonra araya birazda geçim kaygısı girdi. Emekli olduktan sonra şiire daha fazla eğildim. Aslına bakılırsa eğitimi olduğum için görev yaptığım yıllarda bir ihtiyacı gördüm.

- Nasıl bir ihtiyaç?

- Okullarda belirli gün ve haftalar vardır. Ünitelerde bu konuda şiirler olması gerekir. Öğretmen arkadaşlarda her yıl aynı şiirleri koymaktan sıkılırlardı. Bana gelirler, o konu hakkında şiir yazmamı isterlerdi. Böy-

lece ilk kitabım “Belirli Gün ve Haftalar” için şiirler oldu. Eğitim camiasında çok tutuldu. Kısa sürede 3 baskı yaptı.

Yine okullarımızda bir başka ihtiyaçtan doğan “Ünitelere Göre İlimiz Afyonkarahisar ve Bölgemiz” başlıklı kitabımızda böyle ortaya çıktı. Afyonkarahisar’ı ve ilçelerini çocuklarımıza tanıttak bir kitap yoktu. Birkaç arkadaşla birlikte hazırladık.

Sonrasında şiir kitaplarım peşpeşe geldi. “Sevgi Benim Sermayem”i çok sevdi-

ğim çocuklara adadım. Vatanın birliği, bütünlüğü için şehit düşenler için “Cennet Bağının Gülleri” oluştu. Bu şiirlerimizi zannederim 1998-99 yılında bir sergi olarak sunduk, buradan elde edilen gelirle Afyonkarahisar Şehit ve Gaziler Derneği’nin kuruluşu gerçekleştirildi. Bu da bizim için ayrı bir mutluluk.

1995 yılında Kültür Bakanlığı, Afyon Valiliği ve Ankara Mimarlar Odası’nın açtığı bir yarışmada 118 şiir içinde “Afyonkarahisar Evleri” isimli, tarihi evleri anlatan şiirim birincilik ödülü aldı. Dönemin bakanının elinden ödülümü aldım.

- Sizi hep çocuklarla ilgili eserlerden tanıyoruz?

- Evet, sonraki yıllarda hep çocuklar için uğraş verdim. Çok sevdiğim çocuklarımızın dini, milli, ahlaki gelişimleri için çaba harcadım. Kitaplarımı bu yönde hazırladım. Önce Vatan Diyorum, Şiir Diliyle Esmâ-ül Hüsna 99 İsim, Şiir Diliyle Hz. Muhammed’in Hayatı, Şiirlerle Keloğlan Masalları, Şiirlerle Hacivat Karagöz Hikâyeleri, Gönül Sazından Ezgiler, Şiirlerle Nasreddin Hoca fıkraları böyle ortaya çıktı. Şiir Diliyle Afyonkarahisar’da 47 yıldır yaşadığım, gönülden bağlı olduğum Afyonkarahisar’ı, memleketimi anlattım.

- Artık Afyonkarahisarlı sayılırsınız?

- Elbette. Pek çok kişiden daha fazla Afyonluyum. Sadece 47 yıldır burada yaşamakla olmadı bu. Hani rahmetli Ali Türk Keskin diyor ya;

**Bugüne kadar
yayınlanmış
eserlerinden
bazıları**



*“Memnunum bu şehrin olgunundan toyundan,
Kusura bakma beyim ben gidemem Afyon’dan”*

- Çalışmalarınıza noktayı koymadınız elbette, sırada ne var?

- Evet, bitmedi. 26 yıllık öğretmenlik hayatımda yaşadığım anılarımı paylaşacağım, “Öğretmenlik Böyle Bir Şey” adlı bir kitap hazırladım. Mesela ikinci sınıfa geçtiği halde okumayı sökmemiş bir öğrencimin, sevgiyle işlenip cevhere dönüşmesi, sonra şu anda üniversite hastanesinde öğretim görevlisi olması gibi ilginç hikâyeler var içinde.

- Bunca eseri bastırırken nelerle karşılaştınız?

- Kitap yazmak ve kitabı bastırmak oldukça zor uğraşlar. Eş, dosttan aldığım reklamlarla baskı masraflarını karşılıyorum. Bu işi para kazanmak için değil, Allah rızası için kültürümüzü yaşatmak ve hoş bir seda olsun, adımız yaşasın diye yapıyorum. Geri dönüşler beni mutlu ediyor. Bu kitaplar bir anlamda beni anlatıyor, bir nevi hayatım boyunca biriktirdiğim çeyizim. Bu topluma böyle faydalı olabiliyorsam ne mutlu bana.

- Bize zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz, son olarak neler söylemek istersiniz?

- Ömrümüz oldukça bu millete kültürel anlamda faydalı olmaya gayret edeceğiz, bu tür çalışmalar içinde sizleri tebrik ederim. Taşpınar dergisi önemli bir görevi yerine getiriyor. Bizlerde ilgi ile takip ediyoruz. Emegi geçenlere teşekkür ederim.

TAŞPINAR 20

Eski sımalar

METİN YURTER 1937-1996

Mimar Erdoğan EMRE

Hacı Nuh Camii'nden Mısri Camii'ne giderken 100 metre kadar ilerde sağda mavi boyalı bir evin duvarına yapışık, Ciycir Çeşme vardır. Suyu az aktığı için öyle denirdi. İki katlı evin ön duvarına yapışık kemerli, tek musluklu bir sokak çeşmesi, arkası da evin iç avlusuna bakan çift taraflı bir çeşme idi. Bu ev marangoz Ragıp Amca'nın eviydi. Karşılarında Sami Öznur'un, daha ileride Demirci Cemil Aşçıoğlu Ailesi'nin, Meydanoğulları ve Şemşimoğlu Sülaleleri, Nevzat ve Ergun Atay Ailesi, Hacı Abidlerden Alper Abi., gibi şehrimizin pek çok tanınmış ailesinin evleri vardı.

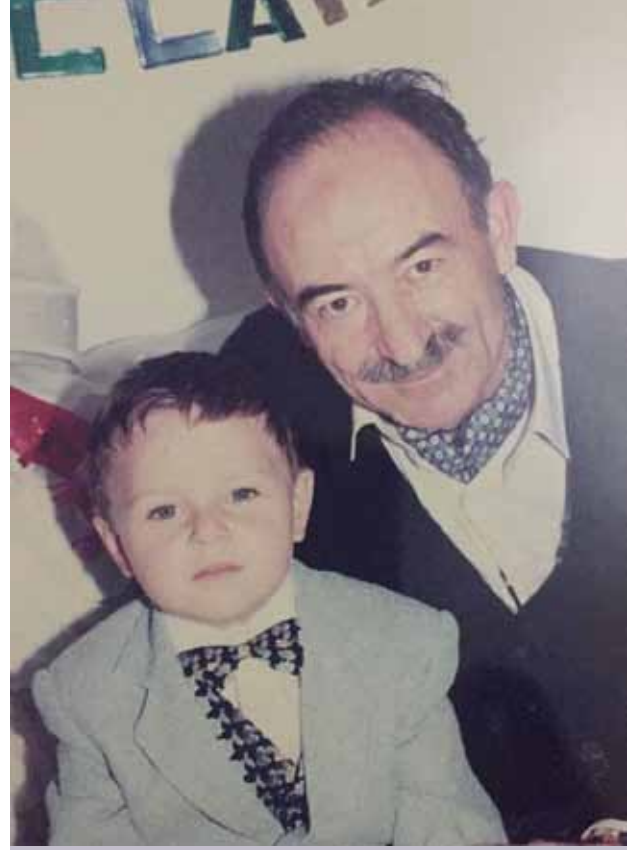
Bu evde 1937'de Ragıp Usta'nın 2. evliliğinden olan ilk çocuğu Metin Yurter doğdu. (20 Temmuz 1937) İlkokulu Kadınana'da bitirdi. Babası Ankara, Siteler'de marangoz atölyesi açtığından orta tahsilini Ankara'da Sanat Okulu Elektrik Bölümü'nde tamamladı. Aynı yıl PTT Genel Müdürlüğü İnşaat Dairesi'nde işe başladı. Bir süre sonra ADMM Akademisi'nin gece bölümüne kaydını yaptırarak gündüz çalışıp gece okudu. Elektrik Mühendisi olarak mezun oldu. 1960'da askere gitti. Aynı yıl Kösekaşaoğulları'ndan Abdurrahim Bey'in kızı Süheyla Hanım'la ile evlendi.

Askerlik sonrası PTT İnşaat Dairesi'nde çalışmaya devam ederken, Hacettepe Üniversitesi Vakıf Hastanesi kuruluş aşamasında çalışmakta olan Prof. İhsan Doğramacı (1915-2010) tarafından teknik kadroya çağrıldı.

Proje hazırlanmasından inşaatın uygulanmasına kadar bütün birimlerde çalışan Yurter, bu 10 yıl içinde İbn-i Sina, Kayseri, Nevşehir-Nehive Hastanesi, Çukurova Üniversite Hastanesi ve meşhur Bilkent Üniversitesi Kampüsü elektrifikasyon projelerinde çalışmış, otomasyon ve enerji dağıtımı gibi özellik isteyen konularda ciddi tecrübe sahibi olmuştu.

1975'te bu çalışmalardan ayrıldı. Ankara'da kendi bürosunu kurarak taahhüt işleri yapmaya başladı.

1979'da BİHOL (Birleşmiş Müteahhitler Holdingi) kurucu ortağı olarak Suudi Arabistan'ın Medine şehrinde 4 proje yapım ihalesi kazanılması üzerine bura-



Torunu Salih ile

ya taşındı. Mescid-i Nebevi, Qubaa Mescidi, Mikad Mescidi gibi yapıların elektrik işlerini yapmış, gene aynı kentte Vatan Hastanesi, Devlet Misafirhanesi, Medine Üniversitesi'nin 2 fakültesi gibi yeni ihalelerin projelendirme ve tatbikatında bulundu.

Medine çalışmaları başladığında Ankara TED Koleji'ni bitiren oğlu Melih'i, İngiltere'de makine imalat mühendisliği tahsiline gönderdi. (1980-84) Melih, yüksek lisans için girişim yaptığı sırada yardımına ihtiyaç duyduğu için onu yanına çağırıp, elektromekanik üzerine birlikte 5 yıl çalışırlar. (1989) Melih Afyon'a döner ve askerlik hizmetini tamamlayıp kendisine yeni bir iş sahası açar.

1992'e kadar geçen bu 13 yıl içinde Mekke ve Medine çevresinde pek çok dost edinmiş, bunlardan Mahmut Sami Ramazanoğlu (1892-1984) ve Ali Ulvi Kurucu (1922-2002) Hoca Efendiler onun manevi dünyasında kendine bir çizgi belirlemesinde



Metin Yurter'in doğduğu Cıyır Çeşmeli ev

önemli etkileri olmuştur. 1992-1994 yıllarında hem Afyon'da hem de Medine'de ikamet etmiş, 1994'den sonra vefatına kadar (1996) sadece ramazan aylarını Medine'de geçirmiştir.

Metin Yurter ile 1974 yılında tanıştım. İşyeri Ankara'da ama Afyon'da İller Bankası ihalesini almış, ara sıra bitişik komşum Mimar Ülküer Abi'nin (*hala-dayı çocukları*) bürosuna uğruyordu. Babası Ragıp Amca da ilginç bir konu sebebiyle aynı büroya geliyor, yüksek sesle bir şeyleri protesto ediyor adeta bir avukat gibi kanundan nizamdan bahsediyor, ben de yanlarında dinliyorum. Belli ki çetin ceviz bir adam. O günlerde Mecidiye Mahallesi'nin en ucunda, şimdiki Emniyet Müdürlüğü Tesisleri'nin olduğu köşe boş bir tarla idi. Tam dört yol ağzındaki köşesinde eskiden beri ahşap bir bekçi kulübesi vardı. Yoldan 1,5 metre düşük olan bu tarla Ragıp Amca'nınmış. İl Emniyet Müdürü Yılmaz Bey'in zamanında buraya 2 katlı kaçak bir bina yaptırılmış.

Emniyet Müdürü (1971-75) Yılmaz Sezgin çok çalışan, dinamik, başarılı ve samimi bir müdürdü. Benim kısa belediye mühendisliğim (1,5 yıl) ve uzun encümen üyeliğim (4 yıl) sırasında Belediye'ye gelip, Başkan Sami Öznur ve benimle sık-sık konuşurdu.

Yukarı Pazar Cumhuriyet Okulu'nun yan köşesinde bulunan eski karakol binası, çok önemli ve hassas bir bölgeyi kontrol etmekte iken, Çavuşbaşı tarafı ile Kale arkası gibi, şehrin eski kesimindeki asayiş sağlamaya çalışan ama yetersiz kalan bu nokta üzerine, ilave 3 kat lojman ve hizmet binası yapmış ama Belediye'den izin almamıştı. Resmi dairelerin yapacağı inşaatlar için ruhsat gerekmezdi ama müracaat

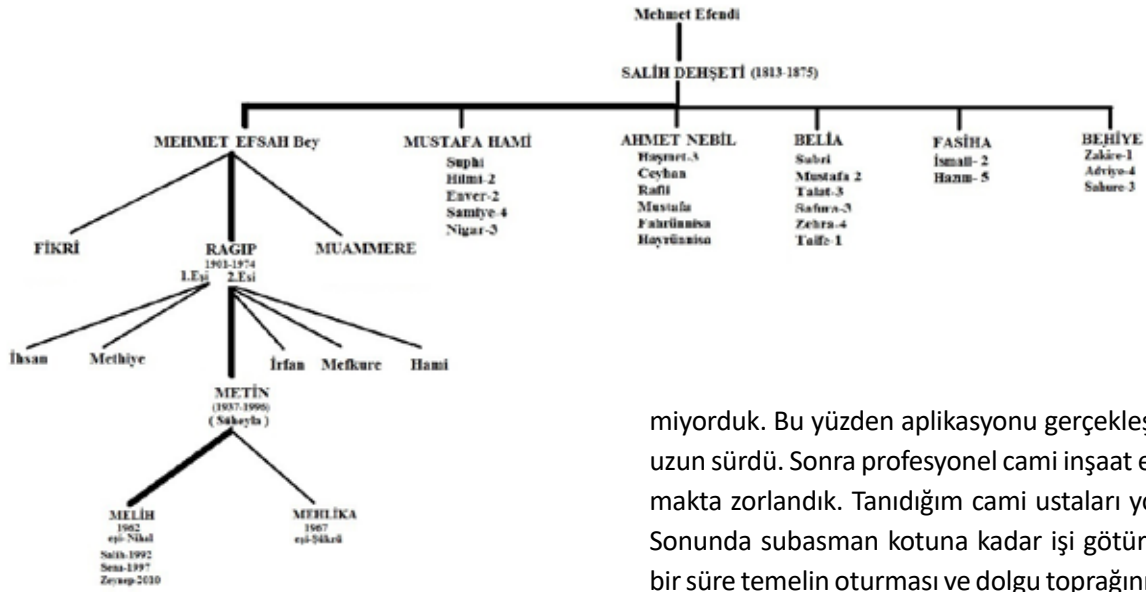
etmesi gerekirdi. Bu sorunu bir şekilde hallettik; zira hatırladığım kadarı ile bu inşaatın giderleri birkaç hayırseverin yardımı ile gerçekleşmişti.

Benzer şekilde Ragıp Amca'nın tarlasının köşesine oldu- bittiye getirilerek yapılan kaçak inşaat hem ruhsatsız hem de başkasının arsası olduğundan durum vahimdi. Ragıp Amca men-i müdahale davası açtı. Arsanın parasını fazlası ile vermeyi teklif ettikleri halde davadan vazgeçmedi. Vali, Hâkimler, Belediye Başkanlığı ve şehrin ileri gelenleri aracı oldular, araya Müftü dahi girdi; bir şekilde sulh sağlandı. Ragıp Amca olaydan 6-7 ay sonra vefat etti. (1974)

İş merkezi Ankara'da olan ve ayda bir komşuma uğrayan Metin Bey ile karşılaştığımızda selamlaştık. Bu yıllarda sanıyorum Gökfen Elektrik ile bir taşeronluk antlaşması vardı. Arkadaşım Tuncer Kurşun ile de ortak bir resmi iş almışlardı.

Aradan 7-8 yıl kadar zaman geçti. 1986 ilkbaharında umre seyahati yapmak üzere hazırlık içindeydim. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ilk umre programı olduğundan çok kalabalık bir grup vardı. Yalnızca merkezden 4-5 otobüs vardık. Vakıflar Bankası'nda döviz alırken birisi arkamdan yaklaşıp ".... Sizin Medine'de hemşehrilerimize ne kadar yardımcı olduğunuzu unutamam, hep duacıyız, özellikle filanca arkadaşım ve ailesi hala sizi hayırla yad eder." deyince şaşırdım tabii ki böyle bir minneti çevirmek olmaz; işin tuhafı benim ismimi hatırlayamayanlar genellikle hep *Metin* diye hitap ederler. Banka, Uzunçarşısı'nın tam ortasında eski Vakıf Fırını'nın bulunduğu yerdeydi. Şimdi orada 2 kuyumcu dükkânı var. Banka Müdürü Muzaffer Bey şakacı ve çok girişken bir adamdı. Çıkışta kapının önünde beni lafa tuttu. İçerde konuştuğumuz müşteriyi de çıkarken durdurup, Metin değil Erdoğan olduğumu beni Metin Yurter ile karıştırdığını söyleyerek, Medine'ye gittiğimde Metin Bey'e durumu anlatacağımı bildirdim; demek ki Metin Bey orada herkese yardım eden ve sevilen biriydi.

O yıl Türkiye'den o kadar çok umre yapan oldu ki hac mevsimine yakın kalabalık vardı dediler. Medine'de rahmetli teyze oğlu Süleyman Ceylan'da (1930-2012) kalmıştım. Bu 8-9 gün boyunca arkada-



şı olan Metin Bey de bizi sık sık ziyarete gelir, arabası ile beni gezdirirdi. Süleyman Ceylan Medine’de Siemens adına yaklaşık 15 yıl kalıp kutsal bölgedeki hastane ve diğer yapılardaki röntgen, klima vb. cihazların montaj, tamir ve bakım işlerini yapan bir teknisyendi.

Metin Bey’in 1992’de Türkiye’ye dönüşü ile arkadaşlığımız daha yoğunlaşmaya başladı. OSB’de satın aldığı parsel üzerine oğlu Melih ile Yonca Yem Fabrikası’nı inşaa ettiler ve kısa sürede yem üretimine başladılar. Aynı yıllarda benden OSB Camisi’nin projesini çizmemi istedi, kurduğu dernekte adeta tek başına işleri yürütüyordu. Fabrika başında oğlu bulunduğu için bu gibi sosyal işlerle rahatça uğraşabiliyordu. Beraberce temeli attık, gerçek kible yönünü bulmak için defalarca uğraştık; tam kible saatinde güneş buluta girdiği için diktiğimiz çubuğun gölgesine göre ip çeke-

miyorduk. Bu yüzden aplikasyonu gerçekleştirmek de uzun sürdü. Sonra profesyonel cami inşaat ekibini bulmakta zorlandık. Tanıdığım cami ustaları yoğundular. Sonunda subasman kotuna kadar işi götürdük. Uzun bir süre temelin oturması ve dolgu toprağının çökmesi için inşaatı beklettik. O bölge Frigya Medeniyeti’nden kalma bir höyük, yani yığma bir tepecikti ve ana gövdesinde mezar vb. tarihi eserler vardı. Ana binaya başlarken Hafızoğlu Yağ Sanayi tarafından sağ köşeye nefis bir minare yapıldı. O sıralar Metin Bey’in boğazında bir rahatsızlık başladı, sesi kısıldı.

Bir taraftan Fikirtepe’nin (*Düşkünler Yurdu*) doğusundaki arsasına, büyükçe misafirhane tarzında 2 katlı, merdiven evi çatı fenerinden aydınlatmalı, güzel bir yapı planladık. Parsel ile yol arasında başkasına ait ensiz bir arsa parçasının alınması gerekiyordu. Tesadüfen benim üvey bacanağıma ait olan bu yerin fiyatı konusunda anlaşılmadıklarından işleri yarım kalmıştı. Aslında burası su basan bir çayırılık ve müstakilen işe yaramaz bir arsa parçası idi ama inşaat yapabilmesi için yanındaki arsa sahibi tarafından alınmak zorunluluğu bulunduğundan çok yüksek fiyat talep edilmişti. Sonuçta bacanağı makul bir fiyatta ikna ederek her iki tarafında memnun olacağı bir

şekilde işi tatlıya bağladım. Bacanağım bila veled (*çocuksuz*) olduğu için paranın yarısını eşinin üstüne yapmasını söyledim. Öyle yaptı ve 1 yıla kalmadan da vefat etti.

Metin Bey ile o binayı bitirdik. Medine’den gelecek misafirlerini ağırlamak düşüncesi üzerine planlanmıştı, üst katta duşlu misafir odaları, altta kibleye çevrilmiş ve sohbe uygun fonksiyonlu bir salonu vardı, Fakat ecel oturmasına müsaade etmedi.

Bu yıllarda bir taraftan da diğer sosyal işlerle uğraşıyordu. İmam Hatip Lisesi’nin yurt inşaatı ilavesini yaptırdı ve kullanıma açtı. Açılışa beni de davet ettiği halde gidememiş-



1986 Qubaa Camii açılış töreni

tim; ertesi hafta üzüldüğünü söyledi, ben de çok pişman oldum. Artık Afyon'daki son yıllarında çok sık beraber oluyorduk.

Bir gün Medine'deki değerli bir din adamının, Kütahya'daki arkadaşı Ahmet Yakupoğlu'na (1) bir emanet gönderdiğini, bunu ne zaman götürüp Yakupoğlu'nu nasıl bulacağını sohbet sırasında bana açtığında kendisine zevkle yardım edebileceğimi söylediğimde pek sevindi. Rahmetli Ahmet Yakupoğlu'nu 1988'den beri tanırdık; Esvabemini Konağı sahibi Mehmet Özelsel ailesi ile defalarca ziyaretine gitmiştik. Bizi değerli dostum Osman Korkmaz tanıştırmıştı.

Yakupoğlu, (Ressam Ahmet, 1920-2016) Kütahya'nın yetiştirdiği çok değerli bir insandı. Güzel Sanatlar Akademisi (Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi) 1945 mezunlarından; ressam, müzisyen (neyzen), mimar, komple bir sanatkârdı. Her gerçek sanatçı gibi çevresini aydınlatan bir meşale idi adeta; evinin etrafında oturan kızlara minyatür, ebru gibi uygulamalar yaptırır. Geceleri eşraftan ve meraklılardan oluşan müzikseverlerle, evinde konserler düzenlenir, gönüllü yardımcılar ortalıkta hizmet ederler ve bu yaşlı adamın bütün hizmetine bakarlardı. Çok güzel ney üfler, beste yapar, minyatürcü ve elbette klasik yağlıboya ve suluboya eserleri vardı.

Sıcak bir yaz günü öğle namazı sonrası Metin Bey'in arabasıyla, Dr. Muhsin Keskin (1920-2002) ve Yeşil Cami İmamı Mehmet Efendi'yi de alarak



İrfan-Metin-Hami Yurter kardeşler

Kütahya'ya gittik. Şehrin yaslandığı dağın üst yamacında geniş bir bağ içinde yer alan evine vardığımızda etrafta kimsecikler yoktu. Yardımcıları da gözüküyordu. Bahçeden geçip eve vardığımızda duvar kenarına kurumak üzere bırakılmış, uçmasın diye üzerine birer taş konulmuş minyatür çalışmalarına rastladık. İçeri girdik, kendisi çıktı; 75 yaşlarında çakır gözlü, buğday benizli, iri yapılı, az konuşan mülayim bir adam. İşin tuhafı, beraberimizdeki Dr. Keskin ve İmam Mehmet Hoca da az konuşur. Ben kendimi tanıttım, hatırladı. Sonra heyetimizi takdim ettim. Metin Bey, sebep-i ziyaretimizi gayet nezih bir ifadeyle anlatıp emaneti verdi. Medine'deki bu zat Muhsin Amca'nın da yakından tanıdığı Ali Ulvi Kurucu idi galiba. Hediye edilen paketi yanımızda açtı; sanıyorum, birkaç kitap ve biraz hurma idi. Bizlere ikram etti. Ben de yanımızda getirdiğimiz Afyon lokumu vb. şeyleri açıp orada ikram ettim.



Esvab Eminleri Konağı'nda sohbetler

Konu açmış olmak için dışarıda gördüğümüz minyatür çalışmalarını eğer atılacaksa alıp götürebileceğimizi söyledim. Çok güldü; çevrede oturan ailelerin meraklı kızlarının çalışması olduğunu, istekleri üzerine onlara ders verdiğini, hatta bazılarının daha da ileri giderek tablo ve ney çalışmalarına iştirak etmek istediklerini anlattı.

Bir süre önce Eczacıbaşı Firması'na, Boğaziçi Erguvanları'nı konu alan 6 yapraklı bir duvar takvimi hazırlıyordu, onun akibetini sordum, yukarıya atölyesine çıkıp çalışmalarını gösterdi, hepimiz büyük bir hayranlıkla adeta nefes almadan bu sanat galerisini seyrettik. Bu ziyareti bitirip Afyon'a dönmek bize zor geldi, yol boyunca hayranlığımızı ifade ettik.

Yıllar sonra, galiba 2006 yılında olacak. Yakupoğlu Bursa'ya ısrarla çağrılıp Tayyare Kültür Merkezi'nin çift taraflı galerilerinde sergisi açıldığında kalmakta olduğu Öğretmenevi'nde ziyaretine gittim. O günkü arkadaşlar nasıl diye sormuş, nasıl söyleyeceğimi şaşırmıştım, zira hepsi de aramızdan ayrılmıştı.

Metin Bey, 1995 yılında kendi arazisinde Kur'an Kursu ve cami ile ilköğretim okulu (külliye) yapmak üzere çalışmalara başlamıştı. Ama gerekli imar izinleri alınamadığı için, (mevzii imar planı gerekiyordu) gerçekleştiremediği teşebbüsünü 10 yıl sonra ailesi, onun istediği doğrultuda; Kız Kur'an Kursu, erkek öğrenci yurdu, anaokulu ve bir cami olarak akraba ve bazı hayırseverlerin ısrarlı yardım ve katkılarıyla gerçekleştirilerek kısa süre önce hizmete açtılar.

Metin Yurter, kibar yüzlü, temiz fizyonomili, son derece programlı, tertipli ve oldukça hızlı bir tempo ile her yere koşan bir hayırseverdi. Bütün bu yoğun faaliyet arasında namazını asla ihmal etmez, ertelemezdi. Dikkat ettim, adeta İslam'ı yaşıyordu. Yaşamının her anında, her nefesinde ve kalp atışında Akaid-i İslam vardı. Bu haslet doğuştan mı, kazanılan mı? Kazanılan ise nasıl? Çözemedim.

59 yıllık yaşamının son 6-7 yılı yoğun biçimde beraber olduk. Helal-haram kavramını bilen; sebep ve sonuçları tahlil edebilen, okuyan, dinlemesini bilen,



Ahmet Yakupoğlu

haklıyı-haksızı ayırt edebilen, yardıma koşan, seven-sayan, ehli sohbet ve sünnet ve merhamet sahibi bir adamdı.

O sene tıpkı "hüzün yılı" gibi birkaç ay arayla Metin adlı 2 kardeşimi kaybettim. Diğeri Bursa eşrafından Lofçalı Metin Bey, aynı menhus hastalıktan terk-i hayat eylediler.

Metin Yurter, arkasında amel defterini açık tutacak 2 evlat ile sayısız hayır eseri bırakarak erkenden ayrılıp gitti. Umulur ki Medine yıllarında kapısından ayrılmadığı Peygamber Efendimizin (SAV) şefaatine mazhar olmuştur ve havuz kenarında buluşurlar

ve belki de bizlere de himmet buyrulur, kimbilir? Allah'tan ümit kesilmez. "La Tahzen" diyor rahmeti sonsuz olan Rabbimiz.

Ahmet Yakupoğlu, DGSA 1945, Feyhaman Duran atölyesi ressamlarından, Prof Süheyl Ünver'den minyatür ve tezhip, Neyzen Halil Dikmen'den ve Süleyman Erguner'den musiki dersleri almıştır. Kütahya'da sayısız tarihi eserin restorasyonu veya kurtarılmasında çalışmış, Maltepe semtindeki evine yakın Çinili Camii çizen ve yaptırmıştır. (Afgan tarzı minaresi var.) Mehter takımı kurmuş; 3.000 kitaptan oluşan kütüphanesini, 1.500'ü aşkın tablo ve sayısız tezhip ve minyatürünü, evini, camii ile tüm varlıklarını Dumlupınar Üniversitesi'ne bağışlamıştır. T.C. Kültür ve Sanat Büyük Ödülü sahibidir. Yayınlanmış 3 kitabı vardır.

TEŞEKKÜR

1.Yazının hazırlanmasında en büyük yardımı doğal olarak oğlu sevgili yeğenim, Melih Yurter yaptı. Ayrıca şehrimizin muhtarı gibi herkesi tanıyan ve bu mahallenin eski sakinlerinden, yaşayan abide, değerli dost Bahaddin Şemşimoğlu ağabeyime ve her zaman olduğu gibi yardım ve desteklerini esirgemeyen Hasan Özpınar'a şükranlarımı arz ederim.

2.Önceki Taşpınar sayısında, çok geniş ve uzun bir araştırma gerektiren "Afyon'un Eski Berberleri" yazımın baskıya acilen girmesi sebebiyle unutulmuş, Sayın Kemal Eker ve Mehmet Baydoğan'a kıymetli katkıları için çok teşekkür ederim.

BİLİMSEL VERİLERLE 1896-1902 YILLARI ARASINDA AFYONKARAHİSAR'DA YAPILAN METEOROLOJİK GÖZLEMLER

Hasan Tahsin GÜNEK*

htg03@hotmail.com

Meteoroloji havada meydana gelen hareket ve değişikliklerin neden ve sonuçlarını inceleyen ve atmosferde meydana gelen hadiselerin seyri ile ilgili kısa ve orta vadeli tahminler yapmayı amaçlayan bir bilim dalıdır.

Tanzimat'a kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda meteorolojik gözlem amaçlı birçok çalışmalar yapılmakla beraber kayıtlara geçen gözlemler, Tanzimat'tan sonra başlamıştır. Genelde bu gözlemler yabancı okullar veya yabancı araştırmacılar tarafından yapılmaktaydı.

Kayıtlı en eski rasatlar İstanbul'da Saint-Benois ve Bebek'te bulunan yabancı okullarda yapılan rasatlardır. 1839-1847 yılları arasında yapılan bu rasatlarda sıcaklıklar ölçülmüştür. Osmanlı İmparatorluğu'nda meteorolojinin kurumsallaşma çalışmaları 1867 yılında Kandilli Rasathanesi'nin kurulması ile başlamış ve bu kurumsallaşma Cumhuriyet Türkiye'sinde tamamlanmıştır. Kandilli Rasathanesi, Fransız Hükümeti'nin tavsiyeleri üzerine İstanbul'da Rasathane-i Amire ismi ile kurulmuş ve bu kuruluşun ilk sorumlusu da Aristide Coumbary olmuştur.

12 Kasım 1925 tarihinde Tarım Bakanlığı'na bağlı olarak Rasadat-ı Cevviye (Meteoroloji Enstitüsü) ismi ile Ankara Etlik'te ilk meteoroloji istasyonu faaliyete geçirilmiştir. İlk örgütlenme çalışmalarına İstanbul ve Trakya çevresinden başlanmıştır. 1937 senesinde de Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur.¹

Osmanlı Devletinin son dönemlerinde özellikle Anadolu yarımadasının yağış düzeni hakkında Th. Fischer, A.Supan ve Rudolf Fitzner gibi bir kısım coğrafyacı çalışmalar yapmışlardır.

Coğrafyacı Th. Fischer'in yapmış olduğu meteorolojik gözlemler ile ilgili olarak, Ord.Prof.Dr. Besim Darkot "Yağışların dağılışı üzerinde evvelce, yalnız

kıyı bölgelerine iç kısımlardan daha fazla yağmur yağdığı söylenebiliyor ve bu durum ise ancak gayet küçük ölçekli haritalar üzerinde gösterilebiliyordu. Th. Fischer'in bundan hemen hemen 65 yıl evvel çizmiş olduğu Akdeniz Bölgesi Yağış Haritası'nda yağışlar, memleketin relief'i üzerinde, mevcut genel fikirlerle ve şurada burada yapılmış bazı yağış kayıtlarına dayanılarak ve Akdeniz Bölgesi'nde iklimleri biraz daha iyi incelenmiş bazı memleketlerde elde edilen sonuçların memleketimize de yayılmasıyla şematik bir şekilde gösterilmiş bulunmaktadır." diye yazmaktadır.²

Yine yağışların düzeni hakkında çalışmalar yapan A. Supan'ın çalışması ile ilgili olarak Ord. Prof. Dr. Besim Darkot "XIX. asrın son yıllarında yağışların yeryüzüne dağılışı üzerinde toplu bir etüt yapan A.Supan, memleketimiz için ancak üç kıyı şehrinin kayıtlarından faydalanabilmiş, yağışların iç kısımlarda dağılışı hakkında bir fikir verebilmek için, Anadolu'nun küçük bir modeli gibi saydığı Kıbrıs adasında bulunan altı istasyonun kayıtlarını kullanmış, Anadolu'daki eşyağış çizgilerinin Kıbrıs'takilere benzeyeceği hükümüne vararak, kuzey kıyılarındaki yağışların batıdan daha fazla olduğu şeklinde kısmen doğru, fakat güneye inildikçe yağışların gitgide azaldığı şeklinde de epeyce yanlış sonuçlar vermiştir" demektedir.³

Ord. Prof. Dr. Besim Darkot'a göre "Yağışların memleketimiz üzerinde dağılışı bakımından ilk bilimsel başarının şerefi, A. Supan'dan ancak dört yıl sonra eserini ortaya koyan R. Fitzner'e düşmektedir. Fitzner, ecnebi şirketlerin işlettiği Anadolu Demiryolları'nın, sayısı yetmişe yaklaşan istasyonlarında ölçülen yağışların kayıtlarını kullanarak ve memleketin relief'ini de geniş şekilde hesaba katarak 1:3.700.000 ölçekli "Küçük Asya'nın Yağmur Haritası"nı meydana getirmiştir.⁴

Yalnız üzerinde önemle durulması gerekli bir nok-

² Ord. Prof. Dr. Besim Darkot, Türkiye'de yağışların dağılışı (La distribution des précipitations en Turquie), T.C.D. No. 2, 1943, s. 137

³ Darkot a.g.e. s.138

⁴ Darkot a.g.e. s.138

* Araştırmacı - Yazar

¹ (<http://www.mgm.gov.tr/genel/meteorolojitarhi.aspx>)

ta var. Vaktiyle ecnebi şirketler tarafından işletilen demiryollarının istasyonlarında yağmur ölçüleri yapılıyordu. İzmir'den başlayan demiryollarının XX. asır başında işleyen kısımlarındaki bütün istasyonların kayıtları kısa fakat homojen bir seri halinde R. Fitzner tarafından gösterilmiştir.⁵

Türkiye'deki meteorolojik gözlemler ve sonuçları üzerinde Almanya'nın Rostock Üniversitesi öğretim üyelerinden Dr. Rudolf Fitzner'de titizlikle çalışmış ve üzerinde önemle durmuştur. Fitzner 1902 yılında yayınladığı ve Anadolu'daki birçok yerleşim merkezine ait gözlem ve değerlendirme sonuçlarını "**Niederschlag und Bewölkung in Kleinasien**" adlı eserinde yayınlamıştır. Dr. Rudolf Fitzner meteorolojik gözlem istasyonu yoğunluğu açısından batı ve doğu doğrultusunda Yunanistan ve Kafkasya arasındaki bölgede geniş bir boşluk olduğunu bununda Türkiye'nin Asya topraklarında yeteri kadar gözlem verisi olmadığından iktisadi teşebbüslerin temel iklim verilerine dayalı bilgi değerlendirmesi yapamadıklarından, ekonomik açıdan zarar gördüklerini belirtmektedir. Anadolu'ya ilişkin sadece birkaç kıyı şeridi hakkında detaylı gözlemler yapıldığını ve iç bölgelere ilişkin hemen hemen her şeyin belirsiz ve eksik olduğu üzerinde durmaktadır.⁶

Fitzner; 1900 ve 1902 seneleri arasında Anadolu'ya yaptığı seyahatler sırasında hoş bir sürprizle karşılaştığını belirterek, Anadolu'daki tüm demiryolu hatları üzerindeki zengin meteorolojik gözlem bilgilerinden haberdar olduğunu ve bu değerli bilgilere ulaşmak için çok çaba gösterdiğini ve sonunda amacına ulaştığını söylemektedir. Yayınladığı kitabında:

Anadolu Demiryolu Şirketi istasyonlarında, İzmir-Kasaba Demiryolu istasyonlarında, İzmir ve Aydın Demiryolu İstasyonlarında ve Mersin-Tarsus – Adana Demiryolu istasyonlarında yapılan gözlemler ve Anadolu'da yağışların genel dağılımına bakış ile ilgili verileri tablolar halinde vermiş ve bu tabloların kullanımına ilişkin açıklamalarda bulunmuştur.⁷

Anadolu Demiryolu Şirketi İstasyonlarında Yapılan Gözlemler

Bu tablolar ve içeriğine bakacak olursak, Anadolu Demiryolu Şirketi 1894 başından itibaren bir dizi meteorolojik gözlemler üzerinde durduğu görülmek-

tedir. Özetlemek gerekirse, ilk tabloda yağış miktarı ve yağışlı geçen gün sayıları, örneğin 0.2 mm, 1,0 mm ve 25,0 mm gibi kıstaslar göz önüne alınmıştır. Tablonun devamında açıklama olarak kar sis, fırtına (çok düzensiz gözlenen), don, buzlanma ve dolu yağışı gibi çeşitli meteorolojik olaylar ile ilgi verileri sunulmuştur.⁸

İkinci tabloda, aylar itibariyle gün içi bulutluluk oranları belirli bir tarih baz alınmadan yapılan gözlem sonuçlarında verilmiştir. Şöyle ki,

0=Bütün gün hiçbir bulut yok

1= $\frac{1}{4}$ gün bulutlu

2= $\frac{1}{2}$ gün bulutlu

3= $\frac{3}{4}$ gün bulutlu

4=Bütün gün bulutlu

Üçüncü tabloda ise, yağışlı günlerde rüzgâr yönü kıstas alınarak takip edilmiştir. Bu arada Fitzner gözlemlerin yapıldığı demiryolu istasyonları hakkında bilgiler de vermiştir.⁹ Fitzner'in verdiği bilgilere göre:

Afyonkarahisar İstasyonu: 1.006 m yükseklikte olup, Kuzeybatı ve Güneydoğu doğrultusunda yanından geçen çayın sağ yanında kurulmuş olup, istasyon merkeze 1.500 m mesafededir. Afyonkarahisar denizden 1.220 m yüksekliğinde ve üzerinde eski bir kale kalıntıları bulunan andezitik bir kayanın etrafına yayılmıştır. Güneybatı yönünde en yüksek noktası 1.650 metre ile Kalecik Tepesi'nin olduğu sıradağlar yükselir. Batı-Doğu doğrultusunda 20 km ve Kuzey-Güney doğrultusunda 12-15 km genişliğinde ağaçsız tepeler bulunur. Yaklaşık 25 km uzakta 1.300-1.400 m yüksekliğe erişen Elpilek Dağı bulunur. 50 km ötesinde 1.700 metre yüksekliğe kadar Emir Dağları ve Kuzeybatı-Güneydoğu doğrultusunda 40 km mesafede ise üzerinde yer yer ağaçlar bulunan ve 2.000 m yüksekliğe kadar ulaşan Sultan Dağları vardır.¹⁰

Şimdi, Afyonkarahisar ve civarında yapılan meteorolojik gözlemler ve sonuçları üzerinde duracak olursak; Afyonkarahisar'a ilişkin meteorolojik gözlemlerin her ne kadar 1929 senesinde başladığı belirtilse de, R. Fitzner'in yayınından Afyonkarahisar'a ilişkin meteorolojik gözlemlerin 1896 yıllarına kadar uzandığı görülmektedir. Kayıtlara geçen bu gözlemler 1896 senesinin son üç ayı ile 1902 senesinin ilk üç ayı arasındaki 5,5 senelik bir dönemi kapsamaktadır.

⁵ Darkot a.g.e. s.146

⁶ Dr.Rudolf Fitzner, Niederschlag und Bewölkung in Kleinasien 1902, sayfa 1

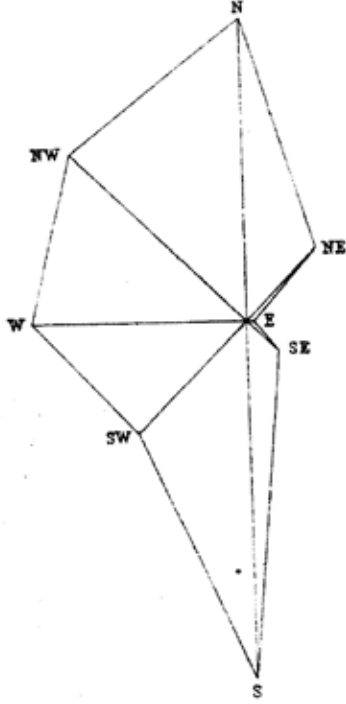
⁷ Fitzner a.g.e s.1

⁸ Fitzner a.g.e s.2

⁹ Fitzner a.g.e s.3

¹⁰ Fitzner a.g.e s.4

Buna göre, Afyonkarahisar'a ait meteorolojik gözlemler 1.006 rakımlı istasyon da 1896 senesinin Ekim ayında başlamış ve 1902 senesi Mart ayında sona ermiştir. Bu meteorolojik gözlemlerle elde edilen veriler ışığında gözlem yapılan yerleşim yerlerinin birbirleri ile mukayeseleri de yapılmıştır. Gözlem raporlarında dikkat çeken meteorolojik hadiselerde ayrıca verilere eklenmiştir.



Afyonkarahisar'a ait 5 ½ yıllık ortalama (1896-1902) rüzgârgülü tablosu

*Bir rüzgârgülü, belirlenen her bir esme yönünde rüzgârın oluşma frekansını ve belli bir yerde ve belli bir zaman için rüzgâr hızlarını ifade eder.

AYLAR	Yağış		Gün Sayısı			
	Miktarı mm		den fazla olan			
	Toplam	Maxim. 24 saat	Genel Olarak	0,2 mm	1,0 mm	25,0 mm
Ekim	6,0	6,0	1	1	1	0
Kasım	13,5	7,0	5	5	3	0
Aralık	15,5	6,0	10	10	3	0

1.Yağış (Afyonkarahisar 1896 yılı son üç ayı)¹¹

Kar :4 gün

Kasım :1 gün

Aralık :3 gün

Sis : 4 gün

5,19,20,21 Aralık

Fırtına:---

Dolu :---

Don :---

Kırağı :---

Buzlanma :---

Diğer bilgiler:--

Yağan Kar Mikt.

7mm

3.Yağışlı Günlerde Rüzgar Yönü

	Ekim	Kasım	Aralık
N	-	4	3
NE	-	-	2
E	-	-	-
SE	-	-	-
S	-	1	2
SW	1	-	1
W	-	-	2
NW	-	-	-

2.Bulutluluk

	Ekim	Kasım	Aralık
0	30	21	13
1	0	3	6
2	0	3	5
3	0	1	4
4	1	2	3

1.Yağış (Afyonkarahisar 1902 senesi ilk üç ayı)

AYLAR	Yağış		Gün Sayısı			
	Miktarı mm		den fazla olan			
	Toplam	Maxim. 24 saat	Genel Olarak	0,2 mm	1,0 mm	25,0 mm
Ocak	10,0	2,5	4	4	4	0
Şubat	20,0	10,0	3	3	3	0
Mart	64,6	15,0	11	11	11	0

Kar(9) gün: Ocak 4 gün, Şubat 1 gün, Mart 4 gün.

Yağan Kar Mikt.: Ocak 10mm, Mart 16 cm.

Don(1) gün : 09 Şubat.

Kırağı (7) gün : 24,25,26,27 ve 28 Ocak, 20 ve 21 Şubat.

Buzlanma (12) gün : 1,2,3,4,5,6,7,8,9,18,19 ve 20 Ocak

Fırtına:--- **Dolu :---**

Sis:--- **Diğer bilgiler:---**

Afyonkarahisar 1902 Senesi İlk Üç Ayı

3.Yağışlı Günlerde Rüzgar Yönü

	Ocak	Şubat	Mart
N	-	-	1
NE	-	-	-
E	-	-	-
SE	1	-	-
S	-	-	-
SW	-	1	5
W	1	-	1
NW	2	2	4

2.Bulutluluk

	Ocak	Şubat	Mart
0	12	9	4
1	0	0	0
2	11	12	15
3	0	0	0
4	8	7	12

¹¹ Fitzner a.g.e s.54

1.YAĞIŞ (Afyonkarahisar 1897 senesi)¹²

AYLAR	Yağış		Gün Sayısı			
	Miktarı mm		den fazla olan			
	Toplam	Maxim. 24 saat içinde	Genel olarak	0,2 mm	1,0 mm	25,0 mm
Ocak	6,0	3,0	4	4	2	0
Şubat	10,0	4,0	4	4	2	0
Mart	25,5	7,0	8	8	7	0
Nisan	47,0	12,0	7	7	7	0
Mayıs	116,0	29,0	18	18	11	1
Haziran	99,0	19,0	14	14	13	0
Temmuz	5,0	5,0	1	1	1	0
Ağustos	64,0	55,0	2	2	2	1
Eylül	0,3	0,3	1	1	0	0
Ekim	61,0	27,0	7	7	7	1
Kasım	16,0	7,0	4	4	3	0
Aralık	13,0	7,0	4	4	3	0
Yıl	462,8	55,0	74	74	58	3

Kar :14 gün

Eriyen Kar Mikt.

Ocak 3 gün	Ocak 5,5
Şubat 1 gün	Şubat 4,0
Mart 5 gün	Mart 6,5
Ekim 1 gün	Kasım 8,0 mm
Kasım 2 gün	

Sis :11 gün

Kırağı :8 gün

11 Ocak

21 ve 22 Ocak

5 Mart

5 Şubat

20 Ekim

27, 28, 29, 30,

20,21 ve 29 Kasım

ve 31 Aralık

5,15,16,17,

ve 31 Aralık

Yağan Kar Mikt.

Dolu : 2 gün

Ekim 8,0 cm

9 Mayıs ve

Aralık 20,0 cm

6 Haziran

Fırtına :---

Buzlanma :---

Diğer bilgiler :---

2.BULUTLULUK (Afyonkarahisar 1897 senesi)														YIL	
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	Yüzde	
0	22	16	17	15	19	18	30	28	28	22	24	15	254	69,6	
1	4	3	2	2	3	5	0	2	1	1	0	1	24	6,6	
2	2	3	4	9	3	6	1	1	0	2	5	1	37	10,1	
3	0	2	2	2	2	1	0	0	1	0	0	1	11	3,0	
4	3	4	6	2	4	0	0	0	0	6	1	13	39	10,7	

3.Yağışlı Günlerde Rüzgâr Yönü (Afyonkarahisar 1897)

													YIL	
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	Yüzde
N	2	2	-	-	3	4	-	-	-	3	4	3	21	28,4
NE	1	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	4	5,4
E	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1,4
SE	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4,0
S	-	2	-	-	12	10	-	2	-	3	-	1	30	40,5
SW	-	-	2	3	2	-	-	-	-	-	-	-	7	9,5
W	-	-	1	2	-	-	1	-	1	-	-	-	5	6,8
NW	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4,0

1.YAĞIŞ (Afyonkarahisar 1898 senesi)¹³

AYLAR	Yağış		Gün Sayısı			
	Miktarı mm		den fazla olan			
	Toplam	Maxim. 24 saat içinde	Genel olarak	0,2 mm	1,0 mm	25,0 mm
Ocak	24,4	9,4	6	6	6	0
Şubat	47,1	15,6	7	7	5	0
Mart	2,0	1,0	2	2	0	0
Nisan	30,5	15,0	7	7	7	0
Mayıs	71,0	27,0	7	7	7	1
Haziran	13,0	7,0	3	3	3	0
Temmuz	68,0	45,0	2	2	2	1
Ağustos	8,0	7,0	2	2	1	0
Eylül	0,0	0,0	0	0	0	0
Ekim	17,0	9,0	3	3	2	0
Kasım	0,0	0,0	0	0	0	0
Aralık	11,4	4,4	5	5	3	0
Yıl	292,4	45,0	44	44	36	2

Kar :14 gün

Fırtına :---

Ocak 6 gün

Buzlanma :---

Şubat 5 gün

Sis :---

Aralık 3 gün

Yağan Kar Mikt.:

Ocak 39 cm

Şubat 69 cm

Aralık 15 cm

Top. Kar Kalın. :123 cm

Kırağı :8 gün

1, 2, 3, 12 ve 19 Ocak

19, 27 ve 30 Aralık

Dolu : 1 gün

15 Nisan

Eriyen Kar Miktarı:

Diğer bilgiler: Sadece Aralık ayında rüzgârın olmadığını gözlemledik.

¹² Fitzner a.g.e s.48

¹³ Fitzner a.g.e s.49

2.BULUTLULUK (Afyonkarahisar 1898 senesi)														YIL	
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	Yüzde	
0	23	17	24	20	25	27	28	29	30	25	28	26	302	82,7	
1	1	0	0	2	1	2	0	2	0	0	1	0	9	2,5	
2	4	2	1	4	5	0	3	0	0	4	1	3	27	7,4	
3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	
4	3	9	6	4	0	1	0	0	0	2	0	2	27	7,4	

3.Yağışlı Günlerde Rüzgâr Yönü (Afyonkarahisar 1898)														YIL	
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	Yüzde	
N	5	2	-	3	2	2	-	-	-	2	-	-	16	-	
NE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
E	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
SE	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
S	-	3	1	-	1	1	-	-	-	1	-	-	7	-	
SW	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	
W	-	-	1	2	1	-	2	-	-	-	-	-	6	-	
NW	-	-	-	2	3	-	-	2	-	-	-	-	7	-	

1.YAĞIŞ (Afyonkarahisar 1899 senesi)¹⁴

AYLAR	Yağış Miktarı mm		Gün Sayısı den fazla olan			
	Toplam	Maxim. 24 saat içinde	Genel olarak	0,2 mm	1,0 mm	25,0 mm
Ocak	24,9	7,5	6	6	5	0
Şubat	21,3	6,3	7	7	4	0
Mart	16,9	6,0	8	8	5	0
Nisan	97,1	45,0	11	11	10	1
Mayıs	136,0	62,0	6	6	5	2
Haziran	35,0	16,0	5	5	5	0
Temmuz	11,5	7,0	4	4	2	0
Ağustos	117,0	65,0	4	4	4	2
Eylül	8,0	5,0	2	2	2	0
Ekim	20,0	10,0	4	4	3	0
Kasım	15,5	6,0	8	8	3	0
Aralık	3,0	3,0	5	1	1	0
Yıl	506,2	65,0	70	66	49	5

Kar :22 gün

Ocak 4 gün

Şubat 3 gün

Mart 5 gün

Nisan 4 gün

Kasım 2 gün

Aralık 4 gün

Yağan Kar Mikt.

Ocak 35 cm

Şubat 26 cm

Mart 11 cm

Nisan 13 cm

Buzlanma : ---

Fırtına:

Aşırı yüksek yağış

01 Mayıs 62 mm

03 Mayıs 47 mm

(Ayrıca bkınız dolu!)

02 Ağustos 45 mm

03 Ağustos 65 mm

yağış ve fırtına vardır.

Dolu:2 gün

01 Mayıs

03 Mayıs

Sis :4 gün

29 ve 30 Kasım

10 ve 11 Aralık

Kırağı : 24 gün:

Diğer bilgiler :-

24 ve 25 Ocak, 9, 26, 27, 28, 29, 30 ve 31 Ekim

10, 11, 12, 13, 14, 28 ve 29 Kasım

24, 25, 26, 27, 28, 29, 30 ve 31 Aralık

Eriyen Kar Mikt.:(Kasım-Aralık) 7mm

2.BULUTLULUK (Afyonkarahisar 1899 senesi)														YIL	
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	Yüzde	
0	27	26	20	14	23	27	30	24	26	13	12	11	253	69,3	
1	0	1	0	2	4	1	0	2	2	1	0	0	13	3,6	
2	1	1	4	3	2	0	1	5	2	9	12	8	48	13,1	
3	0	0	3	6	1	2	0	0	0	2	1	0	15	4,1	
4	3	0	4	5	1	0	0	0	0	6	5	12	36	9,9	

3.Yağışlı Günlerde Rüzgar Yönü (Afyonkarahisar 1899 senesi)														YIL	
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	Yüzde	
N	2	2	1	1	2	3	1	1	-	2	-	2	17	24,3	
NE	1	-	-	-	2	2	-	-	-	-	3	1	9	12,9	
E	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0,0	
SE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0,0	
S	3	2	2	-	-	2	3	2	1	1	-	-	16	22,9	
SW	-	-	1	1	2	-	-	-	-	1	-	-	5	7,1	
W	-	2	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	5	7,1	
NW	-	1	4	6	-	-	1	-	-	-	4	2	18	25,7	

1.YAĞIŞ (Afyonkarahisar 1900 senesi)¹⁵

AYLAR	Yağış Miktarı mm		Gün Sayısı den fazla olan			
	Toplam	Maxim. 24 saat içinde	Genel olarak	0,2 mm	1,0 mm	25,0 mm
Ocak	35,0	12,0	5	5	5	0
Şubat	56,0	11,0	9	9	9	0
Mart	25,0	12,0	8	3	3	0
Nisan	35,0	8,0	7	7	6	0
Mayıs	51,0	10,0	8	8	8	0
Haziran	45,0	8,0	9	9	8	0
Temmuz	6,0	6,0	1	1	1	0
Ağustos	20,0	15,0	2	2	2	0
Eylül	3,0	3,0	1	1	1	0
Ekim	12,0	7,0	3	2	2	0
Kasım	0,0	0,0	0	0	0	0
Aralık	2,0	1,0	2	2	0	0
Yıl	290,0	15,0	55	49	45	0

¹⁴ Fitzner a.g.e s.50

¹⁵ Fitzner a.g.e s.51

Kar :10 gün **Yağan Kar Mikt.**
 Ocak 3 gün Ocakta 28mm
 Mart 5 gün Mart ve Aralıkta-
 Aralık 2 gün ölçülebilir değil.
Dolu : 2 gün **Sis: 6 gün**
 16 Şubat 01 ve 02 Şubat
 30 Ekim 25,26,27, 28 Aralık
Don:1 gün **Buzlanma: 12 gün**
 15 Kasım 7, 8 ve 9 Mart
 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7,
 30 ve 31 Aralık

Fırtına : 15 Şubat akşamı gök gürültülü yağmur ve dolu Kütahya - Alayund'tan bu tarafa kendini gösterdi. 30 Ekim'de km 196 ile 220 arasında gök gürültülü dolu yağışı.

Eriyen kar miktarı : ---

Diğer bilgiler: Kütahya ve Çay arasında, Nisan ayında yağışlar ve dikkat çekici olarak esen Güney rüzgârlarının oluşması. Afyonkarahisar, Sultan Dağları üzerinde karların erimesi kayda değerdir.

2.BULUTLULUK (Afyonkarahisar 1900 senesi)														YIL	
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	Yüzde	
0	10	4	2	13	5	13	28	26	22	25	12	19	179	49,0	
1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	2	0,6	
2	14	12	17	8	17	14	3	3	7	6	15	10	126	34,5	
3	0	0	0	1	4	0	0	0	0	0	0	0	5	1,4	
4	7	12	12	7	5	3	0	2	0	0	3	2	53	14,5	

3.Yağışlı Günlerde Rüzgar Yönü (Afyonkarahisar 1900 senesi)														YIL	
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	Yüzde	
N	1	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	9,1	
NE	-	1	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	4	7,3	
E	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0,0	
SE	1	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	4	7,3	
S	-	6	1	5	-	1	-	1	-	-	-	-	14	25,4	
SW	3	-	1	1	1	4	-	-	-	1	-	1	12	21,8	
W	-	-	2	-	3	2	-	1	-	2	-	1	11	20,0	
NW	-	-	1	-	3	1	-	-	-	-	-	-	5	9,1	

1.YAĞIŞ (Afyonkarahisar 1901 senesi) ¹⁶

AYLAR	Yağış		Gün Sayısı			
	Miktan mm		den fazla olan			
	Toplam	Maxim.	Genel	0,2 mm	1,0 mm	25,0 mm
		24 saat	Olarak			
		İçinde				
Ocak	3,0	2,0	3	2	1	0
Şubat	15,0	5,0	4	4	4	0
Mart	13,0	6,0	5	5	4	0
Nisan	19,0	7,0	3	3	3	0
Mayıs	4,0	2,0	15	2	2	0
Haziran	47,0	8,0	17	17	10	0

Temmuz	18,0	7,0	4	4	4	0
Ağustos	12,0	4,0	5	5	5	0
Eylül	2,0	2,0	1	1	1	0
Ekim	25,0	7,0	5	5	5	0
Kasım	72,6	15,6	10	10	10	0
Aralık	23,4	9,4	4	4	4	0
Yıl	254,9	15,6	76	62	53	0

Kırağı : 16 gün

4, 5, 6, 13, 14, 15 ve 16 Kasım
 12, 13, 15, 16, 17, 18, 26, 27,28 Aralık

Sis : 3 gün

24, 25 ve 26 Kasım

Buzlanma :

Dolu : 11 gün

22 ve 23 Mayıs

4, 8, 9, 11, 17, 18, 22, 27 ve 28 Haziran,
 21 ve 28 Nisan Döğer İstasyonu civarında.

Fırtına: 4 gün

-22,23 ve 29 Mayıs ve 30 Kasım.

-28 Nisan'da Döğer'de.

- Mayıs ayında Gazlıgöl Hamam, Büyük Çobanlar ve Afyonkarahisar'ı da içine alan büyük düzlük alanda patlak veren ağır fırtınalar.

-18 Haziran, Alayund civarında fırtınalar, istasyon sular altında.

-21 Temmuz, Çay civarında fırtına.

Kar : 3 gün

-Ocak, Kasım ve Aralık aylarında 1'er gün kar düştü.

- Kasım ayında 25 cm, Aralık ayında 15 cm kar yağışı ölçüldü. 29 Ocak Döğer'de kar yağışı.

-Kütahya ve İhsaniye arasında 29 Ocak gününden sonra ayın sonuna kadar kar yağışı.

Diğer Bilgiler:

-20, 21 ve 29, 30 Mart, Kütahya-Alayund ve İshaklu' da yağmur. GB ve B yönünden güçlü fırtınalar.

-22 Mayıs, km 219,6 ile Çay ve İshaklu arasında büyük hasar. Ağaçlar ve çatılar sökülüş.

-27, 28 ve 29 Kasım, Kütahya ve Büyük Çobanlar ile km 196(Çay dışında) sel, km 224 Çay ve İshaklu ile km 219,6 arasında demiryolu hattının bir kısmı sel altında. Afyonkarahisar ve Alayund arasında kar yağışı yavaşlamıştır.

¹⁶ Fitzner a.g.e s.52

2.BULUTLULUK (Afyonkarahisar 1901 senesi)														YIL	
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	Yüzde	
0	12	5	10	6	2	5	27	23	27	26	13	14	170	46,6	
1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	2	0,5	
2	8	14	13	15	9	18	3	7	2	4	13	5	111	30,4	
3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0,3	
4	11	9	8	9	20	7	0	1	1	1	4	10	81	22,2	

3.Yağışlı Günlerde Rüzgar Yönü (Afyonkarahisar 1901 senesi)														YIL	
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	Yüzde	
N	2	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	3	9	11,8	
NE	1	-	-	1	-	1	-	2	-	-	-	-	5	6,6	
E	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0,0	
SE	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2	2,5	
S	-	3	2	1	5	-	-	-	-	-	6	1	18	23,7	
SW	-	1	2	-	-	-	1	-	-	1	-	-	5	6,5	
W	-	-	1	-	2	6	3	3	-	4	1	-	20	26,3	
NW	-	-	-	-	8	6	-	-	-	-	3	-	17	22,4	

AYLAR	Yağış		Gün Sayısı			
	Miktarı mm		den fazla olan			
	Toplam	Maxim. 24 saat	Genel Olarak	0,2 mm	1,0 mm	25,0 mm
		İçinde				
Ocak	17,2	12,0	4,7	4,5	3,8	0,0
Şubat	28,2	15,6	5,7	5,7	4,5	0,0
Mart	24,5	15,0	7,0	6,2	5,0	0,0
Nisan	45,7	45,0	7,0	7,0	6,6	0,8
Mayıs	75,6	62,0	10,8	8,2	6,6	0,8
Haziran	47,8	19,0	9,6	9,6	7,8	0,0
Temmuz	21,7	45,0	2,4	2,4	2,0	0,2
Ağustos	44,2	65,0	3,0	3,0	2,8	0,6
Eylül	2,7	5,0	1,0	1,0	0,8	0,0
Ekim	23,5	27,0	3,8	3,7	3,0	0,2
Kasım	19,6	15,6	4,5	4,5	3,2	0,0
Aralık	11,4	9,4	5,0	4,3	2,3	0,0
Yıl	362,1	65,0	64,5	60,1	48,4	2,0

Afyonkarahisar 5 ½ yıllık Yağış Ortalaması ¹⁷

Kar :12,9 gün

Ocak : 3,5 gün
Şubat : 1,7
Mart : 3,2
Nisan : 0,8
Ekim : 0,2
Kasım : 1,0
Aralık : 2,5

Eriyen Kar Mikt.:

Yağan Kar Mikt.:

Buzlanma: 4 gün

Ocak : 2,0
Mart : 0,5
Aralık : 1,5

Don :10,7 gün

Ocak :2,3
Şubat :0,5
Ekim :1,2
Kasım :2,5
Aralık :4,2

Fırtına :

Yetersiz gözlem

Dolu : 3,7 gün Sis: 4,7 gün

Şubat :0,3 Ocak :0,2
Nisan :0,2 Şubat :0,3
Mayıs :1,0 Mart :0,2
Haziran :2,0 Ekim :0,2
Ekim :0,2 Kasım :0,8
Aralık :3,0

Diğer bilgiler:---

2.BULUTLULUK (Afyonkarahisar 5 ½ yıl Ortalaması)														YIL	
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	Yüzde	
0	17,2	12,8	12,8	13,6	14,7	18,0	28,6	26,0	26,6	23,5	18,3	16,3	228,9	62,7	
1	0,8	0,7	0,3	1,4	1,7	1,6	0,2	1,2	0,8	0,3	0,7	1,3	11,0	3,0	
2	6,7	7,4	9,0	7,8	7,2	7,6	2,2	3,2	2,2	4,2	8,2	5,4	71,1	19,5	
3	0,0	0,3	0,9	1,8	1,4	0,6	0,0	0,0	0,2	0,3	0,3	1,0	6,8	1,9	
4	5,8	6,8	8,0	5,4	6,0	2,2	0,0	0,0	0,2	2,7	2,5	7,0	47,2	12,9	

Yıllar İtibariyle Yağış Ortalamaları Mukayeseleri

	Yağış		Gün Sayısı			
	Miktarı mm		den fazla olan			

3.Yağışlı Günlerde Rüzgar Yönü (Afyonkarahisar 5 ½ yıl Ortalaması)														YIL	
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	Yüzde	
N	1,9	1,2	0,7	0,8	1,4	2,6	0,2	0,2	0,0	1,2	1,3	2,2	13,7	21,3	
NE	0,5	0,2	0,0	0,8	0,6	0,8	0,2	0,4	0,0	0,0	0,5	0,6	4,6	7,1	
E	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,2	0,3	
SE	0,5	0,2	0,5	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	2,0	3,1	
S	0,5	2,7	1,0	1,2	3,6	2,4	0,4	1,2	0,4	0,8	1,3	0,8	16,3	25,3	
SW	0,7	0,5	1,8	1,0	1,0	0,8	0,2	0,0	0,0	0,6	0,0	0,4	7,0	10,8	
W	0,2	0,4	1,0	1,4	1,2	1,6	1,2	0,8	0,2	1,0	0,2	0,6	9,8	15,2	
NW	0,4	0,5	2,0	1,6	2,8	1,4	0,2	0,4	0,0	0,0	1,2	0,4	10,9	16,9	

YILLAR	Maxim.		Genel			
	24 saat		Olarak			
	İçinde					

Yıl 1897	462,8	55,0	74	74	58	3
Yıl 1898	292,4	45,0	44	44	36	2
Yıl 1899	506,2	65,0	70	66	49	5
Yıl 1900	290,0	15,0	55	49	45	0
Yıl 1901	254,9	15,6	76	62	53	0

¹⁷ Fitzner a.g.e s.53

Günümüzden yüzyıllar öncesinde Afyonkarahisar'da yaşanan dikkat çekici kimi meteorolojik hadiseler eski kayıtlarda da rastlanmaktadır. Örneğin; 200-250 yıl önce Afyonkarahisar ve civarında yaşanan zamansız ve şiddetli kışlar ve diğer olaylar hakkında eski Şeriyeye Sicilleri'nde aynen şu bilgilere yer verilmektedir:¹⁸

"Binyüzoniki (M 1701) senesi ruzı hızi (Hızır Günü) sekiz gün kaldıkta, azim kar yağup soğuklar oldu. Yaz evinden kış evine göçildi. Allah hayırlar vere"

"İşbu binyüzonyedi (M 1705) senesinde ve Haziran'ın ondördüncü gecesi soğuk olup, kavun ve karpuzu soğuk ve afyonu dahi soğuk vurdu diye meclisi şera gelüp haber verdikleri kayid sūd"

"Binyüzotuzüç senesi mahi şabanımuazzamın altıncı Pazar (M 2 Haziran 1721) günüdür. Şemis bir mertebe kırmızı tulu eylediki tabiri mümkün değildir. Atiyemizi Zülcelal hayreyleye"

"Binyüzotuzbeş (M 1723) seneyi martının yirmi birinci günü pencuşenbih (Perşembe) günü sabah namazından irtesi sabah namazına varınca şitdefi şita olup kar yağmıştır. Alahu azimüşşan meymenet eyleye"

"İşbu binyüzotuzdört (M 1722) senesi ruzı hızır-dan onbir gün sonra şehri Recebülümüreccenin yirmi sekizinci günü biemrillahi teala şiddeti şita olup bir kar yağdıki damlar görünmiyesiz oldu. Allahu azımuşşan sonunu hayreyleye"

Binyüzkırkbeş senesi (M 1732) şehri Rebiülahirin onbirinci günü Cuma gecesi Eylülün yirminci günü ruzı kasıma otuzbeş gün var iken nefsi Karahisar'da bir karış miktar kar yağmıştır. 12 Rebiulahir 1145

Rudolf Fitzner tarafından 1902 senesinde Almanya'nın Rostock üniversitesinde yayınlanan ve Anadolu'daki demiryolları güzergâhlarında bulunan yerleşim birimlerinde yapılan gözlemlere dayanan **Niederschlag und Bewölkung in Kleinasien** adlı kitapta, Afyonkarahisar'a ilişkin olarak günümüzden yaklaşık 121 sene öncesine ait gözlem raporları ile kaydedilen meteorolojik hadiselerin, günümüzde meydana gelen meteorolojik hadiselerle mukayese edilebilmesine, ayrıca 19.yy sonu 20.yy başlarında ki durum ile bugünkü durumun yorumlanıp sonuçlar elde edilmesine imkân vermektedir.

NOTLAR

Relyef : Yeryüzü şekilleri.

Ruz-ı Hızır, Ruz-ı Kasım : Sene Hızır ve Kasım diye

¹⁸ "Eski Kadıların Çok Mühim Bir Hizmeti" Taşpınar dergisi Şubat 1942 Sayı:87, Sayfa:60-61

ikiye ayrılır. Eski dönemlerde halk arasında Ruz-i Hızır baharın başlangıcıdır. Ruz-i Kasım ise kışın başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

Theobald Fischer (1846 -1910): Marburg Üniversitesi profesörü, Coğrafyacı

Alexander Georg Supan (1847 -1920): Avusturyalı coğrafyacı.

Ord. Prof. Dr. Besim Darkot (1903-1990): İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

Dr. Rudolf Fitzner (1864-?): Alman Rostock Üniversitesi'nde coğrafyacı



THEOBALD FISCHER



Ord.Prof.Dr.Besim Darkot

GAZİLERDEN HATIRALAR



Askere ilk gittiğim zaman sene 1325/1909'du. Umumi Harp'ten evvel Arnavut ve Balkan Harpleri'nde de bulundum.

Birinci Cihan Harbi başlamadan evvel İstanbul'da talimgâhdaydık. Harbin başlamasını müteakip altı ay sonra bizi Çanakkale'ye sevk ettiler. Oradaki kıt'am 3. Kolordu, 5. Alay, 2. Bölüğe düştüm.

Benim vazifem Alman Komutanı Fon Limon (Liman Von Sanders) emrinde postalık yapmaktı.

Fırka Komutanına götürdüğüm bir emrin cevabını gece ortalığın karardığı bir zamanda birinci ateş hattından getirirken istihkâmların geldiği bulunduğu yerlere geldiğimde atımı bir ağaca bağlayıp sıçan yollarından yürüyordum. Birden denizden kuvvetli bir ziya (ışık) geldi. Her taraf gündüz gibi aydınlık olmuştu. Işık gelince hemen oraya attım. Yanımda kimse yoktu. Herhalde düşman beni görmüş olmalı ki ateş yağmuruna tuttu.

Yattığım yerde havadan gelen bir şarapnel parçası sağ ayağıma çarptığı için kendimden geçmişim. Orada ne kadar zaman kaldığımı bilmiyorum. Bir zabitin seslenmesi ile kendime geldim. Zabıt ne olduğunu

sordu bende, "Biraz acı var" dedim. Beni hemen Akbaş Hastanesi'ne kaldırdılar. Orada çizmemi çıkardıkları zaman içi kanla dolu ve tarak kısımda kâmilten (tamamen) külçe olduğu için burada bir ay tedavi oldum. Bu süre içerisinde ayak tarağımdan kestiler. Bir ay sonra İstanbul'da Ağa Cami Hastanesi'ne götürdüler. Orada iki ay kaldım. Bu zamanda baldırımdan kestiler. Daha sonra Harbiye Hastanesi'nde dokuz ay tedavi ettiler. Burada da diz kapağımdan 10 cm yukarısını kestiler. Bu şekilde bir sene tedavi olduktan sonra hastaneden ayrıldım, memleketime döndüm. Şimdi sağ ayağım tahtadan takmadır.

Çanakkale -Arıburnu mevkiinde yaralandım. Maluliyetim üçüncü derecedir. Milli Müdafaa Vekâleti'nin 22.03.1931 tarih ve 69 numaralı raporu elimde mevcuttur.

Benim bildiğim yara almış arkadaşlarımdan Bedesten'te Kamil Gümüş ve Keçeci Nuri vardır.

Afyon'un Burmalı Mahallesi'nden

Kulaksızoğullarından Osman oğlu

1305 doğumlu

Mehmet KORKMAZ

ANKARA'DAN MEKTUPLAR

GAZETECİ-FOTOĞRAF SANATÇISI-SENDİKACI

ALİ TEKİN ÇAĞLAV

İrfan Ünver NASRATTINOĞLU

Henüz, profesyonel gazeteciliğe adım atmamıştım ama 1954 yılında, Afyonkarahisar'da yayımlanan bir gazeteye gönderdiğim bir yazımın neşredildiğini görmek, beni bu mesleğe ısındırmış ve sevdirmişti... Diyarbakır'da görev yaptığım 4,5 yıl içerisinde, bu kentte yayımlanan "Mücadele" ve "Senin Sesin" adlı gazetelerde, sürekli yazıyor, yayımlıyordum. Mücadele gazetesinde, siyasal içerikli, Senin Sesin'de ise, sanat, edebiyat ve kültürel konulara yer veriyordum. Bu içerikteki yazıları, aynı zamanda, Afyonkarahisar'daki Kocatepe gazetesine de yolluyordum. 1971 yılında Ankara'ya tayin olup geldiğimde, Tasvir ve Hür Anadolu gazetelerinde sanat-edebiyat, özellikle de folklor konulu yazılar yayımlıyordum. Hür Anadolu'da haftada bir gün düzenlediğim "Folklor Sayfası" geniş ilgi görmüş ve benim, daha emekliye ayrılmadan, Halk Kültürü (Folklor) Araştırmaları Kurumu yönetim kuruluına seçilmeme yol açmıştı.

O günlerde, Ali Tekin Çağlav'la tanışmış, Afyonkarahisar ile ilgili 2-3 kitabımı imzalayıp vermiştim. Bir yandan da emekliliğe hazırlanıyordum. Kitaplarımı ve yazılarımı gören Çağlav, "Gel seni bizim gazeteye alalım." demiş ve 1.1.1976 tarihinde "Gündem gazetesi" kadrosuna dâhil olmuşum. Bu benim, profesyonel gazeteciliğe resmen adım attığım tarihi.

Ali Tekin Çağlav, benim gibi, yüreğinde Afyonkarahisar sevgisi olan bir hemşehrim, kardeşimdi. Onunla aynı derecede tutkun olduğumuz bir başka özellikle ise, ikimizin de vatan, millet ve Atatürk sevdalısı oluşumuzdu. Çağlav o tarihte, Gündem gazetesinin genel yayın yönetmeniydi ve ben gazetede ne yazarsam yayımlanıyordu. Ben tam sayfa, folklor, sanat-edebiyat sayfaları hazırlıyor, sayfa sekreterine teslim ediyordum.



Bu yazılar, sadece başkent Ankara'da değil, Türkiye genelinde ses getiriyor ve gazetemiz sanat, kültür, edebiyat ve bilim adamları tarafından bilinen, aranıp okunan bir duruma yükseliyordu. Zaman zaman, ünlü sanat ve edebiyat ustalarını Afyonkarahisar'a götürüp, konuk ediyor, gezdiriyor ve böylelikle Afyonkarahisar ile ilgili yazı ve şiir yazmalarını sağlıyordu. Örneğin, ünlü Bayrak şairimiz Arif Nihat Asya, Ali Tekin'in konuğu olarak Afyonkarahisar'a gelip konakladığında, bu kadim kentimiz hakkında en güzel şiirleri yazmış ve yayımlamıştı.

Arif Hoca, Afyonkarahisar'da en çok Ali Türk Keskin'i sevmiş ve şehrimizde kaldığı süre içerisinde sık sık onunla buluşup söyleşmiş ve aralarında âşık tarzı atışmalar yapılmış, nazireler yazılmıştır. Örneğin, Ali Türk Keskin'in;

*"Aç yatar, çıplak gezer, sırtımda taş taşırım
Başıma belâ yağsa sabreder alışırım,
Canıma kast eyleyen hasımla barışırım,
Yalnız, bir şey yapamam, çıkarma hiç kafandan,
Kusura kalma beyim, ben gidemem Afyon'dan."*

Kit'asıyla başlayan ünlü şiirine karşı, Arif Nihat Asya, şu dörtlüğü yazmıştır:



*Tiryâki mi, tutkun muyum artık ona ben,
Geldikçe Zafer Haftası, kalmam sona ben...
Kızmış gidemezmiş Ali Türk Afyon'dan,
"Öyleyse" der Arif, giderim Afyon'a ben.*

İki şair, Afyonkarahisar'da, böylesine güçlü bir dostluk kurmuşlar ve bu dostluğu ölümlerine kadar devam ettirmişlerdir. Arif Nihat Hoca, o seyahatte Dumlupınar'a da gitmiş ve eski anıt için, muhteşem bir şiir yazmıştır. Muhteşem Afyonkarahisar Kalesi için yazdığı dörtlüğü de bu raya almak isterim:

*Düzlükte, gelip geçse de yol, Afyon'dan,
Ey yolcu, görünmez Afyon, İstasyon'dan...
Şayet vaktin olursa, tırman Kale'ye;
Bak Afyon'a gökyüzünde bir balkondan...*

Ben Arif Nihat Hoca'yla, ilk kez Afyonkarahisar'a geldiğinde tanışmış, Anıtpark Çay Bahçesinde oturup sohbet etmişim. Böylelikle bu büyük şairimizle giyabi tanışıklığımız, vicahiye dönüşmüş ve onunla dostluğumuz, ölümüne kadar, devam etmiştir. Bayrak şairimizi Afyonkarahisar'a getirip, ilimizle ve bizlerle tanıştırmış olan Ali Tekin'e ne kadar teşekkür etsek azdır. Ali Tekin, Arif Hoca'yı Bolvadin'e de götürüp, misafir etti. Hoca'nın Bolvadin ziyareti, bize şu güzel dörtlüğü kazandırdı:

ALACA CAMİİ

*Beş vakit unutmasın, deyip, eski, yeni,
Mihraba çağır büyük, küçük her geçeni,
Madem, altında som ceviz tahtın var,*



Tahtından, sen idare et Bolvadin'i.

Gündem gazetesi, Türk-İş Konfederasyonu'na bağlı, Basın-İş Sendikası tarafından yayımlanıyor, dolayısıyla, geniş bir işçi kitlesi tarafından da okunuyordu. Ali Tekin Çağlav iyi bir kadro oluşturmuş, gazete-yi, okunan, günlük siyasi bir gazete haline getirmişti.

Ali Tekin Çağlav, gazeteciliğe, foto muhabiri olarak başlamış, muhabirlik yapmış, köşe yazıları yazmış ve bir gazeteci için gerekli tüm özellikleri bilen bir kişi olarak, Gündem'in genel yayın yönetmenliğine yükselmişti. Ancak bu onu tatmin etmiyordu ve daha önemli yerlere sıçrama eğilimindeydi...

Onun 1976 yılında yedek subay olarak askerlik görevine başlaması, Gündem gazetesinden kopmasının da başlangıcı olmuştu. Zira o askerlik görevini yaparken, gazetenin yazı işleri müdürlüğüne Mehmet Hamamcıoğlu getirilmişti.

Ali Tekin, Türk milliyetçisi idi. Dolayısıyla, gazetesinin kadrosunda bu çizgideki arkadaşlar vardı. Onun sorumlu yönetmenlikten ayrılmasından sonra bu arkadaşlardan bazıları da ya istifa edip ayrıldılar ya da uzaklaştırıldılar. Bir gün, gazetesinin sahibi pozisyonundaki Basın-İş Sendikası Başkanı İsmail Özkan yanıma gelerek, bir şeyler söyledi. Örneğin; benim, gazete sayesinde, kendime menfaat sağladığımı ima etti. Güya ben, yurt dışına yaptığım seyahatleri, gazete sayesinde yapıyordum!... Ben o tarihte, Atatürk'ün direktifiyle kurulan Türk Kooperatifçilik Kurumu'nun ve Ord. Prof. Dr. M. Fuat Köprülü'nün kurduğu Folklor Araştırmaları Kurumu'nun yönetim

kurullarında görevliydim. Ve elbette gazeteci-ydim ve bu görevlerimden dolayı, Ankara'daki yabancı ülke büyükelçilikleriyle temas oluyordu. Kimi kültür ve basın ataşeleri, gazete-yeye gelip, beni ziyaret ediyorlar, zaman zaman da hediye getiriyorlardı. Belli olmuştu ki birilerinin gazetede, gazeteci olarak beni tercih etmeleri, İsmail Özkan'ı rahatsız etmişti. Yani "Neden, ben değil de o?" gibi bir

komplekse kapılmıştı. Oysa yabancı misyon temsilcileri, gazete veya büyük gazeteci ile dost olmayı isteselerdi, ne beni ne de İsmail Özkan'ı arayıp sorarlardı. Zira yüksek tirajlı gazetelerin patronları, yöneticileri ve yazarları ile temas kurarlardı.

İsmail Özkan'a dedim ki: "Arkadaş, benim çekip gitmemi istiyorsunuz?..." Açıkça "Evet" demese de, tavrından,

zamanlamasından ve konuşmasından ben bunu anlamıştım. Tabii, derhal çantamı toplayıp, gazeteden ayrılmıştım... Sonra birkaç gazete ile ilişkim oldu ve bu gazetelerde aynı doğrultudaki çalışmalarımı ve yurt dışı seyahatleri ve etkinlikleri sürdürdüm. Süresi içerisinde, Başbakanlık Basın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından verilen "Sarı Basın Kartı"nı alma ve taşıma hakkını elde ettim. Bugün ise, yine Başbakanlığın verdiği, "Sürekli Basın Kartı" hamili bir gazeteci olmanın gururunu ve onurunu yaşıyorum. Bu onuru yaşamamda da, en büyük pay, sevgili Ali Tekin Çağlav'ındır..

O günlerde Halim Utlu ve öteki bazı arkadaşlar da gazeteden ayrıldılar ve esasen gazetenin Atatürkçü, milliyetçi çehresi de değişti. Çok geçmeden de İsmail Özkan yapılan genel kurulda sendika başkanlığına yeniden seçilemediği gibi, doğal olarak, gazetenin sahibi olabilme hakkını da kaybetti!..

Ali Tekin Çağlav, Gündem gazetesinden ayrıldıktan sonra, merkezi Karabük'te olan Çelik-İş Sendikası'nın, hem Basın Müşaviri, hem de Ankara Temsilcisi oldu. Bu görevleri büyük bir başarıyla yaparken Türk-İş camiasında da tanınan, takdir edilen bir kişi olarak temayüz etti. Örneğin Seyfi Demirsoy, Şevket Yılmaz, Kaya Özdemir vb. gibi Türk sendikacılık tarihinin önemli simaları ile sık sık görüşebiliyor ve görev yaptığı sendika ile konfederasyon arasındaki ilişkilerin olumlu düzeyde gelişmesine katkıda bulunuyordu.

Sevgili Ali Tekin'in önemli bir özelliği de fotoğraf kamerasını yanından hiç ayırmamış olmasıdır. Bunu salt gazetecilik görevi nedeniyle yapmıyor, bir fotoğraf sanatçısı olarak, uygun gördüğü her kareyi kamerasıyla kaydediyordu. Birçok şehrimizin kültür merkezlerinde ve galerilerinde sergiler açmıştı. Bu yüzden, çok zengin bir fotoğraf koleksiyonunun olduğunu biliyorum... Hatta emekliye ayrıldıktan sonra, yurdu adım adım do-



Ali Tekin Çağlav ve İrfan Ünver Nasrattınoğlu

laşmaya başladığında da, gittiği her yerin önemli özelliklerini kamerasıyla kaydetmeyi sürdürmüş olup, günümüzün vazgeçilemeyen tutkusu olan Facebook'ta kimi fotoğrafları, dostlarıyla paylaşmaktadır.

Peki, bu çok yönlü basın, sanat ve medya

mensubu olan dostum kimdir? Onun özgeçmişine de değinmek isterim:

Ali Tekin Çağlav, atadan-dededen kaynaklanan, Akşehir kökenlidir. 1945 yılında babasının görevli olarak bulunduğu Çankırı'da doğdu. Aile daha sonra Afyonkarahisar'a göç etti. Ali Tekin ilk, orta ve lise tahsilini Afyonkarahisar'da tamamladı. Yüksek öğrenimini Ankara'da sürdürürken, çeşitli gazetelerde çalışma hayatına başladı. O arada Milli Eğitim Bakanlığı Foto Film Merkezi'nde siyah-beyaz fotoğraf kursuna iştirak etti. 33 yıl süren gazetecilik yaşamında foto muhabirliği, muhabirlik, yazı işleri müdürlüğü, genel yayın yönetmenliği gibi görevlerde bulundu. Türk-İş ve Hak-İş Konfederasyonları'nda basın danışmanlığı yaptı. Fotoğraf sanatçısı olarak, çeşitli kentlerde sergiler açtı ve yarışmalara katıldı. Bir süre "Anadolu'da Turizm" ve "Turizm Dünyası" adlarıyla dergiler yayımladı ve bu dergilerde de Afyonkarahisar turizmi, sanatı ve kültürü ile ilgili yazılar, fotoğraflar neşretti.

Ali Tekin, Bolvadinli bir hanımefendi ile evlendikten sonra, sık sık bu ilçemize gidip geldiği için, onu Bolvadinli zannedenler vardır ve o da bundan gocunmadan, kendisini Afyonkarahisarlı sayar... İlimizle ilgili iki kitabıyla birlikte, şu kitapları yayımladı:

Doğa Harikası Eber Gölü Gerçeği

Kocatepe'den Dumlupınar'a Anıtlar ve Şehitlikler
Gazi Gündüz Alp ve Hacet Bayramı

137 Gün Süren Grevimiz

Değerli dostumun, "Milli Mücadelede Afyonkarahisar" adlı bir eseri de yayına hazırlamakta olduğunu biliyorum.

Artık emekliliğin zevkini yudum yudum içerek tadan değerli dostum, sık sık Anadolu'nun çeşitli kentlerine giderek, kamerasının saptadığı ilginç manzaraları resmetmekte ve bunları zaman zaman da facebook adresinde yayımlamaktadır.

Evli olan Ali Tekin Çağlav 4 erkek, 1 kız babasıdır.

ANADOLU'NUN GİZLİ KALMIŞ CENNETLERİNDEN



GELİNCİK ANA

DR. MUHARREM BAYAR

Araştırmacı-Yazar

Anadolu, üç kıtayı birleştiren, dünyada bir benzeri olmayan yarım ada. Dünya tarihi kadar eski, cihan medeniyeti kadar zengin kültürel değerlere sahiptir. Üzerinde sayısız güzellikleri saklamıştır. Bunların bir kısmı bilinmiş, bir kısmı gün ışığına çıkmayı beklemektedir.

Pek çok tarihi olaylara şahit olan bu dağlara Antik devirde *Olimpos Dağları* deniyormuş. Frigler zamanında önemli bir dini merkez olmuştur. Anadolu Tanrılarında Zeus Alsanos'un yaşadığı kabul edilen Sultandağlarında *Orman Tanrısı Satiros* yaşarmış¹. Frigya Kralı Midas, *Satiros'u* yakalamak ister. Bir türlü başaramaz. Yakalayana ödülleri vaat eder. Gözcüler göndererek *Satiros'u* izletir. *Satiros* her gün sabah erkenden kalkar Gelincik Ana'daki mağarasından çıkar, Ulupınar Deresi'nin doğduğu pınardan su içer, sonra uçsuz bucaksız yemyeşil ormanlar içinde kay-

bolurmuş. Kral Midas, *Satiros'un* içtiği pınarın olduğu yere güzel bir çeşme yaptırmış. İçine şarap döktürmüştü. *Orman Tanrısı Satiros* her günkü gibi sabah erkenden gelir, pınarda şaraplı suyu içer. Oraya bayılır. Gözcüler hemen yakalayıp, elini, ayağını bağlayıp, Kral Midas'a götürürler. Midas onu Gordion'daki mabede kapatır.² Tarihte bu pınarların aktığı çeşmeye *Midas Çeşmeleri* denmiştir.

Zamanla bu çeşme Anadolu'nun kutsal yerlerinden birisi haline gelir. Buradan su içen hastalar iyi olur, sevgililer kavuşurmuş. Sefere çıkan ordular zafer kazanmak için mutlaka bu pınara uğrar su içermiş. Bu kutsal suyun Gelincik Ana mağarasında doğduğu, yer altından Ulupınar'a kadar gittiğine inanılır.

Anadolu'ya şekil vermiş, Toroslar'ın bir uzantısıdır Sultandağları... Tarihin anlattığına göre Çay'dan Bolvadin'e kadar uzanan bu geniş ovada çok kanlı savaşlar olmuştur. Selçuklu Sultanı Şehinşah ile Bizans arasında sürekli savaşlar oldu. 1116 yılında yapılan savaşta bir sonuç alınmayınca Selçuklu Sul-

¹ Bolvadin Müzesinde Zeus Alsanos'a sunulmuş bir adak taşı vardır.(H.....Π Λ...HNWEYXH.....N)

² Muharrem Bayar, *Bolvadin Tarihi*, c.1 Ankara.1966 .s.79

tanı Şehinşah'ın kışı geçirmek için çekildiği dağlara *Sultandağları* ismi verildi. Bolvadin Valisi Emir Afşin'in çekildiği dağlara da *Emir Dağları* denilmiş... 900 yılı idrak ettiğimiz 1116 tarihli Bolvadin Zaferi ve akabinde yapılan Bolvadin Anlaşması Anadolu'nun Türkleşmesinde dönüm noktasıdır.

Bu gizli kalmış cennetlerden birisi de Sultan Dağları'nın 2.610 m yüksekliğindeki Gelincik Ana Tepesi'ndeki mağaradır. Gelincik Ana tepesi ve çevresi Anadolu'nun en güzel yayla turizmine, mağaralar nadir mağara turizmine açılabilir.

Gelincik Ana Tepesi'ne çıkıldığı zaman bir taraftan çıplak tepelerin arkasında çok uzaklardan Hoyran Gölü gözükür. Diğer taraftan bakarsanız, yemyeşil tepelerin arkasından pırıl pırıl Eber Gölü göz kırpar. Kendinizi başka bir âlemde sanırsınız.

Bu güzellikler için pek çok efsaneler söylenmiş, masallar düzülmüş, türküler yakılmıştır. Bu güzellikler dilden dile söylenmiş, bizlere kadar ulaşmıştır.

Eskilerin anlattığına göre:

"Yalvaç'ın Yarıkaya köyü eskiden Köstük köyü yakınlığında Ayıp köyü denilen yerde 7 hanelik bir köymüş. Günlerden bir gün uzak köylerin birinden davul-



lu, zurnalı gelin alayı geliyormuş, halk seyretmek için yollara dizilmiş. Alay tam köyün ortasına geldiği zaman bir fırtına kopmuş, gelinin örtüsü uçmuş, bacakları görünmüş, köyün aksakallı güngörmüş ihtiyarları:

–Kızım ayıp, bacaklarını ört deyince

Gelin utancından ne yapacağını bilememiş, çaresiz kibleye dönmüş:

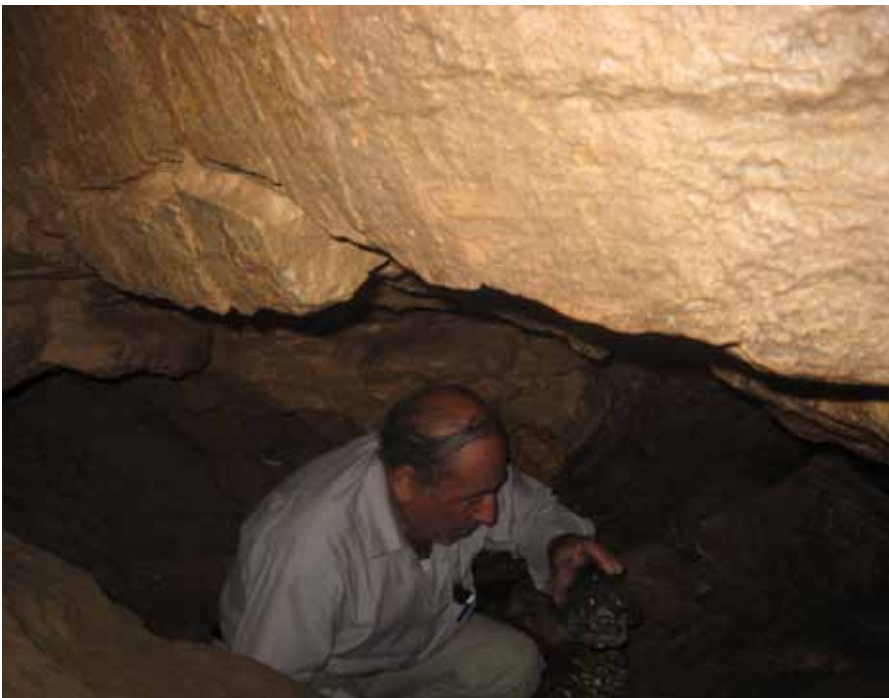
–Yarabbi ben bu ayıpla yaşayamam beni ya taş et, ya da kuş et, uçup bu diyardan gideyim demiş. Kadir Mevla duasını kabul etmiş. Gelin bir kuş olmuş, uzun saçları rüzgarda dalgalana dalgalana düğün alayının ve köy halkının korku dolu bakışları arasında Sultandağları'nın

tepelerine doğru uçmuş. Tepedeki mağara girmiş, sır olmuş. Düğün alayı ve köylüler günlerce mağarada ve civarında sır olan gelini aramışlar. Sonunda, gelin sır oldu, kırklara karıştı, kırk kızdan biri oldu demişler.

Buraları mesken edinmiş Çoban Nazım Akpınarlı'nın anlattığına göre mağaraya gelenler, kızın rüzgârlara karışan çığlıklarını duyarlarmış.

Zaman zaman buradan geçenlere görünür, onlara yol gösterir, yardım edermiş, darda kalanlara can yoldaşı olurmuş.

O tarihten sonra bu tepelere Gelincik Ana Tepesi demişler. Adak kurbanları burada kesmiş-



Dr. Muharrem Bayar Gelincik Ana Mağarası'nın içindeki kutsal suyu incelerken



ler, dileklerinin olması için dualar etmişler, yağmur dualarına buralara çıkmışlar, hacet namazları kılmışlar.

Köylüler bu olayı, uğursuzluk saymış, köyü terk ederek, şimdiki yerlerine iskân olmuşlar. Önce Köstük köyünün mezarası olmuş, sonra köy statüsünü kazanmış. Köyün yakınlarındaki dikine yarılmış kayadan ismini almış, eski ismi zamanla unutulmuş, fakat gelin unutulmamıştır.

Bu efsaneyi bilenlerden dinlemek ve olayın geçtiği ilginç mağarayı görmek için bir Pazar günü yollara düştük. Can arkadaşım Ali Taşyürek fedakâr şoför Doğan Başarya ve Mevlit Öncü bu kervana katıldı. Çay'ın cennet gibi yemyeşil yaylalarından geçtikten sonra, Çay'a 45 km olan, Yalvaç'ın şirin köyü Yarıkkaya'ya geldik.

Köy halkında, güngörmüş bilge kişi Tahsin Akçay bize Yarıkkaya'yı ve Ayıp köyünü, sır olan gelini anlattı.

Sultandağlarının çıplak yamaçlarından 2.610 m yüksekliğindeki Gelincik Ana Tepesi'ne doğru tırmandık 30 km zorlu bir tırmanıştan sonra mağaraya ulaştık.

Mağara doğal bir oluşum. Tahmini Palaeozoik zamanda meydana gelmiştir. Ulaşılabilen mağara ağzından içindeki pınarlara kadar 1 km uzunluğundadır. Fakat mağara içinde henüz açılmamış koridor-

larda vardır. Mağaranın içi zaman zaman meydana gelen depremlerde çökmüştür.

Çok geniş bir girişten sonra birden aşağı doğru kaygan bir zeminden gidiliyor. Dar bir geçitten sürünerek iniliyor. Burada 10 m yüksekliğinde geniş bir mekâna geçiliyor. Bu mekânda sonradan yapılmış duvarlar ve gözetleme mazgalları var. Bu yapılar buranın insanlar tarafından kullanıldığı gösteriyor. Mağara dışındaki seramik parçaları, yine Çay-Koca Oğuz mevkisinde bulunan Hitit-hiyeroglifli anıt buranın iskânını Hititler Dönemi'ne götürür. Anıtın çözülmüş şekli *"Fırtınalar ülkesinin/büyük kralının prensi/Tuti tarafından/fırtınalar ülkesinin/tanrısı adına bu stel/buraya dikilmiştir."*

Yapıların bulunduğu mekândan dar bir geçitten sürünerek başka bir mekâna geçiliyor. Burası çok rutubetli ve kaygan bir zeminden kayarak aşağıya iniliyor. Zeminin tabanında buz gibi kaynak suyu çıkıyor, aynı zeminde tekrar batıyor. Suyun nereye gittiği bu günü kadar bulunamamıştır. Meraklı pek çok dağcı ve mağara uzmanı burayı ziyaret etmiş, ama çözemediştir.

Yetkililerin ve uzmanların bu gizemli tabiat harikasının inceleyip gün ışığına çıkarması, Türk Turizmine kazandırması dileğimizdir.

MİLLÎ MÜCADELE’NİN MANEVÎ MİMARLARINDAN

AHMET NEBİL [YURTERİ] EFENDİ

Yrd. Doç. Dr. Recep ÇELİK¹

Giriş

Her tarafın ateş içinde olduğu, kanın gövdeyi götürdüğü, Yunanlıların Anadolu’da ilerlediği, şehir ve kasabaların yakıldığı, idam ve katliamların birbirini izlediği, ırz ve namusun ayaklar altına alındığı, zulüm ve haksızlık kasırgalarının memleketi kasıp kavurduğu, İngiliz işgal kuvvetlerinin halkın bütün savunma imkânlarını çember içine aldığı, milletin el ve kolunun bağlandığı, hiçbir ümidin kalmadığı, memleketin üzerini simsiyah bulutların kapladığı, gönüllerin ümitsizliğe düştüğü, hükümetin acz içinde kaldığı, halkın başsız ve korumasız iki ateş arasında ne yapacağım bilemediği ve Türk milletinin ölüm kararının Batılı işgal güçlerince uygulamaya konulduğu bir zamanda cephede başında sarığı, sırtında asker elbisesi, elinde silahı ve camilerde de vaaz ve nasihatleriyle halkı işgale karşı bilinçlendiren, Millî Mücadelemizde Yunan kuvvetlerine karşı cephe kurup büyük başarılar kazanan, düşmanın iç bölgelere doğru ilerlemesini önleyip düzenli ordu kurulmasına kadar zaman kazandıran, Afyonkarahisar’ın yetiştirdiği birçok büyük din adamı ve mebuslarından (milletvekili) biri de Ahmet Nebil [Yurteri] Efendi’dir.

Biz bu yazımızda sizlere Ahmet Nebil Efendi’yi bütün yönleriyle tanıtmaya çalışacağız.

HAYATI

a-Doğumu, Ailesi ve İlk Tahsili

Hoca Ahmet Nebil Efendi, 1876’da (H 1292) Afyonkarahisar’da doğdu. Şöhreti “Dehşefizâde” idi. Babası âlim ve şair Dehşefizâde Salih Efendi, annesi Ayşe Hanım’dır.

Hoca Ahmet Nebil, ilk ve orta öğrenimini Afyonkarahisar’da tamamladı. Daha sonra Konya ve İstanbul’da medresede okudu. Üstün başarı ile müderrislik icazeti aldı. Özellikle Fıkıh ilminde ihtisaslaştı.

b-Memuriyete Başlaması

Hoca Ahmet Nebil Efendi, ilk görevine Afyon Şer’iyye Mahkemesi üyeliği ile başladı. Babasının kurduğu Dehşeti Medresesi’ndeki müderrislik göreviyle ilmi çalışmalarını devam ettirdi.²

¹ Yalova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Öğretim Üyesi



Bir süre tarım ve ticaretle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı’nda Afyonkarahisar Vilayeti İaşe İşleri Komisyon Reisliği’nde bulundu. Daha sonra Afyonkarahisar İdare Meclisi Azalığı’na getirildi.²

İzmir’in işgalinden sonra Millî Mücadele’ye katılarak Afyon-Konya Müdafaa-i Hukuk teşkilatıyla Afyon’da Kuvâ-yı Milliye’nin teşkili için teçhizat ve asker toplama işlemlerinde önemli hizmetlerde bulundu. Kuvâ-yı

Milliye’deki faaliyetleri dolayısıyla İstanbul Hükümeti tarafından gıyabî idam cezasına mahkûm edilmiştir³.

2. MİLLÎ MÜCADELEDEKİ FAALİYETLERİ

a-Afyon Kuvâ-yı Milliyesi’ndeki Çalışmaları

Afyon stratejik bir mevkiye bulunmasından dolayı bütün devletlerin dikkatini çekiyordu. Bölgenin Yunanlılar açısından önemi ise, muhtemel bir Anadolu harekâtında kilit noktası olmasından kaynaklanıyordu. Afyon’da kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kazalardan gönüllü topluyor, Uşak ve Kütahya cephehelerine cephane ve asker sevkiyatında bulunuyordu. Cemiyet Reisliğini Müftü Said Efendi yapıyordu. Üyelerin büyük bir kısmı din adamlarından meydana geliyordu. Bunlardan bazıları şunlardı: Nakibüleşraf Ömer Efendi, ulemadan Gevîkzâde Hacı Hafız Efendi, Gümüşzâde Bekir Efendi, Hoca Nebil Efendi, Müftü

² Hicri 1302 tarihli *Hüdavendigâr Salnâmesi*’nde Afyonkarahisar merkezindeki medrese sayısı 13 olarak kaydedilir. Bu salnamede bir öncekinden farklı olarak Dehşeti Efendi’nin kurduğu Nurcu Mahallesi’nde ve kendi adıyla anılan Dehşeti Efendi Medresesi ile Demircizâde ve Beyşehirzâde’nin Medreseleri Çil Hafız ve Keskinzâde Medreseleri kayıtlıdır. Buna karşılık Cami-i Kebir ve Musa Amuca Medreseleri gösterilmemiştir. (Nesimi Yazıcı, “Son Dönemde Karahisar-ı Sahib Medreseleri ve Islâh-ı Medâris Uygulaması”, *Belleten*, c. LVTH, sayı 223, TTK Basımevi, Ankara 1995, s. 647).

³ BOA, DH-İUM, 47-2/28; TBMM Arşivi, Karahisar-ı Sahib Birinci Dönem Milletvekili Nebil Yurteri Efendi, Sicil ve Özlük Dosya nr. 243. TBMM Arşivi, aynı yer; Recep Çelik, *Millî Mücadelede Din Adamları*, c. I, İstanbul 1999, s. 203.

Hüseyin Efendi, Mevlevi Şeyhi Raşid Dede Efendi⁴.

Anadolu'nun hangi ad altında olursa olsun işgalini içine sindiremeyen Afyonkarahisar halkı kadını, erkeği ile bu "menfur hareketi reddetmek üzere mücadeleye başlamış, bu maksatla protesto mitingleri düzenlemekle yetinmemiş, İtilâf Devletleri'ne protesto mektupları da göndermiştir.

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesinin hemen ardından (16 Mayıs 1919 günü) halk tepkisini Umur Bey Camii önünde bir miting düzenleyerek ortaya koymuş, Akosmanzâde Hacı Hüseyin, Turgutzâde Yusuf, Edhemzâde Hacı Hüseyin, Çobanzâde Avukat İsmail, Hoca Nebil, Müftü Hüseyin Beylerden oluşan bir heyeti de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından düzenlenmiş olan üç adet protestonâmeyi İngiliz, İtalyan ve Fransız temsilcilerine vermek üzere görevlendirmişlerdir. Bu protestonâmeler Afyonkarahisar'da bulunan İngiliz, Fransız, İtalyan askeri kumandanlarına kendi hükümetlerine gönderilmek üzere verilmiştir. Bundan amaç, Türk milletinin işgallere boyun eğmesinin mümkün olamayacağını dünyaya duyurmaktır⁵.

Afyon'da Kuvâ-yı Milliye'yi kurma çabaları, düşmanların vatan topraklarını işgallerinin hemen akabinde başlamış, tehlikenin büyük boyutlara ulaştığı bir zamanda ise cemiyet tam anlamıyla teşekkül etmişti. Mondros Mütarekesi hükümleri uyarınca Afyon'da İngiliz, Fransız ve İtalyan orduları kuvvet bulundurmakta idiler. Daha çok istasyon ve civarı ile şimdiki İmaret Camii'nin yanındaki odalarda konaklıyorlardı. İşgal kuvvetleri, I. Dünya Savaşı sırasında harp esirleri için kullanılan hapishaneyi boşaltmışlar ve kayalıklardaki (şimdi Toprak Mahsulleri Ofisi yanında) cephane ve silahları demiryolu ile İstanbul'a ulaştırmak istemişlerdir. Ayrıca yüzyıllardır Afyon halkıyla iç içe ve huzur içinde yaşayan Ermenilerle işbirliğine girerek şehirde terör havası estirmişlerdir. Silah aramak bahanesiyle Türk evlerine girerek halkın millî onur ve haysiyetini ayaklar altına alma cüretkârlığını göstermişlerdir.

Kuvâ-yı Milliye'nin kurulması aşamasında Afyon'un idarî ve sosyal yapısı bu minvalde idi. Af-



Nebil Yurteri Gazi Mustafa Kemal'in yanında-15 Kasım 1920

yonlular, Bayatlı Arif Bey'in⁶ başkanlığında, Salih Kesri, Hoca İsmail Şükrü [Çelikalay], Hasan Çerçel, 23. Fırka Kumandanı Ömer Lütfi Bey, Hoca Nebil Efendi, Telgraf memurları Hadi ve Ali Beylerle Afyon Kuvâ-yı Milliye Teşkilatı'nı kurdular. Teşkilatın kuruluşu halk arasında büyük bir sevince sebep olurken, Ermenilerde ise endişelere yol açmıştır. Teşkilat kurulduğu andan itibaren halkı sükûnete çağırarak, vatanın kurtulacağına dair herkesi ikna etmeye gayret etmişti. Bilahare İngilizlerin Osmanlı Devleti'nden kalma silah ve cephaneleri alma teşebbüslerine karşı halkı örgütlemiş ve bir gece ani bir baskınla cephaneleri 23. Fırka'nın bulunduğu Erkmen tepelerine nakletmiştir. Operasyon sırasında Fırka Kumandanı ve Afyon Kuvâ-yı Milliye Teşkilatı kurucu üyesi olan Ömer Lütfi Bey'in fevkalâde hizmetleri görülmüştür.⁷

Teşkilatın kuruluş dönemlerinde Bayatlı Arif Bey'in etrafına toplamış olduğu 30-40 adamıyla birlikte şehrin hükümet konağı önüne kadar gelerek nümayişlerde bulunmaları, işgal kuvvetleri ve onların işbirlikçileri Ermenileri sinirlendirirken kurtuluş mücadelesi veren insanlara da moral desteği olmuştur.⁸

b-Yazıları Halkı Millî Mücadele'ye Teşviki

Kuvâ-yı Milliye Teşkilatı Afyonkarahisar'da silahlı mücadelenin yanı sıra, hizmetlerini basın aracılığı

⁶ Bkz. Salih Kesri, "Acı Günlerimizden", *Taşpınar*, c. m, sayı: 31, 9 Mayıs 1935, s. 122.

⁷ Bkz. BOA, DH. ŞFR, 102/109; *HTVD*, sayı 36, Haziran 1961, Vesika nr. 878; Hasan Çerçel, "Afyon'da Müdafaa-i Hukuk Kuruluş Cephesinden Hatıralar", *Taşpınar*, c. II, sayı 31, Afyon 1935, s. 115; Niyazi İplikçioğlu, "Bir Büyüğümüz", *Beldemiz Dergisi*, c. II, sayı: 36, Afyon 1986, s. 8; Recep Çelik, "Bütün Yönleriyle Hoca İsmail Şükrü (Çelikalay) Efendi", *VI. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, ayrı basım, Afyonkarahisar 2002, s. 142.

⁸ Daşdemir, *a.g.m.*, c. I, s. 159.

⁴ Recep Çelik, *Millî Mücadele Günlerinde Din Adamları*, Ankara 2017, s. 58, 107, 111.

⁵ Latif Daşdemir, "Cumhuriyet Döneminde Afyonkarahisar", *Afyonkarahisar Kültüğü*, c. I, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, nr. 35, Afyon 2001, s. 154-155.

ğıyla da sürdürmeye çalışarak daha önce birkaç kez yayını engellenen *İkaz* gazetesi vasıtasıyla halkı Millî Mücadele konusunda aydınlatmaya gayret etmiş, millî şuuru uyandırmaya başlamış ve vatanın her zerresine sahip çıkılması gerektiğini defalarca yazmıştır. Gazete muharrirleri arasında Afyon Kuvâ-yı Milliye Teşkilatı kurucularından Salih Kesri, Hoca Nebil Efendi, Hasan Çerçel gibi zevat da bulunmuşlardır. Bunlar bazen kendi isimleriyle bazen, de müstear adlarla makaleler kaleme almışlardır.⁹

Halkın heyecan ve hamaset duygularını depreştiren bu yazılar, işgal kuvvetleri ve Ermeniler üzerinde kuvvetli tesirler meydana getirmiştir. Heyecan uyandıran hamasî yazılar, işgal güçlerini rahatsız ederken şehrin sosyal ve ekonomik durumuna ilişkin yazılar da hükümeti rahatsız etmekte idi. Ancak bu durum uzun sürmemiştir. XX. yüzyılda Anadolu'nun göbeğinde iki mühim tren hattının kesişme noktasında bulunan şehrin tarihî kökenine rağmen gelişememesi tenkit konusu yapılmış gazete kapatılmıştır.

İkaz gazetesinin kapatılmasına sebep olan yazı, şehrin gelişememesine hükümet değişikçe değişen yöneticilerin sebep olduğunu göstermekte idi. Gazetede yayınlanan bu tenkit yazısı Dahiliye Nezâreti'nin *Anadolu* gazetesiyle ilgili genelgesi uyarınca sansür edilmiş ve mutasarrıf tarafından süresiz olarak kapatılmıştır.¹⁰

Afyon Kuvâ-yı Milliye Teşkilatı'nın yaptığı hayırlı işler bunlardan ibaret olmamıştır. Nitekim İzmir'in işgalinden sonra Anadolu'da toplanan kongrelerin sonuncusu 2 Ağustos 1920 târihinde bu teşkilatın gayretleriyle Afyonkarahisar'da toplanmıştı. Ancak kongrenin Mustafa Kemal Paşa'nın Uşak'ı ziyaretinden bir gün sonraya rastlamış olması, tesadüf olmasa gerektir. Mustafa Kemal Paşa'nın açılış konuşmasını yapmış olduğu bu kongreye ev sahipliği yapan Afyonkarahisar'ın yanı sıra Konya, Uşak ve Nazilli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri de katılmıştı. Bu kongrede Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziye-leri son Heyet-i Vekile kararıyla mülkî memurların başkanlığı ve emri altında bulunmalarıyla vazife



1931 yılında

yapmaları hususu kabul edilmişti.¹¹ Böylece Alaşehir Kongresi'nde ortaya atılan "otonomi" tezleri bu kongrede kabul edilen Ankara'nın hukukuna girilmesiyle geçerliliğini yitirmiş olup bundan sonra Kuvâ-yı Milliye birlikleri tasfiye edilerek yeni kurulmuş olan düzenli ordu birliklerine katılmaları sağlanmaya çalışılacaktır.

TBMM'DEKİ ÇALIŞMALARI

Birinci Dönem için yapılan seçimlerde Afyonka-

rahisar mebusu seçilen Nebil Efendi'nin mazbatası 21 Mart 1920'de gönderilmiştir.¹² Bu arada Ankara fetvasını "Karahisar-ı Sabib Mebusu ulemadan Nebil" ismiyle imzalamıştır.¹³ Mecliste Şer'iyye, İktisat ve İçtüzük Komisyonlarında çalışmıştır. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun kurulmasından sonra muhalefetteki ikinci grupta yer almıştır.

a-Bazı mebusların yaptığı kanun teklifleri ve bir kısmı soru önergelerine dair konuşmaları

Nebil Efendi, dönem içinde 9'u gizli oturumlarda olmak üzere 173 konuşma yapmıştır. Erzurum Mebusu Hoca Nusret Efendi ve arkadaşları tarafından Şura-yı Evkaf teşkili üzerine verilen kanun teklifi hakkında söz alan Hoca Ahmet Nebil Efendi, Hoca İsmail Şükrü Efendi'nin fikrine katılmadığını, bu sebeple de tezkirenin Muvâzene-i Maliye Encümeni'ne gitmesini teklif etmiştir.¹⁴

"Garp cephesinde bilfiil hareket-i askeriye sahası olan mevâki'e münhasır olmak üzere aşarın suret-i cibâyeti hakkındaki 16 Temmuz 1921 tarihli kanun ahkâmı 1922 senesi içinde câridir." Şeklindeki kanun lâyihası üzerine söz alan Hoca Nebil Efendi, yaptığı konuşmada: "Bendeniz diyorum ki, o mıntıkada bulunan ahali şimdiye kadar mahv olmuştur. Biz daima şimdiye kadar hükümet olarak hep alacağımızı düşünüyoruz ve bazen hükümetin gayr-ı meşru ala-

⁹ Çelik, *a.g.m.*, s. 142..

¹⁰ BOA, DH-KMS, 54-2/48; MV, 216/110; Taşdemir, *a.g.m.*, c. I, s. 160.

¹¹ Ahmet Altıntaş, "Afyon Kongresi", *Beldemiz*, Afyonkarahisar Belediyesi Yayınları, sayı 20, Afyon 1990, s. 23-24; Taşdemir, *aynı yer*.

¹² BOA, DH-İUM, E-85/14.

¹³ *Hâkimiyet-i Milliye*, 5 Mayıs 1920, nr. 27.

¹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, c. XXI, Ankara 1958, s. 467-469.

çağında da hâlâ ısrar ediyoruz. Şu meclis-i âlîye bendeniz harp mıntı-kası olan yerlerde harp kazançları gibi nisbetsiz ve gayr-ı mantıkî olan vergimi sermayesi mahv olan, telef olan adamlardan hâlâ istenmek de olduğunu arz ettiğim halde onların istisna edilmesine dair kanun altı aydır şu meclis-i âlîden Maliye'ye vekil-i muhteremi beyefendi de gayret ettikleri halde çıkmamıştır. Zavalıların servet ve sâ mânâ mahv olmuş, en ufak bir şey kalmamış ise o da harp kazançları vergisi için haczedilmiştir. Bu adaletli bir iş değildir." diyerek bu hususun bir an evvel düzeltilmesini istemiştir.¹⁵

Zevç ve mahdum veya biraderlerinin askerlikten firarlarından dolayı teb'îd edilen ailelerin affına dair kanun lâyihası hakkında Hoca Ahmet Nebil Efendi, asker firarilerinin ailelerine zulüm yapıldığını, bütün halkın idaresizlik ve zulümden kendini kurtaramadığını ve bu bilgisizlik ve idaresizlikten dolayı Müdafaa-i Milliye ve Dâhiliye Vekilleri hakkında gensoru verilmesini istemiştir.¹⁶

Hoca İsmail Şükrü Efendi'nin *Yenigün* gazetesinin neşriyatına dair yaptığı konuşmada belirttiği Ali Fethi Bey'den konuyla ilgili sorusuna cevap alamadığını, gazetenin dine ve mebuslara alenen hakaret ettiğini, fakat bu hususta hiçbir şey yapılmadığını, Dâhiliye Vekili'nin ise olaya vukufunun olmayıp yeterli açıklamalarda bulunmadığını belirten konuşmasına Hoca Ahmet Nebil Yurteri Efendi de aynen katılmıştır.¹⁷

Hoca Ahmet Nebil Efendi Nevâhî Kanunu'nun müzakeresi sırasında 46. madde hakkında söz alarak bu kanunda beyan olunan fiil ve hareketlere müteallik cezalar seçimin tasdik veya fesh edilmesi dikkat-i nazara alınmadan hüküm olunacağı zikrolunan fiiller teşebbüs derecesinde kaldığı halde cezalar nisf derecede tenzil olunur, maddesinin aynen kalmasını teklif etmiştir.¹⁸

¹⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, c. XXII, Ankara 1959, s. 74-75.

¹⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, c. XXV, Ankara 1960, s. 435-437.

¹⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, c. XXVI, Ankara 1960, s. 210-215.

¹⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, c. XX, Ankara 1958, s. 410-411.



Nebil Ef.
KARAHISARI SAHİP

Karahisar'da Dehşetizade Salih Efendi'nin oğludur. Müderris, çiftçi. 45 yaşında. İktisat ve Nizamnamei Dahili encümenlerinde çalışmıştır.



20 Eylül 1943-Haber Gazetesi

b-Milletvekilliğinden ayrılması ve diğer çalışmaları

11 Ağustos 1923'te milletvekilliği sona erince tekrar meclise girme teşebbüsünde bulunmamıştır. Afyonkarahisar'a dönerek ömrünün kalan bölümünü medresede müderrislik yaparak talebe yetiştirmeye ayırmıştır. Yine ziraatle uğraşıp Akosmanoğullarının ticarethanesinde çalışmıştır. Soyadı kanunu çıkınca Hoca Ahmet Nebil Efendi, "Yurteri" soyadını almıştır. Millî Mücadele'deki hizmetlerinden dolayı TBMM kararıyla kırmızı-yeşil şeridi istiklâl madalyasıyla ödüllendirilmiştir.¹⁹

4. VEFATI

Hoca Ahmet Nebil Efendi, 18 Eylül 1943'te Afyonkarahisar'da vefat etmiştir. Evli olup altı çocuk sahibi idi.²⁰

Değerlendirme

Gerek Ahmet Nebil Efendi ve gerekse Millî Mücadele'de görev alan diğer ulema, vatan için her türlü fedakârlık ve gayretle çalış-

mışlardır. Bu çalışmayı kendileri için mukaddes bir vazife addetmişlerdir. Yurdun düşmanlar tarafından kurtarılması projesinde Mustafa Kemal Paşa ile birlikte hareket ederek mücadelenin başarıya ulaşmasında önemli görevler üstlenmişlerdir. Nitekim Mustafa Kemal Paşa bir nutkunda Millî Mücadele'de vazife alan din adamlarının hizmetlerini takdir ederek şunları söylemiştir:

"Sarıklı din adamlarının, imam ve müezzinlerin, kürsü vaizlerinin, medrese hocalarının, tekke mensuplarının Millî Mücadele'deki hizmetlerini şükranla yâd etmeyi bir vazife bilirim. Bunlar dinî mefkureler şevki ile Millî Mücadele'nin muvaffakiyetine cân u gönülden çalışmışlardır. Bu çetin yılların hatıraları anlatılmakla bitmez. Millî Mücadele yıllarında vatanına hizmet eden din adamlarını ölmüşlerse rahmetle, yaşıyorlarsa minnetle anarım."

Yine Milli Mücadele'ye katılan din adamlarımız hakkında bir başka tespit ünlü tarihçi Cemal Kutay'ın

¹⁹ TBMM Arşivi, Karahisar-ı Sahib Birinci Dönem Milletvekili Nebil Yurteri Efendi, Sicil ve Özlük Dosya nr. 243.

²⁰ Aynı yer

dır. Diyanet İşleri Başkanlığınca hazırlanan “Millî Mücadelede Din Adamları” adlı belgeselde; tarihçi Cemal Kutay çok ilginç tespitlerde bulunmaktadır. Kutay şöyle diyor: “Bir destan insanlardı bunlar. Bir daha buraya değil, dünyanın herhangi bir yerine gelirler mi gelmezler mi bilmem. Bu din adamları, devletin haysiyetini korumak için halktan para toplamışlardı. İsmail Şükrü Çelikalay ile Nebil Dehşeti Efendi, zengin olmamalarına rağmen 20’şer altın -ki o devirde önemli bir miktar-hazineye bağışta bulunmuşlardır. Bunlar halkın içinde o kadar saygın kişilerdi ki, bulundukları şehre gelen mutasarrıf, onlara sormadan bir şey yapmazdı. Bir mutasarrıf İsmail Şükrü Hoca-ya, “Buyurun bu işi siz yapın, nasıl olsa siz yapıyorsunuz” dediğinde; verdiği enteresan ve tipik bir cevabı vardır: “Sen devleti temsil ediyorsun. Senin devlette hâlinin muteber olması lâzım.” Bugün bile çok geçerli bir söz. Devletin itibarı olmasa, memleketin nesi kalır geriye. Yani bu din adamları aynı zamanda sadece yönetimin varlığını değil, yönetimin değerini de kabul ve tasdik ettiriyorlardı. Bunlar örnek insanlardır. Bütün kalbimle inanıyorum ki bunlar, mesela Amerika’da veya Avrupa’nın herhangi bir ülkesinde olsalar, o ülkenin en ileri âbidesi olurlardı. Heykellerini yapmazlar, yetişen nesillere onların şahsiyetlerini, nasıl yaşadıklarını, memlekete nasıl hizmet ettiklerini anlatırlardı.”

Bizler de hem Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün hem de Cemal Kutay’ın ifadelerine gönülden katılıyor, onları rahmet ve minnetle anıyoruz.

EKLER

EK: I²¹

Karahisar-ı Sahib Sancağı
Mutasarrıflığı Aded 204

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi’ne

²¹ BOA, DH-İUM, 47-2/28.

Devletlü efendim hazretleri

Fî 4 Haziran sene 332 tarihli ve 184 numaralı arzuya lahikadır:

Üç yüz otuz bir senesine mahsuben Meclis-i İdare-i Liva Azâlığı’na tayin kılınan Akosmanzâde Hacı Hüseyin Efendi’nin dahi meşâgıl-i kesîre-i ticariyesinden dolayı bu kere istifa etmesine mebnî mûmâileyhden sonra ekseriyet-i ârâyı hâiz olan Dehşetîzâde Nebil Efendi tayin kılınarak buyuruldusu itâ edilmekle arzı malumat olunur. Ol bâbda emr u فرمان hazret-i men lehül-emrindir.

Fî 13 Haziran sene [I]332/[26 Haziran 1916]

Karahisar-Sahib Mutasarrıfı

Mühür

İdare-i Umumiye-i Dahiliye Müdüriyeti

Dahiliye Nâzırı Talat Beyefendi’den
Karahisar Mutasarrıfı Şevket Bey’e

12 Haziran sene 332 tarihli ve 204

numaralı tahrirât-ı behiyyeleri cevabıdır.

Meclis-i İdare-i Liva Azâlığı’na Dehşetîzâde Nebil Efendi’nin tayini muvafık görülmüştür. Ol bâbda.

22 Haziran sene [I] 332/[5 Temmuz 1916]

EK: II²²

Hadise-i ahîre-i malume üzerine Ankara’da içtimâ’ı icab eden meclis-i fevkalâde azâlığı için icra kılınan intihabat neticesinde Dehşetîzâde Nebil Efendi birinci derecede ihrâz-ı ekseriyet etmekle işbu mazbata tanzim ve itâ lalındı.

Fî 11 Nisan sene [13]36

(Karahisar-ı Sahib Mutasarrıfı ve resmî görevlerinin mühürleri)

Karahisar-ı Sahib Mutasarrıflığı’na intihâb olunan Nebil Efendi’nin keyfiyet-i intihabını mübeyyin işbu mazbata encümenimizle bi’t-tedkik mündericâtı usulüne muvafık görülmekle tasdik ve kabulüyle Heyet-i Umumiye’ye takdimi karargâr olmuştur.

Fî 24 Nisan sene [13]36 / [24 Nisan 1920]

(Mazbata Tedkik Encümeni ve üyelerinin imzaları)

Nebil Efendi’nin Karahisar-ı Sahib İdare Meclisi Üyeliği’ne tayini.

²² TBMM Arşivi, Karahisar-ı Sahib Birinci Dönem Mülrevküi Nebil Yurteri Efendi, Sicil ve Özlük Dosya nr. 243.

TAVANARASI



Savcı TÜRKMENÖĞLU

Dünyaca meşhur maden suyumuzun adının “Karahisar” olduğu yıllardan kalma üç şişe. 1890’lı yıllardan itibaren Padişah Sultan II. Abdülhamid’in özel ilgi gösterdiği Karahisar Maden Suyu saray çevrelerinde bilinir olmuş. Şişelenip trenle başka şehirlere gönderilmeye başlanmış. Bu konuda Taşpınar dergimizin 9. sayısında kapsamlı bir araştırma yazısı yayınlamıştık. Merak eden okurlarımız o sayıdan okuyabilir.

Şişelerin üçü de farklı dönemlere ait. İlki Osmanlı Dönemi’nden itibaren kullanılmaya başlayan ve ilk dolum yapılan şişe. Üzerinde Osmanlıca ve Fransızca “Karahisar Maden Suyu” yazıyor.

Diğer şişeler Cumhuriyet Dönemi’nde imal edilen ve 1960’lı yıllara kadar kullanı-

lan 1 litrelik maden suyu şişeleri. Üzerlerinde Türkçe ve Fransızca “Kızılay Karahisar Maden Suyu” yazısı okunabiliyor.

Sizi bilmem ama ben çocukluğumda bu şişelere bakkaldan gaz yağı doldurttuğumu hatırlıyorum. Sık sık elektriklerin kesildiği günlerde en çok ihtiyaç duyduğumuz şey gaz lambasına dolduracak gazyağı idi. Ve gazyağı da ağzı mantar tıpa ile kapalı bu şişelerde muhafaza edilirdi.

Kızılay sonraki yıllarda Karahisar ekini kaldırarak Kızılay Maden suyuna döndü. Şimdilerde pet şişelerde envai çeşitte maden suyu üretse de biz hala Karahisar Maden Suyu olduğu günleri özlemle anıyoruz.

Şişelere gelince, şimdilerde ancak koleksiyoncularda, bir de bizim gibi meraklılarında rastlayabilirsiniz.

BİR ESNAF HİKÂYESİ



Hasan ÖZPUNAR

Adı her ne kadar Uzun olsa da aslında çok kısa bir yürüyüş güzergâhı olan Uzun Çarşı şehre gelenlerinde ilk ziyaret ettikleri yer. Zira memleketin lokum-sucuk gibi aynı zamanda önemli bir tanıtım malzemesi olan gıda maddeleri satıcıları burada yoğunlaşmış. Çarşının yukarı kısmında birbiri ardınca sıralanan sarrafları gören misafirlerimiz ise “bu şehirde para bol” tabirini sıkça kullanıyorlar.

Lokumcu, sucukçu ve kuyumcu esnafının ağırlıkta olduğu bu çarşıya girişte fazla ilerlemeden sol tarafta eski vitriniyle bir eczane sizi karşılar.

1933 yılında Afyon Ticaret Odası’nın yayınladığı meslekler broşürünün Eczacılar kısmında şehirde 3 eczacı görülür. Yukarıpazar’da Filiz Akın’ın dedesi Abdullah Sadri Bey’e ait Hilal Eczanesi, Uzunçarşı’nın yukarı köşesinde Mehmet Nurettin Bey’e ait Merkez Eczanesi ve yine Uzunçarşı’da Hüseyin Kamil Bey’e ait İstanbul Eczanesi. Bu hesaplara İstanbul Eczanesi 80 yılı aşkın bir zamandır aynı yerinde ayakta duran bir işletme.

Bugün Bülent Helvacıoğlu’nun işlettiği eczanede kendisiyle sohbet ediyoruz.





Hüseyin Helvacıoğlu

"Kurucumuz Hüseyin Kamil Bayer. Babam Hüseyin Helvacıoğlu 1945 yılında İstanbul'da Eczacılık Fakültesi'ni bitirip Afyon'a dönüyor. Burada eczane açmak istiyor, Bakanlığa müracaat ediyor. Fakat o yıllarda Bakanlık 10.000 nüfusa bir eczane verdiğinden dolayı, Afyon'da kontenjanın dolu olduğunu İstanbul, Eskişehir, Bursa gibi illerde açık bulunduğunu söylüyorlar. Tam o günlerde İstanbul Eczanesi sahibi Hüseyin Kamil Bey, İstanbul'a gidince babam burayı devralıyor.

O dönemde henüz çok fazla ilaç teknolojisi gelişmemiş. Her eczacı laboratuvarında ilaçları kendileri imal edermiş. Halen daha bazı ilaçları kendimiz hazırlarız. Şimdi kimse uğraşmıyor, ben de yapmasam rahatsız olurum. İnsan sağlığı söz konusu.

Eskiden köyden, kasabadan gelenler sabah erkenden doktora muayene olurlar, reçeteleri bize bırakırlar, bizde ilacı laboratuvarında hazırlayıp köy, kasabaların otobüs şoförlerine teslim ederdik. Şoförler

akşam parasını alıp ertesi gün bize getirirlerdi. Bu yıllarca böyle devam etti.

Babam 1979 yılına kadar mesleği devam ettirdi. Daha öncesinde 2 ablam ve ben de Eczacılık Fakültesini bitirip bu mesleğe başlamıştık. Daha eskisi de var elbet. Çocukluktan itibaren bu meslekte gözü müzü açtık.

Vitrinin bir kısmını ve içeriği elimizdeki eski malzemelerden dekore ettik. Çokta ilgi çekiyor. Özellikle şehir dışından gelenler fotoğraf çekmek için izin istiyor, çekiyorlar. Bu da bizim hoşumuza gidiyor. Eskiye dair bir özlem var.

Uzunçarşı'da ayakta durmak zor. Burası baba yadigârı, ilk göz ağrısı. Bereket versin dükkân kendimizin. Kira olsa çalıştırmanın imkânı yok.5 kişi çalışıyoruz.

Şimdi kızım Eczacılıkta okuyor. Ben de nasipse ona devredeceğim. Yani dededen toruna olacak. 4-5 sene daha götürürüm herhalde.



HABERLER



DR.M. SAADETTİN AYGEN İÇİN MEVLİD



Yayınladığı gazete ve kitaplarla Afyonkarahisar'ın kültürüne, tarihine yıllarca katkıda bulunmuş, Türkeli gazetesinin kurucusu, uzun yıllar Kültür Turizm Derneği Başkanlığı, Zülali Camii Koruma Derneği Başkanlığı yapan, fakirlerin hamisi merhum Dr. Mehmet Saadetdin Aygen için vefatının 19. yıldönümü olan 5 Mayıs 2017 Cuma günü ikindi namazını müteakip Zülali Camii'nde mevlidi şerif okutuldu. Mevlide birçok vatandaş iştirak etti. Vatandaşlar mevlid sonrası sohbette merhum Doktor Aygen'in hayırsever yönüne işaret ederek kültürel bir mekânda isminin yaşatılması gerektiğini ifade ettiler.



EMRE TEKKE'Sİ RESTORE EDİLİYOR

Dergimizin bu sayısında etraflıca konu edilen İhsaniye İlçemize bağlı Döğer kasabasında bulunan Emre Tekkesi nihayet restore ediliyor. Acı bir olayın izlerini saklayan Tekke son yıllarda özellikle define avcılarının mekânı olmuştu. İçindeki mezarlardan, duvarlarındaki süslemelere varıncaya kadar tahrip edilen Tekke'nin, Kültür Turizm Bakanlığı tarafından restore edildikten sonra önemli bir ziyaret mekânı olması hedefleniyor.

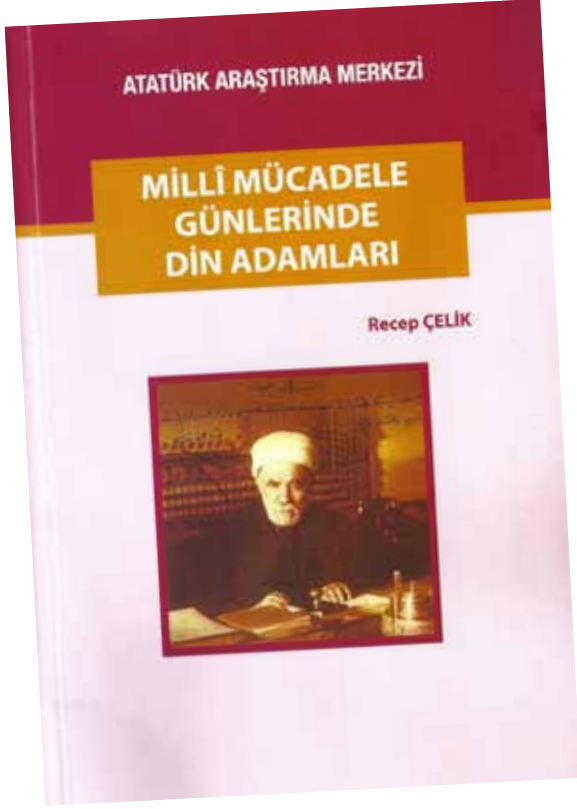


AHMET İLASLI EMEKLİ OLDU

Dergimiz yazarlarından, Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi'nin emektar arkeologlarından Ahmet İlaslı emekli oldu. Geçtiğimiz sayılarda dergimizin röportaj kısmına da konuk olan Ahmet İlaslı, kendi ifadesiyle fiilen 45 yıldır, resmi olarak ise neredeyse 40 yıldır müzede görev yapıyordu. Arkadaşları ve müze personelinin katıldığı veda yemeğinde konuşan İlaslı "Emekli de olsam yine Afyonkarahisar tarihi için emek sarf etmeye devam edeceğim." dedi.

BİZE ULAŞANLAR

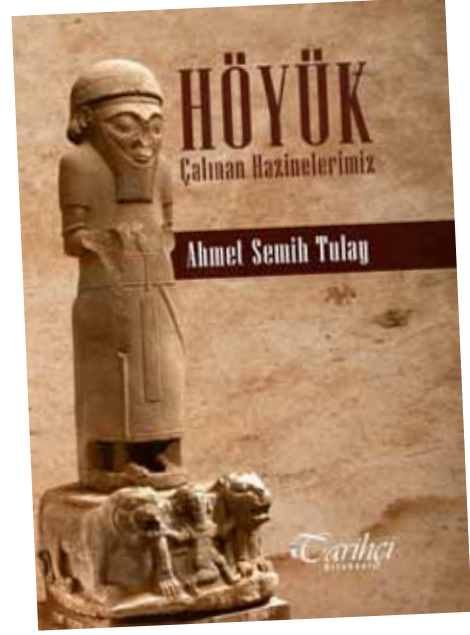
HÖYÜK-ÇALINAN HAZİNELERİMİZ



MİLLÎ MÜCADELE GÜNLERİNDE DİN ADAMLARI

Dergimizin bu sayısında yer verdiğimiz “Milli Mücadele’de Bir Kahraman Nebil Yurteri” isimli makalenin yazarı, halen Yalova Üniversitesi Öğretim Üyesi olan hemşehrimiz Yrd. Doç. Dr. Recep Çelik’in kitabı yayınlandı. Milli Mücadele Günlerinde Din Adamları isimli kitap Gazi Mustafa Kemal Paşa öncülüğündeki Milli Mücadele’nin manevi tarafında yer alan din adamlarını anlatıyor. Kitapta Afyonkarahisar’dan da Müftü Hüseyin Bayık, Şükrü Çelikalay Hoca gibi tanınmış simaların mücadeleleri konu ediliyor.

Atatürk Araştırma Merkezi tarafından yayınlanan kitap internet ortamında kurum adresinden temin edilebilir.



Uzun yıllar arkeolog olarak görev yapıp emekli olan A.Semih Tulay bugünlerde AKSAM Çeşmeli Konak Müdürü olarak yine kültüre dair konularda çalışıyor. Geçtiğimiz yıllarda Afyonkarahisar Belediyesi yayınlarından Çoban Sözlüğü isimli 2 ciltlik eseri yayınlanan Semih Bey’in bir başka kitabı “Afyonkarahisar Kültür Sözlüğü” ise basıma hazır hale geldi.

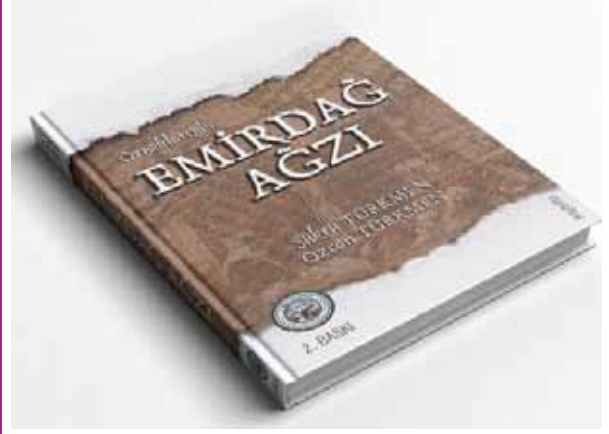
Afrosidyas Müze Müdürlüğü’nün yanı sıra yıllar boyu yabancıların Türkiye’de yapmış oldukları kazılarda Bakanlık Temsilcisi olarak da görev yapan A.Semih Tulay yaşadığı ilginç olaylardan yola çıkarak kaleme aldığı yeni kitabında tarihi eser kaçakçılığının yabancılar eliyle yürütüldüğüne dikkat çekiyor. Akıcı bir anlatıma sahip kitap bu toprakların kültür hazinelerinin diplomatik dokunulmazlıkların da kullanılarak nasıl yağmalandığını öykü tadında aktarıyor. Kitap bu ülkenin kültür hazinelerinin deyim yerindeyse çeyizinin korunması bilinci için mutlaka okunmalı, ders alınmalı.

Tarihçi Kitabevi tarafından yayımlanan kitap internet ortamında ve seçkin kitabevlerinden temin edilebilir.

150 SORUDA MERAK EDİLEN OSMANLI

Afyonkarahisar-
lı genç kalemlerden
Şükrü Sarıdere'nin
Osmanlı Tarihi'nden
150 çok merak edilen
soruya dair izahlı açık-
lamaları kitaplaştı. Kro-
nolojik bir sıra içinde
verilen sorular doyuru-
cu bir şekilde çeşitli kay-
naklardan cevaplanmış.
Yazar kitabın önsözünde
şunları söylüyor. "Milli
muhakeme bir toplum
için çok önemlidir ve
bunun için de tarih şuuru-
na ihtiyaç vardır. Tarih,
bizim kimliğimiz ve kişiliğimizdir. Zira bizden önceki
nesillerden devraldığımız emanetleri sonraki nesil-
lere tarih vasıtasıyla taşıyoruz. Eğer biz tarihimize,
milli kimliğimize sahip çıkarsak hem başkalarının
hayat felsefesinin figürü haline gelmeyiz hem de
his-düşünce ve şahsiyet kaymaları yaşamayız. Bu
açıdan, mana kökleriyle irtibatlı nesillerin yetiştiril-
mesi ve bunların tarihimizi "Kıymetli bir kaynak."
olarak görmelerinin sağlanması çok önemlidir.

Afyonkarahisar merkezli bir yayınevi olan Sinada
Kitap tarafından yayınlanan kitap 256 sayfa 1.ha-
mur kâğıt. Kitabevleri ve internetten temin edilebi-
lir.

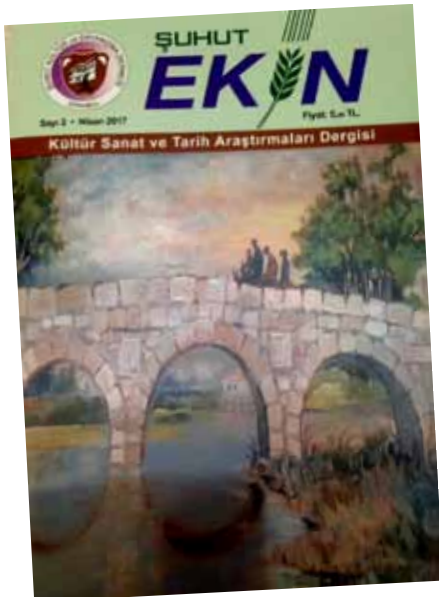


EMİRDAĞ AĞZI-2

Emirdağlı Şükrü Türkmen ve Özcan Türkmen
kardeşlerin ilkinin geçtiğimiz yıllarda yayınladığı
Emirdağ Ağzı isimli kitabın 2.cildi çıktı. Emirdağ
bölgesinde sıkça kullanılan yaklaşık 3 bin 500 civa-
rında kavramı, deyimleri, atasözlerini örnekleriyle
açıklıyor. Türkmen kardeşler kitaplar ilgili yaptıkları
ortak açıklamada ise şu ifadelerle yer verdi:

"Nesillere aktarılan inanç, bilgi, uygulamalar
bütününe kültür diyoruz. Emirdağımız, kültürüyle
Türk Milli Kültürü'ne, insanlığa ayrı bir zenginlik
ve çeşitlilik verdi. Türkmen Kültürü çerçevesin-
de Emirdağ Kültürü, bir kültür bölgesidir, kültür
kompleksidir. Emirdağ Kültürü'nün muhafazası,
gelecek kuşaklara aktarımı konusunda örnekleri-
le 'Emirdağ Ağzı' kitabımızın ikinci baskısı yayın-
landı ve okuyucularımızla buluştu."

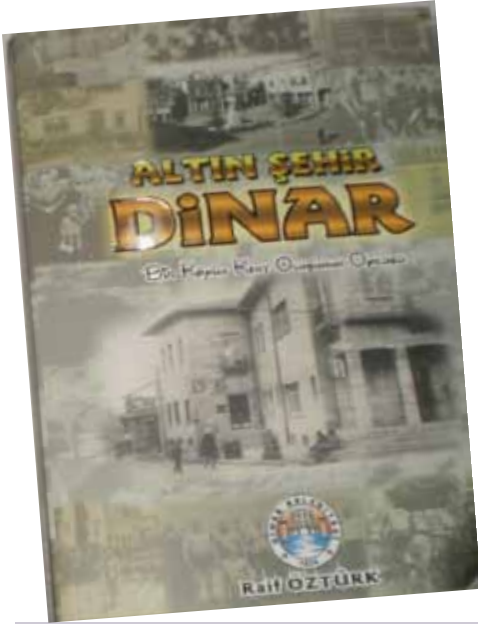
Emirdağ Belediyesi kültür yayınları aracılığı ile
yayımlanan ve 416 sayfadan oluşan kitapta akade-
misyen ve kültür adamlarının değerlendirmeleri
de yer alıyor.



ŞUHUT EKİN DERGİSİ

Geçtiğimiz sayımızda uzun bir aradan sonra yeniden yayınlan-
maya başladığı haberini verdiğimiz Şuhut-EKİN dergisinin 2.sayısı
çıktı. Yeni sayının kapağını süsleyense Şuhut'un önemli sembol-
lerinden tarihi Dörtgöz Köprüsü'nün Abdullah Alçıçek tarafından
yapılan manzarası. Şuhut'a dair araştırma ve inceleme yazılarının
yer aldığı dergi doyurucu bir muhtevaya sahip.

Abonelik İrtibat Telefonu: 0212 2325752



ALTIN ŞEHİR DİNAR

Dinarlı Şair ve Araştırmacı -Yazar Raif ÖZTÜRK'ÜN uzun süredir üzerinde çalıştığı "ALTIN ŞEHİR DİNAR" isimli araştırma kitabı, Dinar Belediyesi Kültür Hizmetleri serisinden çıktı. Dinar karyesinin (köy) kent oluşunun öyküsünün anlatıldığı "Altın Şehir Dinar" Dinar'ın ilk yıllarından bu yana, fakat özellikle 1930-1980 yılları arasını kapsıyor. Yazar 9 bölümden oluşan eserini "Dinar'ın Yerel Tarihi" kabul ediyor. Altın Şehir Dinar'ı eski Dinar fotoğraflarını da kullanarak anlatan yazar, eserini meydana getirirken 39 yazılı, 29 canlı kaynaktan yararlanmış.

İsteme Adresi: Dinar Belediyesi **Telefon:** 0272 353 60 53

NEDRET GÜRCAN'A EDEBİYATÇI MEKTUPLARI

1954-1957 yılları arasında Türkiye'nin alanında tek şiir dergisi Şairler Yaprığı'nı Dinar'da çıkaran Şair-Yazar Nedret Gürcan bir anlamda Dinar'ın sanat edebiyat dünyasında tanınmasının da önünü açmıştır. Kitapta yer alan mektupların büyük bölümü 1950-1960 yılları arasında kendisine gönderilmiş 1960 sonrası mektuplar ise kurulmuş dostlukların devamını gösteriyor. Mektuplar arasında birçok tanınmış isme rastlamak mümkün.

Aşık Veysel, Ahmed Arif, Cemal Süreyya, Arif Nihat Asya, Fakir Baykurt, İlhan Berk, Kemal Bilbaşar, Muzaffer Buyrukçu, Ne-

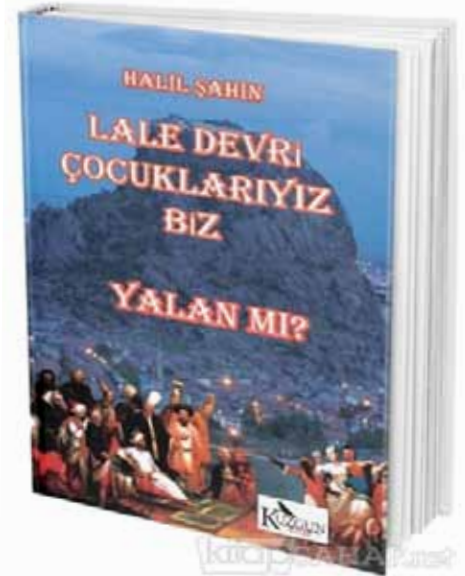


cati Cumalı, Bülent Ecevit, Ferit Edgü, Metin Eloğlu, Orhan Şaik Gökyay, Talat Sait Halman, Attila İlhan, Özdemir İnce, Feyyaz Kayacan, Samim Kocagöz, Mahmut Makal, A. Kadir, Yaşar Nabi Nayır, Özdemir Nutku, Mücap Ofluoğlu, Ümit Yaşar Oğuzcan, Oktay Rifat, Naim Tirali bunlardan bazıları. Nedret Gürcan'a Edebiyatçı Mektupları, edebiyat dünyamızda 1950'lerdeki merkez-taşra ilişkilerine bakmamızı sağlıyor.

Kitap 384 sayfa, VE YAYINEVİ tarafından yayımlandı. Kitabevlerinden ve internet ortamında temin edilebilir.

LALE DEVRİ ÇOCUKLARIYIZ BİZ YALAN MI?

İlimiz eğitim hayatında 39 yıllık eğitimciliğinin yanı sıra, 1964 yılında muhabir olarak başladığı gazeteciliği de basının çeşitli kademelerinde sürdüren Halil Şahin'in bugüne kadar yayınlanmış köşe yazılarından oluşan ilk kitabı çıktı. Kuzgun Kitabevi tarafından yayına hazırlanan 350 sayfalık kitap, yaşamın içinden olayları aktarıyor. Kitap internet ortamında ve yayınevlerinden temin edilebilir.



AFYONKARAHİSAR'DA YEMENİCİLİK

R. Gülenay YALÇINKAYA*



Bir zamanlar Afyonkarahisar'da, dericilerin merkezi Taşhan merkez olmak üzere, bir taraftan Saraçlar Çarşısına diğer taraftan Eski Kasaplar Çarşısına kadar uzanan hat boyunca, sağlı sollu yemenici dükkanları sıralanırdı. Yemenileri ve deri malzemeyi koruyan serin bodrumları bulunan, cepheleri 2-2,5 metre, derinliği en fazla 4 metre olan, ahşap kepenkli, kimisi iki katlı, bu ahşap dükkanlar düz toprak damlıydılar. Cepheler son zamanlarda cama çevrilmiştir. 1930'lu yıllarda 200, 1940'lı yıllarda 100, 1960'lı yıllarda 40 yemenici, 1980'li yıllarda 10, 1990'lı yıllarda iki yemenici dükkanı varken, günümüzde yemenici esnafı kalmamıştır.

Kullanılan Malzemeler

Yemeninin ana hammaddesi gön (tabaklanmış dana ya da manda derisi), tabana; zahtıyan (sahtiyan) denilen keçi derisi yüzüne kullanılırdı. Deri tabaklamada temel malzeme meşe palamudu olmakla birlikte, meşe mazısı derinin kalitesini artırmaktadır. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Afyonkarahisar'ı anlatırken; tabakhanelerin çokluğunu ve üretilen sahtiyan ve gönün çok kaliteli ve güzel olduğunu; gönün kalitesinin mazılı olmasından kaynaklandığını vurgulamıştır. Geç-

* Araştırmacı - Yazar

mişte yemeniciler hammaddeyi Gelincik Köprüsü altındaki yukarı tabakhanelerden ve Akarçay kıyısındaki aşağı tabakhanelerden temin etmişlerdir. Yemeni üretiminin çok olduğu dönemlerde Akşehir, Gerede, İstanbul, Denizli, Yalvaç ve Gönen'den de deri malzeme getirilmiştir. "Palamutlu gön üretimi uzun ve zahmetli olduğundan, çabuk üretilabilen zırnıklı deriler piyasaya girince, yumuşak olduğu için dikim kolaylaştı. Ancak zırnıklı deriyle dikilen yemeniler palamutlu deriyle dikilenler kadar sağlam olmamıştır." (Hüseyin Barsbuğa)



Ağaç Çiviler

Yemenicilikte deriyi yemeniye çevirirken malzeme olarak balmumuna sıvanmış pamuklu ip, kabara, namızlı nalça, düz nalça, astarlık pamuklu kumaş, burun ve ökçe çeliği, ağaç çivi, çelik çivi ve çiriş kullanılır.

Araç Gereçler

Yemenicilikte kullanılan araç gereçler: Tezgâh-Küle (Ceviz ağacından hazırlanır), Pehli bıçkısı, Kıyı bıçkısı, İğne, Tığ (6 çeşit: Saya tığı, burun tığı, enli tığ, eğri tığ, ortan tığı, çevirme tığı), Pazıval, Kalıp, Çevirme hovalı, Yüz hovalı, Ayar hovalı, Madeni muşta, Ağaç muşta, Yassı masat, Kerpeten, Kayım taşı, Açkı



Tezgah-Küle (Kesim Tahtası)



Örs



Kalıp

taşı, Kıyı ağacı, Demir çengel, Örs, İstampa, Pense, Çekiç ve İstakadır.

Yemeni Çeşitleri

Afyonkarahisar'da yaygın olarak kullanılan yemeni Kara yemenidir. Osmanlı yemenisi, Fatih yemenisi, Mehter yemenisi, Yengeri yemenisi, Tulumbacı yemenisi, Mokasen yemeni, Çarık yemeni, Zenne (ibikli) yemenisi, Çemberli, Tokalı yemeni çeşitleri de ustaların elinde hayat bulmuştur.

Yemeniler tabanlarına ve kalıplarına göre kesik burun, sağsız-solsuz düz yemeni, sağlı-sollu, takunya kalıplı diye adlandırılır. Büyüklüklerine göre: Yaşar adıyla anılan 15 numaradan 26 numaraya kadar ilk on iki numara çocuk yemenisi, kadın için 27'den, erkek için 28 numaradan başlar. 30 numara ürüzgar olarak anılırken, en büyüğü ulu ayak olarak adlandırılan ve günümüz ayakkabıcılığında 46-48 numaraların karşılığı olan boydur.

Üretim sırasında yapılan bir uygulamayla üretilen ilginç bir yemeni çeşidi ise gıcır-daklı yemenidir: "Bir de gıcır-daklı yemeni yapılırdı. Elvan denilen işlenmiş mesin yarılarak içine gazyağı sürülür, yakılır ve yemeninin tabanına özenle yerleştirilirdi. Adım attıkça gıcır gıcır gıcırdayan bu yemeniler gelin adayları ve yeni gelinler için yapılırdı.." (Salih Serçe)

Yemeni Yapımı

Yemeni yapımı için önce siparişi verenin ayak ölçüsü alınır.



Burun Ölçüsü Alma



Kara Yemeni (Kadın Modeli)



Kara Yemeni (Erkek Modeli)



Kontokya ölçüsü alma

Burun, tarak ve kontokya ölçülerinin ayrı ayrı alınması gerekir. Alınan ölçülerle taban ve sayası (yüzü) için kalın kartondan ıstamp (kalıp) çıkarılır.

Malzemesi ve araç gereci hazır olan usta kesim, dikim işlemlerinden sonra kalıplama ve perdahlama yaparak üretimini tamamlayacaktır.

Bir kaç gün suda bekletilerek yumuşatılan, sonra dövülerek ezilen gön, taban ölçüsüne göre tezgâh üstünde ıstampasına göre kesilir. Sayası da sahtiyan-dan, ıstampasına uygun olarak kesilir.

Birbirine dikilecek uçlar bıçkıyla traşlanarak inceltir. Sahtiyanın astarı yapıştırılır. Ters düz olacak şekilde iğne, tığ ve pazıval yardımıyla ortan dikilişi yapılır. Çevirme hovalıyla ters yüz edilir. Kalıba konur. Topuğu çakılır. Kuruduktan sonra çevirme dikişi yapılır. Perdahlandıktan sonra yemeniler arkalarından iple bağlanarak birer çift olarak satışa hazır edilir.

Yemenici Esnaf Teşkilatı

Yemenici esnafı, dernekleşme kanunlaşmadan önce Ahilik sistemine uygun bir teşkilata sahipti. Seçimle başa gelen bir ustabaşı ve onun seçtiği bir delalla esnaf yönetilirdi.

a. Ustabaşı

Yemeniciler, çarşı içindeki Arasta Camisi'nde toplanıp bir ustabaşı seçerler. Ustabaşının sözünden çıkılmaz, verdiği kararlara uyulur. Ustabaşı esnafın sorunlarını çözer, yapılan imalatın kalitesini kontrol eder. Dışardan malzeme getiren esnaf, ustabaşıyla iletişim kurar. Ustabaşı gelen malzemelerin pazarlığını yapar, tartar; esnaftan aldığı bellikleri (tesbih, çakı, anahtar) bölüştürdüğü malzemelerin üzerine koyarak yiğitbaşı vasıtasıyla dağıtır. Herkes borcunu bilir, günü gelince ustabaşına verir, o da malzemeyi getiren tüccara gününde ödemesini yapardı.

Ustalar, ölçü almaktan başlayıp bitirene kadar bir yemeniyi en iyi şekilde üretmek zorundadır. Hileli mal üreten, geleneksel üretimin dışına çıkan kendi-

ni ustabaşının karşısında bulur. Müşterinin velinimet olduğu anlayışa göre, müşteriye kötü mal satmak yastaktır. Tüketiciyi memnun etmeyen alışverişlerde ustabaşı, malın değiştirilmesi ya da ayıplı malı satanın dükkanını bir kaç gün kapatmaya kadar giden cezalar verebilir. Bu cezalara kimse itiraz edemez. Çürük mal üretenler, esnafla haksız rekabete girenler, müşteri-yi aldatanlar ikaz edilir. Şikayetler devam eder ve üç kez ikaz edilmesine rağmen o yemenici aldırılmazsa çok ciddi bir cezası vardır: Pabucunu dama atmak. Ustabaşı, yiğitbaşı ve esnaftan bir yemenici ustası ile birlikte dükkana gelir. Dükkanının önünde tahta kepenkin üzerinde sıralanan yemenilerden birini alır, dükkanın damına atar. Bu durum o yemenici için yüz kızartıcı bir cezadır. Artık o çarşıda esnafılık etmesi imkânsızdır. Ya Afyon'u terkeder ya da başka bir iş koluna geçerdi.

Bir tarihte Yemenici Hacı Hasan Usta saya dikme makinesi getirip kullanmaya başlayınca, geleneksel usulün dışına çıkması ve makinada pamuklu iple yapılan saya dikişinin kaliteli sonuç vermemesi dolayısıyla ikaz edilmiş. Ustabaşının ikazlarına aldırmayınca Arasta Camisi'nde esnaf mahkemesi kurulmuş Hüseyin Barsbuğa olayı şöyle aktarmıştır: "Ustalar yemenilere asılınca pambuk ipliği kullandığından, sökülü sökülüverdi, ihtiyar heyetinin kararıyla Hacı Hasan ceza aldı. O da devlet mahkemesinde dava açıp, yurtdışında üretilen bu makineyi yabancılar kullanıyor, biz niye kullanmayalım diye kendini savundu. Mahkeme de haklı buldu. Böylece teknoloji yemeniciler çarşısına girdi. 1950'den sonra ipliklere naylon katılmaya başlayınca, makinedeki saya dikişi de el dikişi kadar sağlam oldu.

1952 tarihli 5372 sayılı kanun gereği, 1954'de Afyonkarahisar'da, "Yemenici Esnaf Birliği" adı altında dernekleşme başlar. Böylece esnafın sorunlarını çözen, esnafı yöneten ahiliğin ustabaşılık sistemi bitmiş; dernek başkanları aynı görevi üstlenmiş; esnaf yönetimine devlet denetimi gelmiştir.

1920'den 1954'e kadar ustabaşılık yapan ustalar: Kuzu Mıstık, Değirmencioğlu Ali oğlu Bekir, Coşkun-oğlu İsmail, Yılığ Ali (Yılık Ali,-Ali Umut), Çaylıoğlu İsmail, Hacı Veli Serçe'dir.

Yemenicilikte belirli kalıpların dışına çıkamayan esnaf, zamanla kendi tasarımlarını oluşturmuş, klasik kalıpların dışına çıkmıştır. İlginç bir üretim ise Yemenici Kör Hilmi'nin icadı olan iç içe geçen tığ topuklu ayakkabılardı. Biri dışarı için olan ayakkabı

çıkarılınca” içteki ayakkabı ev ayakkabısı olarak kullanılırdı. (A. Yaşar Kocataş)

b. Dellal (Yiğitbaşı)

Ustabaşı seçildikten sonra, dürüstlüğüne iki esnafın kefil olduğu bir dellal atar. Sadece ustabaşına sorumlu olan dellalın, birliğin ve esnafın resmi işlemlerini takip etmek, hammadde ve malzeme alımı, esnafın diktiği yemenilerin pazarlanması gibi görevleri yanı sıra esnafın hastasına, yaşlısına, düşkününe orta parasından yardım etmek de görevleri arasındadır.

Dellal yüzde yüz denen bir sistemle çalışır. Yani pazarladığı yemenilerden 100 kuruşta yüz para (100 kuruşta 2.5 kuruş) alır. İki buçuk kuruşun 60 parası yani 1,5 kuruşu kendine; geri kalan 1 kuruş orta parasıdır. Orta parası dellalda durur ve esnafın yaşlısına, ihtiyaç sahiplerine harcar. Gelir ve giderler, biri ustabaşında, diğeri dellalda olmak üzere iki deftere kaydedilip, yıl sonunda karşılaştırılır.

Perakende satışlara geçilmesi, esnafın malzeme ihtiyaçlarını kendi karşılamaya başlaması, dellalın yüzde yüz hakkının verilmemesi ve dernekleşme gibi sebeplerle dellalık sistemi ortadan kalkmıştır.

1920'den itibaren dellallık eden ustalar: Abdullah Usta, Hasan Çavuş, Müezzin Sarı Ahmet, Abdullah Şarlak, Kara Hasan, Sabri Erdikici, Salim Özgür, Hüseyin Barsbuğa (Çavuş).

[illegible]



1951'de Gecek'de Yapılan Esnaf Törenine Katılanlar (Fotoğraf Kadir Serçe Arşivi)

ilişki hayat boyu sürer. Ustası yaşlanınca ya da ölünce yetiştirdiği çıraklar ustaya ve ailesine saygıyla davranmaya devam ederler.

Yemenici Ustaları

“YEMENİCİLER SANAT BİRLİK REİSLİĞİ” mühürüyle damgalanmış olan, 1958 yılından itibaren esnaf aidatlarının ve giderlerin kaydedildiği dernek defterinden sırasıyla o günkü Afyonkarahisar yemenici esnafı: Veli Serçe, Abdullah Şarлак, Ekrem Nakilci, Bekir Sıtkı Nakilci, Hüseyin Nakilci, Mehmet Yılanlı, Mustafa Yılanlı, Abdullah Akagündüz, İbrahim Bozok, Mustafa Özuysal, İbrahim Taşçıkan, Muharrem Altun, Ömer Kalay, Kadir Karaca, Burhanettin İnce, Mehmet Çankırı, Hakkı Misge, İhsan Erdem, Şükrü Tütüncü, Şahin Karaköse, Ahmet Karaköse, Osman Ünver, Sabri Erdikici, Ahmet Kantarcı, Ahmet Yılanlı, Sabri Çelik, H. Mehmet Kumardaşlı, Süleyman Kışlacık, Ahmet İşgören, Salih Pakdemir, Mehmet Kavas, İsmail Palalı, Muharrem Yıldırım, Abdullah Özakmak, Mehmet Büyükkakın, Hulusi Misge, Mustafa Çelikkilek, Salim Özgür, Şükrü Koçkan, Bekir Seçkin, Mehmet Geyve, Osman Küçüktürkmen, Bekir Karaağaç, Arif Şarлак, Mustafa Nam Yılmaz, İhsan Pancar, Abdullah (Mustafa) Uçar, Mahmut Büyükkakın, Ahmet Kostok, Ahmet Büyükkakın, İhsan Olguner, Şükrü Dinarlıoğlu, Hüseyin Barsbuğa, Yusuf Kayıran, İhsan Atay, Ali Durmaz, İbrahim Keserel, Şükrü Şarлак, Muhittin Bükler, İbrahim Akşehirli, Abdullah Bağır, Ömer Eleren, Salih

Ünlübay, Ahmet Gürçay, Nurettin Tunçkale, Fahrettin Kayıran, İsmail Güzelöz, İsmail Küçükilhan, Bahattin Tütüncü, Hasan Kocagil, Mehmet Uras, Yahya Çubuk, Osman Çankırı, İbrahim Kasar, Ali Yılanlı, Hüseyin Çelik, Sıtkı Gün, Abdullah Kantarcı, Mehmet Kanlı, Celal Akalın, Mustafa Kotluk, Bekir Böyür, Lütfi Ümit.

Giriş aidatı olarak 1957 yılının Aralık ayında 250 kuruş, 1958 Ocak ayından itibaren her ay için 100 kuruş aidat alındığı görülmektedir.

Defterin arka sayfasına 1958 yılına ait Yemeniciler Esnaf Birliği Reisliği'nin giderleri kaydedilmiştir.

Dernek defterindeki kayıt dışında Yemenici Hüseyin Barsbuğa ve Yemenici Salih Serçe'nin hatırladığı şekliyle yemenici ustaları şöyle sıralanıyor:

Yemenici Değirmencioğlu Bekir Usta, Mehmet Ali Usta, Efe Salih, Dımdım Ömer, Camcioğlu Mehmet (Ulaş), Gülüğ Ahmet, Bacaksız Ali, Yılığ Ali, Mehmet Ali Usta, Ali Efe, Kara Ali, Coşkunoğlu İsmail, Sarıcıoğlu Ali, Sırık Mehmet (Seçkin), Bükmecioğlu Hacı Muhiddin, Tahanoğlu Yusuf Ağa, Kuzu Mıstık, Yemenici Mıstık (Mustafa Sertok), Dikbıyık Abdullah, Postaloğlu Abdullah, Kantarcı Abdullah (Uçar), Kantarcı Ahmet, Kanlı Veli, Müezzın Sarı Ahmet, Abdullah Çavuş, Koca Osman, Benli Şükrü, Semercinin Abdullah, Ahmet Ekşioğlu, Palalının Hüsnü, Palalının İsmail, Eşioğlu Salim (Ekşioğlu), Yemenici Kostak, Kvasoğlu Ahmet, Kvasoğlu Nam Yılmaz, Dedeoğlu, Şivetoğlu Abdurrahman, Hacı Hasan, Mıkıkların Hüseyin, Çil

7 Feb. 1958 Placenta Corborea tidal sediments					
Jelly		100			
Sph.		250			
Gelatin					
Hart					
Moss					
Hayes					
Kleinman					
Tennant					
Eggs					
Epid.					
Chin	700		112	1.10.1958	
Russell	100				
Nelson	100	150		14.12.58	
1962 milk glands	250		105	11.5.1967	

TAŞPINAR 58



AYTAM'da Yemenici Meslek Araçları ve Ürünleri Sergisi

zaman zaman Ahraz İsmail gibi çırak ve kalfalar çalışmış olmakla birlikte Sayacı Mustafa uzun yıllar ustanın yanında, dükkanın ikinci katında saya dikmiştir.

Usta Afyonkarahisar'da son dellaldır (Yiğitbaşı). Çalışkan, atak ve dürüst bir insan olan usta, Abdullah Şarлак'tan devraldığı dellallığı 1954'e kadar devam ettirmiştir.

1954'de kurulan yemenici derneğinde, Veli Serçe başkan olmuş; Hüseyin Çavuş da başkan yardımcılığı yapmıştır.

Hüseyin Çavuş, haşhaş çiziminin yasal olarak serbest olduğu yıllarda geçimini sağlayabilmek için pazara gittiği köylerden devlete satış yapan tüccarlar için Afyon Sakızı getirmiştir. 1972-1974 yılları arasında Gavur Hamamı'nın (Millet Hamamı) hamam işletmeciliğini de yapmıştır (Bu hamamın son işletmecisidir).

Hüseyin Barsbuğa, Afyonkarahisar Müzesi'nde yemenicilik köşesi oluşturulmasıyla ilgili çalışmaya meslek araç gereçlerini vererek destek olmuştur.

12 Şubat 2011'de AYTAM'da (Afyonkarahisar Yerel Tarih Araştırmaları Merkezi) yemeniyle ilgili ola-

rak yapılan bir etkinlikte yemeni araç gereçlerini ve yaptığı işleri sergilemiştir.

2006'da esnaflığını sona erdiren Usta çarşıdan tamamen kopamamış; yemeniciler içindeki bir işlikte yemeni, pappa ve mest dikerek; yemenicilerin camisi Arasta Camisi'ne namaza koşturarak zaman geçirmiştir. Hastalanarak çalışamaz duruma gelince, besmeleyle açıp, besmeleyle kapattığı son işlik 2017'de kapanmıştır.

Hüseyin Barsbuğa Afyonkarahisar Kent Müzesi'nde Yemenicilik köşesi oluşturulmasıyla ilgili çalışmaya mesleki araç gereçlerini vererek katkı sağlamıştır.

Sonuç

Hüseyin Çavuş'un dükkanını kapatmasıyla yemenicilik Afyonkarahisar'da kaybolmuş bir sanat olarak görülmektedir. Eski yemenici dükkanları hazır ayakkabı mağazalarına ve farklı iş kollarına dönüşmüştür. Günümüzde Taş Medrese'de yemeniciliğe bir bölüm ayrılmıştır.

KAYNAKÇA

Konferans

Yalçınkaya, R. Gülenay, "Afyonkarahisar'da Yemenicilik", 12 Şubat 2011, AYTAM (Afyonkarahisar Yerel Tarih Araştırmaları Merkezi), Afyonkarahisar.

Basılı Kaynaklar

1. Topbaş, Ahmet. Afyonkarahisar Yemeniciliği, 2. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Haz: Mehmet Sarlık, Afyon, 1991
2. Yüksel, İbrahim –Yaşayacak, Recep. Afyonkarahisar Halk Bilimi. AKÜ Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Vakfı, Yayın No: 14, Ankara, 2003
3. Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî, Evliya Çelebi Seyahâtnamesi IX. Kitap. Haz: Yücel Dağlı-Seyit Ali Kahraman-Robert Dankoff. Editör. Sabri Koz, Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2005

Kaynak Kişiler

1. Hüseyin Barsbuğa (Afyonkarahisar, 1935-) Yemenici. (2009 ve 2011 Mülakatlar)
2. Bekir Sıtkı Nakilcioğlu (Afyonkarahisar, 1931-) Yemenici, 2(009, 2011, 2017 Mülakatlar)
3. Salih Serçe (Afyonkarahisar, 1935...) Yemenici, (2011 Mülakat)
4. Halit Barsbuğa (Afyonkarahisar, 1970-) Ayakkabı Tamir ve Satışı, (2017 Mülakat)
5. A. Yaşar Kocataş (Afyonkarahisar, 1950-...) Keçeci. (2011)

AYTAM'da Sergi



SİNANPAŞA KÜLLİYESİ

Fevzi KAYA*

Sinanpaşa, Afyonkarahisar'a 32 km, Afyonkarahisar-İzmir karayoluna 5 km mesafede yer alır. Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanan ilçenin turizm potansiyeli de yüksek olmakla birlikte canlandırılması gerekir.

Sinanpaşa, 1894 yılında nahiye, Cumhuriyet Dönemi'nde 1934 yılına kadar da köy olarak kalan yerleşim bu tarihte tekrar nahiye olmuştur. 1948 yılında belediye teşkilatı kurulmuş, 1953 yılında ilçe merkezi olmuştur.¹

Sinanpaşa ve Sincanlı olarak iki isimle anılan ilçe merkezinin adı 27 Mayıs 2004 tarihinde TBMM tarafından Sincanlı adı kaldırılarak Sinanpaşa olarak kabul edilmiştir.²

İlçeye ismini veren Sinan Paşa, Akkoyunlu Devleti kurucularından Kara Yoluk Osman Bey'in torunudur. Babası "Kör Mehmet" diye anılan bir beydir. Sinan Paşa, 1473 yılındaki Otlukbeli Savaşı'nda Uzun Hasan'ın yenilmesi üzerine babası Mehmet Bey, Fatih Sultan Mehmet'e sığınmış, Fatih'in sarayında-Enderun'da- eğitim görmüştür. II. Bayezid'e büyük hizmetlerde bulunmuş, Yavuz Sultan Selim'le Mısır seferine katılmıştır. H 931/ M 1525 yılında ihtiyarlığı yüzünden emekli olmuştur. Kendisine Çathöyük (Sinanpaşa ilçesi, Kırka ve Ahmetpaşa kasabası arasında bir köy idi) ve Küçükhöyük köyleri arpalık olarak verildi. Bu köy arazisi içinde kurduğu çiftliğinde bir cami, imaret, okul ve hamam yaptırdı. Çathöyük köyü halkı sonradan cami etrafında yerleşerek köyü terk ettiler.³

Sinanpaşa Külliyesi ilçe merkezinde, Akpınar Mahallesi'nde, 18-U-a4-18-U-4b 3 pafta, 145. ada ve 1. parselde yer alır. Külliye, H 931/ M 1524-1525

* Uzm. Öğrt. Araştırmacı-Yazar.

¹ sinanpasa.bel.tr/sinanpasa/ilce-tarihi

² sinanpasa.gov.tr/ilce-tarihi

³ Süleyman Gönçer, Afyon İli Tarihi, C.II, İleri Ofset Matbaası, Afyon 1991, s. 225.



yılında ilçeye de ismini veren Lala Sinan Paşa tarafından yaptırılmıştır.⁴

Sinan Paşa Külliyesi, cami, misafirhane, mektep, imaret, imarete bağlı fırın, mahzen, mutfak, hamam ve ahır gibi yapılardan oluşmakta idi.⁵ Evliya Çelebi; "...hanları, hamamları ve imareti ve medrese ve mektebi sıbyanı cümle kurşun kargir binayı azimdir..."⁶ diyerek külliye içinde bir medresenin olduğunu belirtmesine rağmen ne vakfiyede ne de başka bir kaynakta medrese olduğuna dair bir kayıt mevcut değildir.⁷

Cami, külliyenin en büyük yapısı ve doğu yanda, Sıbyan Okulu, cadde kenarında, kare kesitli ve tek kubbeli kübik bir yapı, İmaret, külliyenin batı köşesinde ve doğu-batı doğrultulu, Türbe, dört sütun ve tek kubbeli, Hamam ise külliyeden 300 m kadar kuzeyde yer alır.

4.511 metrekarelik bir alanda yer alan külliyenin ortasında, önde kime ait olduğu bilinmeyen üzeri geometrik ve bitkisel desenle çevrili mermerden bir sanduka-mezar ile batı boşlukta bir kuyu bulunur.

⁴ Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler, C. I, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 1983, s. 145; Mehmet Saadettin Aygen, Afyonkarahisar Camileri, Ulusoglu Matbaası, Ankara 1973, s. 120.

⁵ Üçler Bulduk; XVI. Asırda Karahisar-ı Sahib (Afyonkarahisar) Sancağı, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 2013, s. 247.

⁶ Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C.IX, Devlet Matbaası, İstanbul 1935, s. 37.

⁷ Bulduk; a.g.e. s. 248.

Sinanpaşa Camii-Dıştan Görünüş



(Kuyu ve şadırvan yıkılmış, sonradan yeni bir şadırvan yapılmıştır)

Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu tarafından 13-02-1986 tarih ve 1881 sayılı karar ile tescillenerek koruma altına alınan külliye'deki yapıların duvarları derzlenmiş, üzerleri daha önce oluklu tuğla ile örtülü iken yapılan onarımdan sonra kurşun ve betonla kaplanmıştır.

Külliye'yi oluşturan mevcut yapılar:



Sinanpaşa Camii Kitabesi

CAMİ

Zaviyeli veya yan mekânlı camiler planı tipindeki cami⁸ külliye'nin en büyük yapısı olup kuzey cephe'deki son cemaat yerinden harime girilir. Dört sütunun taşıdığı yuvarlak kemerlerle beş bölüme ayrılmış olan son cemaat yerinin üzerini küçük kubbeler örtmektedir. Son cemaat yerinin orta bölümündeki Bursa kemerli bir niş içindeki iki kanatlı kapı ile harime geçilir. Kapının mermer söveleri üzerinde zarif yay kemer, onun da üzerinde yapım kitabesi yer alır. Kitabede;

⁸ Türkiye'de Vakıf Abideler..., C. I, s. 145.

Sinan Paşa bakup dünyâ fenâsın

Diledi kim yapa ukbâ binâsın

İmâret başladı ve câmi etti

Kim verdi ehli dine can safâsın

Kılındı cum'a ve evkâtı hamse

Okundu her seher evrâdü Yasin

Kamu mü'min olanlar bu sebepten

İderler ruhuna rahmet du'âsın

Yazılır bu safa darına tarih

Kodular addı? (gayn)e âddi (Ta Sin)

Temmet bi'avnillâhi ve hüsnü Tevfik-i

Kad temmet bi'avnillah hüsnü ve Tevfik-i Hudâ⁹ yazılıdır.

Ortada esas ibadet mekânını oluşturan ve büyük bir kemerle birbirine açılan kubbeli kare mekânlar iki yanında yarım kubbeli bölümlerle genişletilmiştir. Kuzey ve güney bölümler simetrik olarak, kuzey bölümün yanlarında ve son cemaat yeri hizasında birer kubbeli mekân yan kısımları meydana getirmiştir. Ortada bulunan esas ibadet mekânının her iki kubbesi de yanlara göre daha yüksek olup sekizgen kasnaklıdır.

Bütün iç mekân sıvalı ve beyaz badanalı, üst örtü ise daha önce kiremitle kaplı iken daha sonraki onarımlarda kurşun ve betonla kaplanmıştır.

Sinan Paşa Camii, H 1293 tarihinde Necip Nuri adında bir kişi tarafından tamir ettirilmiştir. Bu tamire ait Şair Çizmecî Osman Raşit Efendi bir tarih söylemiş olup şöyledir:

"Bihamdillâh Necip Nuri Efendi

Sinan Paşa edip imarın ihya

Hemen tarihini Raşit gibi hep

Gelüp üçler bu beyti etti imla

Mücedded oldu camii Sinan Paşa

Aizzellâhu fiddâreyni mabeyneha, 1293"¹⁰

1876 yılında yapılan tamirde bugünkü şeklini almış olan cami,¹¹ sonraki yıllarda birçok tamir ve restorasyon geçirmiştir.

⁹ Edip Ali Bakı, "Afyon'daki Sinan Paşa", Taşpınar, C. VII, Sayı: 146-147, Mart-Nisan 1947, s. 398; Türkiye'de Vakıf Abideler..., s. 149.

¹⁰ Aygen, a.g.e, s. 121-122.

¹¹ Semavi Eyice, "Sincanlı'da Sinan Paşa İmareti", Vakıflar Dergisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, Yıl: 1973, Sayı: 10, s. 320.



ŞADIRVAN

Camiye girişin sağında yer alan şadırvan, daha önce ortada altı musluklu küçük basit bir havuz ve üstü de ahşap direklere oturan ahşap çatılı ve Marsilya kiremitle kaplı idi. Yakın bir tarihte yapılan restorasyonda yıkılarak şimdiki şadırvan yapılmıştır.

Şadırvan, mermerle kaplı sekiz beton direğin taşıdığı saçaklı ve yuvarlak kubbeli olup çinko ile kaplıdır. Kubbenin altında küçük havuz muhafaza edilmiş, dıştan etrafı fayansla kaplanmıştır.



SİBYAN MEKTEBİ

Eski sıbyan mektepleri tarzında olan bina, ön cadde kenarında, 7.50 x 7.50 cm ebadında kare kesitli ve tek kubbeli kübik bir yapıdır. Cami yönünden birkaç basamak inilerek ulaşılan mektebin doğu ve kuzey yönünde alta dörtgen büyük, batı duvarda üstte kemerli pencere, iç duvarlarda nişler ve batı duvarında ocak yer alır.

Caddeye bitişik olan kuzey cephe yıkıldığı için 1968 yılında tekrar örülerek kapatılmıştır.¹² Sıbyan Okulu, son yıllarda külliye'deki diğer yapılarla birlikte tamir

¹² Eyice; a.g.m. s. 322.

edilmiş, duvarları derzlenmiş, kubbe üzeri betonla şaplanmıştır.

İMARET

Külliye'nin batı köşesinde ve doğu-batı doğrultulu dikdörtgen bir yapı olan imarete biri kuzey yönünde, diğeri batı yönünde iki kapı ile giriş sağlanır. Zemin-den birkaç basamakla inilerek ulaşılan imaret binası, moloz taş örgü duvarlı ve kalın sıvalı olup üst örtüsü beşik tonozludur.

İmaret binası ortadan ikiye bölünmüş olup her iki bölümde odalar yer alır.

Büyük olan bölümde üç oda bulunur. Dış

kapıdan orta bölüme, buradan, doğu duvar yanından her iki yan odalara geçilir. Orta bölümün tavanında sonradan kapatıldığı anlaşılan aydınlık feneri yeri vardır. Doğudaki odaların doğu duvarında bulunan iki ocak, burasının mutfak olarak kullanıldığını gösterir. Yapının pencereleri mazgal biçimindedir.

Küçük bölüm, kare planlı büyük bir oda biçiminde olup bir mazgal, iki pencere ve bir ocak yer alır.

İmaret yapısı külliye'nin diğer eserleriyle birlikte son yıllarda onarım görmüş, duvarları derzlenmiş, tonoz örtüsü betonla sıvanmıştır.

Vakfiyeye göre imarette kalan misafirlerin her birine sabah ve akşam birer ekmek, 50 dirhem pirinç pilavı, 25 dirhem et, iki kişiye bir kepçe yemek verilirken altı ay müddetle de yolcuların hayvanları için günde ikişer kepçe arpa tahsil edilmekte idi.¹³

TÜRBE

Külliye'nin batısında ve Sıbyan Okulu'nun kuzey yanında bulunan türbe, erken dönem Osmanlı Türbeleri tipindedir.

Baldaken tarzında dört kısa mermer sütun üzerine oturtulmuş dört yuvarlak kemerli ve küçük tek kubbeli türbenin alt kısmı çevre ihata duvarı ile çevrili, üst kısmı ise açıktır.

Küçük kubbenin altında alt ve üst kenarları basamak çıkıntılı mermer kaplama sanduka yer alır. Sandukanın ayak ve baş taşları da mermerdir.

Mezar taşlarının kenarları balıksırtı sütunçeli ve rumi yaprak işlemeli olup birer yüzlerinde yazı bulunur. Sütun altlıkları, sütun ve Türk üçgenli başlıkları

¹³ Ramazan Şeşen; "Sinan Paşa'nın Arapça Vakfiyesinin Tercümesi", Vakıflar Dergisi, C.X, Ankara 1973, s. 339-341.



Sinanpaşa İmareti

mermer olup kemer kaburgası ve basamak-dış çıkıntılı köşeler ile çıkıntılı saçak kesme taş kaplamalı, kubbe ise tuğladandır.

Baş ucundaki mermer kitabede; *“el-mü’minü... velâ yemûtûne bel yentekilûse min dâri’l-fenâ ilâ dâri’l-bekâ cümle halk ehli sefer alem misâfûrhânedir bir mukim adem bulunmaz kubbeli eflakta”* yazarken ayak taşında; *“Teveffe el-merhûm es-şehîd el-muhtâc ilâ rahmetillâh Sinan Paşa bin Mehmet tarih fî-sene 932”* yazılıdır. Buna göre, Lala Sinan Paşa, külliye yapıtırdıktan bir yıl sonra vefat etmiştir.

Türbe, yakın bir tarihte onarılıp kubbe içi ve dışı betonla sıvanmış, kenarları yenilenmiştir.

HAMAM

Külliye den yaklaşık 300 m kadar kuzeyde, Ali Çetinkaya Mahallesi, Hamam Sokak’ta bulunmaktadır.

Tek hamam olarak yaptırılan Sinanpaşa Hamamı,

kare planlı soyunmalık, soğukluk ve sıcaklıktan oluşmakta oluşmaktadır. Kesme ve moloz taş malzeme ile yaptırılan hamamın soğukluk ve sıcaklık kısımlarının üstü beton sıvalıdır.

Hamama soyunmalık kısmından bölünen dikdörtgen planlı holden giriş sağlanır. Kare planlı ve iki katlı olan betonarme soyunmalık sonradan eklenmiştir. Soyunmalık dikdörtgen formu ve yuvarlak kemerli bir kapı ile soğukluk kısmına geçilir. Enine dikdörtgen planlı hol biçimindeki soğukluk aynalı tonozla örtülüdür. Soğukluğun sağında beşik tonozlu tuvalet yer alır. Soğukluktan yine dikdörtgen formu bir kapıdan sıcaklığa geçilir. Sıcaklık, ortada kare planlı bir mekân ve bu mekâna açılan üç eyvan ile iki halvet hücrelerinden oluşur. Orta mekân pandantif geçişli kubbe ile örtülüdür. İki yanda yer alan ve aynı büyüklükte olan iki eyvan sivri kemerle orta mekâna açılır. Bu kısmın üzeri beşik tonozla örtülüdür. Doğuda yer alan üçüncü eyvan küçük bir kubbe ile örtülüdür. Bu eyvana iki yanda yer alan iki halvet hücresi açılmaktadır. Hücreler pandantif geçişli kubbe ile örtülüdür. Sıcaklığın arkasında enine dikdörtgen plan ve tonoz örtülü su deposu vardır.

Sinanpaşa Hamamı, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu tarafından 14-03-1986 tarih ve 2061 sayılı karar ile tescillenerek koruma altına alınmıştır.



Sinanpaşa Hamamı

BİR FOTOĞRAFIN HİKÂYESİ

Hasan ÖZPUNAR

Çok fazla detay içemeyen, uzaklardan çekilmiş bir Afyonkarahisar fotoğrafı. Kale, Hıdırlık, Gedik Ahmet Paşa Camii hayal meyal seçilebiliyor. Muhtemelen İstasyon civarında hareket halindeki trenden çekilmiş. Zira netlik yok.

Mayıs 1905 tarihli bu fotoğraf Ortadoğu'nun bugünkü sınırlarını belirleyen, deyim yerindeyse cетvelle sınır çizen bir kişinin elinden çıkma.

Fotoğrafı çeken İngiliz Arkeolog (casus) Gertrude BELL. Onun hakkında çok şey söylenebilir. Döneminin en ünlü kadın dağcısı. Alpler'deki bir zirvenin Gertrude Zirvesi adıyla tanındığını da notlarımızın arasına koymak gerek. Sonra dilbilimci, yazar, fotoğrafçı, haritacı, Churchill'in çalışma arkadaşı, Lawrence'ın dostu, Araplar arasındaki adıyla El Hatun, Ümm-el Müminin...

Ve en önemli vasfı casus. Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizlerin Arap Bürosu'nda görevli tek kadın. Gertrude Margaret Lowthian Bell, 1868'de İngiltere'de dünyaya geldi. Sanayici ailesi İngiltere'nin önde gelen zenginleri arasındaydı. Oxford Üniversitesi'nin ilk kadın mezunu olarak modern tarih bölümünü iki yıl gibi kısa bir sürede ve üstelik birincilikle bitirdi.

Farsça öğrendi ve 1892'de İran'da büyükelçi olan amcasının yanına gitti. 1899-1900 arasında yaptığı Kudüs gezisinde Arapça öğrendi, Arapların arkeolojik mirasını keşfetti. Sonraki yıllarda ömrünün tamamını bu bölgede geçirdi.

1915'te Gertrude Bell İngiliz İstihbaratı'nın Kahire'deki Arap Bürosu'nda resmen çalışmaya başladı. Bu dönemde "manevi oğlum" dediği İngiliz casusu



Gertrude Bell'in çektiği Mayıs 1905 tarihli Afyonkarahisar fotoğrafı

Lawrence ile birlikte Arapları Türklerle karşı ayaklandırmak için Arap kabilelerinin sayısı, yerleşim bölgeleri ve soy kütüklerinin çıkartılması ve kışkırtmakla uğraştı. Bununla da kalmadı, Türk Ordusu Kut-ül Amara'da İngiliz birliklerini yenilgiye uğrattığında Mezopotamya Seferi Kuvvetleri'ne katılıp Türklere kurşun sıktı. Sevgilisi Binbaşı Dick Doghty-Willie, Çanakkale Savaşı'nda bir Türk Askeri tarafından vuruldu ve öldü. Bell, Gelibolu yarımadasına özel izinle geldi ve sevdiğinin mezarını ziyaret etti. Savaşın sonra petrolün paylaşımı yüzünden İngiltere ve Fransa, Araplara verdikleri bağımsızlık sözlerini unutup bölgede iki yıl süren bir ayaklanma başladı. İngilizler bunu kanlı bir şekilde bastırdı. Winston Churchill 1921'de, bu karmaşanın temizlenmesi için Kahire Konferansı'nı topladı. Gertrude Bell konferanstan önce zamanının büyük



Lawrence ve Gertrude Bell

bölümünü Mekke Şerifi'nin küçük oğlu Faysal'ı kendi krallığını kurmaya ikna etmek için harcamıştı. Şöyle yazıyordu günlüğüne: "Ölmeden önce Faysal'ın Pers sınırlarından Akdeniz'e kadar hüküm sürdüğünü göreceğim."

Hiç evlenmedi. 12 Temmuz 1926'da, Bağdat'ta 58 yaşındayken, aşırı dozda uyku ilacı alarak intihar etti. Geride 9 kitap, 1.600 mektup, 16 günlük, 7 bin fotoğraf ve sınırları cetvelle çizilmiş bir Ortadoğu bıraktı. Gertrude Bell, Türkiye'yi İstanbul'dan, Anadolu'ya varıncaya kadar defalarca gezdi. Arkeolojik eserlerin binlerce fotoğrafını çekti. Geride bıraktığı mektupları içerisinde Afyonkarahisar'da yazıp gönderdiği bir mektupta var.

İşte bir fotoğrafın hikâyesi kısaca böyle.

1831 YILI NÜFUS DEFTERLERİNDEN KÂHİL MAHALLESİ

Dr.Muharrem BAYAR

SIRA NO	1831 YILI NÜFUS DEFTERLERİNDEN	İSMİ VE ÖZELLİKLERİ	YAŞI	AİLENİN DİĞER FERTLERİ
1	İmam	Mahalle-i mezbir imamı uzun boylu kır sakallı Hacı Hasan Efendi bin İsmail	60	Biraderzadesi orta boylu sarı bıyıklı İsmail bin Ali (28)
2	Değirmencizade	Muhtar-ı avvel ak sakallı Değirmenci Alizade Osman	65	1.oğlu orta boylu kara sakallı Mehmet (18) 2.oğlu Ali (5)
3	Dizdarzade	Muhtarı sani uzun boylu sarı sakallı dizdarzade Arif bin Ali	36	1.oğlu Ahmet (6)-2.diğer oğlu Ali (5)-3.diğer oğlu Süleyman (3)
4	Değirmencizade	Muhtar-ı salis orta boylu sarı sakallı Değirmencizade Seyyid Hüseyin Ağa	45	1.oğlu İsmail (5)
5	Padacalı	Muhtar-ı rabi' orta boylu kara sakallı İbrahim	40	
6	Kahveci	Muhtarı hamış orta boylu az bıyıklı Hacı Hasan oğlu Mustafa	23	
7	Nalbant	Muhtarı sadis uzun boylu kır sakallı nalbant Musa	50	1.oğlu orta boylu İbrahim (30)
8	Nalçacı	Muhtarı seba' orta boylu sarı sakallı Nalçacı oğlu Ali bin Osman	36	1. oğlu Osman (4) 2.Diğeri 10 günlük sabi Ahmet
9	Abdürrezzak	Orta boylu kır sakallı Hacı Abdürrezzak Efendi bin Mustafa	60	1.oğlu orta boylu sarı sakallı Mustafa (30) 2.diğer oğlu talebe-i ulımdan şebb emrad Molla Mehmet (10) 3. Diğeri oğlu Mahmud 4.diğer oğlu Yusuf (4) 5.Hafidi Mehmet (2) 6. Zenci sabi gulam Said (2)
10	Turunçzade	Orta boylu kır sakallı Tahir Ağa bin Hasan	55	
11	Göncüler	Orta boylu sarı sakallı Mehmet Emin	45	1.Biraderi orta boylu sarı sakallı Musa (35) 2.oğlu Süleyman (12) 3.diğer oğlu Ali (3)
12	Turunçzade	Orta boylu kır sakallı Turunçzade Ale Ağa bin Hasan	50	1.oğlu Yahya (10) 2.Diğer oğlu Ebu Bekir(6)
13	Kandilci oğlu	Orta boylu kara sakallı Kandilci oğlu Ahmet bin Mehmet	40	1.Biraderi orta boylu sarı sakallı Hamza (30) 2.Diğer biraderi Kara Musa (21) 3.oğlu Mehmet (1 yaşında) 4. Biraderzadesi Feyzi bin Sadullah (10)
14	Korucu oğlu	Orta boylu kır sakallı Konucu oğlu Musa bin Mahmat	60	1.oğlu kara bıyıklı Abdulah (21)
15	Emeksiz	Emeksiz oğlu Ömer	13	1.merkumun hanesinde yetim kadri (3 yaşında) 2.Biraderi orta boylu kara bıyıklı İsmail (40) 3.Hizmetkârı Mehmet bin Abdullah (19)
16	Kızıl Ömer oğlu	Uzun boylu ak sakallı Kızıl Ömer oğlu Halil	75	
17		Orta boylu sarı sakallı Ömer bin İbrahim bin İbrahim	35	1.Biraderi kebir İbrahim(50)
18		Orta boylu ter bıyıklı şebb emrat Mehmet bin Mustafa	15	
19		Orta boylu kır sakallı Mustafa bin Ali	60	1.oğlu sarı sakallı Ali (30)
20	Baradani oğlu	Orta boylu sarı sakallı Hacı Ali bin Ömer	20	

Yukarıda örneğini sunduğum deftere göre Kâhil Mahallesi'nde 1831 tarihinde 56 hanede 105 nüfus oturmaktadır.



AFYONKARAHİSAR KAZILARI-II

KUSURA HÖYÜĞÜ KAZISI



Kusura kazısı başlama anı, 1935 yılı

Ahmet İLASLI*

Sandıklı ilçesinin 13 km güneyinde, Dinar yolunun 1 km solunda, birara Doğansu adıyla adlandırıldıktan sonra tekrar Kusura olarak değiştirilen ve yine birara belde iken köye dönüşen Kusura köyü içindedir.

Günümüz köy yerleşiminin bir bölümü, höyüğün güney eteği olan hafif yükseltili kesimine yerleşmiş

olup, kuzeye doğru uzanan büyük bölümü ise halen tarım alanı olarak kullanılmaktadır.

Höyük yerleşimi alanı yaklaşık 400 m çapında, 14 m yüksekliktedir. Kusura Höyük, Anadolu'da, Cumhuriyet Dönemi'nde, kazısı yapılan ilk höyük kazılarından.

Hitit yazılı kaynaklarında adı sıkça geçmekte olan



Kusura kazısı çalışmalarını gösteren çizimler

* Arkeolog-Emekli Müzecisi



A evresi, elde yapılmış kaplar

KUŞŞARA kenti adının, bugünkü KUSURA adıyla hala yaşayan bir yerleşim benzerliği olabileceği düşüncesiyle, bunun doğruluğunun araştırılması için, burada bir kazının yapılması düşünülmüş olup hemen 1935 yılında kazıya başlanılmış, dönemin siyasi olaylarının yoğunluğu ve ardından II. Dünya Savaşı'nın çıkması nedeniyle kazıya ara verilmiş ve bir daha da kazı çalışmaları yapılamamıştır.

Kusura höyük kazısı, 1935, 1936 ve 1937 yılları arasında üç yaz döneminde, İngiltere Oxford Üni-

versitesi adına Arkeolog Winifred Lamb tarafından yapılmıştır. Kazıya, Afyonkarahisar Müze Müdürü Süleyman Hilmi Gönçer ile Haydar Sümerkan da katılmışlardır.

Kazı sonucunda, yaklaşık 1500 yıllık uzunca bir dönemi kapsayan ve MÖ 3000-1500 yılları arasına tarihlenen, A, B ve C olmak üzere üç kültür katı ortaya çıkarılmıştır.

Kusura A, Geç Kalkolitik ve Eski Tunç Çağı I (MÖ 3000-2500) dönemine ait yerleşme kalıntıları ve çoğunlukla mezar buluntuları vermiştir. A yerleşmesinde bulunan eşyalar arasında, el yapımı küpler, testiler, tencereler, maşrapalar, vazolar, sürahiler ve taşınır ocaklardan ibarettir.

Kusura B, höyüğün en yaygın, en yoğun yerleşme ve kültür katıdır. Eski Tunç Çağı II-III (MÖ 2500-2000) dönemlerini içermektedir. Burada, bazı sokaklar çevresinde yan yana dizilmiş evler, odalar bulunmuştur. Birbirine bitişik küçük odalardan oluşan dikdörtgen evlere, uzun duvarların ortasından açılan kapılardan girilmektedir. Odaların temelleri taştan, onun üstündeki duvarları kerpiçten yapılmıştır. Odalarda fırın ve onun yanında ocak bulunmaktadır. Oda zeminini sıkıştırılmış topraktan; tavanı, direklerin taşıdığı atkılar üzerine dizilen kalasların ve merteklerin üzerine sıvanan çamur ve toprak tabakasıyla örtülmektedir.

B yerleşmesi seramiği de koyu siyah



B evresi, ana tanrıça idol ve heykelcikleri



B evresi, Kusura Tipi Kaplar

ve açık kırmızı renkli, ince yapılı, iyi perdahlı elde yapılmıştır. Burada iki kulplu testiler, tek kulplu sürahiler, maşrapalar, kulpsuz taşlar, tabaklar ve minik kaplar bulunmuştur. Kapların çoğunluğu düz, tek renkli, bir kısmı kabartma yivlidir. Burada mermer idoller, pişmiş toprak figürinler, damga mühürler, pişmiş toprak ağırlık ve ağırşaklar, taş ve kemik aletler bakır ve bronz silahlar, kesici aletler, bronz süs iğneleri, bilezik, halhal ve küpeler de çok miktarda bulunmuştur.

Arkeoloji yayınlarına “Kusura Tipi Seramik” ya da “Kusura-Yortan Tipi Seramik” olarak giren ve Eski Tunç Çağı’na simgelenen Kusura çanak çömleği, tarihlemeye kullanılan önemli buluntular arasındadır. Siyah seramik Batı Anadolu’nun, kırmızı seramik ise Orta Anadolu’nun kullandığı bir seramik özelliğidir. Bu kazıyla burada her iki özelliğin varlığı ortaya çıkarılmıştır. Bu da bize buranın, günümüz Afyonkarahisarı’nda olduğu gibi, geçiş yerinde olduğunu göstermektedir.

Kusura C yerleşmesi, Orta ve Geç Tunç Çağı’na (MÖ 2000-1500), yani Asur Ticaret Kolonileri ile Eski Hitit Devleti zamanlarını göstermektedir. Bu dönemde, şehrin etrafı oldukça kalın ve düzgün bir surla çevrilmiş, daha büyük ve sağlam binalar inşa edilmiştir.

Kusura C yerleşmesi seramiği ise, hala günümüzde bile kullanılan ve bu dönemde ortaya çıkarılmış bulunan çömlekçi çarkında yapılmaya başlanmıştır.



Gamalı Haç kabartmalı damga mühür

Açık ve koyu kırmızı renkli, cilalı vazolar, testiler, tabaklar, maşrapalar, kâseler, sürahiler açığa çıkmıştır. Kapların çoğunluğu düz, bir kısmı halka ve sivri diplidir.

Kusura’nın her üç yerleşim evresinde de ölümler yerleşim alanı dışına gömülmüştür. En sağlam, en güzel buluntular mezarlardan ele geçmiştir. Buluntular, Afyonkarahisar Müzesi’nde sergilenmektedir.

AFYONKARAHİSAR TARİHİ YAPILARININ RESTORASYONU



1974 yılında yıkılan eski Hükümet Konağı

Ülkü AKCÜRE

Restorasyon kelime anlamı olarak; bir sanat eserinin, tarihi bir yapının yıkılmış, bozulmuş kısımlarını aslına uygun olarak onarmak demektir.

2016 yılı itibarıyla Kültür Turizm Bakanlığı verilerine göre Afyonkarahisar ilinde korunması gerekli yapı-alan sayısı 956 olup bunun 464'ü sivil mimarlık örneğidir.

Türkiye geneline baktığımızda ise bu sayı 56.756 adet olup bunun 35.464'ü sivil mimari örnekleridir. Konya ilimiz kadar büyüklüğe sahip olan Hollanda'da tescilli yapı sayısının 7000 olduğu göz önüne getirilirse bizdeki sayının ne derece az olduğu anlaşılır.

Dünya üzerindeki eski eserlerin korunması 1931 yılında imzalanan Atina Sözleşmesi ve 1964 tarihli Venedik Tüzüğü ile belirlenmiş ve kabul edilmiştir.

Ülkemizde gazete haberlerini şöyle bir incelediğinizde tescilli olsun olmasın tarihi yapıların rant elde etmek için yakılarak, yıkılarak yok edildiğine şahit olursunuz.

Gerek ülkemize gerek ilimize gelen misafirlerimize gösterebildiğimiz eserler genellikle Osmanlı ve Selçuklu dönemine ait yapılardır. Eski Cumhurbaşkanlarımızdan Sayın Abdullah Gül bir demecinde 100 sene öncesinin mimari eserlerinin estetik ve

kalitesini bugün göremiyoruz diyordu. Hakikaten bugün modern inşaat teknikleriyle maalesef eski kaliteyi yakalayamıyoruz.

Eski Afyonkarahisar'a baktığınız zaman şehrin Kale'nin ve Hıdırlık'ın eteklerinde kurulduğunu görürsünüz. Şehir neredeyse 1900'lerin başına kadar Gedik Ahmet Paşa Külliyesi'nin bulunduğu alanda son buluyordu. Kale ve Külliye arasında birçok tarihi cami, han, hamam, medrese, bedesten mesken ve kiliseler yer alıyordu. 1902 yangınından sonra civar vilayetlerden gelen mimar ve ustaların gayreti ile meskenler yeniden ve çok güzel olarak Osmanlı son dönem mimarisi ile yapıldı bugünlere gelmiştir.

Afyonkarahisar'ın tarihi geçmişinde büyük yeri olan yapılara maalesef sahip çıkılamamıştır. 1900 yılında hizmete giren taş mimarinin güzel örneklerinden eski Hükümet Konağı'nın önce mimarisi bozulmuş, 1974 yılında yıkılarak ortadan kaldırılmıştır. Şimdi anılarımızı süsleyen bu binanın yerine ne kurulabilir?

Mecidiye'nin çıkışında Sultan 2.Abdülhamid'in lütuflarıyla ve Karahisar halkının gayretleriyle 1905 yılında yapılan Memleket Hastanesi mimari, tarihi, sanat değeri taşımasına rağmen sudan sebeplerle

1950'li yıllarda yıktırılmıştır.

Selçuklu ahşap mimarisinin en güzel örneklerinden biri olan Ulu Camii Cumhuriyet Dönemi'nde restore ettirilerek toprak damı kurşun çatıya dönüştürülerek bugüne gelmiştir. Aynı mimarinin Osmanlı Dönemi yansıması olarak 1400'lü yıllarda yapılan Umurbey Paşa Camii ise maalesef Anıtpark'ın genişletilmesi ve yeni binalar yapılması amacıyla 1933 yılında yıkılmıştır. Ne mutlu ki bugünlerde Afyonkarahisar Belediyesi'nin öncülüğüyle bu camimiz başka bir alanda Rekonstrüksiyon olarak yani eski hali ile yeniden yapılacaktır.

Aynı alanda yer alan Tabak Hamamı da Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün sahip çıkmamasıyla özel mülkiyete geçmiş bir süre sonra da yıkılmıştır.

Hamam demişken yüzlerce yıl bu şehre hizmet verdikten sonra 30-40 yıldır bakımsızlıktan harabe haline gelen Yeni Hamam'ı da dikkate almak gerekir. Özel mülkiyette olan 400 yıllık geçmişe sahip bu hamamın da etrafının açılarak acilen restore edilmesi gerekmektedir. Bu sayede ilimiz tarihi geçmişe sahip bir varlığını kurtaracaktır.

Etrafı açılarak restore edilmesi gereken mekânlardan ikisi yine hamamdır. Kadı Hamamının etrafı 1990'lı yıllarda Şehir Çarşısı ile sarıldı. Alaca Hamam'ın etrafı ise 1950'li yıllarda dükkânlarla kuşatıldı.



Bayatlı Arif Bey'in geçtiğimiz günlerde yıkılan evi



1950'li yıllarda yıkılan Eski Memleket Hastanesi

Kale'de 1970'li yıllarda yapılan tamir çalışmalarında aslına uygun taşlar kullanılırken 2000'li yılların başında yapılan restorasyon çalışmalarında hiçbir kurala uymadan beyaz taşlar kullanılarak binlerce yıllık Karahisar neredeyse Akhisar'a dönüştürülmüştür.

Bugünlerde ne mutlu ki Gedik Ahmet Paşa Hamamı, Yoncaaltı Cami, Taş Han, Arap Mescit gibi tarihi yapılar restore edilmektedir. Bu restorasyonlarda gördüğümüz kadarıyla aslına uygundur. Yine Afyonkarahisar Belediyesi'nin restore ettirdiği eski Afyon Anbarı, işgal yıllarında Yunan komutanın kaldığı ev olarak bilinmekte olup yakında kültür hayatımıza kazandırılacaktır.

Bir tarihi yapıyı restore ederken en başta dikkat edilecek husus; yapının tarihi fonksiyonunu tespit ederek eserin bize miras kaldığını bilmek ve bizden sonraki nesillere en iyi şekilde bırakmanın tarihi, kültürel, vicdani bir sorumluluk olduğunun farkında olmaktır.

Bolvadin 40 Göz Köprüsü üzerinde Tarihçi Muharrem Bayar şunları söylüyor; "Şu kısım Romalıların yaptığı, şu kısım Osmanlı Dönemi'nde Mimar Sinan'ın yaptığı, şu kısımda Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan. İlk iki kısım işçilik, estetik olarak birbirine uyum sağlamış, üçüncü kısım ise maalesef bu güzel mimariye yapılmış kötü bir yama."

En çok restore edilen tarihi yapıların başında gelen camilerimizde sıkça karşılaşılan bir durumdur. Geçmişte cami minber ve kapıları künde-kârî tekniğiyle yani küçük tahta parçaların çivisiz birbirine geçme ile yapılmakta böylece estetik bir güzellik meydana geldiği gibi ahşabın çalması ile yüzyıllar boyu tamir gerektirmiyordu. Yakın zamana kadar ve hatta günümüzde bile bu sanat eseri yapılarda tamir gerektiğinde cami koruma dernekleri kimseye danışmadan piyasadan bir usta çağırarak tamirata girişmekte, gelen kişi de yapının tarihi değerinden habersiz olduğu için zarar vermektedir. Yağlı boya ile boyanan minber, direkler, hatta mihrap, çivi ile sunta çakılan muhteşem tavanlarla sıkça karşılaşır-sınız.

Kimi zaman da ahşap kapı ve pencereler plastik pvc, alüminyum veya demir doğrama kapılar ile değiştirilerek yapının asli hüviyeti bozulmakta, estetik görünüş ve sanat değeri ortadan kaldırılmaktadır. Bazen de eskiden yağ kandili ile aydınlatılan camilerde elektrik tesisatı çirkin bir şekilde ortadan geçirilmekte, tesisatı kaldırmayacak malzeme kullanılarak elektrik kontağından çıkan bir yangınla yapı elden çıkmaktadır. (Karaman Camii, Zülâli Cami yangınları)

Restorasyon çalışmasına başlamadan önce eserin her açıdan fotoğrafları çekilerek belgelenir, ölçekli çizimleri yapılır. Tarihçesi, estetik özellikleri ve değeri, teknik özellikleri, yasal statüsü incelenir. Varsa en eski fotoğrafları dikkate alınır. Bunlara göre restorasyon projesi çizilir. Bağlı bulunulan Kültür Varlıkları Koruma Kurulu ile müşterek çalışma yürütülür.

Avrupa kıtası 2. Dünya Savaşı geçirmesine, yıkılıp yıkılmasına rağmen bugün Ortaçağ'dan kalma eserlerini çoğu yerde mahallelerini muhafaza ediyor. Bunları görmeye gelen turistler o ülkelerin bütçelerine büyük katkı sağlıyor. Biz de ise maalesef mevcut yapıları, alanları korumakta zorluk çekiliyor.

Yakın zamanda Afyonkarahisar 2 tarihi yapısını kay-

betti. Tarihi, mimari geçmişine, önemine rağmen maalesef Korunması Gerekli Tarihi Yapı olarak tescilli yapılmayan bu binalar bu şehrin önemli kültür mirası idi.

Afyonkarahisar'ın Milli Mücadele tarihinde büyük yeri olan, geçtiğimiz yıllarda Bayat ilçesine heykelini diktiğimiz Bayatlı Arif Bey'in şehir merkezinde 27 Ağustos İlkokulu arkasında, Hamidiye Mahallesi'nde yer alan 1902 yapım tarihli 2 katlı kısmen taş yapı evi bir gün içerisinde yıkıldı. Bu yıkım doğal şartlardan yani kendiliğinden değil yerine muhtemelen betonarme bir apartman yapmak için yapıldı.

Yıkılan bir diğer yer ise İzmir İstasyonu Caddesi'nde yer alan sivil mimari örneği bir başka yapı. 1800'lerin sonlarında yapılmış, geniş bir bahçe içerisinde yer alan tek katlı taş yapı bahçesindeki havuzuyla cephesindeki, pencere alınlıklarındaki taş oymalarla örnek bir yapı idi. Her şeyden öte bu yapı da Milli Mücadele döneminde istasyona yakın olması sebebiyle Asker Hastanesi olarak kullanılan bir yerdi. Sapa-sağlam bina geçtiğimiz günlerde bir hafta sonu kepçe ile yıkıldı. Yerine yakında bir apartman inşaatı başlar.

Afyonkarahisar'ın Milli Mücadele'deki önemini gösterecek bu iki yapı örneği maalesef korunamadı. Keşke zamanında ilgili kurullar tescil etseydi. Şimdi elimizden üzülmekten başka bir şey gelmiyor.

Üstad Mehmet Akif'in şu dizeleri akıllara gelmiyor değil;

*"Hadi gel yıkalım şu Süleymaniye'yi desen,
İki kazma, iki de ırgat gerek,
Ancak hadi gel yapalım şunu geri desen,
Bir Sinan, bir de Süleyman gerek."*

Yani anıt bir yapıyı yıkmak için iki işçi, kazma yeter ama yeniden yapmak için bir Sinan'ı, Süleyman'ı nereden bulacağız?

Gelecek nesillere bırakabilmek için taşınmaz kültürel mirasımıza sahip çıkalım.



İzmir İstasyonu Caddesi'nde yıkılan ev ve bugünkü hali

BÖLGE TARİHİNİN EN ACI HATIRASI ÇOBAN EMRE KÖYÜNÜN YOK OLUŞ HİKÂYESİ



Emre Gölü

Songül KEÇİLİ*¹

Tarihin acı hatıralarını geçmişten geleceğe taşıyan Çoban Emre köyünde Emre Bey Türbesi ve asırlardır gönüllerden gözlere süzülen gözyaşlarından oluşan Emre Gölü birbirine sarılmış, yas tutmaktadır. Mavi akşamların serin meltemleri uzaklardan, insanların hıçkırıklarını, çocukların çığlıklarını getirir.

KONUMU: İhsaniye ilçesinin, Döğër beldesi sınırları içindedir. Kayıtlarda Çoban Emre ismi ile bilinen bu tarihi köyden yok olmak üzere olan Emre Bey Türbesi'nden ayakta başka bir şey kalmamıştır.

TARİHİ: Çoban Emre köyü Frigya Vadisi'nde antik bir höyük üzerinde kurulmuştur. Çevrede gördüğümüz seramik parçaları Tunç Çağı'na uzanır. Türbe duvarlarında ve bina temellerinde gördüğüm mimari parçalar Roma ve Bizans Dönemi'ne aittir. Çevre incelendiğinde büyük bir yerleşim merkezi olduğu görülür. Etrafındaki kaya yerleşimler ve peri bacaları tarihini zenginleştirir.

Köy Haçlı Seferleri sırasında dağılmıştır. 12.asrın sonlarında bölgeye Türkler iskân olmaya başlamış-

lardır. Kurdukları köylere geldikleri yerlerin isimlerini, aşireti getiren beylerin isimlerini veya köydeki ulu velilerin ismini vermişlerdir. Bu köyü de Emre Bey isminde Horasan'dan gelen bir aşiret beyi kurmuştur.

Kırhisar nahiyesinde, Horasan'dan gelmiş köy kurmuş, kurduğu köye ismi vermiş Bektaşî dervişi Çoban Emre köyünde Emre Bey ile Evlad-ı Resulden Peygamberimizin kızı Fatma'nın kızı Zeynep'in torunlarından İmamı Musa'nın oğlu Şeyh Seyyid Cemal Hazretleri'nin türbesinin bulunduğu Çakırlar isminde iki alevî köyü vardı. Civardaki alevî köyleri tekke olarak buraya bağlıdır.

H 937/M 1530 tarihinde Karahisar-ı Sahip Sancağı'nda 110 köy, 85 mezra, 28 çiftlik ve 39 çayır toplanarak Kırhisar isminde bir nahiye kurulmuştur. Bu nahiye'nin belli bir merkezi yoktur. Zamanla Kayıvıran, Karaca Ahmet, İscehisar nahiye merkezi olmuştur. 18. asrın sonlarında Hanbarçın ve Nevahi-i Barçın kazaları kurulunca Kırhisar nahiyesi kaldırılmış, köyleri Karahisar-ı Sahip merkezine ve yeni kurulan Han Barçın ile Nevahi-i Barçın (Çoğu Köyü/ Kemer kaya) kazalarına bağlanmıştır.

*Araştırmacı-Yazar



Askeri sakinlerinden mezkûr Emre Bey zaviyesi tevliyeti sahibü'l-arzihal üzerinde olup mukaddema defter emini efendi 'ilamiyle maliyeden verilen emr-i 'alışan Çoban Emre karyesiyle Saruh Emre karyesine vaki' Hürrem Şah Çiftliği reayeti vakfının üzerine mutasarrıfı tarafınızın iktizalarıdır deyu tahrir ve sarahat Emre Bey Zaviyesi tarafından zabt olunmuş zikr olunmadığına isnada' ve i'lâm olduğu üzere sarih ile berat 'itası defter-i hakaniye muvafık iktiza idülen ve bu makule erazi niza' dahi mahallinden istedama nevkât eylediğinden başka merkum Bekdeş Mehmet Ali'nin 'askeri mutasarrıfından Emre Bey Zaviyesi Vakfı olduğundan Çoban Emre karyesiyle Hürrem Şah Çiftliği'ne müdahalesi iktiza ider mi? 'izzetlü defter emini efendi kullarının izahı veçhile 'arzına tevakf ider emr-i ferman olunmağla sultanım hazretlerinin 27 Recep 198/M 1783²

Çoban Emre köyü çevrenin en verimli topraklarına sahip olmuş, zengin çiftlikler, bağlar, bahçeler yapmışlar. Köyün ortasındaki höyük üzerine Emre Bey Tekkesi ve Külliyesi'ni kurmuşlar. Zengin vakıflar yapmışlardır. Bu gelişme çevre köyleri kıskandırmış-

² BOA.C EV.00642 32379 003

tır. Her fırsatta buralara sahip olmak için fırsat kollamışlardır. H.198/M.1783 tarihli vesikada Çoban Emre Köyü yetkilileri ileride gelecek felaketi ilgili yerlere bilgi vermiştir.



H 198/M 1783 tarihli arz-ı hal ve şerhleri

"Devletlü İnayetlü Merhametlü Efendim Hazretleri sağ olsun

Arz-ı hal kulları budur ki: Karahisar-ı Sahip Kazasında Kır Hisar nahiyesine tabi' Çoban Emre Zaviyesi Vakfı'nın tevliyatı Bektaşî olduğum hasbiyle evladiyet ve meşrutiiyetüzere ba berat-ı şerif-i âlişân bu kulları mutasarrıf olup, devam-ı ömr ve devlet padeşahı edaliyesiyle müdavemet üzere olup âhirden bir türlü dahl ve ta'aruz olmamak zımında yedime bir kıta' ferman-ı âlişan ita' olunmuşken ecanibden Turunc Oğullarından Halil ve Sancağı sipahilerinden Alaca Ömer oğlu Hüseyin ve müsterekleri namun kimesneler belasından vakf-ı mezburun mezat 'aletlerini fuzuli zapt eyledikleri ecilden bundan akdem Dar-'aliyeyegelüp keyfiyetimi ifade eylediğimde vakf-ı merkumun kayd-ı hududmu'ayenesiyle defterhane-den bea'de'l-derkenar sa'adetlü defter emini efendi hazretlerinin ilamıyla zabtımışün ve mezburlarının

hilaflarına kuralarının men'i ve def'i olunmak babında tekraver 'acizine verilen ferman-ı 'alışan ile mahaline vürudmezburlar yine iskatolunmayup yerinde olan beratın ihtisar üzere tahrir olunub verilen tafsilen zikrolunmağla beratın dahi emr-i alışanmisüllü defter-i hakani mucibince tafsilenzikir ve tahrir olmadıkça bu meza'ratı sana zabt ettiriyor deyu hilaf-ı beravetmuğayiremr-i 'alışan yine ta'aruzdan hali olmadıkları ma'lum olanlar ise buyuruldukları bir itmam kayıtlar ve emr-i a'alışanın kayıtları beade'l-derkenar ma'lum kulları buyuruldukda defter-i hakani mucibince tahrir olunan ferman-ı 'alışanmisül-lütafsilen olmak veçhile müceddeden yedime berat-ı şerif-i 'alışan ita buyurulmak babında emr ü ferman devletlünayetlümerhametlü efendim sultanım hazretlerininindir. 10 Recep 1198/1783

Bin Bekdeş Şeyh Mehmet Ali da'i kadem"³

Köy halkının çırpınışları, köydeki yetkililerin, vakıf başkanlarının gelecek felaketi İstanbul'a kadar bildirmeleri, gelecek acı felaketi önleyememiştir.

Rahmetli Edip Ali Bakı'nın Afyonkarahisar Şer'iyе Sicillerinden derlediği bilgi ve belgelerle hazırladığı "Afyonkarahisar'da XVII ve XVIII asırlarda Meçhul Halk Tarihi" isimli eserinde bu olayı şöyle anlatır.

Emre Tekkesi'nin harabelerinde bu acı sır, bir daha çözülmemek üzere yattıkça failleri nefretle hatırlansın diye, ayrıca hususa dair halkın hafızasında kalan bilgileri civar köylerden topladım hülasa ettim. İbret levhasına ilaveyi lüzumlu buldum:

Emre köyü harap edilmeden evvel güya Sünnilerden dört kişi köye misafir geliyor. Sohbet esnasında mezhep münakaşası, kavgası neticelendi. Emreliler üç misafiri öldürüyorlar, yakayı kurtaran dördüncü yakın köylerden birine haber veriyor gelen halk bunların ölüsünü buluyor, Afyon'a, Hükümet'e kadiya haber veriyorlar. Afyon'dan oraya giden Hükümet kuvvetine karşı geliyorlar, zaptiyeleri de öldürmek istiyorlar kavgada belirli bir-ikisi ölüyor bunun üzerine Afyon ve civar köylerden gelen kalabalık bir kuvvet köyü muhasara ediyor köy halkından hiç kimseyi çıkarmadan hepsini de imhaya çalışıyorlar, ihtiyarlar, kadınlar, çocuk Emre Tekkesi'nin içine kurtulmak için sığınmışlarsa da ağıt ve çığlıkları dinlemeyerek türbeyi içinde bütün canlarla beraber yakıyorlar.

Bu katliamdan kurtulabilenler bilinmedik yerlere kaçıyorlar bir kısmı iş teskin olduktan sonra avdet ediyorlar. Döğер köyünün batı güneyinde Çakırlar is-

minde bir tekkeyi imar ediyorlar bir kısmı da Kütahya Altıntaş nahiyesine bağlı Çalköy'e iltica ediyorlar.

Sünni olmak şartı ile birkaç hanede Döğер'e yerleşmiş. Bunlara köy argosuyla samanlar denir. Bu köyü başta zalim mutasarrıf hükümet adamları yağma eder. Civar köylerden Döğер, Leğen, Demirli, Sarıcaovalıların gözü açıkları da kalan köy eşyasını yağmalamaya başlamışlardır. Hatta Leğen köyünde bu yağma ile ilgili bir atasözü türemiş yani bu köyde bir iş de çalışıp eli boş çıkanlara "İliyenli Ahmet Ağa'nın aşık kaptığı gibi!" derler. Hikâye şöyle: Emre yağmasında Leğenli Ahmet Ağa bir tuluk yakalar, ağırlığına bakar altın zanneder. Gizlice köye getirip dağa gömer bir hafta sonra bir arkadaşısı ile tuluğu çıkarır beraber üleşmek üzere açarlar: Tunçtan yapılmı yüzlerce aşık!.. Görünce hayret ve şaşkınlık içinde yığılır kalırlar.

Aşağıya koyduğumuz Kamil adında bir halk şairinin Afyon Mutasarrıfı Bekir Paşa'nın Afyon'dan Tekirdağ'a sürüldüğü zaman yazdığı hicviye dikkati çekiyor.

"Acayıptı Bekir Paşa çün oldu geldi sadaretle,
Göründü sureti haktan sohbeti kerametle
Bu denlü oldular mesrur Karahisar ahalisi
Ederdi sa'yi hayrata akar sular....
Bi-hamdülillah dedik veziri adili elan
Ki tebşir eyledi cümle bir bir birin beşaretle
Ki güzeşte yerdı. Anın meğер imiş o bir gaddar
Nice yüz bin zulmetti bu beldeye melametle
Ki çok buldu münafıklar nifakına amel etti
Perişan etti ibadi bütün nahak felaketle
Ederdi itimat daim ber sarrafi küffar
Hem eder ehli islama abus vech-i hiyanetle
Tüfekçi başı derlerdi vardı anda bed çehre
Hem iblise mükarindi bütün fışk u kerahetle
Muammer eylesün Mevla, o şahın devleti daim
Ki mesur eyleye ana şecaatle, mehabetle
Olup ahvaline vakıf dedik ila hami Rabbani
Anı nef eyledi hemdem fıkara adaletle
Bütün cenm oldular yahu bu beldede olan islam
Yine hakkın talep eyle şeri'atle metanetle
Şu denlü ettiler mahçup o bed-kar-i şeri'atten
Beni asfar kesildi ol hicabından hacaetle
Fukara ahını alan bulur elbette alemde
Tazarru eyle Mevla'ya hulus ile diyanetle
Bu Kamil dedi ahaba sorarsan tarihi "muğber"⁴
Bekir Paşa Tekirdağı'na gider hala rezaletle"

³ BOA.C EV 00642.32379

⁴ Muğber, ebced hebası ile çözüldüğünde H 1198 tarihi bulunur. Bu tarih Çoban Emre köyünün yakıldığı tarihtir.



ÇOBAN EMRE KÖYÜNDE EMRE BEY ZAVİYESİ:

Antik bir höyük üzerine kurulan Emre Bey Zaviyesi büyük bir külliye olarak yapılmıştır. Zaviyesi, cemevi, misafirhaneleri, haziresi ve diğer müştemilatı vardı. Bu kurumların yaşaması için zengin vakıflar kurmuşlardır.

Devrin ünlü tekkelerinden, evlad-ı Resul Seyyid Battal Gazi'nin Türbesi'nin de bulunduğu Seyyid Gazi kazası ile Karahisar-ı Sahip arasında olması, ayrıca, İstanbul'u doğuya bağlayan tarihi yolların buradan geçmesi Çoban Emre Köyü ve Emre Bey Zaviyesi'nin gelişmesini sağlamıştır.

H 1198/M 1783 tarihli vesikalar incelendiğinde Çoban Emre köyünün yakılıp, yok edilmesinden çok önce Emre Bey Zaviyesi'nin zengin vakıflarını mütegalibeler, ayanlar sipahileri kullanarak, baskı ile tapuları tahrip ederek, vakfın mallarını zapt etmişler. Vakfın mütevellilerinden Mehmet Ali İstanbul'a (Dersaadet) giderek ilgililer durumu anlatmış, konu ile ilgili yetkililere, yetki beratlarını ve tapuları vermişler. Hiç bir sonuç alamamışlar.

Karahisar-ı Sahip Mutasarrıfı Bekir Paşa'yı uydurma iftiharlarla tahrik etmişler. Paşa bir gurup zaptiye ile köyü kuşatır, çıkan çatışmada iki taraftan ölen olur. Köy halkı dağıtlı, köy yakılır, yıkılır. Köy bir daha kuru-

lamaz . Civar köylüler Çoban Emre köyünün enkazını talan ederler. Bu talan bugün bile yapılmaktadır. Emre Bey Zaviyesi ve civarı delik deşik edilmektedir.

Bu gün yalnız türbe ayakta kalmıştır. Diğer müştemilatı yıkılmış olup, temelleri günümüze kadar gelmiştir.

Güney-Kuzey doğrultulu dikdörtgen prizma planlı, siyah kesme taş kaplama duvarlı bir yapıdır.

Girişi güney cephesindedir. Kapı çevresinde ahşap ve mermer hatıllar vardır. Kapı üstünde "Mülk Allah'ındır." sözü yazılı büyük bir mermer blok yeri vardır. İçten tonoz, dıştan üçgen çatı taş kaplıdır. Her iki uzun cephede ikişer küçük ışıklık pencere bulunur. Bu cephelerin ortasında derleme mermer sü-tünceler ve başlıklar vardır. Duvarlar içten sıvalıdır. Bu sıvalar yıkılış olayından çok sonra türbeyi tamir etmek amacı ile yapılmıştır. Aynı tür siva Sandıklı Sorkun Hamamı'nda yapılmıştır.

Türbe içinde gelişi güzel kazılmış, yağmalanmış, 8 mezar vardır.



Yöreselden Evrensele

Saime BİRCAN SAK

Afyon deyince aklınıza ne gelir? Afyon kaymağı, lokumu, sucuğu, ağzı açık, bükme, katmer diye sayacaktır midesine düşkün olanlar. Kaymaklı ekmek kadayını, tandırını unutmadan. Ayazı da meşhurdur hani İzmir'den gelip trenden geceyarısı inerseniz buz kesersiniz. Ama benim aklıma türküler gelir. Afyon Lisesi korosunda öğrendiğimiz yanık türküler.

Karahisar kalesi bükülür gelir.

Zülûf ak gerdana dökülür gelir, dökülür gelir.

İster otobüsle, ister trenle gelin Kale sizi karşılar heybetli duruşuyla. Kızlar çıkar bağırmış kaleden **"Bahtım, bahtım! Evlenmek vahtım."** diye. O zamanlar amcam Cemal Bircan'ın evinde kalıyorum. Kendisi Devlet Demir Yolları Marangozhanesi'nde çalışıyor. Aynı zamanda müzisyen. O çıkardı beni Kale'ye. Ben de **"Bahtım bahtım mezun olmak vahtım"** diye bağırmıştım. Kolay değildi o zaman lise bitirme sınavları. Her dersten hem yazılı, hem sözlü yapıldı. Neredeyse bir ay sürerdi.

Afyon Lisesi'nde çok iyi öğretmenlerimiz vardı. Branşında yetkin, çalışkan ve yurtsever. Müzik öğretmenini Taner Solukçu bunlardan yalnızca biriydi. Okul korosu Afyon'daki her etkinliğe çağırılırdı. Öğ-



Zoraki Tabip Oyunu-Saime Bircan Sak-Abdullah Alçiçek-Sabri Sevinç-1966

retmenimiz çok titizdi. Bir gün dişim çok ağrıyordu. Suratımın sol tarafı şişmişti. Ağzımı açamıyordum. Zorla mazeretimi bildirip izin istedim koro çalışmasına katılamayacağım diye. "Olmaz diye gürlledi. Şarkı söylemesen de dinlersin."

Emirdağlarına kara gidelim.

Ayvadan usandık nara gidelim.

Buranın güzeli gönül eylemez.

Ah buranın güzeli gönül eylemez.

Güzeli bol olan yere gidelim, aman gidelim.

Hiçbir yere gitmedim ve oturup dinledim.

Yalnızca türküler mi söyledik? Elbette hayır. Korumuz yerelden evrensele pek çok eseri hem de çok sesli olarak söyledi.

Medeniyet insanlığa güneş gibi nur saçar

Bilgimizin ışıkları karanlıkta yol açar.

Bu yol bizi saadetin kucağına götürecek

Gözyaşları silinecek hayat neşe verecek

Beethoven'in 9. Senfonisi'nin Türkçe sözleri. Daha o günlerden kazındı belliğimize medeniyetin bilginin ışığıyla gerçekleşeceği düşüncesi. Yerelden evrensele bir yolculuktan bizim yaptığımız.

Başka bir aşk istemez

Aşkınla çarpar kalbimiz

Ey vatan gözyaşların dinsin

Yetiştik çünkü biz.

Gül ki sen neşenle

Gülsün ay, güneş, toprak, deniz.



Kışlaçak Deresi'nde Nihal Özçelik'le beraber



Toprağıyla, deniziyle, insanıyla vatani sevmeyi öğrendik. Yürekten söyledik marşlarımızı türkülerimizi. Kanonlar yaptık. Tiz seslere çıkamadığımızda merdiven getireyim mi derdi hocamız. Bazen de peslere inemezdik. Ama müziği sevdik. Müzik yoluyla sanatı sevdik. Taner Solukçu Afyon Lisesi'nden sonra Ankara'da TRT Çocuk Korosunu yönetti bir süre. Sonra izini kaybettim.

Sanat Tarihi Öğretmenimiz Hasan Tahsin Uçankuş da müzecilik, tarih, arkeoloji merakı uyandırdı bizde. Böylece önce Afyon'un sonra Anadolu'nun tarihi ve kültürel zenginliklerini öğrenmemiz için yönlendirdi. Sonra İzmir'de konferansta karşılaştık ne kadar mutlu olduk.

Afyon Halkevi bir okuldu bizim için. Tiyatro çalışmaları yapardık orada. Başkan Hüseyin Şen Şaştımoğlu'nu ve Yönetmenimiz Aslan Yakut'u anmadan geçemem. Onların sayesinde tiyatroyu sevdik. Sanata gönül verdik.

6 Edebiyat sınıfı olarak yılsonu için Moliere'in Zoraki Tabip oyununu hazırlıyorduk. Görevli arkadaşlarımız gelmedi diye öğretmenimiz bizi çalış-

tırmayı bıraktı. Öyle üzüldük ki yarım bırakamazdık. Ben yönetmeyi üstlendim. Neye güvendiysen... Nasıl bir sorumluluk duygusu aldıysam...

Demek ki o güne kadar oynadığımız oyunlarda bize öğretilenleri uygulamaya koydum. Hem de zor bir oyunda. Sonunda oyunu oynadık. Çok da beğenildi. Ben Selime rolündeydim. Ali Durmuş, Sabri Sevinç, Abdullah Alçıçek oynayanlardan bazıları. Abdullah çok iyi resim yapardı. Dekor da o çizmişti. Şimdiki gibi olanaklar yoktu. Her şeyi kendimiz yapmıştık. Ne güzel günlerdi...

Dostluk, paylaşım, yardımlaşma duygularımızın pekiştiği yaşama olumlu baktığımız umut dolu günler...



Soruşturma oyununu sahneleyen ekip

GEÇMİŞ ZAMAN OLUR Kİ

AFYONKARAHİSAR STADYUMU'NUN YAPIMINDA ÇIKAN TARTIŞMALAR (1938)



Savcı TÜRKMENOĞLU

Aslına bakılırsa bu yazıyı hazırlayalı neredeyse 4 yıl olmuş. Ha bugün, ha yarın derken bir de baktık ki Afyonkarahisar spor tarihinde önemli bir yeri olan stadyum yıkılıyor hiç olmazsa şimdi yayınlayalım dedik. Zira her Afyonlu'nun olduğu gibi bizimde pek çok anımız var orada. Hangisinden bahsetsek. Aylar öncesinden stadyumda başlayan 19 Mayıs kutlama hazırlıkları, yaptığımız kuleler, bilet parası yokluğunda Beleştepe'den seyrettiğimiz maçlar, konserler. Her biri başlı başına bir yazı konusu.

Geçtiğimiz yıllarda Beşiktaş Kulübü'nün 66 yıllık tarihi stadi İnönü'ye veda etmesi ulusal basını uzun süre meşgul etti. 1947 yılında İtalyan Mimar Paolo Violi Vietti tarafından yapılan İnönü Stadyumu'nda

son maçına çıkan Beşiktaş'ın tarihinde bir dönem böyle kapandı. TV ekranlarından izlediğimiz kadarıyla taraftarlar deyim yerindeyse stadi adeta yağmaladı. Tribünlerdeki koltuklardan kale direğine, zemindeki çimlerden tuvaletlerdeki pisuvarlara varıncaya kadar ne var ne yok hatıra mahiyetinde sökülüp götürüldü. O günlerde internetteki alışveriş sitelerine bakılacak olursa İnönü Stadi'ndan sökülen bir koltuk 450 liradan satışa sunulmaktaydı. Stadyumdaki hafriyat çalışmaları sırasında eski yapı kalıntılarına rastlandı ve çalışmalar bir süre durduruldu. Nihayetinde süren çalışmalar 10 Nisan 2016 tarihinde bitirilerek Vodafone Park ismiyle yeni stadi'nin açılışı yapıldı.

Bu yazımızda 2013 yılında yıkılan Beşiktaş İnönü Stadi'nden daha eski bir mekânı, 75 yıl ilimize hiz-



Stadyumun inşa çalışmaları

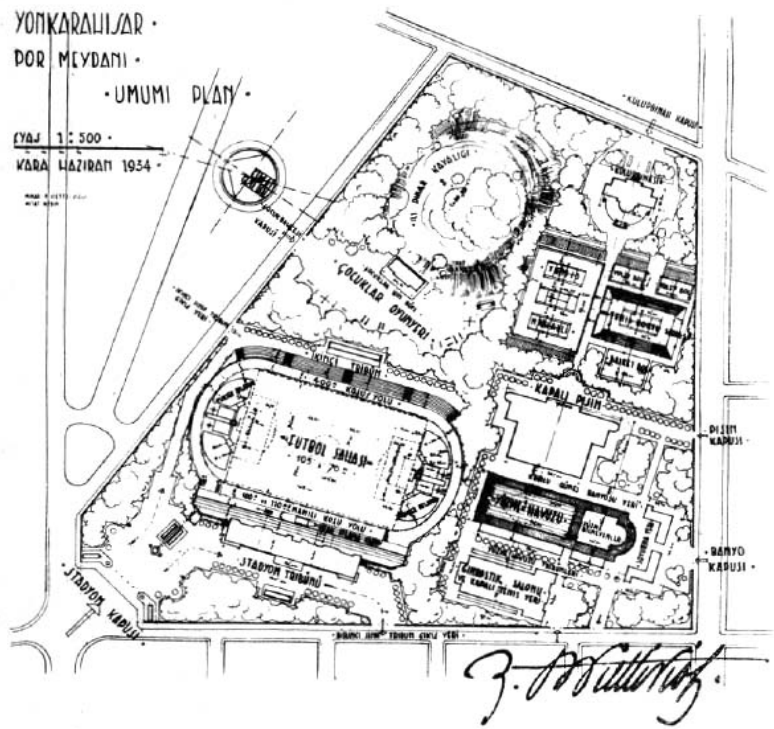


met veren bir zamanların 30 Ağustos Stadı günümüzün Atatürk Stadyumu olarak bildiğimiz mekânını ve yapımı sırasında yaşanan tartışmaları konu alalım istedik. Tartışmalar önemli, zira Beşiktaş İnönü Stadı'nı yapan Mimar Violi Vietti'de tartışmanın taraflarından birisi.

Ülkemize 1900'lü yılların başında gelen İngiltere menşeli ayak oyunu futbol kısa sürede büyük ilgi görür. İstanbul başta olmak üzere pek çok şehirde birbiri ardınca futbol kulüpleri kurulur.

Afyonkarahisar'da ilk futbol takımı ne zaman kuruldu kesin bir bilgi olmamakla birlikte 1930'lu yılların başından itibaren Halkevi bünyesinde faaliyet gösteren Kocatepe, İdman Yurdu gibi takımların isimlerine rastlanılmaktadır. Kısa süre sonra ilçelerde de yine Halkevi'nin öncülüğünde kulüpler kurulur. O yıllarda profesyonel veya amatör ligler henüz kurulmadığı için genellikle kendi aralarında maçlar yapan bu takımlar bazen de çevre illere giderek veya onları burada ağırlayarak maçlar yaparlar.

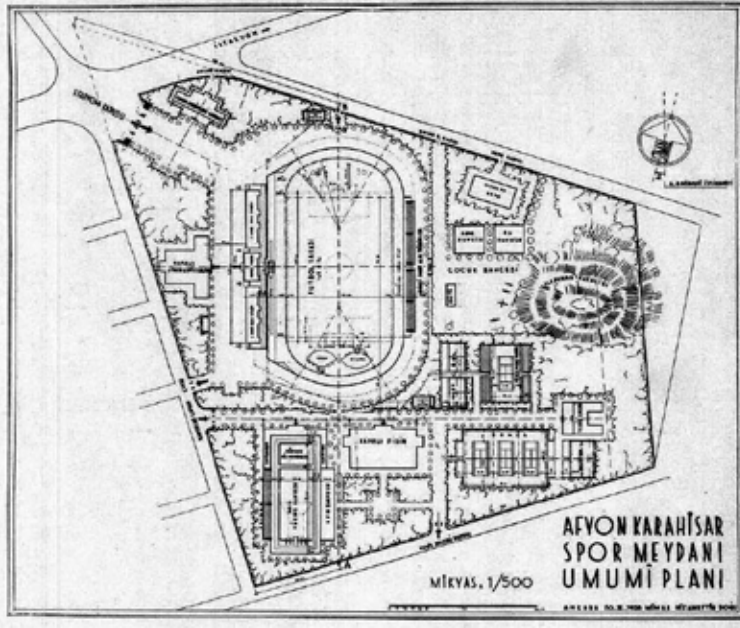
İlimizde stadyumun henüz yapılmadığı bu yıllarda gerek futbol olsun gerekse halkın büyük ilgiyle izlediği güreş müsabakaları için saha olarak kullanılan 2 yer vardır. Bunlardan ilki günümüzde Orduevi'nin arkasında bulunan Atatürk Lisesi (eski Merkez Ortaokulu) arazisidir. O yıllarda harman yeri olarak kullanılan bu arazi zemin bakımından bu tür müsabakalar



İtalyan Mimar Violi'nin Afyon Stad Projesi-1934

için çok elverişli bir yer olsa gerek. 1938 yılında Nafia Vekaletince (Bayındırlık Bakanlığı) şehir imar planı hazırlamak üzere ilimize getirilen Alman Şehir Plancısı ısrarla stadyumun bu alanda yapılmasını ister. Ona göre stadyumun Halkevi ve diğer kültür kurumlarına yakın olması elzemdir.

Diğer saha ise yine Ordu Bulvarı'nda Vali Konağı ve yanındaki Tiryakioğlu Apartmanı'nın arka kısmıdır. Stadin yapılışına kadar geçen yıllar içinde bu iki mekân şehrin spor etkinliklerine ev sahipliği yapmıştır. Bir zamanların ünlü pehlivanı Afyonlu Yarım Dünya Süleyman Pehlivan rakiplerini burada alt etmiştir.



Mimar Nizamettin Doğu'nun projesi-1937

1934 yılına gelindiği vakit İdman Cemiyetleri İttifakı Merkezi Umumisi (Türkiye Futbol Federasyonu) tarafından muhtelif şehirlere yapılması düşünülen stadyumların arasında ilimizde vardır. Bu tarihte İtalyan Mimar Paolo Violi Vietti'nin çizdiği plan maddi imkânsızlıklardan olsa gerek uygulanma imkânı bulamaz.

1938 yılına gelindiğinde stadyum yapımı için İstasyon civarındaki İlipınar Kayalığı etrafındaki tarlalar istimlak edilmiş ve bir an önce inşaat başlanması beklenmektedir. Tarlası istimlak edilenlerden birisi de Külle oğlu Bekir'dir. Gazetelerin yazdığına bakılırsa o günlerde merkez nüfusu 25.000'e yaklaşan ilimiz için 10.000 kişilik bir stadyum yapılması düşünülmektedir. Nüfusa oranla bu derece büyük bir stadyumun şehrin gelişmesi ve müsabakaların çevre il, ilçe, kasaba ve köylerden gelenlerin takip edebilmesi için gerekli olduğu dile getirilir. (1945 yılı nüfus sayımına göre şehrin nüfusu 29.030 kişi)

Yeni yapılacak olan stadyumun mimarı daha önceden plan çizen Violi'nin aksine Nizamettin Doğu adında genç bir Türk mimarıdır. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık mezunu olan Nizamettin Doğu Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nde çalıştığı bu yıllarda yurdun pek çok yerine spor tesisleri kazandırır.

Ne var ki Nizamettin Doğu'nun ilimiz için planlarını çizdiği stadyum ve spor tesisleri projesi tartışmaları da beraberinde getirir. En büyük tepkiyi de daha önce ilimiz için stadyum projesi çizen İtalyan Mimar Violi Vietti gösterir.

1930'lu yılların ortalarından itibaren genç Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin spor alanındaki yatırımlarından pay almakta gecikmeyen ve Ankara'da 19 Mayıs Stadyumu, İstanbul'da Spor ve Sergi Sarayı gibi projelere imza atan İtalyan Mimar Vietti, Nizamettin Doğu'nun çizdiği Afyonkarahisar Stadyum projesinin kendisinin 1934 yılında çizdiği proje ile aynı olduğunu iddia eder. Vietti'ye göre Türk mimar onun projesinden kopya çekmiştir. Vietti çok geçmeden durumu bir mektupla mimarlar odasının yayın organı Arkitekt Dergisi'ne iletir.

Arkitekt Dergisi her iki mimarın planlarını inceleyerek Ekim 1938 tarihli sayısında konu hakkındaki görüşlerini bir rapor halinde yayımlar.

Buna göre; her iki plan arasında büyük farklar mevcuttur.

"1-Arsalar birbirini tutmaz, arsada Devlet Demiryolları tarafından istimlak edilen kısım ile ve bu kısımdan itibaren inşaat müsaade edilmeyen 30 metrelik bir kısım boş bırakılmıştır.



Ayrıca arsa içinde şehrin zahire deposu vardır ki bu da plânda ibka edilmiştir. Halbuki İtalya'nın (Violi'nin) plânında nazarı itibara alınmamıştır. (Violi planını 1934 yılında çizdiği için TMO silosunu planında gösterememiştir. Zira Ofis binası 1937 yılında yapılmıştır)

2-Vietti'nin plânında yüzme havuzu güneş vaziyetine göre ters konmuştur. Atlama kulesindeki sporcunun önünde su sathı parlar ve gözü kamaştırır. Halbuki güneş atlayıcının arkasında kalmalıdır.

3-Nizamettin'in plânında futbol sahası tribünlerinin yan kavisli kısımlara doğru icabında tevsii de nazarı itibara alınmıştır. Mimar Vietti böyle bir şey düşünmemiştir.

4-Nizamettin'in plânında saha esas methal civarına bir kuliz lokali ile konulmuştur.

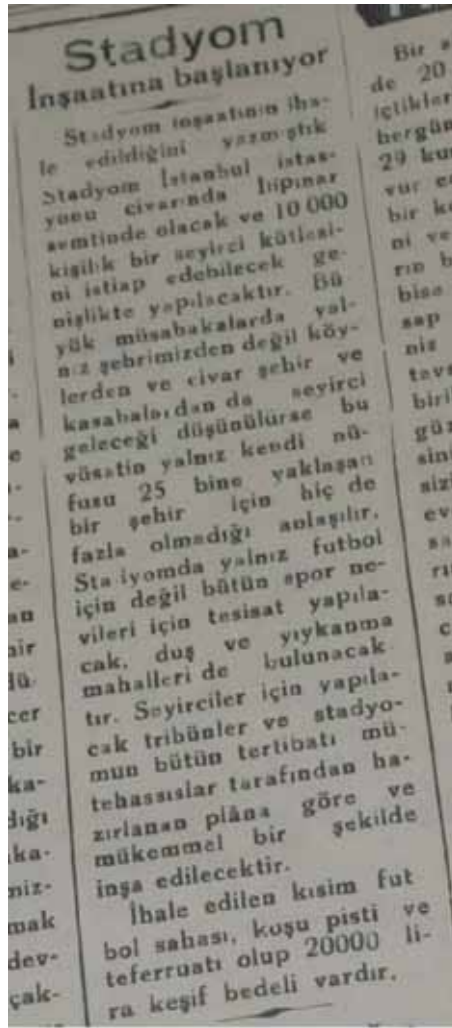
Mimar Vietti'nin iddiasını aynı zamanda Spor Kurumu Mimarı Şinasi Şahin Giray'dan da tahkik ettik. Aldığımız cevapta, Afyon Belediyesi'nin bu ecnebi mimara herhangi bir sipariş vermemiş olduğunu ve bu mimarın Belediye'ye kendi kendine bir teklif yapmış olduğu öğrenilmektedir. Mimar Şinasi Giray her iki proje arasındaki farkları zikretmekte ve bilhassa Mimar Violi'nin teklifindeki isabetsiz noktaları madde bildirmektedir. (Mimar Şinasi Giray sonraki yıllarda Violi ile birlikte Beşiktaş İnönü stadı projesini çizecektir.)

Bunları aynen aşağıya kaydediyoruz.

Şinasi Giray diyor ki:

1-Nizameddin'in projesi ile Vietti'ninki tamamen ayrı bir vaziyet plânı üzerine düşünülmüştür. Arsanın hudutları başka başkadır. Nizameddin'in projesi Nafia Vekâleti Şehircilik Müdürlüğü'nden alınarak vaziyet plânına göre yapılmıştır. Halbuki Vietti'nin plânı arsaya uymamaktadır.

2-Mimar Vietti'nin Afyonkarahisar Belediyesi ile hiçbir mukavele ve anlaşması yoktur. Vietti, Afyonkarahisar plânını da diğer birkaç vilâyete yaptığı gibi, eski idman cemiyetleri ittifakı merkezi umumisinin



22/08/1938 Tarihli

delâletile çizmiştir. Bu plânın tamamen tatbik edileceğine dair kendisine hiçbir teminat verilmemiştir.

3-Mimar Nizameddin'in plânı, Türk Spor Kurumu Mimari Bürosunun verdiği direktif ve programa göre yapılmış ve müsvedde halinde birkaç defa Spor Kurumunda münakaşa edilerek tesbit edilmiştir.

4-Nizameddin'in plânındaki bütün spor şubelerine ait tesisat tamamen başka ve daha muvafık ve esaslı yerlerdedir. Her iki plânı bir defa tetkik etmek bunu derhal meydana çıkarır. Aynı zamanda plânda diğerine nazaran birçok fazla aksam vardır.

5-Mimar Vietti'nin plânı Spor Kurumu tarafından gerek maliyet ve gerek vaziyet itibarile gayri kabili tatbik görülmüş ve bu münasebetle stadyum projesinin Kurumca verilecek direktifler, dairesinde Mimar Nizameddin tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6-Bu suretle hazırlanan Nizameddin'e ait projede hatalardan sakınılmıştır.

7-Spor sahaları, artık birçok kitaplarda ve eserlerde değişmez formüller haline gelmiş bulunmaktadır. Afyon sahasının Nizameddin tarafından yapılan plânını, güneşe, şimale, şehre, şehirle olan münasebetine, spor sahalarının kullanış imkânlarına göre diğerine çok faiktir.

Diğer taraftan, Şinasi Giray; artık yeniden yapılacak diğer vilâyetler stadlarında, Ankara Stadı'nda düşülmüş olan hatalara düşülmeyeceğini kaydetmektedir.

Netice itibariyle:

Bize bir yüksek mimar imzasını taşıyan ve meslekî iktidarına inandığımız bir Türk mimarı tarafından yapılan bir proje verilmiş ve bunu neşretmiş bulunuyoruz. Diğer taraftan yabancı meslekdaşımızın iddiasını ve ithamını yerinde bulmuyoruz. Çünkü: her iki

proje de Belediye tarafından hudutları çizilmiş aynı arsa üzerinde düşünülmüştür. Bu arsanın şekli, şehirle münasebeti, giriş, stadyum inşaatı tekniği ve oyun sahalarının cihetleri her iki projede mecburi benzer kısımların husulüne sebep olabilir. Esasen bu şerait altında bu arsaya yapılacak her hangi bir mimarın projesinde bu benzerliklerin husulü mecburidir. Hiçbir mimar projesinde arsanın haricine çıkamaz, saha cihetini değiştiremez; antreyi şehir tarafından başka bir yere nakletmez ve futbol sahasını meselâ tepenin üzerine koyamaz?

Bütün bunlar bir Türk mimarının başkası tarafından yapılan bir projeyi kopya ederek altına kendi imzasını atmağa tenezzül etmiyeceğine kâfi bir delildir.

Mimar (Vietti Violi) memleketimizde birkaç stad yapmak fırsatını bulmuştur. Fakat bu işleri ne bir müsabaka neticesi alın teri ile kazanmış ve ne de büyük bir ihtisas sahibi olduğundan dolayı elde etmiş değildir.

Violi şimdiye kadar aldığı işleri sırf Türk mimarlarının hakikî kıymetini henüz bilmiyenlerin tavsiyesi sayesinde yapmıştır.

Binaenaleyh, bu münasebetle sayın meslekdaşımıza, bütün Türk şehirlerinde yapılacak stadyum projelerinin inhisarını bırakmak niyetinde olmadığımızı bade-ma müsabakalar yapılmak suretile meslekî iktidar ve ehliyetin bu sahada savaşılabileceğini ve meslektaşlar arasında daha nazik bir hattı hareketin her cihetçe tavsiyeye şayan olduğunu hatırlatmak isteriz.”

Arkitekt Dergisi raporunda Mimar Nizamettin'i savunmakla birlikte İtalyan mimarın o güne kadar aldığı işleri tavsiye ve torpille aldığını belirtmekte ve Türk mimarların hakkını yedirmeyeceğini açıkca ifade etmektedir.

Netice itibariyle Afyonkarahisar Stadyumu Mimar Nizamettin Doğu'nun projesi doğrultusunda 67.315,38 metrekarelik bir alanda 1938 yılı içerisinde yapılmaya başlanır.

Stadyumun toprak sahasının drenajı dönemin Valisi Ahmet Durmuş Evrendilek ve Belediye Başkanı Hüseyin Tiryakioğlu'nun öncülüğünde süratle tamamlanır. Sonrasında stadın dış duvarları çevrilme-yeye başlanmakla birlikte araya giren II. Dünya Savaşı yılları, ödenek yetersizliği gibi sıkıntılar yüzünden tribünlerin inşa edilmesine ancak 1950 yılında başlanabilir.

Mimar Nizamettin Doğu'nun planında spor kompleksi ile ilgili pek çok detay mevcuttur. Kapalı-açık yüzme havuzları, tenis kortları, jimnastik salo-



Stadyumun Mimarı Nizamettin Doğu 1908-1968

nu, kum havuzları, idari binalar bunlardan bazılarıdır. Kapalı spor salonunun yapımı ancak 1968 yılında tamamlanır. Sahanın çimlendirilmesi ise 1971 yılında Beden Terbiyesi Bölge Müdürü Füzün Ümranoğlu ve YSE Müdürü Emin Gündüz'ün gayretleriyle gerçekleştirilir. Amatör sahalara ise uzun yıllar toprak saha olarak hizmet verdikten sonra ancak 1990'lı yıllarda çimlendirilir. Yüzme havuzunun faaliyete geçmesi ise 2012 yılını bulur. O da ancak portatif olarak hizmete sokulur.

1980'li yıllara kadar 30 Ağustos Stadı olarak isimlendirilen yapı sonradan Atatürk Stadı'na çevrilmiştir.

Ve 1938 yılından bugüne aradan geçen 79 yılda ne yazık ki bu ilk planda yer verilen pek çok bölüm yapılamamıştır.

Bugünlerde ne mutlu ki yeni bir spor kompleksimiz hizmet vermekte. Bir yanda 80 yılda tam bitmeyen tesisler, diğer yanda birkaç yıl içerisinde yapımı tamamlanan, içinde gece maçlarının yapılabileceği stadyumdan tutun, kapalı spor salonlarına, tenis kortlarına, motor yarışları parkuruna ve hatta sukaypark'a varıncaya kadar pek çok spor alanının yer aldığı modern spor kompleksi.

Beşiktaş taraftarlarının yaptığı gibi bizlerde eski stadımızdan hatıra mahiyetinde bir şeyler alsak mıydı acaba?

AFYON LİSESİ YILLARIMIZ

AGÂH BIYIKOĞLU

“Afyonkarahisar’ın belleği Taşpınar”ın Editörü, değerli kardeşimiz Hasan Özpınar, “Hocam yaklaşık altmış yıl önce Afyon Lisesi’ne kaydoldunuz ve bu seçkin “İlim ve İrfan” yuvasından mezun olarak üniversite yaşamına geçtiniz, o yıllara ait anılarınızı, yaşadıklarınızı Taşpınar’a yazar mısınız? Biliyorsunuz Taşpınar, “Vesikalarla, hatıralarla, fotoğraflarla, biyografilerle kuşaktan kuşağa geçen sözlü aktarımlarla örülen bir yerel tarih ve kültür dergisidir.” demişti birkaç ay önce..

Lise yıllarımda adını duymuştum; ancak hiç görmemiş, tek bir satırını bile okumamıştım Taşpınar dergisinin. Edebiyat öğretmeni olup da Afyon yerel tarihine ve kültürüne dâir araştırmalar yapmaya başlayınca tanıdım bu dil, kültür ve edebiyat hazinesini... Milli ve önemli günlerde olsun, Afyon’a hizmet etmiş ünlü ve değerli kişileri anma günlerinde olsun yapacağım konuşmalar için sık sık gittiğim Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi’nde... Bırakın interneti, fotokopi makinesinin bile yeni yeni girdiği yıllar... Teksir(çoğaltma) makinesine fit olduğumuz yıllarda, özellikle Anadolu Üniversitesi Afyon Meslek Yüksek Okulu’nda öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladığım yıllarda, - hani o meşhur seksenlerde -daha sık karşılaştım bu dergiyle...

Henüz onuncu yılına erişmemiş genç Cumhuriyetimizin kazanımlarının Türk halkına mal edilmesi, benimsetilmesi amacıyla 1932 Şubat’ında yurt genelinde “Halkevleri” açılır. Okuma yazma oranının çok düşük olduğu bu dönemlerdeki cehaleti yenmek ve halkımızı eğitmek ilk hedefleri arasındadır Cumhuriyetimizin... Halkevleri dil, edebiyat, tarih, folklor, tiyatro, spor, kütüphanecilik ve yayın, sosyal yardım dallarında hummalı etkinlikler düzenlerler... Uygarlıklar beşiği Anadolu’daki o güne kadar değerlendirilememiş maddi manevi kaynaklar ortaya çıkmaya başlar bir bir... Cumhuriyet’in coşkusu ve heyecanıyla yapılan bu çalışmaların saptanması, tanıtılması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla da her ildeki Halkevi şubeleri dergiler ve yayınlar çıkarmaya başlarlar. İşte bu süreçte, Afyon Halkevi tarafından 1932



yılında bir kültür dergisi olarak yayımlanmaya başlar Taşpınar dergisi...

“Kültür” sözcüğünü geniş anlamda kullanıyorum... Bilindiği üzere Latince “ tarla tarımı, toprağı sürme” demek olan “cultura”dan Fransızca fonetikle dilimize geçen kültür teriminin çok çeşitli ve birbirine yakın anlamları var. (Kültür kavramının “ekin” sözcüğüyle karşılanması pek tutmamış gibi görünüyor.) Geniş anlamıyla kültür, bir ulusun tarihsel süreç içinde oluşturduğu ürettiği maddi manevi her şey, tüm yapıp etmeleridir. Bu tanımdan hareketle kültür: Her türlü araç gereç, barınak koranak, yiyecek, giyecek, han hamam, saray, yol köprü vb. maddi-somut öğelerden; dil din, inanış, bilim, sanat edebiyat, felsefe, devlet, hukuk, toplum, politika, yönetim, eğitim, gelenek görenek, aile, akrabalık düzen ve kurumları, düşünce duyuş, tutum ve davranış biçimleri, yaşam tarzı gibi manevi-soyut öğelerden oluşan ve süreç içinde yeni anlamlar yüklenerek genişleyen dinamik bir yapıdır.

Bu tanımdan yola çıkarak “Bir kültür dergisidir Taşpınar.” diyorum. 1930’lu yıllardaki Anadolu’nun sıkıntılarını, ne denli yokluk ve yoksulluk içindeki yaşamını, yüzyıllardır geri kalmış bir coğrafyayı anlatmak bu yazının konusunu aşar... Fali Rıfık Atay’ın Çankaya, Şevket Süreyya Aydemir’in Suyu Arayan Adam, Şerafettin Turan’ın Türkiye Gerçeği adlı eserler, o yılları anlatan hikâye ve romanlar 1930’lu yılların çizerler acı panoramasını... “Fakr-ü zaruret içinde, harab ve bîtab düşmüş, orduları dağıtılmış, bütün

kaleleri zabtedilmiş bütün tersanelerine girilmiş " bir ulusu tekrar ayağa kaldırmak için seferber olan genç Türkiye Cumhuriyeti, Taşpınar ve benzeri kültür dergilerinin de bu imar ve kalkınma hamlesindeki işlevini ihmal etmemişti... 1932'de yayın yaşamına başlayan Taşpınar, 1950'ye kadar 161 sayı yayımlanır... Bu süreçte, özellikle Afyon Lisesi'nde öğretmenlik yapan Edip Ali Baki, (cenaze töreni muhteşemdi)

Eflatun Cem Güney, Avukat

Mahir Erkmen, Muzaffer Görktan, Osman Attila, Namdar Rahmi Karatay, Haydar Çerçel, Ali Çetinkaya, Rıfki Melül Meriç gibi isimler anı, makale ve şiirleriyle zengin bir yayın organı haline getirirler. Taşpınar, Ali Çetinkaya'nın tercüme ettiği "Türkler ve Avrupa" makalesi, Edip Ali Baki'nin yazıları ve araştırmaları bu dönemin dikkate değer kaynaklarıdır.

Çeşitli kesintilere uğrayarak yayım yaşamını 2005 yılına kadar sürdürmüştür bu yerel "tarih ve kültür dergisi Taşpınar... 2010 yılında beşinci sayıdan itibaren yayım yaşamına tekrar başlayan Taşpınar'ın 17. sayısı yine Afyonkarahisarımızı anlatıyor dolu dolu... Afyonkarahisar'ı çeşitli yönleriyle anlatan anılar, bilimsel yazılar, şiirler, fotoğraflar var Taşpınar'ın hemen her sayısında...

Afyon Lisesi yıllarını, anılarını hala o günlerin heyecanı ve içtenliğiyle Taşpınar'da kaleme alan çok değerli kişiler, bizlere artık mazinin gittikçe yoğunlaşan sisleri arasından sesleniyor... Afyon Lisesi'nde okuyanlar, oradan mezun olanlar; acı tatlı günlerini, öğretmenlerini, arkadaşlarını, hatta okul personelini unutamazlar... Onur duyduklarını her vesileyle anlatırlar bu kutsal yuvada okudukları için...

Şöyle kabaca bir hesapla baktım ki yaklaşık altmış yıl olmuş Cumhuriyet İlkokulu'nu bitirip de Afyon Lisesi orta kısmına kaydolalı... O güne kadar "tren istasyonuna, top sahasına" ve dedem Mehmet Ersöz'ün yeni taşındıkları bahçeli ve sekiz on odalı evlerine giderken önünden geçerdim Afyon Lisesi'nin. O zamanki Afyon'un en görkemli yapılarından birisiydi Afyon Lisesi. İstasyon Caddesi'ne bakan duvarlarındaki süslerin çini denilen bir sanat işi olduğundan, mermer merdivenli binanın ne zaman yapıldığından habermiz yoktu henüz... Bu tarihi okula kaydolmak için rahmetli babamın arkasından Lise'nin mermer



Lise öğrencileri bir tiyatro gösterisinde -1963

merdivenlerinden çıkışı, daha sonra adının Tevfik Bey olduğunu öğrendiğim öğretmeni ilk görüşümü hayal meyal hatırlıyorum. Nerden bilecektim ki gün gelecek bu okulda kısa bir süre beden eğitimi derslerine gireceğim, hemen her gün rahmetli Şerafettin Öztaylan'ın odasında çay içeceğiz futbol konuşacağız. Gece Bekçisi "Mehmeda"yı kızdırıp güleceğiz veya Şef Nurettin Aşkar'ın telaşlı koşturmalarına tanıklık edeceğiz... Yeni öğrencilerim ve yeni öğretmen arkadaşlarım olacak...

1-B sınıfına ayrılmıştım ve yabancı dilim İngilizce idi. Yukarıpazar Mahallesi Afyon Kalesi'nin çıkış tarafında olduğu için o zamanlar bisikletle dünya turuna çıkan tarzan filmlerinde gördüğümüz kolonyel şapkalı, günlerce bisiklete binmekten bej renkli şortlarının ağı siyahlaşmış "ecnebi"leri (yabancıları-gâvurları) Kale'ye çıkarırken ya da yol gösterirken "What is your name" demesini öğrenmiştik... (Turist kavramı henüz yoktu daha bizim oralarda.)

Okulun açılışına birkaç gün kala defter kitap kalem silgi ve de bir okul şapkası aldık... Şapka giymek zorunluydu. Şapkası olmayanları okula almazlardı... Fakat içerideki şapkalı arkadaşlar duvarın arkasından şapka atarlar şapkasının unutanlar veya kaybedenler de bu yolla girerlerdi okula...

İlkokulda her dersimize kendi sınıf öğretmenimiz girerdi, buradaysa her derse başka öğretmenler giriyordu. İlkokulda giydiğimiz siyah önlükler yoktu artık. Kız öğrenciler siyah veya gri önlük(forma) giyorlardı. Ucuz kumaşlardan dikilmiş ceket ve pantolonla veya evde örülmüş kazakla giderdik okula... Tarihe girene "Tarihçi" matematiğe girene "Matematikçi" diyorduk. Adlarını henüz öğrenmemiştik öğretmenlerimizin; zamanla adlarını da lakaplarını da öğrenmeye başladık..

Bizim sınıfta Cumhuriyet İlk-okulu'ndan gelen beş altı okul ve sınıf arkadaşım vardı. Yusuf Arpacıoğlu, Metin Alpi, Macit Sagun, Okan Renda, Tuncay Demiröz, Erol Özkandil. Mahalle arkadaşlarıydık bunlarla aynı zamanda... Her sabah birlikte giderdik... Öteki ilkokullardan gelen arkadaşlarla kısa sürede kaynaştık... İhsan Mesci bizden biraz büyüktü hemen bir sınıf futbol takımı kurdu... Benim gençlik yıllarımın en delikanlı arkadaşlarından biriydi İhsan Mesci; beraber futbol oynadık, yedik içtik yıllarca, ölümüne kadar samimi arkadaş kaldık. Salim Dikmen (Nakipoğlu) ve Abdurrahman Öksüz'le de o günlerden beri sürüyor... Bu sınıf takımı bizi iyice bağladı birbirimize.. Hemen her gün okul çıkışında Vali evinin arkasındaki "Eski saha"da soluk alıyor ya başka bir sınıf takımıyla ya da kendi aramızda maç yapıyorduk. Bu alan okula yüz elli, iki yüz metre var yoktur. Şimdi üzerinde binaların yükseldiği bu yerden geçerken (bazen günde iki üç kez geçerim buradan) hâlâ o günleri yaşar gibi olur, çeşitli hatıralar canlanır gözlerimin önünde...

Ortaokulun ilk yılı bir alışma dönemiydi sanki... Bu dönemde tarih, Türkçe ve İngilizce derslerini ilgiyle dinlediğimi hatırlıyorum. Daha ilkokul dördüncü sınıftayken çok sevmiştim Türkçe ve tarih derslerini. İngilizce birkaç cümle ezberlemiştik: İngilizce Öğretmenimiz Ayhan Hanım'dı... İki Ayhan Hanım vardı İngilizce derslerine giren. Birisi beden eğitimi derslerine giren ve hepimizin çekindiği uzun boylu kıvrık saçlı bir artist gibi yakışıklı Fuat Bey'in eşi Ayhan Hanım... Bizim dersimize giren Fuat Bey'in eşi Ayhan Hanım değildi... İleriki yıllarda iki bayan öğretmenimiz daha girecekti İngilizceye... Birisi yeni mezundu herhalde adı İnci'ydi yanılmıyorsam; sarışın ufak tefek olan bu hocamız, birkaç yıl sonra yine okul öğretmenlerimizden Nuri Bey (Ceran) ile evlendi. Lise son sınıfta cebir ve astronomi derslerimize gelen genç bir öğretmen Azmi Bey'in eşi Ayla Hanım da girmişti İngilizceye. Bir kış günü bahçeye değil de koridora çıkmıştık teneffüs için. O yıllarda ünlü bir İtalyan komedi artisti olan Toto'ya benzediği için Toto Yılmaz dediğimiz ve çok esprili ve neşeli arkadaşımız Yılmaz, yanımdan geçen bizden biraz büyük birisine "Lan Azmi ne yapıyorsun burada" dedi... Başını çeviren



Azmi Bey "Ulan sus, ben öğretmen oldum sonra görüşelim" diyerek hızla müdür odasına attı kendini... Bir gün İngiliz bir turist geldi okula, bizim sınıftan bir kız arkadaş İngilizce konuşarak karşıladı ve Ayla Hanım'a haber verdi... Hocamızın bir İngiliz'le çok rahat konuşması bizim hoşumuza gitti.

Ortaokul sıralarındayken yani 1957-58 yıllarında çarşamba ve cumartesi günleri öğleye kadar giderdik okula... Dersler sabah saat 8:30'dan 12:00 veya 12:30, dört ders saati, öğleden sonra da iki ders saati olarak programlanmıştı. Boş zamanımız çoktu ve biz de başta futbol olmak üzere birdirbir, kurtu kurtarmec, met (Amerikan beyzboluna benzer bir oyundu. Yirmi santim kadar bir tahta parçasını -çıtayı küçük bir taşın üstüne tahterevallı gibi koyar ve bir ucuna elimizdeki sopayla vururduk; havaya kalkan çıtaya yere düşmeden olanca gücümüzle bir kez daha vurup en uzağa atmaya çalışırdık. Bir beceri ve güç yarışıydı bu...) gibi çeşitli oyunlar oynardık. Hıdırlık ve Kale hemen her gün çıktığımız yerlerdi... Taşpınar, Ballıpınar, Olucak çeşmelerinden sular içer, Mutalıp, Taşlıdere, Helvacıderesi denen ve merkeze hayli uzak yerlerdeki bağ ve bahçelerde gezer, çiğdem söker, sümbül toplardık... Dolapönü'nde, Dönemeç'te Akarçay'a girer yüzerdik, balık tutardık buralarda... Bisikletlerle Gecek veya Gazlıgöl'e gider havuza girerdik, ne çare ki evlere geldiğimizde her tarafımız toz toprak olurdu, çünkü yollar henüz asfalt filan değildi üç beş saatte bir geçen kaplıca otobüsüne yakalandık mı yandık... "Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı kuşların diyarı" bir memleket... Pembe bir dünya... Ekmek elden su gölden yani... Böyle algılıyorduk çevreyi, dünyayı; ancak birkaç yıl sonra anlayacaktık ki geçekler o

kadar da pembe değil... Özel-likle çarşamba öğle sonraları sınıflarımızdaki kültür edebiyat kollarının hazırladığı sosyal ve kültürel etkinliklere katıldık... Yemekhanenin üstündeki bir salonda olurdu bu etkinlikler... Salonda tenis masası vardı... Fizik-kimya hocamız rahmetli Faruk Ceylan Hocamız (Fosfat) solaktı ve herkesi yenerdi. Beden eğitimi öğretmenlerimizden Fuat Bey daha sonra gelen Naci Bey (Budak), genç ve yakışıklı Yüksel Bey, (Ticaret Lisesi Müdürü oldu) öğrencilerle masa tenisi oynarlardı. (Bir de güreşçi bir beden eğitimi öğretmenimiz vardı İsmet Bey.) O zamanlar bu oyuna ping-pong derdik biz... İşbilgisi adında bir ders vardı ve bu dersi biz bu salona açılan bir sınıfta yapardık. En çok yapılan iş kitap ciltlemektir Benim elim pek yatkın değildi, çeşitli işler yapmaya, en iyi yaptığım iş "ıstıka" denilen kemikten veya gürgenden yapılan ve cilt yaparken kullanılan bir alettir. Hocamız zayıf, kalın gözlüklü, Mürşide İcmeli adında bir hanımdı ve aynı zamanda resim derslerine de girerdi. Bir gün tahtaya bir arkadaşın resmini çizdi ki hepimiz hayran kaldık... İleriki yıllarda bu hocamızın Ankara'ya gittiğini ve ünlü bir ressam olduğunu duyduk... Bir başka resim-iş öğretmenimiz Sema Hanım'dı, güzel resimler yapardı o da ve okula yakın bir apartmanda otururdu. (Afyonlu olmayan öğretmenlerimiz genellikle okul civarındaki evlerde oturuyorlardı) Biraz sinirli bir tipti ve çabuk kızardı bu genç öğretmen...

Çok değerli arkadaşım Gazeteci ve kültür adamı İbrahim Yüksel'in "Masumiyet Çağının Çocukları" adlı kitabındaki çocuklardık ilk ve orta okul sıralarında... "Ne de olsa azla yetinen, kolayca sevinen, her şeye üzülen, küçük şeylerle mutlu olmasını bilen masumiyet çağının çocuklarıydık.." Bırakın cep telefonunu, evlerimizde bile telefon yoktu daha... (Resmi dairelerde, kimi doktor ve avukatlarda, çok az ev ve dükkanda vardı telefon...) Yukarı mahallelere elektrik ve su gelesi daha birkaç yıl olmuştu. Takım elbise giyen pek azdı, eski ceketler çevrilir giyilirdi, soldaki mendil cebi sağa gelir kimse de yadırgamazdı bunu. Çoraplar, pantolonlar yamanırdı, kışın lapçın ve lastik ayakkabı giyerdik...

Kışın kar yağdı mı diz boyu olur, damlardan çatılardan buzlar sarkardı... Fakat ben hiç hatırlamıyo-



Lise futbol takımı-1962

rum kar yüzünden okul tatil olsun... Sınıflarda sobalar vardı ders sırasında hizmetliler kapıyı vururlar, öğretmen "Gel" deyince girerler ve kömür atarlardı sobalara. Ziya adında bir hizmetli kravat takardı ben önce memur sandım onu;(hizmetlisi bile kravat takan bir okulun bugünkü öğretmenlerinin çoğu kravat takmıyorlar, spor kıyafetle giriyorlar derslere.) tenefüslerde çok kez bahçeye çıkmaz sobanın etrafında birikir konuşurduk...

Ortaokul sürecinin ilk yılları çevreyi, öğretmenleri ve dersleri tanımakla geçti. Okul Müdürümüz Halil Tekinalp adında bir öğretmendi... Hafta sonlarındaki bayrak törenleri sırasında konuşmalar yapar, "kanat dönemi" sonlarında iftihara geçen öğrencilerin adını okurdu... Okulun ek binasının yanındaki lojmanda ailesiyle otururdu, sonraları öğrendim onun efsane bir müdür olduğunu... Bir Hıdırellez günü yüz kadar öğrenci Müdürümüz Halil Bey ve bayan öğretmenlerimizin katıldığı bir "kır gezisine çıktık. Gedik Ahmet Paşa Camii yanından ark üstüne çıkmış o zamanlar taşlık ve kayalık olan yoldan Deper köyü (Ataköy) yakınındaki ağaçlık bir yere yürüyerek gitmiştik Kendi yiyeceğini sepetlerde veya kese kağıtlarında getirmişti herkes. (O zaman komanya kelimesi yoktu, naylon poşet de yoktu.) Çeşitli oyunlar oyunlar oynayarak, şarkılar türküler söyleyerek etmiştik akşamı... (Lise kısmındaki öğrencilerin ve öğretmenlerin katıldığı halat çekme oyununu orada gördüm ilk kez.) Bugün hemen her gün asfalt bir yokuştan spor amaçlı çıktığım Hıdırlık'ta o kâfile, âşinâ yüzler Halil Bey ve öğretmenler gözlerimin önünden geçip Kocatepe ufuklarında kaybolurlar...

İlk iki yılda Türkçe derslerimize giren Tahsin Tandırılı Hocamız kısa boylu, esmer, siyah saçları başın yapışmış gibi duran korktuğumuz bir öğretmendi... Bir derste arkada dersi dinleyen bir öğrenciye elin-

deki tahta silgisini fırlattı... Bazen de dayak atardı, dayak çok doğal bir davranıştı bizim için... Hoca sırtına bacaklarına vurdukça veya "Aç elini" komutuyla yenen üç beş değnekle, dayak yiyen de güler biz de gülerdik... Çünkü velilerimiz "Eti senin kemiği benim." diye teslim etmişlerdi bizi onlara... Tarihçi Nezihe Baysal, müdür muavini ve coğrafyacı Tevfik Erkal, (İleriki sınıflarda küçük oğlu Atamer'le samimi arkadaş olacaktık.) Lise'de edebiyata giren iki öğretmeni-mizden biri olan Tayyar Ataman'ın eşi biyoloji dersine gelen Nermin Ataman, müzik derslerinin unutulmaz hocası Reyhan Hanım (Dağpınar) (Mozart'ın "Türk Marşı"nı dinletirdi bize, kocası Yusuf Bey de müzik öğretmeni-ydi) ve efsane beden eğitimi öğretmeni-miz Fuat Bey, bende iz bırakanlar arasındadır... Şimdi var mı bilmiyorum? "Ticaret Bilgisi" diye bir ders vardı. Boş geçiyordu. Bir gün uzun boylu zayıf, kıvrıkcık saçlı genç bir öğretmen geldi derse, "Yüksek ticareti" bitirmiş... Ticaret derslerinin ve yüksek ticaret oku-lunun erdemlerini anlattı... Çoğumuzun ailesini tanı-yordu... Birkaç hafta geldi derslere, sonra kayboldu... İbrahim Küçükkurt olduğunu sonradan öğrenmiş-tim... Nereden bilecektim ki yıllar sonra bu değerli büyüğümüzle çeşitli sosyal ve kültürel etkinliklere katılacak, müşterek arkadaşlar edinecek ve onun kardeşi Şükrü ile kurduğu Kocatepe'de yazacaktım... Yeri gelmişken anlatmak istiyorum. İstanbul'daki üniversite öğrenciliğim sırasında o zamanki Afyon-karahisar Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti'nin kritik ve gergin genel kurulunu Afyon'dan gelerek yönetmiş ve onun sayesinde cemiyetin yönetimine gelmiştik. Sayın Ülküer Abi arkadaşımız da Cemiyet Başkanı ol-muştu.

"Orta üç" olunca biraz daha büyümüş hanyayı konyayı anlamaya başlamıştık artık... Müdürümüz değişmiş esmer ve sert görünümlü Reşat Postalçı müdür olmuştu... Geçen yıllardaki bazı öğretmen-lerimiz değişmişti. Bunlar arasında matematik öğ-retmeni İbrahim Erçetin Hocamızın bir başka yeri vardır. Hepimizin "İben A-İben Ağa" dediğimiz bu giyinişi, görünüşü, yürüyüşü ve ders anlatışıyla il-ginç öğretmenimizi 1941-1971 yılları arasında Afyon Lisesi'nde okuyup da tanımayan hiçbir öğrenci yok-tur. Taşpınar'ın 13. sayısında, benden dört yıl sonra mezun olan arkadaşlarımızdan Gülseren Mungan Yavuztürk, Afyon Lisesi'nde okuduğu yılları ve İbra-him Bey'i anlatmış ustalıkla... Bizi yılların ötesine gö-



Lise memur Şerafettin Öztaylan-Bekçi Mehmet Amca-Ziya Arsoy

türüp, İzmir İstasyonu civarını ve oradaki bir mahalle fırınına işleten Ayşe Teyze'yi, akşam olurken manda ve inek sürüsünün otlaktan dönüşünü, bizim çocuk-luğumuzun donanma gecelerini, evlenme gelenek ve göreneklerini anlatırken o zamanın Afyon'undan da kesitler sunmuş, manzaralar tasvir etmiş. Kutlu-yorum Gülseren Hanımı... Keza 1951 yılı mezunla-rından Sayın Aslan Ergüç Hocamız da de kadirbilirlik göstererek çeşitli yönleriyle tanıtmış İbrahim Bey'i... Hele sözlüden sıyırmak isteyen bir öğrenciye karşı hocaların davranışını aktarması çok güzel... Taşpınar'ın 17. sayısında da değerli bir büyüğümüz İşadamı Sa-yın Orhan Yavuz'un 1940'lı yıllar Afyon'una ve Afyon Lisesi'ne dâir anıları yer alıyor. "Lise hocalarımız çok seçkin eğitimcilerden oluşuyordu. Afyon Lisesi me-zunlarının üniversitelerde üstün başarılar sağladığını duyuyorduk" diyor Sayın Yavuz..

Ben matematik dersinden zayıf bir öğrenciydim... Varsa yoksa futbol ve romanlar, hikâyeler resimli ro-manlar okumak, gezip tozmaktı işim... Lise birinci sı-nıftan sonra geometri dersini sevmeye başladım. Üç-gen sihirli bir geometrik şekil olmuştu benim için... "Üçgenin iç açıları toplamının 180 derecedir" oluşu ve bir üçgenden çeşitli üçgenler çıkışı, açıortay, hipotenüs ve bunlarla ilgili problemleri çözmek hoşuma gidiyordu artık. Bu gelişme daha sonraları cebir der-sindeki denklemleri ve parantez içindeki ifadeleri de sevmeye başladım. İbrahim Bey bendeki bu gelişme-yi fark etmişti ki okulda ve dışarıda gördüğü zaman takılırdı bana... İbrahim Bey o zamanlar şehrin ileri gelenlerinin çıktıkları şehir kulübüne gider oyun oyn-ar ve gece evine giderdi. Bir gece geç saatlerde üç beş arkadaş parkın önünde şarkı türkü söyleyerek ge-çerken hoca da kulüpten çıkmış evine gidiyordu. Ben o günkü dersten kaçmışım... Beni görünce durdu ve "Agah yav seni hasta dediler sınıfta, maşallah turp

gibisin, sesin de iyi çıkıyor bak” deyince gülmeye başladık hepimiz... Cebiri sevmeye başladım dedim ya, sınav öncesi geceleri bizim sınıftaki yatılı çalışan öğrencilerin yanına “mütelaa”ya gider onlara sorardım bilmediklerimi... Gece bekçisi Mehmet Ağa beni içer sokmak istemezdi; ama Şeref Abi’nin tanıdığı olduğumu öğrendi ben de geceleri okula ders için gidiyordum. Cebir yazılısı iyi gitti kâğıtları okumuş ki İbrahim Bey “Kopya mı çektin.” Dedi. “Hayır.” Dedim. “Tahtaya gelip aynısını yaparsan inanırım.” Dedi. “Peki.” Diyerek geçtim tahtaya ve problemleri daha hızlı çözdüm. “Peki otur.” Dedi, ama notumu söylemedi. Yılsonundaki notum iyiydi.

İbrahim Bey alanının deneyimli ve yetkin bir öğretmeni idi gerçekten; konuları yalın bir şekilde anlatır, tahtaya yazdığı örneklerle dersi pekiştirirdi. Bir problemi değişik bir yoldan çözenlere iyi not verirdi. Dört beş yıl her gün gördüm okulda, kıyafeti hep aynıydı; ama bir derste öğrencilerin dikkatini dağıtmamak için aynı kravatı taktığını söylemişti...

Okulumuzda memur olarak çalışan Şerafettin Öztaylan futbol hakemiydi ve amatör maçları yönetirdi. Mahallemiz de yakındı Şeref abiye... Lise futbol takımında da oynadığım için odasına çağırır, çay ısmarlar, futbol konuşurduk. Lise’den sonra da ta ölünceye kadar arkadaş kaldık Şeref Abi ile... Okulun personel ve yatılı öğrenci işlemlerine “Şef” Nurettin Aşkar bakardı o da bizim kulübün yöneticisiydi... Görevine çok bağlı ve işinin ehli bir memurdu...

Benim en çok sevdiğim ve ilgi duyduğum ders ti edebiyat... Lise iki ve üç dönemimde hemen her hafta bir kitap okuyordum... Okulun karşısındaki Gedik Ahmet Paşa Kütüphanesi’nin müdavimiydim ve “iare servisi”’den aldığım kitapları okuyup geri veriyordum. Resimli kovboy, macera kitapları hafif geliyordu artık... Türk ve yabancı ünlü yazarların hikâye ve romanlarını okumak başka dünyalara götürüyordu beni. Edebiyat derslerindeki “Divan şiirlerindeki ses ve ahenk, çeşitli söz sanatları şairlerin ilginç yaşamları, Fuzuli, Bâki, Nedim, Şeyh Galip’in gazelleri; Tanzimat ve sonrasının şair ve yazarları N.Kemal, Yahya Kemal, Tanpınar, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Halit Ziya, M. Âkif, Ziya Gökalp, Peyami Safa; yenilerden Orhan Veli, Cahit Sıtkı, Melih Cevdet, Fazıl Hüsnü, Atilla İlhan... Nazım Hikmet ve Necip Fazıl’ın adlarını duyuyordum; fakat kitaplarımızda örnekler yoktu... Bütün bunlar edebiyat öğretmeni



Planör kursu

olmamda şüphesiz çok etkili olmuşlardır.

“Bâis-i şekvâ bize hüzn-i umumidir Kemâl

Kendi derdi gönlümüm billâh gelmez yâdına”

dizelerini lise birinci sınıfta ezberlemiştim.

Unutmadım bu beyti hiç... Bizde milliyetçilik ve toplumculuk akımının ilk temsilcilerinden biri olan Namık Kemal’in bu beytinin onun eserlerinin ve ruhunun özeti olduğunu yıllar sonra edebiyat öğretmeni olarak ders verirken anlayacaktım... Lise’de okuduğumuz derslerin de bir özeti idi sanki bu beyit... Tarih var, edebiyat zaten var, felsefe desen var, sosyoloji yine var...

İki edebiyat öğretmenim oldu lisede: Tayyar Ataman ile Mahir Türkkân... İkisi de okumayı sevdirmek ve kompozisyon yazmayı öğretmek için gayret ederlerdi... Kültür edebiyat kolları etkinliklerine önem verirler hemen her hafta çarşamba günleri ünlü yazarların ve şairlerin anma günleri düzenlenir, şiirler okunurdu. Bu etkinliklerde salonun ön sıralarında oturup izlerlerdi Mahir ve Tayyar Beyler... Mezuniyet geceleri için hazırlanan piyeslerde rol dağıtırlar, provalar yaptırırlardı... Mahir Bey’in şiir yazdığını sonradan öğrendim; “Gençliğe Hitabe’yi” de o ezberletmişti bize... Bizden önceki dönemlerde Eflatun Cem Güney, Gündüz Akıncı gibi edebiyat öğretmenleri varmış. Ünlü Şair Ahmet Arif Afyon Lisesi’ne dair anılarında: “Edebiyat hocamız Gündüz Akıncı idi. Gündüz Akıncı büyük bir şans idi bizim için. Akıncı, ders kitaplarından çok roman okuturdu bize. Lise’de ben Andre Malraux’u (Evrenin sonsuzluğunda hayatın hiç bir anlamı olmadığını, insanın pasif kalmayıp hayatına bir anlam yüklemesi gerektiğini ve bu anlamın sanatsal yaratıcılıkta bulunabileceğini söyleyen yazar.) Max Veber’i, Dostoyevski’yi, Tolsto’yu, Flaubert’i, özellikle de Emile Zola’yı okudum” diyor...

Ta ilkokula başladığım sıralarda koşturmacıyım futbol topunun arkasından... İleride benim için

vazgeçilmez bir uğraş; benim, insanları dünyayı tanımam sevmemde büyük rol oynayan bir spor dalı, bir sosyal alan futbol, lise çağlarımda kök saldı. Sınıf maçlarıyla başlayan bu etkinlik benden büyük ve küçük sınıflardaki futbolcularla yakınlık kurmamı, yeni yeni arkadaşlar edinmemi sağladı... Sınıfın ve hatta okulun hareketli ve etkin, tanınmış öğrencilerinden biriydim; sosyal kültürel özellikle futbol etkinliklerinde bulunuyordum. Rahmetli Mahmut Yaman'ın kalecimiz olduğu Afyon genç karmasına seçilmiştik; İhsan Mesci, Abdurrahman Öksüz ve Mikro Mustafa ile benim bulunduğum kadro 19 Mayıs Stadyumu'nda gece maçına çıkmıştı... Bu dönemdeki Müdürümüz Kemal Atayurt felsefe derslerimize girerdi, derse başlamadan önce on dakika kadar pencereden dışarıya bakar hiç konuşmazdı. Şampiyon olduğumuz bir maçtan sonra odasına çağırıp kutlamıştı bizi...

O zamanlar kentimizde sayısı altı yedi olan amatör takımlardaki futbolcuların çoğunluğu lisede okuyorlardı... Benim de sarı kırmızılı formasını giydiğim Doğanspor'da; Kaya Öztekin, (Gençlerbirliğinde oynadı- Hâkimlik ve avukatlık yaptı birkaç yıl önce vefat etti) Kaleci Yılmaz Önen, (Mili hakem oldu birinci Türkiye liginde maçlar yönetti.) Atilla Kurtbaş, (Avukatlık yaptı, fırtınalı bir yaşam sürdü. Uzun süre arkadaşlık ettik, beni etkileyen nadir insanlardan biridir. Genç sayılacak bir yaşta vefat etti.) Süha ve Burhan (Benim ortaokul yıllarında hayran olduğum futbolculardı bunlar) oynadılar... Bunlardan sonra gelir bizim kuşak... Ahmet Özbay, Ahmet Değer Konya, İbrahim Kırgız hem lise takımında hem de Doğanspor'da oynuyorduk... Bu arkadaşların yanı sıra Abdurrahim Çelik, rahmetli Kıbrıs Şehidimiz Nazmi Saatçi, rahmetli Bekir Eydemir ve öteki arkadaşlar Afyon Havaalanı'nda açılan planör kursuna Afyon Lisesi öğrencileri olarak katılmışlardı. Burada başarılı olanlar Ankara Etimesgut'taki Türkkuşu Tesisleri'ne giderek 2 aylık kamp sonunda pilot brövesi almaya hak kazanmış ve Ankara semalarında planörle uçarak Afyon Lisesi'ni gururla temsil etmişlerdi. Afyon Gençlikspor'da ise Abdurrahman Öksüz, (İstanbul Afyon Talebe Yurdu'nda beraberdik yıllarca, avukatlık ve noterlik yaptı genç milli oldu.) Güran Oyal (Köstebek Güran) okul maçlarından önce bizi yatakhane kampa aldırırdı. Mahmut Yaman (Milli Eğitim Müdürü oldu.) Yakın illere (Eskişehir-Uşak- Isparta Gönen) okul gezilerine gittiğimizde (Uşak'a trenle gitmiştik.) basketbol, voleybol ve futbol maçları yapardık. Bazı arkadaşlar her üç dalda da maça çıkarlardı, Dodu Vural, Güran Oyal ve Mahmut Yaman hepsinde de oynarlardı... (Güran Oyal ve Mahmut Yaman genç yaşta

vefat ettiler.) Yılmaz ve İsmail Döngel kardeşler, Dodu Erol ve Vural kardeşler, Cengiz, Halil ve İsmail Akış kardeşler, Kara Apo, Çetinkaya'dan Sarı Apo (Uzun süre Çimentospor'da oynadı. Afyon ASKF'de çalıştı, ani bir rahatsızlık sonucu vefat etti.) Bir de yatılı ve yabancı arkadaşlar vardı; bunlar arasında Gaziantep'li Hilal adlı karayağız arkadaşı hala anımsarım. Behlül adındaki biraz kilolu fakat fiziği ve futbol tekniği güçlü bir arkadaşı da anmak isterim... Futbola meraklı öğretmenlerimiz de gelirdi buralara... Beden Eğitimi öğretmenimiz Naci Bey komple sporcuydu. Futbol oynardı bizimle... Yüksel Bey ve Emre Bey de futbol severlerdi... Ortaokul son sınıftan lise sona kadar giydim sarı lacivert okul formasını... Sanat Okulu'yla yılda iki maç yapardık. Yenildiğimizi hatırlamıyorum. Bir de o zamanlar yeni açılan ziraat okuluyla ve ticaret lisesiyle oynadık.

Benim Afyon Lisesi'nde okuduğum yıllarda (1960-1963) o zamanlar adı Erkek Sanat Enstitüsü (ESO) olan Afyon Endüstri Meslek Lisesi vardı ve maçlar bu iki lise arasında olurdu. Birkaç ay önce başlardı heyecan. O zamanlar zemini toprak olan stadyumda antrenman yapar, hazırlanırdık bu maça. Takımda oynayanların hemen hepsi o zamanın amatör takımlarında oynayan gözde futbolculardı. Geçen yıl vefatını üzüntüyle öğrendiğim takım kaptanımız Güran Oyal (Köstebek Güran) takımı, okulun yatılı öğrencilerinin kaldığı pansiyon binasında kampa aldırırmıştı bir keresinde... Bir mayıs ayı güneşi altında her iki lisenin öğrenci ve öğretmenlerinin doldurduğu tribünler önünde benim attığım bir voley ve hâlâ unutmadığım bir golle şampiyon olmuştuk... O zamanki Müdürümüz Kemal Bey (ATAYURT) bizi odasına çağırmış ve kutlamıştı. O takımın fotoğrafları Afyon Lisesi'nin spor odasında idi birkaç yıl öncesine kadar. Şimdi var mı bilmiyorum.

Futbol kadar olmasa da basketbol ve voleybol da öğrenciler arasında yaygın birer spor dalıydı. Lise bahçesindeki voleybol ve basketbol sahalarında her öğle arası hatta teneffüs saatlerinde bile oynanırdı... Önce soyadının "Lefkeli" olduğunu sonradan da adının Turgut olduğunu öğrendiğim bizden üst sınıflardaki iyi voleybol oynayan ve oynadığı sınıfın takımı hep galip gelen ağabeyimizi hepimiz tanırdık... Şimdilerde taşıyan Dumlupınar İlkokulu'nun yanındaki bina Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü idi. O zamanlar; oradaki küçük spor salonunda güreş, boks, basketbol ve voleybol maçları yapılırdı. Zaten lisemizin tek rakibi Erkek Sanat Okulu idi. Ve çizgiler üstünde heyecanla izlerdik bu maçları... Yılmaz Önen, Atilla Kurtbaş, İsmet Atilla, Bülent Öztürkmen Bekir Donyağı, Yalçın Bozca,

Köstebek Güran, Dodu Vural ve yatılı öğrencilerden kimileri hem basket hem de voleybol oynarlardı... Karlı ve çok soğuk günlerde biz de futbol antrenmanı yapardık bu emektar salonda...

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı için hazırlıklar birkaç ay önceden başlar, şiirler ezberlenir, hareketler, yürüyüşler tekrar tekrar prova edilirdi... Kız öğrencilerin öğretmeni, sanat okulu beden eğitimi öğretmeni Kemal Bey'in eşi Melek Hanım'dı; (daha sonraki yıllarda Türkan Hanım beden eğitimi derslerine girdi kız öğrencilerin)... Beyaz atlet, siyah şort, beyaz keten ayakkabı ile yapılan gösteriler stadyumu dolduran halk tarafından alkışlanır ilgiyle ve coşkuyla izlenirdi... Atletizm yarışmaları; 100 m., 200 m., 400 m, uzun atlama, yüksek atlama, gülle ve disk atma da çekişmeler vardı Erkek Sanat'la... Bizden önceki dönemde Kaya Öztekin'in bir yüz metre koşusunu anımsıyorum bir 19 Mayıs'ta... Rakipte Kel Bekir ve Bisikletçi Sarı İhsan bizden de Dodu Vural ve Köstebek Güran iyi yüz metre koşarlardı; fakat o zamanlar daha "Jet" lakabını almamış ve Karagücü'nde futbol oynayan Hakkı Ağabey (Yeşilçimen) futbol maçının devre arasında yarışa katılır herkesi geçer ve tekrar maça girerdi... (Hakkı Ağabey Çimentospor kurulunca orada futbola devam etti, "jet" lakabını aldı.) Bizden bir sınıf altta olan Ahmet Şen de sonraları yüz metrede iyi bir atlet oldu. (Bu isimlerin hepsi de aynı zamanda futbol oynuyorlardı.)

Ortaokula başladığımda yataktaneden çıkıp, ellerinde minderlerle derse giren öğrenciler vardı; daha sonraki günlerde "leyli" (yatılı) veya "leyli-i meccâni (parasız yatılı) öğrenciler olduklarını öğrenecektim bunların. Benim okuduğum sınıflarda birkaç yatılı veya parasız yatılı olurdu hep ve çalışkandı hepsi..Giderlerinin devlet tarafından karşılandığını sonradan öğrendim parasız yatılıların. Bu imkânları sürdürmek için çok çalışırlardı. Bolvadin, Sandıklı, Dinar, Emirdağ, Sultandağı, Şuhut ilçelerinden gelen öğrencilerdi çoğu... İstanbul'daki üniversite öğrenimim sırasında da yollarımız kesişti bu arkadaşlarla... Doktor, avukat, hâkim, öğretmen bankacı, mimar, mühendis, üst düzey bürokrat, milletvekili olanlar çıktı bunlar arasından; bazıları rahmetli oldu, bazılarıyla hâlâ görüşüyorum... Çünkü her gece "etüd" denilen saatlerde öğretmenlerin gözetiminde ders çalışırlardı. Lise



Baş Mevizi : NİGAR UĞURSOY

1938 yılında Afyon'da doğmuştur. 1958 de Afyon Lisesinden mezun olmuş ve 1963 de İstanbul Ed. Fak. Coğrafya Enstitüsü

sonu bitirmiştir. Halen ilk görev yeri olan Lisemizde Müdür Baş Yardımcılığı görevindedir.



Md. Mevizi : ABULLAH BOZOK

Afyon 1940 doğumludur. Afyon Lisesini ve İst. Üni. Fak. Ed. Tarih bölümünü bitirmiştir. 1968 de Lisemizde göreve başlamıştır, 1971 de Müdür yardımcılığına getirilmiştir. Evlidir.



TUNCAY AKSARAYLI :

Afyon, 1943 doğumludur. Afyon Lisesinden sonra İst. Üni. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirmiştir. Lisemiz Edebiyat öğretmenidir.



NURKAN AYTEKİN

yıllarımda ben de bunların yanına gider bilmediklerimi sorardım. İtiraf edeyim ki özellikle matematik, fizik ve kimya derslerinde çok yararlandım bu arkadaşlardan...

Telefon, TV, bilgisayar falan henüz yoktu altmışlı yılların sonlarına kadar; ama sinemalar vardı... Her şeye değerdin sinemalar. İlgi çok fazlaydı o yıllarda sinemaya. İnci, Şafak, Atlas Sinemaları, Afyon Lisesi'nin arkasında şimdi ASKF ve çeşitli apartmanların bulunduğu cadde üstündeki yazlık sinemalar... Haftada en az iki kez giderdik sinemaya, öğrenciye indirim vardı... İnci Sineması'nda pazar günleri üç dört film birden izlediğimiz günler olmuştur... Yerli filmlerin ünlü artistleri: Ayhan Işık, Muzaffer Tema, Orhan Günşiray, Eşref Kolçak, Fikret Hakan, Sadri Alışık, İzzet Günay, Kenan Pars... Gülistan Güzey, Lâle Oraloğlu, Çolpan İlhan, Muhterem Nur, Belgin Doruk, Filiz Akın... Yabancı filmlerin ise: Ava Gardner, Robert Mitchum, Errol Flynn, Clark Gable, Antony Quin, İngrid Bergman, Humphrey Bogart, Marlon Brando. Tony Curtis, Kirk Douglas, Tyrone Power, Elizabeth Taylor, Gina Lollobrigida, Marilyn Monroe... Sosyal ve siyasal içerikli filmler yoktu daha; (Kemal Sunal, Şener Şen, Tarık Akan, Yılmaz Güney filmleri ileriki yıllarda patlayacaktır) kovboy, aşk, macera ve savaş filmleri idi bunlar. Bir de Tarzan filmleri... John Weissmuller en ünlü tarzandı. Güldürü filmleri deyince bizde İsmail Dümbüllü, yabancı filmlerde de Lorel Hardi, Toto... 1950-1965 yıllarının bu artist ve filmleri bizim kuşağın (68 Kuşağı) belleğindedir hâlâ...

Yurt çapında ünlü bir lise olduğunu henüz bilmiyorduk Afyon Lisesi'nin. Yıllar sonra öğrenecektik bu

gerçeği... Seçkin ve deneyimli sayılan ve sevilen öğretmenlerimizdi hepsi. İyi giyimli şık insanlardı, fötr şapka giyerdi çoğu... Her ne kadar, o zamanki öğren-cilik ve de çocukluk saikiyle yanlışlıklar yapsak da se-ver sayardık öğretmenlerimizi... Dersimize girmeme-sine rağmen Fransızca Öğretmeni Edip Ali Bey okul-da olduğu gibi esnaf ve veliler arasında da ünlüydü... Afyon'a dair araştırma ve incelemeler yaptığını, yerel dergi ve gazetelerde yazılar yazdığını biliyorduk. Ve-fat ettiğinde cenaze namazı Türbe'de kılındı, cema-atın bir ucu camide bir ucu da parkın önündeydi. Ali Çetinkaya'nın cenaze törenini hatırlıyorum hayal meyal, babamın omuzları üstündeydim, böyle bir mahşeri kalabalığı daha sonra genç yaşta katledilen futbolcu Adnan Özbey ile Hüseyin Ögdüm'ün cenaze törenlerinde yaşadım... Edip Ali Bey'in oğlu Dr. Haluk Nur Bâki de dışarıdan kimya dersimize geldi lise iki-de... Rind meşrep bir kişiydi, o zamanlar yazdığı "Tek-nur" adlı kitabıyla tanındı, milletvekili oldu.

Fizik ve kimya derslerine o zamanlar herhalde daha yeni öğretmen olmuş hemşehrimiz Faruk Bey (Ceylan) girerdi... Yukarıda bir fizik kimya laboratuva-rı vardı, bu dersleri orada işlerdik, çeşitli deneylerle ders anlatırdı bize Faruk Bey, başarısız bazı deney-lerde hepimiz gülerdik... Lise sonda "redoks" denilen bir kimyasal reaksiyon konusuna merak sardı hoca-mız... Üniversite sınavlarında çıkıyormuş bu redoks... Varsa redoks yoksa redoks... Lise son sınıfta ikmale kaldım kimyadan, futbol oynarken ayak bileğim bur-kuldu, iki ay çıkmadım evden ve kimya çalıştım... Do-kuz alıp bitirdim okulu...

Şimdi var mı bilmiyorum; askerlik dersleri var-dı bizde... Haftada bir saat derse gelen subayı sınıf mümessilimiz Mikro Mustafa, "Hazırol"da karşılar. "Dikkat" diye bağırır. Öğretmen kapıdan girer ve "Merhaba" deyince gür bir sesle "Sağol" derdik. Lise birinci sınıfta dersimize gelen Selim Bey adındaki bir yüzbaşı 27 Mayıs ihtilalinden sonra kısa bir süre Be-lediye Başkanlığını yürütmüştü.

Tarih derslerimize girerdi Mehmet Bey, okulun yakınlarında bir evde otururdu... Konuşması biraz burundan biraz genizden olurdu, dersleri o kadar ezberlemişti ki yanında hiç kitap getirdiğini görme-dim... Anlatım yöntemiyle verdiği ders sırasında ba-zen arka sıralardaki bir öğrenciyi azarlar bazen de tokatlardı... Hiç ağlamazdı kimse dayak yiyince, kız-gınlık da geçerdi ertesi gün...

Coğrafya derslerimize ortaokulda Tefvik Bey gi-rerdi, kır saçlı bu sempatik ve güler yüzlü öğretme-nimize "Kır Tefvik" derdi öğrenciler... Lise sınıflarında bu derse Şükran Hanım (Bozbora) gelmeye başladı.

Görevini çok ciddiye alan, bilgili ve iyi öğreten bir öğ-retmendi Şükran Hanım...

Lise son sınıfta olmak bambaşka bir duyuydu... Daha alt sınıftakilere göre daha bir forslu ve fiyakalı olmuştuk. Delikanlı çağına adım atmıştık. Kız arka-daşlarımızla da daha bir rahat ve uygar ilişkilerimiz vardı artık... Sınıftaki kız arkadaşlarımıza yan bakan, laf atan falan olursa ağzının payını da veriyorduk...

Lise son sınıfta yeni mezun bir hocamız geldi coğrafya dersine; Nigar Hanım... Afyonlu olduğunu söyledi, çoğumuzun ailesini tanıyordu. Biz mezun olduktan sonra uzun yıllar sürdürdü burada öğret-menliğini. Kısa bir süre beden eğitimi öğretmenliği yaptığım sırada ta liseden ve Türkoloji'den arkada-şım Nurkan Aytekin de edebiyat öğretmeni olarak atanmıştı Afyon Lisesi'ne; birlikte çalıştık Nigar Ha-nımla... Keza bizden bir dönem önce "tarih bölü-münü" bitiren Abdullah Bozok da müdür yardımcısı olarak çalışıyordu. Ben sonra Emirdağ Lisesi'ne atan-dım. Deneyimsiz bir öğretmen adayı olarak gittiğim bu okulda çok şey öğrendim. Başta okul müdür Ab-dülkadir Türkmen, öteki idareci ve öğretmenlerin destek ve yakınlıkları sayesinde çabuk ısındım... As-kerlik dönüşü Afyon'a Mili Eğitim Müdürlüğü emri-ne verildim. Okul Müdürü Rahmi Köken Hoca beni Endüstri Meslek Lisesi'ne aldı. Unutulmaz günler yaşadım Emirdağ'da ve EML'de... 12 Eylül ihtilali sonrası Anadolu Üniversitesine bağlı Afyon Meslek Yüksek Okulu'na benim gibi Türkoloji mezunu olan arkadaşım Tuncay Aksaraylı'nın talebi üzerine spor birliği başkanı olarak atandım... Daha sonra kurulan AKÜ'nün gelişmesinde büyük rol oynayan bu okulda mesleğimin en verimli sürecini yaşadım...

Afyon Lisesi, binbir anıların uğultusu içinde hâlâ yaşıyor bizim kuşakta... Laf lafı açtı, çağrışımlar aldı götürdü beni. İçimden geldiği gibi yazdım... Yetmi-şini geçmiş; ama yaşadıkça yaşlanmayanların arası-na girecek kadar aktif bir yaşamın sahibi olduğumu düşünüyorum... Çok yoruldu bedensel ve zihinsel olarak; hiç şikâyetçi değilim bundan... İtiraf edeyim ki o yorgunlukları da arıyorum şimdi. Bu bir makale değil elbette... Anı-söyleşi karışımı bir yazı... Anılar, yaşamın vazgeçilmez süreçleridir... Onlar olmazsa yaşamın anlamı kalmaz...

"Günler gelip geçmekte/Kuşlar gibi uçmak-talar" demiş Aziz Mahmut Hüdâî Efendi... Günler gelip geçiyor; Tanpınar'ın sözleriyle **"Fakat zamana sevgi ve inançlarının izini geçirenler hâlâ aramız-dalar; adları ve hayatları bize manevi ufuk oluyor."** **"Âvâzeyi bu âlemde Davud gibi sal/Bâkî kalan gök kubbede bir hoş sadâ olsun"** diyen Bâkî Efendi gibi...

“AFYON LİSESİ’NİN ÖN BAHÇESİNE HEYKELİM DİKİLMELİ”

Mehmet Ünal TAŞPINAR

Her Afyon’a gelişte önce Lise’nin önünden geçerim bir kere: Heykelimi dikmişler mi, diye... Ama yok, anlamadılar hâlâ o okula verdiğim emekleri. Altı senelik okulu tam on bir senede bitirmişim. On bir sene emek vermiş, dirsek çürütmüşlüğü var hâlbuki... Ne muavinler, ne müdürler gelip gitti, ben gitmedim. Azimliydım.

Nasıl mı? Bakın, anlatayım.

İlkokulu Cumhuriyet İlkokulu’nda bitirdim. İlk dört sene Ahmet Tandırlı, son sınıfta Hüseyin Bey öğretmenimizdi. Müdürümüz Hikmet Çerçel. Oraya çok emeğim geçti diyemem, beş yılda mezun oldum.

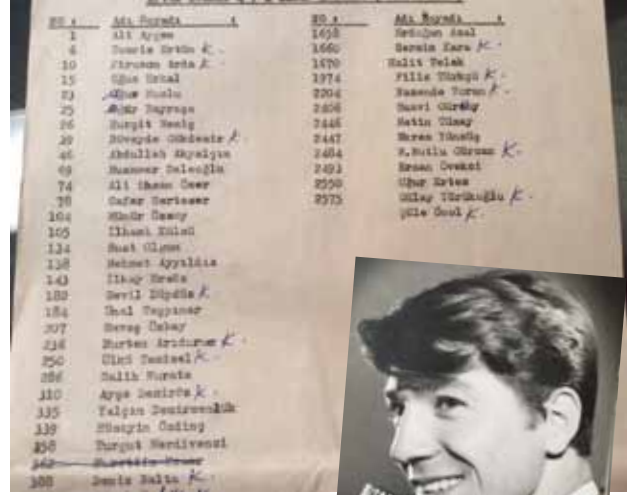
O zaman ortaokul da lisemizin bir bölümüydü. Şimdi nasıl, bilmiyorum. O zamanlar pansiyon tarafında idi orta kısım.

Orta 1’de değerimi anlamamış olacaktı ki, sınıfta kalmadan geçtim. Orta 2’den itibaren anlaşılmaya başlamıştım. Her sene sınıfta kalıp, ikilemeden bırakmadılar beni. Hatta Lise 2’de bir de belge verdiler. (Öğrenci iyi notu kendi alır, kötü notu hoca verir. “Hoca 1 verdi” veya “O dersten 8 aldım” gibi... Dikkat edilirse, örnek verirken bile “10 aldım” yazmıyorum. Zira Askerlik dersinin dışında pek sık gördüğüm bir not değildi. Belki ondan bile almamışımdır.)

Okulun tapusuna aday olduğumu ilk o defa orta 2’de anlamaya başladım: İngilizcem fena değil (yani 5 falandır ihtimal); Ayten Hanım adında kısa boylu bir İngilizce Hocası girmeye başladı derse. Hiç Türkçe konuşmuyor. Soru soruyor, her defasında el kaldırıyorum, cevap veriyorum, her defasında “No!” diyor. Önümde Gagır Ümit “Yine bilemedin.” anlamında yerlere yatıp gülüyor. Demek ki, ilk anlayan Ümit olmuş beni; o sene başladım sınıfta kalmaya. (Affedersiniz, ‘o sene başladılar beni sınıfta bırakmaya’ olacaktı bu cümlemin sonu.)

Orta 1’de sınıfı geçmemin acısını Lise 2’de üst üste sınıfta bırakarak çıkardılar benden. O yıl verdiler belgeyi. (Ekte askerlik hocamızın oğlu Sahir Ekinçi koleksiyonundan aldığım sınıf listesi henüz belge almadığım yıla aittir. Zira daha sonra yeniden okula

kaydederken bana yeni numara verdi okul idaresi. Bunlar hep ‘heykelimin evrakları olacak’ diye saklıyorum.)



Arkadaşlarım liseyi bitirmiş, her biri bir üniversiteye girmişti bile...

Bir yıl okuldan uzak kalacaktım. Öğrenciliği unutturum, tekrar okuyamam korkusuyla okulda kalmanın yollarını ararken iki arkadaşım ile okulun kantinini kiraladık. Ahmet Şapçı, Yusuf İzmir ve ben, üç ortak olduk. Ahmet Akparlak arkadaşımız da maaşlı olarak aramıza katılınca dört arkadaş okulda kantin çalıştırmaya başladık. Ortaklarımızın hepsi üniversiteye kaydolmuş, devam mecburiyeti olmadığından benimle kantindeler. (Üç arkadaşım da Ticari İlimler’de okumaktaydılar)

O tarihlerde Enstitü Caddesi’nin köşesinde bulunan Demirayak Bakkaliye’den Bekir Abi (Demirayak) kredi açtı bize; nohut, çekirdek, çay, şeker vs. alıyoruz. (Bugünün gençleri için bir parantez açalım: Afyon Lisesi’nden başka Ali Çetinkaya Kız Sanat Enstitüsü, Erkek Sanat Okulu, Akşam Kız Sanat Okulu da vardı. Uzunçarşı’dan bugünkü valilik binasına giden yoldu Kız Enstitüsü Caddesi.)

Yusufların evde geceleri nohut, leblebi, çekirdek paketliyoruz minik naylon poşetlere. Simit, poğaç, çay, kahve... Yusuf (rahmetli); girişken, ticarete kafası çok yatkındı. (Zaten bu özelliğini Bekir Abi fark

edecek ve bir zaman sonra Demirayak Şirketi'ne hissedar yapıp, yanına alacaktır.) Ahmet Şapçı desen, tüccar bir ailenin çocuğu.

Bir mevsim böyle geçti.

Okul kapandı, kantinin hesabını gördük: Kantin kâr etmiş, ben zarar. Nedeni şöyleymiş: Çok arkadaşına çay, simit, kola vs. ismarlamış, sermayeyi yitirmişim... Neyse, sınav zamanı geldi, dersleri verip 6. sınıfa kaydımı yaptırdım.

Bu son sınıf benim için de, hocalarım için de enteresandı. Çünkü benim yaşımda, hatta daha genç, pırıl pırıl hocalar tayin olmuştu okulumuza. İngilizce, Coğrafya, Felsefe, Fizik, Almanca Hocaları... Bir kısmı benden birkaç yaş büyük, bir kısmı neredeyse yaşıtım olan bu hocalarla iletişimimiz hep iyi oldu. Hepsı bekârdı ve sanırım ilk öğretmenlik yılları idi. Semire (Karantinacı) Hocamızla Gönül (Akın) Hocamız aynı evde kalıyordu. Semire Hanımın Erkek kardeşi Semih de arkadaşımız oldu. (Semih şimdi İzmir'de Diş Hekimi. Muayenehanesi var.) İngilizce Hocası Ayla Hanım, kardeşi İbrahim'le geldi Afyon'a ve liseye. İbrahim de, Semih de iyi huylu arkadaşlardı. Bizlerle de iyi geçinirlerdi. Hocaların kardeşi olduğunu hissettirip bizi sıkı mazlardı. Özetle iyi arkadaşlardı. Genç hocalarla anlaşmak hem kolay, hem güzel öğrenci-öğretmen ilişkileri sağlıyordu. Semire Hanım ve Ayla Hanım bizi Ankara gezisine götürdüler. Büyük Millet Meclisi dâhil birçok yeri gördük böylece. Belki benim de dâhil olduğum birçoğumuzun ilk büyükşehir gezisi idi.

Bu dönemler bir hayli uzun anlatılabilecek anılarla dolu. Mesela Ankara Radyosu'na ses sınavına girdim. Kazansam radyo sanatçısı olacaktım. Muazzez Abacı'ların girdiği sınav dönemi. Gönül Hanım bir şarkıcının ismini verdi, "Sınav öncesi bir konuş." diye. Beceremedim. Sınavda bir tek Hüseyin İleri'yi hatırlıyorum. (Mustafa Sandal'ın dedesi. Yakınlarda öldü. Rahmetle anıyorum.) İlk elemde kaybettim ben. Afyon'dan bir arkadaş o sınavda kazandı (Şimdi adını hatırlayamadım.), ikinci elemde kaybetti.

Benim o yıllar bir de müzik yaşantım vardı: Akşamları düğünlerde, nişanlarda orkestra solistliği yapıyordum. Zamanın düğün orkestrası Ahmet İltan Caz Orkestrası idi ama halk arasındaki adı Kaynakçı Ahmet Orkestrası idi. (Hatta - hâtrısına saygısızlık sayılmasın; yiğit namıyla anılır derler.- halk arasında 'Gâvur Ahmet' de dendiğini hatırlıyorum.)

Ayrıca Afyon Halkevi orkestrasında da Cemal Askeroglu (Akordeon), Cem Erkılınçoğlu (Trompet üsta-

dı. Elektrogitar), Eridir Çıvmaz (Bateri), Erdal (İspanyol gitar) ile Kırmızı Karanfiller Orkestrası kurmuştuk. Düğünler, okulların defileleri, bazı gösterilerinde müzik yapıyorduk. Günün aranjmanları, şarkıları, yabancı şarkılar... Cem'i anlatmama gerek yok. Herkesin bildiği, tanıdığı, sabah-akşam trompetle yatıp kalkan, müzik delisi... (Daha sonra dâhi olduğu anlaşılacaktır. Dünyanın birçok yerinde müzik yaptığını cümle âlem biliyor. Geçtiğimiz günlerde Afyon'da Caz Festivali'nde çaldı.)



Kaynakçı Ahmet (İltan) Orkestrası

Afyon Halkevi Başkanı Hüseyin Şen Şaşımoğlu 500 lira(Sanırım. Aklımda 500 kaldı. 50 sene olmuş. Dile kolay.) verdi. Halkevi'ne elektrogitar almak için. Cem'le Ankara'dan sıkı pazarlıkla bir elektrogitar, bir de zil aldık o parayla. (Dünyaca ünlü zil imalatçısı Zilciyan'ın yetiştirdiği elemanların firması "İstanbul" marka. Merak ediyorum; Afyon Halkevi'ndeki o zil, gitar, kitaplığındaki onca kitap ne oldu acaba?)

Afyon'da rahmetli Kaynakçı Ahmet'e de saçtan davul ve zil için demirden ayak yaptırdık. Davulun iki tarafına deri yerine kalın plastik ambalaj malzemesi gerdirdik. (Deri tüccarı Hoççular'dan pahalı olduğu için davula deri gerdiremedik.) Bir de liseden izci trampeti... İşte size Afyon Halkevi Orkestrası...

Quantanamera

Guantanamera, guajira Guantanamera

Guantanamera, guajira Guantanamera

Yo soy un hombre sincero,

De donde crece la palma...

(Sö: J. Fernández Diaz

Guantanamera, Küba'nın Chan Chan ve Hasta Siempre ile beraber meşhur şarkılarından biridir. Jose Martí'nin yazdığı bu **şarkı** romantik bir şarkıdır.

Milliyet'te Doğan Şener HEY dergisi Özellikle 70'li

yılların müzik basını denilince ülkemizde akla gelen ilk isimdi Hey... Başta Doğan Şener olmak üzere bu dergide Deniz İzgi'den, Cihan Akerson'a müzik yazıları vardı. Gençlerin kapıştığı bir dergi olmuştu Hey.

Yanlış hatırlamıyorsam Hey dergisinden önce Milliyet gazetesi, Pazar günleri bir tam sayfa müzik sayfası yapıyordu. Yere yayılıp şarkı sözlerini kestiğim yıllar... Birçok yerli ve yabancı şarkının sözlerini yapıştırdığım defterim duruyor hâlâ.. O sayfaya gönderdiğim cevaba (bilmece mi, şarkılarla ilgili bir soruya mı cevap verdim, hatırlamıyorum.) Barış Manço'nun Kol Düğmeleri şarkısının olduğu kırkbeşlik bir plak hediye etmişti Milliyet gazetesi bana. Amma hava atmıştım arkadaşlar arasında.

"Black is Black" revaçta. (Sanatçı: Los Bravos - Albüm: Black Is Black- Çıkış tarihi: 1966- Tür: Rock)

Black Is Black:

Black is black

I want my baby back

It's gray, it's gray



Afyon Lisesi Orkestrası

Bu şarkıda sinemada Hilmi Bozca ile gitar/ses yarışması yapıyorduk sanki. Provada ben, solist olarak, sesi bir türlü yakalayamayınca şöyle bir karar aldık: Gitarın sesini Hilmi sonuna kadar açacak, benim sesim boğulacak.. Ancak sahnede ben şarkıya doğru sesle girince gitar- solist yarışı yapıldı sahnede. Solist mi, gitar mı? Sinema, Emek Sineması. Rahmetli Oruçoğlu Yılmaz Abi'nin işlettiği yıllar... Cumartesi öğlen matinede filmnden önce biz çıkıyoruz... Hilmi Bozca, Erdir Çıvmaz, Erdal, Cemal Askeroğlu, ben.

Yabancı şarkıların bazısında sözlerini unutturum diye bir mizansenimiz var: İstek şarkı gibi yapmak... Bir arkadaşımız dinleyici isteği uzatır gibi şarkının sözlerinin yazılı olduğu minik bir kâğıt parçası getirip bana veriyor sahnedeiken. (Kopya alıp vermeyi bili-

yormuşuz demek ki!)

Cem Karaca, Emrah ve Yoh Yoh şarkılarını söyler. Altın Mikrofon birincisi olurken Afyon'a konsere gelir. Derece aldığı sonrada belli olur. Daha sonraları Resimdeki Gözyaşları, Bang Bang ve diğerleri.

Hafif Batı Müziği Balkanlar birincisi Türk ekibi. Vasfi Uçaroğlu, Durul Gence 5... Süheyl Denizci Orkestrası.

Erol Büyükburç, Alpay, Berkant, Tanju Okan fırtınaları esmekte

Erol: Kızılıklar oldu mu?

Alpay: Cennet Yolu

Timur Selçuk: İspanyol Meyhanesi, Beyaz Güvercin, Ayrılanlar için

Barış Manço: Dağlar Dağlar

Altın Mikrofon'un en rağbet gördüğü yıllar. (Cem Karaca/Moğollar, Barış Manço, Erol Büyükburç, Alpay, Ersen/Dadaşlar, Mavi Işıklar, Tülay German, Timur Selçuk, Berkant... Aklıma ilk gelenler bunlar.) Ve tabii Beatles, Elvis Presley, Cliff Richard, Tom Jones, Adamo, Dario Moreno...

Ve biz onların şarkılarını söylemeye çalışırdık. (Orkestra işi başka bir yazının konusu olsun.)

O tarihlere ait (Hafif Müzik deniyordu.) müzikle ilgili notlar:

Milli Orkestramız: Solistler: Tülay German, Erol Büyükburç, Tanju Okan.

Düzenlemeler: Doruk Onatkut, Erdem Buri, Selim Özer. Piyano: Selim Özer, Gitar: Yurdaer Doğulu, Bas: Alper Feyman, Tenor Saksafon ve Flüt: Erol Erginer, Bateria: Vasfi Uçaroğlu.

Şerif Yüzbaşıoğlu Orkestrası Solistleri: Ayla Dikmen ile Boğaziçi Müzik Festivali'ni kazandı.

Barış Manço Belçika'da Kraliyet Akademisinde okurken 45'lik plak doldurdu.

11 Eylül 1964'te ilk kez bir müzik sanatçımız Tülay German yabancı bir dergide (Arena) kapak oldu.

Bizim orkestra gençlere heves vermiş olmalı ki, müzik hocamız Taner Bey (Solukçu)¹ okula orkestra

¹ **Taner Solukçu kimdir?** Yrd. Doç. Taner Solukçu, 1937 yılında Zonguldak Ereğli'de doğdu. 1954 yılında Bolu Öğretmen Okulu'nu bitirdi. 1957 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü'nden mezun oldu. Mesleğinin ilk yıllarından bu yana görev aldığı her ilde Türkiye'de koro müziğinin yaygınlaşması için çalıştı. Afyon Lisesi Korosu ile Milliyet gazetesinin açtığı Çoksesli Korolar Yarışması'nda derece aldı. Bir dönem Milli Eğitim

için gitar ve bateri aldırmaıy sağladı. Böylece Afyon Lisesi ilk orkestrasını kurmuş oldu. Müfit (Bayraşa)/Gitar, Akın Kalaç/ Gitar, Ercüment/Bateri, ben solist. Mezuniyet gecesinde, Stadyumda 19 Mayıs gösterilerindeki fotoğraflarımızı hâlâ en güzel anılarım arasında saklarım.

Ben nihayet mezun oldum.

Arkadan gelen nesilde yeni arkadaşlar yeni orkestralar kurdu. İçlerinden Müfit Bayraşa (rahmetle anıyorum) önce Ege Üniversitesi, daha sonra İstanbul Üniversitesi'nde müzik profesörü oluncaya kadar müzik kariyerini yükseltti. Birçok tanınmış şarkı besteledi. Birkaç defa Eurovision Şarkı Yarışması'na besteleriyle katıldı.

KAR YANGINLARI

*Senden bir çığ gibi kopsam da ben
Buz mavisı günleri arıyorken
Ayaz yemiş yüreğimde sen
Üşüyeceksin
Bende kar yangınları
Sende göç hazırlığı
Asıydim kardelen çiçeğinden
Bahar toprağına yüzünü süren
Yoruldu anladım yanlış serüven
Terk edeceksin.*

Söz: Sema Şentürk

Müzik: Müfit Bayraşa

Benim heykel merakıma bakıp da arkadaşlarımın da benim gibi olduğunu sanmasın bu yazıyı okuyanlar.

Benim tembel bir öğrenci olduğuma bakmayın. Bütün derdim, şu heykel meselesi... Yoksa hani derler ya; "Ne mühendisler, ne avukatlar, ne hekimler, hâkimler..." İşte öyleydi arkadaşlarım. Birçoğu profesör, hâkim, avukat, doktor, mühendis oldu. Anayasa

Bakanlığı'nda idarecilik görevinde bulunduktan sonra 1977- 1980 yılları arasında Ankara Anıttepe Lisesi'nde Müzik Öğretmenliği ve idarecilik yaptı. Ankara Anıttepe Lisesi'nde müzik öğretmenliği sürerken aynı zamanda, 1979 yılında TRT Ankara Radyosu Çocuk Korosu'nun kuruluşu ile birlikte Sn. Saip Egüz ile çalışmalarına başlayan Solukçu, bu koronun şefliğine atandı. TRT Ankara Radyosu Çocuk Korosu ile birlikte TRT Radyoları ve Televizyonu'nda yayımlanan "Bir Şarkı Söyleyelim" adlı program yaptı. Bu görevini tamamladığı 1992 yılına kadar birçok bant kayıt ve stüdyo konserleri gerçekleştirerek Türkiye'de çocuk müziğinin yaygınlaştırılmasına katkıda bulundu. Evli ve iki çocuk babası olan Solukçu'nun, 65'e yakın çocuk şarkısı bestesi bulunuyor. (<http://www.mavinota.com/index.php?link=duyurular&no=1760>)

Mahkemesi Üyesi olan bile vardı...

Neyse... Ben tembelliklerimi anlatmaya devam edeyim:

Taner Bey (Solukçu) müzik hocamız. (Ondan önce Veysel Arseven müzik hocamız. Arseven müzik kitapları yazdı.)²

Aklımda kaldığı kadarıyla hocalarımızın isimleri:

İsmet Deniz (Türkçe) evlilik soyadı Tunç oldu. Türkçe okul kitabı yazdı.

Tilki Mahir Türkkkan (Edebiyat)

Tayyar, Nermin Ataman Kızları Sevgi, Sema (Edebiyat- Biyoloji)

Kınkin Mehmet (Tarih)

İben'a İbrahim Erçetin (Cebir- Geometri)

Mehmet Ali Tanyeri ³ (Edebiyat) "Gül" şiirim Taş-

² **VEYSEL ARSEVEN:** (1919-1977), 16 Eylül 1919 tarihinde Romanya'da Basarapya'nın Kahul ili Baymaklı ilçesi, Baurçi köyünde doğdu. Romanya'da yaşayan Gökoğuz Türklerinden olan babasının adı Nikola, anasının adı ise Ekaterina'dır. İlk öğrenimini, Basarapya'da, Bauçi köyü İkinci İlkokulu'nda (1929-1934), orta öğrenimini, Orta Basarapya'da Vasiyen Teknik Ortaokulu'nda (1934-1938) ve İstanbul Öğretmen Okulu'nda (1938-1943) yaptıktan sonra yüksek öğrenimini de Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümünü 1946 yılında bitirerek tamamlamış oldu. Veysel Arseven, müzik öğretmenini olduktan sonra ilk önce Beşikdüzü Köy Enstitüsü'ne tayin edildi. (1946-1948). Burada iki yıl öğretmenlik yaptı ve Gölköy Enstitüsü'ne tayin edildi. (1948-1949) Burada da bir yıl çalıştıktan sonra vatani görevini yapmak üzere yedek subay olarak aske-re alındı. (1949-1950) Askerlik dönüşü bir ay Pulus Köy Enstitüsü Müzik Öğretmeni 1950-1952 yılları arasında da Pazarören Köy Enstitüsü Müzik Öğretmeni olarak görev yaptı. Daha sonra, Kırşehir Lisesi Müzik Öğretmenliği (1952-1954), Sivas Lisesi Müzik Öğretmenliği ve Müdür yardımcılığı görevinde bulundu (1954-1960). Arseven, 1960-1962 yılları arasında Afyon Lisesi'nde, 1962-1974 yılları arasında da Ankara Kurtuluş Lisesi'nde Müzik Öğretmenliği yaptıktan sonra 1974 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü'ne Müzik Tarihi ve Genel Müzik Bilgileri öğretmenini olarak tayin edildi.

Rahmetli Arseven, tarifi mümkün olmayan bir halk müziği aşığı idi. Çok seslendirdiği halk türkülerinin bir çoğu TRT Ankara Radyosu çok sesli korusu tarafından seslendirdi. Bu türküler radyolardan ve televizyonlardan yayınlanmaktadır.

(Kaynak: Veysel Arseven Kimdir, Hayatı ve Resimleri <https://www.msxllabs.org/forum/sanat-tr/15396-veysel-arseven.html#ixzz4gocedwRG>)

³ **Mehmet Ali Tanyeri:** Biz, Ali Tanyeri olarak bilirdik hocamızın ismini. Meğer isminin başında bir de Mehmet varmış. (Doğumu: 1934 İstanbul/Ölümü: 9 Haziran 2013 İstanbul) Eğitimi: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Pertevniyal Lisesi ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili

pınar dergisinde yayımlanınca yılın son dersinin neredeyse tamamını benim bu şiirimin irdelenmesine ayırmıştı.

Münevver Akdeniz (Edebiyat)

Yusuf Çağman (Resim)

Reyhan Çağman (Müzik)

Taner Solukçu (TRT çocuk korosunu yönetti bir zamanlar. TV’de seyredirdim eski günleri anarak.)

Ali Ziyen (Fizik)

Fosfat /Kızı Yurdanur/Faruk Ceylan (Kimya)

Gönül Akın (Coğrafya)

Semire Karantinacı (Felsefe)

Halil Ünlü (Felsefe)

Azmi Aydoğan (Fransızca)

Nurten Sarı (Fransızca)

Cemalettin İçağa (Fizik)

Ve Müdürümüz: Mazhar Çevik.

Hocalarımızın bizlere çok emekleri oldu, çok hakları geçti. Ben şuna inanıyorum: Lisedeyken üniversite eğitimi verdiler. Hocalarımızdan ahirete intikal edenlerine rahmet diliyorum. Sağ olanların ellerinden öpüyorum. [Heykelimi yaptırmadıkları konusunu saklı hakkım olarak tutuyorum. (!)]

Konumuz elli yıl öncesi ve elli yıl öncesinin Afyon’unda genel kabul şartları genellikle benim aile yaşantımdaki gibiydi.

Nasıl mı? Anlatayım kısaca.

Bana yakın aile büyüklerimizin şarkıcılık konusunda tavırları şöyle oldu:

Şarkıcı mı olcen?

Çalgıcı mı olcen?

Bandocu mu olcen, len?

Dişçi Ahmet (Karayığit, zamanın senatörü, Köy İşleri Bakanı) ise beni Orduevi’nde orkestrayla dinledikten sonraki gün dayıma medeni cesaretimi öve-

ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun oldu. Afyon Lisesi’nde Edebiyat Öğretmenliğine başladı. Balıkesir Eğitim Enstitüsü ile İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü’nde görev yaptı. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalıştı. İstanbul’da öldü. Silivrikapı Mezarlığı’na defnedilmiştir. Eserleri: Hayreti- Divan(Tenkitledi basım. 1981- Mehmet Çavuşoğlu ile), Divan Üstüne Eleştiriler, Örnekleriyle Cumhuriyet Şiirinde Deyimler, Türk Halk Şiirinde Deyimler, Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler.

rek “Şunun kadar olmadın.” diye söylenmiş. Cesaretimi, medeni cesaretimi takdir etmiş, moral vermişti bana.

O yıllarda bizim kuşağa yapılan kısıtlamalar yok artık. Şimdi aileler çocuklarını müzik kurslarına gönderiyor. Çocuklarına müzik aletlerini kendileri satın alıp veriyor. Bana yukarıda bahsettiğim tavrı koyanlar, torunlarının ellerinden tutup müzik dersleri aldırıyorlar artık.

Zaman, bizim kuşağın intikamını mı alıyor dersiniz?



Lise mezuniyet gecesinde sahneye çıkışım



2261 Bahadır Yeten	1765 Şerafettin Gürkan
2319 Vahdet Ayyıldız Akol	1622 Nevzat Kundak
2329 Hakkı Karasalan	552 Osman Kullukcu
2332 Muharrem Aldırmaz	3567 Cihat Atalay
2379 Ulker Günel	1576 Erol Onkavli
2398 Ahmet Varlı	Tulga Balan
2399 Mehmet Ergioğlu	2491 Osman Erpolat
2510 Ahmet Şirin	1051 Ruhi Bengali
1808 Mehmet Kılıkçebiç	1217 Mustafa Yalçın
1233 Metin Turgay	2541 Ahmet Onay
K 1540 Nedra Yopek	797 Gürkan Erk
2467 Cahide Aşkar	1072 Hüseyin Ögü
2463 Gengün Yural	2457 Mustafa Gengün
K 2357 Nurten Demir	2409 Şevki Çetin
461 Kemal Mordivanov	1573 Murat Çolak
2471 Ali Bing	2577 Yükeke Akdoğan
27 Yücel Memiş	
654 Uğur Onalp	Tulga Balan
1144 Ertuğrul Öspinar	
1193 Adnan Demir	
1272 Ünal Çetintay	
1653 Mahir Tunc	
1663 Güzin Yalçın	
1751 İhsan Korkut	
1773 Ramazan Ünal	
2131 Mehmet Şahin	
2265 Mehmet Ülkü	
2229 Ayla Çelebi	
2138 Gültekin Kfe	

KAZAN'DAN AFYON LİSESİ'NE BİR EĞİTİMCİNİN ARDINDAN

Gülseren Mungan YAVUZTÜRK

Saadettin Bayburi'yi ilk kez, Afyon Lisesi öğretmenlerinin 2 Aralık 1940 tarihinde lisenin mermer merdivenlerinde çektiydikleri bir fotoğrafta görmüştüm. Özgün fiziği, kendinden emin, güçlü duruşuyla arkadaşları arasında hemen farkediliyordu. Kim olduğunu, öyküsünü merak ettiğimi hatırlıyorum. Kafamdaki sorular, bir gün elime Afyon Doğan Matbaası'nda basılmış incecik bir broşür geçtiğinde aydınlanacaktı. Kapağında, "Sevgili Hocamız: Saadettin Bayburi'nin Aziz Hatırasına, Afyon Lisesi" yazılı broşürün içinde, Saadettin Bey'in aynı kendinden emin duruşuyla çekilmiş bir fotoğrafı bulunuyordu. Fotoğrafın altındaki çerçevenin içinde ise, iki şehir adı ve iki tarih: "Kazan 1893-Afyon 1942". İster istemez Behçet Necatigil'in unutulmaz dizeleri geçti aklımdan:

Adı, soyadı açılır parantez

Doğduğu yıl, çizgi, öldüğü yıl, bitti

Kapanır, parantez.

(...)

Parantezin içindeki çizgi

Ne varsa orda

Ümidi, korkusu, gözyaşı, sevinci

Ne varsa orda.

Bayburi'nin parantezin içinde kalan kırk dokuz yıllık yaşamı da, benzer duyularla akıp gitmiş bir hayattı. Aslen Rusya'daki Başkurt Türklerindendi. Aydın bir kişi olan Şemsettin Bey'le yörenin seçkin kadınlarından Hafize Hanım'ın oğlu olarak Kazan'da dünyaya gelmişti. Öğrenim hayatına, Kazan'daki Türk ilkokulu'nda başlamış, ardından devam ettiği Rus lisesinde Rusça'nın yanı sıra Arapça ve Fransızca öğrenmişti. Dil konusunda müthiş bir yeteneğe sahipti.



Saadettin Bayburi Afyon Lisesi
Felsefe Öğr. 1938

Her iki dili de gayet güzel konuşabilmekte, bu dillerde yazılmış eserleri okuyabilmekteydi. Çok sonraları, Arap ülkelerindeki belli başlı eğitim kurumlarından mükemmel Arapçasını belgeleyen çeşitli sertifika ve diplomalar alacaktı.

1917 yılında Rusya'da gerçekleştirilen Ekim İhtilali, Saadettin Bayburi'nin hayatındaki başlıca kırılma noktasıdır. Bu siyasi gelişme sonrasında, doğduğu topraklardan savrulanlar arasında genç Bayburi de vardır. Neyse ki onun yeni ülkesi, kültürüne yabancı olduğu bir diyar değil, her zaman özlemini çektiği, kavuşmayı dilediği Türkiye'dir. Arkadaşlarıyla beraber geldiği İstanbul'da, "Medrese-i Külliye"nin Felsefe Şubesi'ne girer sınavla. Buradaki öğrenimini, aliyyül-a'lâ [en iyi, pekiyi] dereceyle tamamlar; ancak içinde bilime, öğrenmeye güçlü bir istek taşıyan bu insana, gördüğü tahsil yeterli gelmemiştir. 1926'da Darülfünun Felsefe Şubesi'ne kaydolur, 1930'da mezun olarak diplomasını alır. Artık onun için, öğrencilikten öğretmenliğe geçme zamanı gelmiştir.

Medresedeki ilk görev yeri, Balıkesir Necati Bey Muallim Mektebi'dir. Buraya eğitim stajyeri olarak atanır, hemen ertesi yıl asil muallimliğe terfi edecektir. Bir yıl sonra da Afyon Lisesi felsefe muallimliğine tayini çıkar. Böyle donanımlı bir eğitimcinin öğretim kadrosuna dahil olması, şüphesiz Afyon Lisesi için, büyük bir kazançtır. Saadettin Bayburi, sadece derin bilgi birikimi, mesleki donanımı yönüyle değil sosyal ilişkilerindeki sıcak yaklaşımıyla da öğretmen arkadaşlarının ve öğrencilerinin kalbini kazanır. Onun ne denli renkli bir kişiliğe sahip olduğu, ölümünün ardından anısına yayınlanan broşürde anlatılmaktadır:

Meslekteki ilk görev yeri, Balıkesir Necati Bey Muallim Mektebi'dir. Buraya eğitim stajyeri olarak atanır, hemen ertesi yıl asil muallimliğe terfi edecektir. Bir yıl sonra da Afyon Lisesi felsefe muallimliğine tayini çıkar. Böyle donanımlı bir eğitimcinin öğretim kadrosuna dahil olması, şüphesiz Afyon Lisesi için, büyük bir kazançtır. Saadettin Bayburi, sadece derin bilgi birikimi, mesleki donanımı yönüyle değil sosyal ilişkilerindeki sıcak yaklaşımıyla da öğretmen arkadaşlarının ve öğrencilerinin kalbini kazanır. Onun ne denli renkli bir kişiliğe sahip olduğu, ölümünün ardından anısına yayınlanan broşürde anlatılmaktadır:

"Muallim arkadaşlarını ve bilhassa talebelerini çok seviyordu. Birincileri kardeş telakki ederdi. Gerçi ço-

cukluğunun, abla ve kardeşlerin sevgi dolu muhitinde geçtiğini söylerdiyse de ablaları ölmüş ve memleketinde yalnız bir kızkardeşi kalmıştı. Öğretmen olan bu kardeşinden de son günlerde hiç haber almamıştı. Onun için öğretmenler ona birer kardeşti. Onlara: “Bize buyurun, size tavşan kanı ikram edeceğim.” diye davetlerde bulunurdu. Bundan, çok güzel demlediği çayı kastederdi. Bu misafirliklerde, Avrupa ve Arabistan’daki seyahatlerinden bahsetmekten, oralara ait resimler getirmekten büyük bir zevk alırdı.

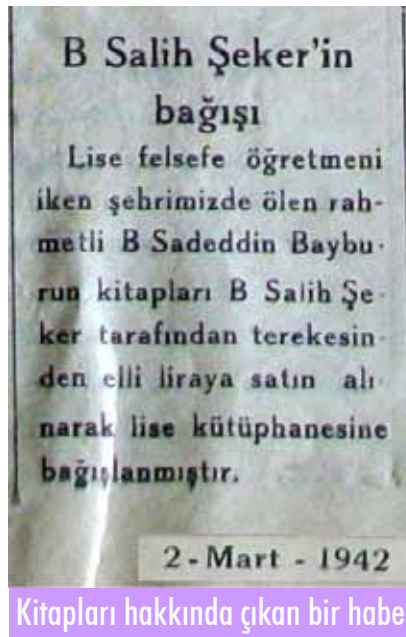
Daha çok sevdiği talebelerdi. Evlenmemişti, çocukları yoktu; talebeleri kendi çocukları telakki eder: “Bunlar, yarının büyük Türkiye’sini yapacaklar.” diye sevinirdi. Onların her müşkülünü halle uğraşır, yaptıkları ufak tefek şımırıklıkları bir baba şefkatiyle karşılardı.”¹

Ne var ki yaşadığı sağlık problemleri bu güzel insanın yakasını bir türlü bırakmaz. Son yıllarda kalbinden rahatsızlıklar geçirmiştir. Afyon’un havasını onun için fazla ağır bulan doktorlar, kendisine sürekli deniz kenarında yaşamasını tavsiye etmektedirler. Fakat Saadettin Bey için, Afyon’dan, arkadaşlarından, talebelerinden ayrılmak, adeta imkânsızdır. Bu yüzden tayin için hiçbir girişimde bulunmaz.

Sonunda onu tanıyan herkesi derinden etkileyen acı olay yaşanır. Saadettin Bayburi, 1 Şubat 1942 Pazar günü, sabah saat 8’de geçirdiği bir kalp krizi sonucu hayatını kaybeder. Onu çok seven arkadaşları ve talebeleri tarafından gözyaşları içinde Afyon Asri Mezarlığı’na defnedilir. Vefatının ardından yayınlanan anı kitapçığında durum, şu sözlerle özetleniyordu:

“Kazan’daki mum, İstanbul’da çıra, Afyon’da meşale oldu; gençlik ışık aldı ve bir kira odasında söndü; velhasıl bir hayat böylece bitti.”²

Bir vefa örneği olarak yayınlanan küçük broşürün sayfalarını, onu sevenlerin Saadettin Bayburi için kaleme aldıkları duyuşlar, düşünceler, şiirler doldurmaktadır.



Kitapları hakkında çıkan bir haber

Afyon Lisesi öğretmenleri-02.01.1940

Örneğin lisenin kadim öğretmenlerinden Edip Ali Bakı, duygularını şöyle aktarıyordu:

“Öldüğü vakit, arkasından gözyaşı döktüren ve toprağa girdikten sonra, kendini tatlı tatlı andıran kimse, hakiki bahtiyarlar arasındadır. İşte bu saadettin sırrına erenlerden biri de Aziz Saadettin Bayburi... Ne mutlu ona! O, kimsesiz sayılmaz”³

Lise altıncı sınıf öğrencilerinden Şakir Ceyhan’ın, kaleme aldığı mersiye ise, öğretmenine duyduğu yoğun sevgi ve saygının anlatımıdır:

**“Afyon’un ortasında bir dağ çökmüş bu sabah;
Koştum ona, göçetmiş yattığı yerden eyvah!
(...)”**

**Ailenden biri, lahdini görmeye gelmediyse,
Başucunda biz varız, bu gençlik ölmediyse.
Şimdi yanı başında hepimiz ağlıyoruz;**

**Akan bir nehir gibi çağlıyoruz.
(...)**

**Genç gönüllerimizde sönmeyen
ateş yaktın**

**Semamızda parlayan yıldızdın,
bugün aktın.”⁴**

Saadettin Bey’in cenazesinde, belki kendi ailesinden kimseler yoktur; ama görünen o ki Afyon bütünüyle bu değerli eğitimcinin cenazesini sahiplenmiştir. Bu acı kayıp, Taşpınar dergisinin sayfalarında da yer alır:

“Lisemiz felsefe öğretmeni ve dergimizin eski muharrirlerinden Bay Saadettin Bayburi, beklenmedik bir anda ve çağda, 1 Şubat 1942 Pazar

¹ Afyon Lisesi, “Sevgili Hocamız Saadettin Bayburi’nin Aziz Hatırasına”, Doğan Basımevi, Afyon, s. 7.

² A.g.y., s.7.

³ A.g.y., s.11.

⁴ A.g.y., s.14.

Cenaze töreni 1 Şubat 1942



günü aramızdan ayrıldı. Yıllardan beri lisemize hizmetlerde bulunmuş olan ve herkes tarafından sevilen merhum, ahlaki faziletlerin en olgun ve derin örneklerine malikti. (...) Dergimizde terbiyevi muhtelif makaleleri çıkmıştı. Arkadaşlarının sevgisini, talebelerinin saygısını kazanan aziz üstad, onların omuzlarının üstünde ebediyete intikal etmiş ve mezarı başında Edebiyat Öğretmeni Bay Ali Gündüz, bütün liselilerin teessürüne veciz ve acıklı bir hitabe ile tercüman olmuştur.”⁵

Hayatta yollarımızın kimlerle, nasıl, nerde ve ne zaman kesişebileceğini bilemiyoruz. Mezun olduğum liseye emek vermiş değerli bir öğretmenin anısını yaşatmak amacıyla kaleme almaya çalıştığım bu yazının hazırlık sürecinde, Taşpınar dergisinde okuduğum bu haberde, beni son derece şaşırtan bir sürprizle karşılaşmıştım. Sayın Bayburi'nin cenaze töreninde, o duygu yüklü konuşmayı yapan edebiyat öğretmeni Ali Gündüz Bey, benim Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde tez hocam olan çok değerli akademisyen Prof. Dr. Gündüz Akıncı'ydı.

Bayburi'yi anlatan o küçük broşürün son sayfasında, kısa fakat önemli bir not yer almakta:

⁵ “Değerli Bir Arkadaş Saadettin Bayburi'yi Kaybettik”, Taşpınar, Sayı: 87, Şubat 1942, s. 64.



Saadettin Bayburi anısına hazırlanan kitap 1942

“Merhumun kitapları –Memleket çocukları istifade etsinler diye- Bay Salih Şeker tarafından müzayededen 50 liraya satın alınıp Lise Kütüphanesi'ne armağan edilmiştir. Lise bunu şükranla kaydeder.”

Belki de, Saadettin Bey'in kitaplarının bir kısmı, memleket çocuklarının istifadesi için, hala Afyon Lisesi Kütüphanesi'nde korunmaktadır. Hatta belki kitapların üzerinde, bir zamanlar Saadettin Bayburi'ye ait olduklarını belirten bir özel damga bile bulunmaktadır. İnanılmaz araştırmalara imzasını atmış olan değerli Editörümüz Sayın Hasan Özpunar'ın, her konuda olduğu gibi, bir gün bizi bu konuda da aydınlatacağını umutla bekleyebiliriz.



Taşpınar'da yayınlanmış bir yazısı-
19.05.1939 No 75 s.45

BİR ZAMANLAR

Sarı şeritli lacivert şapka başında
Kalağı siyah ve parlak,
Kravat elbiseye uygun,
Saç kısa değilse okula giremezsin
Kapıda Mazhar Hoca olabilir
Kısa saç,
Traş miraş düzgün kıyafet...
Henüz ortaokuldasındır ama
Kapıda Afyon Lisesi yazar
Kız-erkek şapka ile girebilir.
Kimine "Kıncın" der,
Kimine "İben'a"
Kimine "Fosfat"
Onbir senede bitirirdiğinden altı yıllık okulu
Diplomasını değil
Bana
Okulun tapusunu vermeliydiler aslında
Şansa bak birader!
Şanslıydım şu bakımdan çok sınıfta kalmakla
Çok arkadaş edindim
Hem küçük kardeşiyle okudum,
Hem büyüğüyle
Hem onu tanıdım, hem öbürünü böylece
Şanslıydım bu bakımdan!
Lisedeyiz ama
Şehirde tek lise
Sanki üniversite
Dersimiz geometri, uzay geometri
İben'a soruyor: Gördün mü?
"Baktın mı demiyorum, gördün mü?"
Yusuf Bey resim hocamız,
Hem resim hocamız, hem baş muavin
Reyhan Hanım karısı, müzik derslerine girer, müzik hocamız
"Gazeteye kaplamayın defterleri" derdi Reyhan Hoca
Çok zamanını almış
Defter kaplarındaki gazeteleri okurmuş.
Şimdiki çocuklar mı şanslı, biz mi şanslıydık bilmem
Defter kaplarımız
Ya mavi, ya kırmızı kaplı
Başka renk hak getire
Ya takvim yapraklarıyla kaplı
Ya da gazeteyle kaplı defterler.
Sarı defterler vardı
Genellikle matematik için
Saman kağıtlı defterler vardı.
Şimdi pırıl pırıl, bembeyaz...
Sebepsiz mi kıskanmamak için gençleri?
Kaymak gibi defter, kitap!
Gazete dediğim,
Gazete bir gün sonra gelir Afyon'a o yıllar
Ne yıllar ama
Şimdiki çocuklar mı şanslı, biz mi şanslıydık
Şimdi rengarenk defterler

Defter kapları
Gazete aynı gün geliyor artık
Haber anında radyoda, televizyonda
Yetmedi
İnternette, cebinde; cep telefonunda!
Üçyıldız İstanbul'a minibüs seferleri düzenlerdi o yıllar
"Bir-iki İstanbul!
Kısa sürdü bu macera.
O sırada Erkan Yolaç
İstanbul'da evet- hayır'a başladı mı, bilmiyorum
Ama Ankara Radyosu'nda Yurttan Sesler harika!
"Tiridine, tiridine, tiridine bandım
Bedava mı sandın,
Para virdim aldım"
Kupon yok gazetelerde
Çanak- çömlek kuponu icad olmamış
Roman tefrikaları,
Pehlivan tefrikaları Tercüman'da
Koca Yusuf, Kel Aliço.
"Tepedelenli Ali Paşa" kitabı
"Hürriyet'in hediyesi"
İstanbul'da Safa Kılıçlıoğlu'ndan Yeni Sabah gazetesi
Afyon'da Sebat, Güven, Gençliğin Sesi,
Davaslı- Hazer ikilisinden Demokrat Afyon Gazetesi
Aygen, Küçükkurtlar, Kanaat Matbaası,
Ali Türk "Kale Bekçisi"
Bi de "Copcu" vardı hanî?

MEHMET ÜNAL TAŞPINAR
17/12/12

Memleket Manzaraları



Hüseyin Erçolak



Serhat Tugan



Refik Gümüş





AFYONKARAHİSAR MUTFAĞINDAN

PATLICAN BÖREĞİ



MALZEMELER

1,5 kg patlıcan
Yarım kg yağsız kıyma
1 demet maydanoz
Tuz, karabiber
5 yumurta
2 adet domates
2 su bardağı sıvı yağ
5 adet sivri biber

HAZIRLANIŞI

Patlıcanları dış kabuklarını alacalı bir şekilde soyduktan sonra hepsi kuşbaşı şeklinde doğranır. Kızgın yağda kızartılarak süzgece alınır. Kıymanın içine maydanoz, yumurtalar, tuz, karabiber ilave edilir, harç karılır. Süzgeçte yağı süzülmüş patlıcanların yarısı alınarak fırın tepsisine yayılır. Üzerine harcın yarısı ilave edilir. Artan patlıcanları eklenir, geri kalan harç üzerine ilave edilir. Halka biçiminde doğranmış domatesleri böreğin üzerine yerleştirilir, aralarına sivri biberler konulur ve kızgın fırında 40 dakika pişirilerek sıcak servis yapılır.